

იური ტაბუცაძე

იური ტყეშელაშვილი

საქართველოს
სისხლის სამართლის
საპროცესო კოდექსის
ცალკეულ დებულებათა
კომენტარი

თბილისი
2002

რედაქტორი — იურიდიულ მეცნიერებათა კანდიდატი,
დოცენტი პაატა ცნობილაძე

აიწყო, დაკაბადონდა და დაიბეჭდა
საქართველოს იურისტთა კავშირში
ფალავაშვილის ქ. №72
თბილისი, 380079, საქართველო
ტელ./ფაქსი (+995 32) 23-09-04
e-mail: gls@wanex.ge

© იური ტაბუცაძე, იური ტყეშელაშვილი, 2002

ISBN 99928-964-0-X

წინათქმა

საქართველოს ახალი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი ძალაში შევიდა 1998 წლის 15 მაისიდან. მასში მაქსიმალურადაა გათვალისწინებული ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა შესახებ საქართველოს კონსტიტუციის მეორე თავისა და საერთაშორისო პაქტების დებულებები, საპროცესო კანონმდებლობის დემოკრატიული პრინციპები.

ახალმა საპროცესო კანონმდებლობამ მკაცრი ვადები დააწესა სამართალწარმოების წესებისა და საპროცესო მოქმედებათა განხორციელებისათვის, არსებითად გამორიცხა ინკვიზიციურობა, სრულად უზრუნველყო შეჯიბრებითობის პრინციპის დაცვა დანაშაულის ჩადენაში ბრალდებულ პირსა და სახელმწიფოს შორის დავაში, ადამიანის კერძო კანონიერ ინტერესს მიანიჭა პრიორიტეტი დანაშაულის გახსნისა და დამნაშავეის დასჯის საჯარო ინტერესთან შედარებით, მკაცრი სასამართლო კონტროლი დააწესა ბრალდების მხარის იმ მოქმედებებზე, რომლებიც დაკავშირებულია პიროვნების უფლებებისა და თავისუფლებების შეზღუდვასთან.

ახალი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, რაღა თქმა უნდა, არ არის სრულყოფილი, რაც სრულიად ბუნებრივია, ვინაიდან ეს არის ეროვნულ სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობაში ზემოხსენებული პრინციპების სამართლებრივ დებულებათა ჩამოყალიბების პირველი მცდელობა. ამიტომაცაა, რომ საკანონმდებლო ორგანოს – საქართველოს პარლამენტს მასში სისტემატურად შეაქვს ცვლილებები და დამატებები კოდექსის სრულყოფის მიზნით. ეს გარემოება თავისთავად აძნელებს მის პრაქტიკულ გამოყენებას. საგამოძიებო და სასამართლო ორგანოებისადმი კოდექსით წაყენებულ მოთხოვნათა ფონზე განსაკუთრებით რთულდება იმ დებულებათა არსში წვდომა, რომელთა შინაარსი ხშირად არასრულყოფილი და გაურკვეველია. ზოგი მუხლის რედაქცია საკამათოა და

აზრთა სხვადასხვაობას იწვევს კოდექსის პრინციპებთან შესაბამისობის თვალსაზრისით. მომავალში აუცილებელი გახდება მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის საფუძვლიანი გადა-
მუშავება, მაგრამ უახლოეს წლებში, ალბათ, ეს ვერ მოხერხდება.

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის სრული კომენტირება ხანგრძლივი და რთული სამუშაოა, რაც მომავალში აუცილებლად შესრულდება, მაგრამ ის პრობლემები, რომლებიც ცალკეულ დებულებათა გამოყენებისას უკვე წარმოიშვა, სამურს ხდის, თუ მთელი კოდექსის არა, მის ცალკეულ დებულებათა დროულ კომენტირებას მაინც. კერძოდ, პირველ რიგში აუცილებელია იმ დებულებათა განმარტება, რომლებიც უფრო ხშირად გამოიყენება და რომელთა შინაარსი იწვევს აზრთა სხვადასხვაობას.

ამასთან, კოდექსის ცალკეული თავების და მუხლების დებულებები რაიმე საკანონმდებლო ნოვაციებს არ შეიცავს, მათი პრაქტიკული გამოყენებისას გაუგებრობები არ წარმოიშვება, ამიტომ მათი კომენტირება ამჯერად საჭიროდ არ ჩავთვალეთ. საჭიროდ მივიჩნიეთ მხოლოდ ზოგიერთი თავის ცალკეული მუხლების განმარტება. ზოგიერთი მუხლის რედაქცია კი, მიუხედავად მასში არსებული ნოვაციებისა, იმდენად ფართო და ყოვლისმომცველია, და იმდენად დაწვრილებითაა აღწერილი ამა თუ იმ საპროცესო მოქმედებათა წესი, რომ მათი კომენტირება აუცილებლად არ მივიჩნიეთ.

წიგნი, ძირითადად, განკუთვნილია მოსამართლეების, ადვოკატების, სამართალდამცავ ორგანოთა მუშაკებისა და სისხლის სამართლის პროცესთან პრაქტიკული შემხებლობის მქონე სხვა პირებისათვის. მოხარულნი ვიქნებით, თუ წიგნი დახმარებას გაუწევს სტუდენტებს და სამართლის ამ სფეროს შესწავლით დაინტერესებულთ.

ყველა დებულების კომენტარი ავტორთა ერთობლივი შრომის შედეგია. იგი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის ცალკეული ნორმების განმარტების პირველი ცდაა და, რა თქმა უნდა, დაზღვეული არ იქნება ნაკლოვანებებისაგან. ავტორები მადლიერებით მიიღებენ ყველა პოზიტიურ შენიშვნასა და მოსაზრებას.

დასასრულ, მადლობას მოვახსენებთ საქართველოს იურისტთა კავშირს და მის თავმჯდომარეს – ბატონ პაატა ცნობილაძეს ნაშრომის რედაქტირებისა და გამოცემის უზრუნველყოფისათვის.

იური ტაბუცაძე

იური ტყეშელაშვილი

ზოგადი ნაწილი

თავი I

სისხლის სამართლის პროცესის კანონმდებლობა

მუხლი 1. სისხლის სამართლის პროცესი და მისი აქტუალები

1. სისხლის სამართლის პროცესი არის მომკვლევის, გამოძიების, პროკურორის, მოსამართლის, სასამართლოსა და სისხლის სამართალწარმოების სხვა მონაწილეთა კანონით მოწესრიგებული საქმიანობა, რომელიც ხორციელდება ამ მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ამოცანების გადასაწყვეტად.

2. სისხლის სამართლის პროცესის ამოცანებია: დაადგინოს დანაშაულის ან სხვა მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ფაქტობრივი გარემოებანი და მისი ჩამდენი პირი; უზრუნველყოს კანონის სწორად გამოყენება; არ დაუშვას უდანაშაულო პირის მსჯავრდება; გამოასწოროს საგამოძიებო და სასამართლო შეცდომები; დაიცვას მოქალაქის, ეჭვმიტანილის, ბრალდებულის, დაზარალებულის, აგრეთვე, სისხლის სამართლის პროცესის ყველა სხვა მონაწილის უფლებები და თავისუფლებები; დაამკვიდროს საზოგადოებაში კანონის, ჰუმანიზმისა და სამართლიანობის იდეების პატივისცემა.

1. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის პირველ მუხლში მოცემულია სისხლის სამართლის პროცესის ლეგალური დეფინიცია, თუმცა იგი არ შეიძლება ჩაითვალოს ამომწურავად. ამ დეფინიციაში აქცენტი გადატანილია მომკვლევის, გამოძიების, პროკურორის, მოსამართლის კანონით მოწესრიგებულ საქმიანობაზე, ხოლო დანარჩენთა მიმართ ნახმარია ტერმინი – „სამართალწარმოების სხვა მონაწილენი“. ამ ტერმინში იგულისხმება დამცველი, დაზარალებული, მისი წარმომადგენელი, ეჭვმიტანილი, ბრალდებული, განსასჯელი, მსჯავრდებული, სამოქალაქო მოსარჩელე, სამოქალაქო მოპასუხე, მათი წარმომადგენლები, მოწმე, ექსპერტი, სპეციალისტი, თარჯიმანი, დამსწრე, აგრეთვე ფიზიკური

ან იურიდიული პირები, რომლთა ინტერესებსაც ეხება სისხლის სამართლის საქმისწარმოება და, რომელთაც, საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 230-ე მუხლის პირველი ნაწილის შესაბამისად, აქვთ შუამდგომლობის განცხადების უფლება.

მუხლის პირველ ნაწილში მოცემული ლეგალური განმარტება იმიტაც არ არის ამომწურავი, რომ არსებითად აქცენტი გადააქვს იმ ამოცანებზე, რომელთა გადაწყვეტა გათვალისწინებულია ამავე მუხლის მე-2 ნაწილით.

2. მუხლის მე-2 ნაწილში ჩამოთვლილ ამოცანებს შორის, უწინარესად აღნიშნულია დანაშაულის გახსნისა და დამნაშავე პირის დადგენის ამოცანა. მაგრამ ეს სრულიადაც არ ნიშნავს, რომ ჩამოთვლილი სხვა ამოცანები (მაგალითად, პროცესის მონაწილეთა უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვა) ნაკლებმნიშვნელოვანია. მე-2 ნაწილში ჩამოთვლილი ყველა ამოცანა თანაბარმნიშვნელოვანია, და პროცესის მწარმოებელი ორგანო (თანამდებობის პირი) უფლებამოსილებათა განხორციელებისას ვალდებულია უზრუნველყოს ამ ამოცანათა თანაბრად დაცვა, არ დაუშვას რაიმე გადახრა რომელიმე მათგანის სასარგებლოდ. მაგალითად, დანაშაულის დროულად გახსნისა და დამნაშავე პირის სწრაფად დადგენის სურვილმა არ უნდა უბიძგოს პროცესის მწარმოებელ თანამდებობის პირს პროცესის რომელიმე მონაწილის უფლებათა თუნდაც უმცირესი დარღვევისაკენ. კონკრეტულ საქმეზე საპროცესო კოდექსის ყველა სხვა მუხლის გამოყენება თანაბრად და სრულად უნდა შეესაბამებოდეს პირველი მუხლის მე-2 ნაწილში ჩამოთვლილ მოთხოვნებს.

მუხლი 2. სისხლის სამართლის პროცესის წყარო-ები

1. სისხლის საპროცესო სამართლის ნორმებს შეიცავს საქართველოს კონსტიტუცია, საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებები და შეთანხმებები, ეს კოდექსი, საქართველოს სხვა კანონები, აგრეთვე საერთაშორისო სამართლის საყოველთაოდ აღიარებული პრინციპები და ნორმები.

2. თუ ეს კოდექსი და საქართველოს სხვა კანონები ეწინააღმ-

დეგება საქართველოს კონსტიტუციას ან საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებებსა და შეთანხმებებს, შესაბამისად მოქმედებს კონსტიტუცია ან საერთაშორისო ხელშეკრულებები და შეთანხმებები, ხოლო თუ საერთაშორისო ხელშეკრულებები და შეთანხმებები ეწინააღმდეგება საქართველოს კონსტიტუციას, მოქმედებს კონსტიტუცია.

3. კანონი, რომელიც აუქმებს ან ზღუდავს ადამიანის უფლებებსა და თავისუფლებებს სისხლის სამართლის პროცესში, არ გამოიყენება.

1. სისხლის საპროცესო სამართლის ძირითადი წყარო არის საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი. სწორედ იგი შეიცავს სისხლის სამართლის პროცესის მონაწილეთა საქმიანობის მომწესრიგებელ ნორმათა აბსოლუტურ უმრავლესობას. ამასთან, ეს ნორმები ეყრდნობა (ან უნდა ეყრდნობოდეს) საქართველოს კონსტიტუციას, როგორც ქვეყნის ძირითად კანონს, აგრეთვე საერთაშორისო სამართლის საყოველთაოდ აღიარებულ პრინციპებსა და ნორმებს. ამასთან, საქართველოს კონსტიტუცია უშუალოდაც შეიცავს სისხლის საპროცესო სამართლის ნორმებს, კერძოდ კი, მისი მე-14, მე-17, მე-18, მე-20, მე-40, 42-ე, 52-ე, 75-ე, 82-ე, 84-ე, 85-ე, 87-ე, 90-ე და 91-ე მუხლები. სისხლის საპროცესო სამართლის ნორმებს შეიცავენ ასევე საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებანი და შეთანხმებანი, მაგალითად, „სამოქალაქო, საოჯახო და სისხლის სამართლის საქმეებზე სამართლებრივი დახმარებისა და სამართლებრივ ურთიერთობათა შესახებ“ კონვენციის IV კარის მუხლები (რომლებიც შეეხება სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებულ ქმედებათა ჩამდენი პირების გადაცემას და სისხლის სამართლებრივი დევნის განხორციელებას).

სისხლის საპროცესო სამართლის ნორმებს ასევე შეიცავს „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“ საქართველოს კანონის დებულებები.

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-7 მუხლის მე-4 ნაწილი, კანონმდებლობაში ხარვეზის არსებობისას, უშვებს კანონის ანალოგიით გამოყენებასაც, თუ ამით არ ილახება ადამიანის უფლებები. ყველა კანონი, რომელიც ანალოგიით გამოიყენება, ასევე არის სისხლის სამართლის პროცესის წყარო.

2. „ნორმატიული აქტების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-19 მუხლით, საქართველოში მოქმედი ნორმატიული აქტებისათვის, იურიდიული ძალის მიხედვით, დადგენილია შემდეგი იერარქია: საქართველოს კონსტიტუცია, საქართველოს კონსტიტუციური კანონი, საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულება და შეთანხმება, საქართველოს ორგანული კანონი, საქართველოს კანონი და ა.შ. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი არის საქართველოს კანონი. ამიტომ, თუ მისი რომელიმე ნორმა ეწინააღმდეგება იერარქიულად უფრო მაღლა მდგომ ნორმას – არა მხოლოდ კონსტიტუციას, ან საერთაშორისო ხელშეკრულებას, არამედ ორგანულ კანონსაც (მაგ. კანონებს „საერთო სასამართლოების შესახებ“, „უზენაესი სასამართლოს შესახებ“, „პროკურატურის შესახებ“ და ა.შ.), მოქმედებს, შესაბამისად, უფრო მაღლა მდგომი კანონის ნორმა.

„საერთო სასამართლოების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის მე-7 მუხლის მე-3 ნაწილის თანახმად, „თუ საქმის განმხილველი სასამართლო მიიჩნევს, რომ კონსტიტუციას არ შეესაბამება კანონი ან კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტი, რომლის შემოწმებაც არ შედის საკონსტიტუციო სასამართლოს კომპეტენციაში, სასამართლო გამოიტანს გადაწყვეტილებას კონსტიტუციის შესაბამისად“. რაღა თქმა უნდა, ანალოგიურად უნდა მოიქცეს სასამართლო, თუ მიიჩნევს, რომ რომელიმე ნორმატიული აქტი არ შეესაბამება იერარქიულად უფრო მაღლა მდგომ სხვა აქტსაც – იგი გამოიტანს გადაწყვეტილებას უფრო მაღლა მდგომი აქტის შესაბამისად.

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-2 მუხლის მეორე ნაწილის დებულება – „...მოქმედებს კონსტიტუცია“ ყოველთვის არ ნიშნავს კონსტიტუციური ნორმის უშუალოდ გამოყენებას სისხლის სამართლის პროცესში. „საერთო სასამართლოების შესახებ“ ორგანული კანონის მე-7 მუხლის მე-2 ნაწილისა და სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 29-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ე“ პუნქტის მიხედვით, თუ საქმის განხილვისას სასამართლო დაასკვნის, რომ ესა თუ ის ნორმატიული აქტი შეიძლება მიჩნეულ იქნას კონსტიტუციის შეუსაბამოდ, მას უფლება აქვს მიმართოს საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს ამ აქტის კონსტიტუციურობის თაობაზე და შეაჩეროს სისხლის სამართალწარმოება საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების მიღებამდე.

3. საქართველოს კონსტიტუციის მე-7 მუხლის მიხედვით, „სახელმწიფო ცნობს და იცავს ადამიანის საყოველთაოდ აღიარებულ უფლებებსა და თავისუფლებებს, როგორც წარუვალ და უზენაეს ადამიანურ ღირებულებებს. ხელისუფლების განხორციელებისას ხალხი და სახელმწიფო შეზღუდული არიან ამ უფლებებით და თავისუფლებებით, როგორც უშუალოდ მოქმედი სამართლით“. კონსტიტუციის ამ მუხლით აღიარებულია სამართლით სახელმწიფოს შეზღუდვის ფუძემდებლური პრინციპი. ამიტომ, დაუშვებელია იმ კანონის გამოყენება, რომელიც მართალია, არის საპროცესო სამართლის წყარო, მაგრამ აუქმებს ან ზღუდავს ადამიანის უფლებებსა და თავისუფლებებს. მაგალითად, თუ მიღებული იქნება კანონი, რომელიც შეზღუდავს ადამიანის უფლებას – უფლებათა და თავისუფლებათა დასაცავად მიმართოს სასამართლოს, ასეთი კანონი არ იქნება სასამართლოსათვის სავალდებულო. თუ სასამართლო მიიჩნევს, რომ დარღვეულია ადამიანის რომელიმე უფლება ან თავისუფლება, მან მიმართვა უნდა მიიღოს განსახილველად იმის მიუხედავად, რომ შეიძლება არსებობდეს ამ უფლების შემზღუდავი კანონი. ამ შემთხვევაში საქმე გვექნება კონსტიტუციური ნორმის უშუალო გამოყენებასთან და არ არსებობს სასამართლოს მიერ „საერთო სასამართლოების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-7 მუხლის მე-3 ნაწილის გამოყენების საფუძველი.

მუხლი 3. სისხლის სამართლის საპროცესო კანონის მოქმედება დროში

1. სისხლის სამართალწარმოებისას გამოიყენება სისხლის სამართლის საპროცესო კანონი, რომელიც მოქმედებს მოკვლევის, წინასწარი გამოძიებისა და სასამართლო განხილვის დროს.

2. სისხლის სამართლის საპროცესო კანონში შეტანილ ცვლილებებს შეიძლება მოჰყვეს წინათ გამოტანილი საპროცესო აქტის გაუქმება ან შეცვლა, თუ ამით უმჯობესდება ეჭვმიტანილის, ბრალდებულის, განსასჯელის, მსჯავრდებულის მდგომარეობა.

1. მატერიალური სისხლის სამართლის ნორმების დროში გამოყენება შეესაბამება საქართველოს კონსტიტუციის 42-ე მუხლის მე-5 ნაწილ-

ში გადმოცემულ პრინციპს, რომლის მიხედვით, კანონს, თუ ის არ ამსუბუქებს ან არ აუქმებს პასუხისმგებლობას, უკუძალა არა აქვს. საპროცესო კანონი (სსსკ მე-3 მუხლის პირველი ნაწილი), თითქოსდა არ იცავს ამ კონსტიტუციურ პრინციპს, მხოლოდ მუხლის მე-2 ნაწილშია ნათქვამი, რომ კანონში შეტანილი ცვლილება მართოდ-
დენ მაშინ გამოიწვევს ძველი აქტის გაუქმებას ან შეცვლას, თუ ამით უმჯობესდება ექვემდებარების, ბრალდებულის, განსასჯელის, მსჯავრდებულის მდგომარეობა.

მუხლის პირველ ნაწილში ხსენებული ტერმინი – „გამოიყენება“ და მე-2 ნაწილში ხსენებული „ცვლილებები“ სხვადასხვა სამართლებრივი შინაარსის მქონეა. ტერმინი „გამოიყენება“ ნიშნავს სამართალდამცავი ან სასამართლო ორგანოს მიერ კანონის მოხმარებას, ხოლო ტერმინი „ცვლილებები“ დაკავშირებულია საკანონმდებლო საქმიანობასთან. მუხლის მე-2 ნაწილის შინაარსი არ იძლევა პასუხს კითხვაზე – კანონგამოყენებით პროცესში უფლებამოსილია თუ არა მისი გამოყენებული (მოხმარებული) არ გამოიყენოს ცვლილება, თუ ამით უარესდება, ან არ უმჯობესდება ბრალდებულის (ექვემდებარების, განსასჯელის, მსჯავრდებულის) მდგომარეობა, ვინაიდან საპროცესო აქტის გაუქმება ან შეცვლა, ამ მუხლის შინაარსის მიხედვით, არ გულისხმობს ასეთ უფლებამოსილებას.

საქართველოს კონსტიტუციის მიხედვით, კანონს უკუძალა აქვს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ახალი კანონი ამსუბუქებს, ან აუქმებს პასუხისმგებლობას.

პროცესის მონაწილეებს შორის შეიძლება წარმოიშვას დავა იმის შესახებ, ამსუბუქებს თუ ამძიმებს ახალი კანონი ბრალდებულის მდგომარეობას. თუ სასამართლო ჩათვლის, რომ ამსუბუქებს, ცხადია, მან უნდა გამოიყენოს ეს ნორმა.

შეიძლება თვით ბრალდებულმა (განსასჯელმა) სადავო გახადოს პროცესის მწარმოებელი ორგანოს (პირის) ასეთი გადაწყვეტილება. ამ შემთხვევაში კანონის გამოყენებულმა (პროცესის მწარმოებელმა) უნდა გადაწყვიტოს ეს საკითხი და მოტივირებული დადგენილებით (განჩინებით) უპასუხოს მოდავე პირს. ასეთი გადაწყვეტილების გასაჩივრება შეიძლება საპროცესო კოდექსით დადგენილი წესით.

2. გაცილებით რთულდება საკითხის გადაწყვეტა იმ შემთხვევაში, თუ პროცესის მწარმოებელი ორგანო ჩათვლის, რომ ცვლილება

საპროცესო კოდექსში აუარესებს ბრალდებულის (განსასჯელის) მდგომარეობას. პროცესის მწარმოებელი ორგანო დგება დილემის წინაშე: სსსკ მე-3 მუხლის პირველი ნაწილის შესაბამისად, გამოიყენოს თუ არა ეს კანონი. ამ დილემის გადასაწყვეტად არ გამოდგება სსსკ მე-7 მუხლის მე-3 ნაწილით სასამართლოსათვის მინიჭებული უფლება – მიმართოს საკონსტიტუციო სასამართლოს. ჯერ ერთი იმიტომ, რომ ასეთი უფლება მინიჭებული აქვს მხოლოდ სასამართლოს (და არა პროცესის მწარმოებელ სხვა ორგანოს), და მეორეც, საპროცესო კანონში შეტანილი ცვლილება შეიძლება სულაც არ იყოს კონსტიტუციასთან წინააღმდეგობაში. ასევე ყოველთვის ვერ გამოდგება სსსკ მე-2 მუხლის მე-3 ნაწილის დებულებაც, ვინაიდან კანონში შეტანილი ცვლილება შეიძლება სრულიადაც არ ზღუდავდეს ადამიანის უფლებებს და თავისუფლებებს, მაგრამ აუარესებდეს მის მდგომარეობას.

საკითხის გადაწყვეტისას პროცესის მწარმოებელმა ორგანომ უნდა იხელმძღვანელოს საქართველოს კონსტიტუციის 42-ე მუხლის მე-5 ნაწილის დებულებით იმის შესახებ, რომ კანონს, თუ ის არ ამსუბუქებს ან არ აუქმებს პასუხისმგებლობას, უკუძალა არა აქვს. ეს დებულება თანაბრად ვრცელდება როგორც მატერიალური, ისე საპროცესო სამართლის ნორმებზე.

აქედან გამომდინარე, სსსკ-ში შეტანილ ცვლილებებს, როგორც პროცესის ნაწილს, მხოლოდ მაშინ აქვს სამართლებრივი მნიშვნელობა, თუკი მისი გამოყენებით უმჯობესდება ბრალდებულის (ეჭვმიტანილის, განსასჯელის, მსჯავრდებულის) მდგომარეობა. მით უმეტეს, ასეთი ცვლილება ვერ იქნება გამოყენებული, თუკი იგი აუარესებს მის მდგომარეობას.

ამიტომ სსსკ მე-3 მუხლის მე-2 ნაწილი გაგებული უნდა იქნას იმგვარად, რომ კონსტიტუციის 42-ე მუხლის მე-5 ნაწილზე დაყრდნობით, სისხლის სამართლის საპროცესო კანონში შეტანილი ცვლილებები საამისოდ უფლებამოსილ პირთა და ორგანოთა მიერ შეიძლება გამოყენებულ იქნას მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ამით არ უარესდება (ან უმჯობესდება) ბრალდებულის მდგომარეობა.

სისხლის სამართლის პროცესის პრინციპები

მუხლი 6-10. უკომენტაროდ

მუხლი 11. ეჭვმიტანილის, ბრალდებულისა და განსასჯელის დაცვის უზრუნველყოფა

1. სასამართლო და თანამდებობის პირი, რომლებიც სისხლის სამართალწარმოებას ახორციელებენ, ვალდებული არიან ეჭვმიტანილი, ბრალდებული და განსასჯელი უზრუნველყონ დაცვის უფლებით, განუმარტონ მათი უფლებები, მისცენ შესაძლებლობა დაიცვან თავი კანონით ნებადართული ყველა საშუალებით, დაიცვან მათი უფლებები და თავისუფლებები.

2. დაცვის უფლებით უზრუნველყოფილ უნდა იქნეს პირი, რომლის მიმართაც წარმოებს საქმე სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიების გამოსაყენებლად, აგრეთვე მსჯავრდებული და გამართლებული განაჩენის ან სხვა შემაჯამებელი სასამართლო გადაწყვეტილების გასაჩივრების შემთხვევაში.

3. სისხლის სამართლის საქმეში დამცველის ან კანონიერი წარმომადგენლის მონაწილეობა არ ართმევს დასაცავ პირს მის კუთვნილ უფლებებს.

1. ამ მუხლის პირველი ნაწილის შინაარსიდან გამომდინარე, კონსტიტუციით გარანტირებული დაცვის უფლება თვითონ ბრალდებულმა უნდა გამოიყენოს, სამართალწარმოების სუბიექტები კი ვალდებული არიან ყოველგვარი პირობა შეუქმნან მას ამ უფლების განსახორციელებლად, ამასთან, დაიცვან მისი უფლებები და თავისუფლებები.

დაცვის უფლებასთან მიმართებაში უმთავრესია დამცველის მომსახურების უფლება. ნებისმიერ ბრალდებულს (ეჭვმიტანილს, განსასჯელს, მსჯავრდებულს) უფლება აქვს აიყვანოს დამცველი, ან, თუ ამის საშუალება არა აქვს, მოითხოვოს მისი დანიშვნა. ასეთ შემთხვევაში იგი უზრუნველყოფილი უნდა იქნას დამცველით. ამასთან,

დამცველის ყოლა ბრალდებულის უფლებაა, და თუ იგი დამცველზე უარს აცხადებს, ეს არ ჩაითვლება დაცვის უფლების დარღვევად.

2. ზოგიერთი გარემოების არსებობისას, დამცველზე უარის უფლების შეზღუდვას აწესებს კანონი თვით ბრალდებულის ინტერესებიდან გამომდინარე. კერძოდ, სსსკ 81-ე მუხლი აწესებს, რომ პროცესის მწარმოებელ ორგანოს (პირს) უფლება არა აქვს მიიღოს ბრალდებულის უარი დამცველის დანიშვნაზე ამ მუხლში ჩამოთვლილი გარემოებების არსებობისას (თუ ბრალდებული არასრულწლოვანია, აქვს ფიზიკური ან ფსიქიკური ნაკლი და ა. შ.), რომლებიც ამომწურავია. სხვა შემთხვევაში პროცესის მწარმოებელმა ორგანომ (პირმა) ბრალდებული უნდა უზრუნველყოს მხოლოდ დამცველის აყვანის უფლებით, და თუ იგი ამაზე უარს აცხადებს, ასეთი მოთხოვნა უნდა დაკმაყოფილდეს (უფრო ვრცლად იხ. კოდექსის 78-ე და 107-ე მუხლების კომენტარი).

მუხლი 12. პირთა უფლების ხელშეუხებლობა, მისი პატივისცემა და ღირსების დაცვა

1. ყოველ ადამიანს აქვს თავისუფლების, პირადი ხელშეუხებლობის, პატივისა და ღირსების დაცვის უფლება.

2. დაუშვებელია თავისუფლების შეზღუდვა კანონიერი საფუძვლისა და წესის გარეშე. დაკავებულსა და დაპატიმრებულს დაუყოვნებლივ უნდა ეცნობოს დაკავებისა თუ დაპატიმრების მიზეზი, საფუძველი და დანაშაული, რომლის ჩადენაშიც იგი ეჭვმიტანილია ან რომლის ჩადენაც მას ბრალად ედება.

3. დაუშვებელია 48 საათზე მეტი ხნით ეჭვმიტანილის დაკავება. პირის დაპატიმრება ან ექსპერტიზისათვის სამედიცინო დაწესებულებაში მოთავსება შეიძლება მხოლოდ მოსამართლის ბრძანებით ან სასამართლოს განჩინებით (დადგენილებით). მოსამართლე, სასამართლო, გამომძიებელი და მომკვლევია ვალდებული არიან დაუყოვნებლივ გაათავისუფლონ უკანონოდ დაკავებული, დაპატიმრებული თუ სხვაგვარად თავისუფლება შეზღუდული პირი.

4. უკანონოდ და დაუსაბუთებლად თავისუფლება შეზღუდულ პირს აქვს მისთვის მიყენებული ზიანის სრულად ანაზღაურების უფლება.

5. დაუშვებელია პროცესის მონაწილეთა თუ სხვა პირთა მიმართ სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის საშიში, აგრეთვე მათი პატივისა და ღირსების შემლახავი მეთოდების გამოყენება.

6. საგამოძიებო თუ სასამართლო მოქმედება, რომელიც ეხება პიროვნების ხელშეუხებლობას, შეიძლება იძულებით ჩატარდეს მხოლოდ მაშინ, თუ ამას უშუალოდ კანონი ითვალისწინებს.

7. საგამოძიებო თუ სასამართლო მოქმედების ჩატარებისას აკრძალულია პიროვნების მიმართ მეძიებლობის, მუქარის, შანტაჟის, წამების, ფიზიკური თუ ფსიქიკური ძალადობის სხვა ზერების გამოყენება. დაუშვებელია დაკავებულისა და დაპატიმრებულის მიმართ სამედიცინო ექსპერიმენტის ჩატარება, ძილის, წყლის, საკვების აკრძალვა ან ზღვრულ ნორმაზე მეტად შეზღუდვა, ისეთ პირობებში ჩაყენება, რომლებიც მავნე ზემოქმედებას ახდენს ადამიანის ჯანმრთელობაზე და ლახავს მის ღირსებას.

1. ამ მუხლის პირველი ნაწილი დეკლარაციული ხასიათისაა.

2. თავისუფლების შეზღუდვის კანონით გათვალისწინებული საფუძვლები და წესი დადგენილია ამ კოდექსის XVIII-XX თავებში.

სსსკ მე-12 მუხლის მე-2 ნაწილსა და სხვა მუხლებში არ არის განმარტებული, თუ რა ფორმით უნდა ეცნობოს დაკავებულსა და დაპატიმრებულს დაკავებისა და დაპატიმრების მიზეზები, საფუძველი და დანაშაული, რომლის ჩადენაში იგი ეჭვმიტანილია, ან რომლის ჩადენაშიც მას ბრალი ედება. დაკავებულისა და დაპატიმრებულისათვის ასეთი ცნობების მიწოდება, კანონის თანახმად, უნდა მოხდეს დაუყოვნებლივ, რაც ნიშნავს, რომ ზემოთ მითითებული ცნობები მას შეიძლება მიეწოდოს ზეპირადაც. შემდგომ ეტაპზე, სსსკ 73-ე მუხლის შესაბამისად, მას ჩაბარდება შესაბამის დადგენილებათა (საქმის აღძვრა, ეჭვმიტანილად ცნობა, ბრალდებულად ცნობა და ა. შ.) ასლები.

3. ამ მუხლის მე-3 ნაწილის თანახმად, დაუშვებელია 48 საათზე მეტი ხნით ეჭვმიტანილის დაკავება. ამ დროის გასვლის შემდეგ პირი უკანონოდ დაკავებულად ითვლება და იგი დაუყოვნებლივ უნდა გათავისუფლდეს.

ეს ნორმა, თითქოსდა წინააღმდეგობაშია კონსტიტუციის მე-18

მუხლის მე-3 ნაწილის დებულებასთან იმის შესახებ, რომ „დაკავებული თუ სხვაგვარად თავისუფლებაშეზღუდული პირი უნდა წარედგინოს სასამართლოს განსჯადობის მიხედვით არაუგვიანეს 48 საათისა. თუ მომდევნო 24 საათის განმავლობაში სასამართლო არ მიიღებს გადაწყვეტილებას დაპატიმრების ან თავისუფლების სხვაგვარად შეზღუდვის შესახებ, პირი დაუყოვნებლივ უნდა გათავისუფლდეს“.

ამ დებულებაში აღნიშნულ 48 საათში იგულისხმება ვადა დაკავებიდან, ვიდრე გამოძიებელი სასამართლოს შუამდგომლობით მიმართავდეს. ცხადია, ამ ვადაში სასამართლოსათვის შუამდგომლობით მიმართვა, და მომდევნო 24 საათის განმავლობაში სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების მიღებამდე დაკავებულის სტატუსში პირის ყოფნა არ ჩაითვლება უკანონო დაკავებად, ვინაიდან, კონსტიტუციის მე-18 მუხლის მე-3 ნაწილის მიხედვით, მოსამართლის მიერ ბრძანების გამოტანამდე, პირი შეიძლება დაკავებული იყოს არა 48, არამედ 72 საათის განმავლობაში.

მუხლი 13-14. უკომენტაროდ

მუხლი 15. სისხლის სამართლის პროცესის შეჯამებრივობა

1. სისხლის სამართლის პროცესი ზორციელდება მხარეთა თანასწორობისა და შეჯიბრებითობის საფუძველზე.

2. ბრალდების, დაცვისა და საქმის გადაწყვეტის ფუნქციები გამოყოფილია ერთმანეთისაგან და არ შეიძლება დაეკისროს ერთსა და იმავე ორგანოს ან ერთსა და იმავე თანამდებობის პირს.

3. მხარეებს სრული თანასწორობის საფუძველზე უფლება აქვთ წარმოადგინონ მტკიცებულებანი, მონაწილეობა მიიღონ მათს გამოკვლევაში, განაცხადონ შუამდგომლობა და აცილება, გამოთქვან საკუთარი აზრი სისხლის სამართლის საქმის ნებისმიერ საკითხზე.

4. შეჯიბრებითობა წინასწარ გამოძიებაში უზრუნველყოფილია იმით, რომ: ბრალდების ფუნქცია ეკისრებათ პროკურორს, გამოძიებელს, საგამოძიებო ორგანოს უფროსს, მოკვლევის ორგანოს, მომკვლევს, აგრეთვე დაზარალებულს, სამოქალაქო მოსარჩელესა და

მათ წარმომადგენლებს; დაცვის უფლება აქვთ ბრალდებულს, დამცველს, სამოქალაქო მოპასუხესა და მის წარმომადგენელს; ამ კოდექსით გათვალისწინებულ შემთხვევებში სასამართლოს ეკისრება კონტროლი ბრალდებასა და დაცვას შორის და წინასწარი გამოძიების დროს წარმოქმნილი კოლიზიების გადაწყვეტისადმი; დაწესებულია სასამართლო კონტროლი მომკვლევის, გამოძიებისა და პროკურორის იმ საპროცესო მოქმედებისადმი, რომელიც დაკავშირებულია მოქალაქეთა კონსტიტუციური უფლებებისა და თავისუფლებების შეზღუდვასთან; ეჭვმიტანილს, ბრალდებულს, დამცველსა და პროცესის სხვა მონაწილეს ამ კოდექსით დადგენილ შემთხვევებში და წესით უფლება აქვთ სასამართლოში გაასაჩივრონ მომკვლევის, გამოძიების ან პროკურორის უარი შუამდგომლობის, საჩივრისა თუ განცხადების დაკმაყოფილებაზე.

5. სასამართლო არ არის სისხლისსამართლებრივი დევნის ორგანო, არ ასრულებს დაცვისა და ბრალდების ფუნქციას, სასამართლო ბრალდებისა და დაცვის მხარეებს უქმნის საჭირო პირობებს მტკიცებულებათა წარდგენისათვის, მათი ყოველმხრივი და სრული გამოკვლევისათვის.

6. სასამართლო შებოჭილი არ არის მხარეთა მოსაზრებებით.

სსსკ მე-15 მუხლით დადგენილია, რომ სისხლის სამართლის პროცესი ხორციელდება მხარეთა თანასწორობისა და შეჯიბრებითობის საფუძველზე. ამ მუხლის უმთავრესი დებულებაა ის, რომ ბრალდების, დაცვისა და საქმის გადაწყვეტის ფუნქციები გამოყოფილია ერთმანეთისაგან და არ შეიძლება დაეკისროს ერთსა და იმავე ორგანოს ან ერთსა და იმავე თანამდებობის პირს (ნაწილი მე-2). სსსკ 49-ე მუხლის მე-3 ნაწილით, თუ მხარეს ან მხარეებს უძნელდებათ მტკიცებულებათა აღმოჩენა და წარდგენა, სასამართლო (მოსამართლე) ვალდებულია ხელი შეუწყოს მათ მტკიცებულებათა გამოთხოვაში.

სსსკ მე-18 მუხლის შინაარსი (რომლითაც სასამართლო ვალდებულია გაარკვიოს მტკიცებების საგნის ყველა გარემოება სისხლის სამართლის საქმესთან დაკავშირებით) გარკვეულ წინააღმდეგობაშია მე-15 და 49-ე მუხლების დებულებებთან (რომელთა მიხედვით

სასამართლოს უფლებამოსილება შემოიფარგლება მხოლოდ მტკიცებულებათა გამოთხოვის ხელის შეწყობის ფუნქციით). უნდა ითქვას, რომ საქართველოს სსკ არ იცავს შეჯიბრებითობის პრინციპს წმინდა სახით და უშვებს მისგან გარკვეულ გადახვევას, რაც გამოიხატება სასამართლოს უფლებამოსილებაში საკუთარი ინიციატივით გამოიძახოს და დაკითხოს მოწმე (479-ე მუხლის მე-5 ნაწილი), ან დანიშნოს ექსპერტიზა (483-ე მუხლის მე-4 ნაწილი). ეს უფლებამოსილებანი ამომწურავია.

მე-18 მუხლში გაცხადებული სასამართლოს ვალდებულება საქმის გარემოებათა ყოველმხრივი, ობიექტური და სრული გამოკვლევის შესახებ, არ არის ხსენებული გამონაკლისის განვრცობის საფუძველი. სასამართლო, იმ შემთხვევაშიც კი, თუ მიიჩნევს, რომ პროცესის მონაწილე ბრალდების ან დაცვის მხარემ ვერ წარმოადგინა საკმარისი მტკიცებულებები საქმის გარემოებათა სრული გამოკვლევისათვის, არ არის უფლებამოსილი საკუთარი ინიციატივით მიიღოს ზომები ხარვეზების შესავსებად, მოწმის დაკითხვისა და ექსპერტიზის დანიშვნის გარდა. სხვაგვარად დაირღვეოდა სსკ მე-15 მუხლში დაფიქსირებული სისხლის სამართლის პროცესის ფუძემდებლური პრინციპი. თუ სრულყოფილად ვერ გამოიკვლევა საქმის გარემოებები, უდანაშაულობის პრეზუმფციის შესაბამისად, ყოველგვარი ეჭვი, რომელიც არ დასტურდება კანონით დადგენილი წესით, უნდა გადაწყდეს ბრალდებულის სასარგებლოდ (სსკ მე-10 მუხლის მე-4 ნაწი.).

მუხლი 16-20. უკომენტაროდ

მუხლი 21. საპროცესო მოქმედებისა და გადაწყვეტილების გასაჩივრების თავისუფლება

1. სისხლის სამართალწარმოების მონაწილემ, აგრეთვე სხვა პირმა და ორგანომ კანონით დადგენილი წესით შეიძლება გაასაჩივრონ იმ ორგანოს ან თანამდებობის პირის მოქმედება და გადაწყვეტილება, რომელიც პროცესს აწარმოებს.

2. ორგანოს, რომელიც პროცესს აწარმოებს, უფლება არა აქვს

საჩივარი გამოიყენოს საჩივრის შემტანი პირის ან იმ პირის საზიანოდ, რომლის ინტერესების დასაცავადაც იგი იყო შეტანილი, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა სხვა პირმა ან ორგანომ შეიტანა საწინააღმდეგო ხასიათის საჩივარი, ანდა საჩივრის შემოწმებისას დადგინდა სხვა გარემოებები.

გასაჩივრების უფლების მქონე სუბიექტები ორ ნაწილად ჯგუფდება: სამართალწარმოების მონაწილეებად, და სხვა პირებად და ორგანოებად. კითხვაზე, თუ ვინ არიან ეს „სხვა პირები და ორგანოები“, პასუხს იძლევა მე-200 მუხლის მე-2 ნაწილი: „პირს, რომელსაც მიაჩნია, რომ მის ქონებას ყადაღა უკანონოდ ან დაუსაბუთებლად დაედო, მათ შორის, საქმესთან კავშირის არმქონე პირსაც, რომლის ქონებაც შეცდომით მოხვდა ოქმში (აღწერაში), უფლება აქვს მოითხოვოს ქონების ყადაღისაგან გათავისუფლება საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 198-ე მუხლის შესაბამისად. ყადაღისაგან ქონების გათავისუფლების შესახებ სარჩელის გამო სასამართლოს გადაწყვეტილება სავალდებულოა მომკვლევის, გამომძიებლისა და პროკურორისათვის, აგრეთვე საქმის განმხილველი სასამართლოსათვის“.

პროცესის მწარმოებელი პირის ან ორგანოს მოქმედება, კანონით დადგენილი წესით, შეიძლება გაასაჩივროს ნებისმიერმა სხვა პირმაც, რომელიც ასაბუთებს, რომ ამ მოქმედებამ ამა თუ იმ ფორმით ხელყო მისი კანონით დაცული ინტერესები (ვთქვათ, ბრალდებულის მეზობლის ბინის ჩხრეკისას, გაიჩხრიკა მისი სათავსიც, და სხვ.). სხვაგვარად, მას არა აქვს გასაჩივრების უფლება. ამას თუ დავეუშვებთ, სისხლის სამართლის პროცესში უამრავი პირი შეიძლება ჩაებას, რაც სამართალწარმოების საჯარო ინტერესების საწინააღმდეგო იქნება.

სისხლის სამართლის საქმის აღძვრა,
სისხლის სამართლებრივი დევნის
განხორციელება და შეწყვეტა

მუხლი 22. სისხლის სამართლის საქმის აღძვრა

1. დანაშაულის ნიშნების არსებობისას სისხლის სამართლის საქმეს აღძრავს მოკვლევის ორგანო, გამომძიებელი, პროკურორი ან მოსამართლე.

2. სისხლის სამართლის საქმის გამოძიება არ უნდა ტარდებოდეს ცალმხრივად, მხოლოდ გამამტყუნებელი მიმართულებით.

ამ მუხლის პირველ ნაწილში საქმის აღძვრაზე უფლებამოსილ სუბიექტთა შორის დასახელებულია მოსამართლეც. ცნობილია, რომ სასამართლო არ არის სისხლისსამართლებრივი დევნის ფუნქციის მქონე ორგანო. საქართველოს კონსტიტუციის 91-ე მუხლით, ასეთი ფუნქცია აკისრია მხოლოდ პროკურატურას. აღძვრა კი დევნასთანაა დაკავშირებული, კერძოდ, სსსკ მესამე თავის შინაარსიდან გამომდინარე, სისხლის სამართლის საქმის აღძვრა სისხლისსამართლებრივი დევნის საწყისი სტადიაა.

კოდექსის 22-ე მუხლით, თითქოს მოსამართლეს დევნის ფუნქციაც აკისრია, მაგრამ, ცხადია ეს ასე არ არის. აქ იგულისხმება მოსამართლის უფლებამოსილება – აღძრას სისხლის სამართლის საქმე მხოლოდ კერძო სისხლისსამართლებრივ დევნასთან დაკავშირებით, კერძოდ, სსსკ 629-ე მუხლის თანახმად, თუ არსებობს საფუძველი კერძო ბრალდების წესით საქმის აღსაძრავად, მოსამართლე იღებს გადაწყვეტილებას საქმის აღძვრის შესახებ. ამ მუხლით დადგენილი წესი ერთადერთი გამონაკლისია, სხვა შემთხვევაში მოსამართლეს უფლება არა აქვს აღძრას სისხლის სამართლის საქმე.

მუხლი 23-29. უკომენტაროდ

თაზი VI.

სასამართლო

მუხლი 45-49. უკომენტაროდ

მუხლი 50. სასამართლოს კერძო განჩინება (დადგენილება). სასამართლო ღამკალეკა

1. სასამართლოს სათანადო საფუძვლის არსებობისას გამოაქვს კერძო განჩინება (დადგენილება), რომლითაც სახელმწიფო ორგანოს, საზოგადოებრივი ორგანიზაციის, პოლიტიკური გაერთიანების ან თანამდებობის პირის ყურადღებას მიაქცევს საქმეზე დადგენილ კანონის დარღვევის ფაქტზე, დანაშაულის ჩადენის მიზეზსა და ხელშემწყობ პირობებზე, რომლებიც საჭიროებს სათანადო ზომების მიღებას.

2. კერძო განჩინება (დადგენილება) შეიძლება აგრეთვე გამოიტანოს სასამართლომ მოქალაქეთა უფლებების დარღვევისა თუ კანონის სხვა დარღვევათა გამოვლენისას, რომლებიც დაშვებული იყო მოკვლევის, წინასწარი გამოძიების ან ქვემდგომი სასამართლოს მიერ საქმის განხილვისას.

3. სასამართლოს შეუძლია კერძო განჩინებით (დადგენილებით) აცნობოს შესაბამის საწარმოს, დაწესებულებას ან ორგანიზაციას მოქალაქის მიერ საზოგადოებრივი მოვალეობის შესრულებისას მაღალი შეგნებულობის, ვაჟკაცობის გამოვლენის შესახებ, რამაც ხელი შეუწყო დანაშაულის აღკვეთას ან გახსნას.

4. კერძო განჩინების (დადგენილების) გამო არაუგვიანეს ერთი თვის ვადაში მიღებულ უნდა იქნეს საჭირო ზომები, ზოლო შედეგები ეცნობოს სასამართლოს.

5. სასამართლოს (მოსამართლეს) უფლება აქვს ცალკეული საპროცესო მოქმედების ჩასატარებლად დაეალება გაუგზავნოს იმავე ან ქვემდგომ სასამართლოს (მოსამართლეს), თუ ამ მოქმედების

ჩატარება შეუძლებელია სასამართლო განხილვის ადგილას.

6. სასამართლოს (მოსამართლეს), რომლის წარმოებაშიცაა საქმე, უფლება აქვს დაავალოს მოკვლევის ორგანოს, გამომძიებელს, პროკურორს ცალკეული საგამომძიებო მოქმედების ჩატარება, თუ სასამართლო განხილვის სტადიაზე მისი ჩატარება შეუძლებელია.

7. სასამართლოს (მოსამართლის) დავალებით ჩატარებული სასამართლო და საგამომძიებო მოქმედებათა ოქმები ერთვის სისხლის სამართლის საქმეს და გასაცნობად გადაეცემა მხარეებს. ამ წესით მიღებული მტკიცებულება უნდა შეამოწმოს და გამოიკვლიოს საქმის განმხილველმა სასამართლომ ან მოსამართლემ.

8. სხვა სახელმწიფოს სასამართლოსა და საგამომძიებო ორგანოებში სასამართლო დავალების გაგზავნის წესი განისაზღვრება საქართველოსა და ამ სახელმწიფოს შორის დადებული ხელშეკრულებით სამართლებრივი დახმარების შესახებ.

ამ მუხლის 1-ლი-მე-4 ნაწილები ადგენს სასამართლოს მიერ კერძო განჩინების გამოტანის წესს.

კერძო განჩინებები, შინაარსის მიხედვით, შეიძლება გაიყოს ორ ჯგუფად: ა) სასამართლოს შემაჯამებელი გადაწყვეტილების თანმხლები კერძო განჩინებები, რომლებიც თავის მხრივ იყოფა ნეგატიური შინაარსის მქონედ (რომელშიც სასამართლო ყურადღებას მიაქცევს კანონის დარღვევის ფაქტებს) და პოზიტიური შინაარსის მქონედ (რომელშიც სასამართლო აღნიშნავს მოქალაქის ისეთ მოქმედებას, რამაც ხელი შეუწყო დანაშაულის აღკვეთას ან გახსნას); ბ) კერძო განჩინებები, რომლებიც შემაჯამებელ გადაწყვეტილებასთან ერთად კი არ უნდა იქნას გამოტანილი, არამედ – საქმის სასამართლო განხილვის პროცესში (მაგალითად, სსსკ 208-ე მუხლის მე-2 ნაწილის შესაბამისად, წესრიგის დარღვევისათვის სასამართლო სხდომის დარბაზიდან გაძევებული ბრალმდებლის ან დამცველის არასათანადო ქცევის შესახებ სასამართლოს გამოაქვს კერძო განჩინება, რომელიც ეგზავნება შესაბამისად ზემდგომ პროკურორს ან ადვოკატთა კოლეგიას).

ნებისმიერი სახის კერძო განჩინების დამოუკიდებლად გასაჩივრება არ დაიშვება. იგი შეიძლება გასაჩივრდეს მხოლოდ სასა-

მართლოს შემაჯამებელ გადაწყვეტილებასთან (განაჩენი, განჩინება) ერთად.

2. სსსკ 50-ე მუხლის მე-5-მე-8 ნაწილები ადგენს ცალკეულ საპროცესო მოქმედებების ჩასატარებლად სასამართლო დავალებათა გაგზავნის უფლებამოსილებას.

სასამართლოს კერძო განჩინებათა და სასამართლო დავალებათა მომწესრიგებელი დებულებების კოდექსის ერთ მუხლში მოქცევა ერთგვარად ხელოვნურია, ვინაიდან მათ სამართლებრივ ბუნებას შორის განსხვავება აშკარაა. კერძო განჩინებისაგან განსხვავებით, სასამართლო დავალება ემსახურება მტკიცებულებათა შევსების მიზანს. თვით სასამართლო დავალების შემოღების მიზანი, ვფიქრობთ, კანონმდებლის მიერ ბოლომდე არ არის გაცნობიერებული. კოდექსის 110-ე მუხლის მე-2 ნაწილში ჩამოთვლილ მტკიცებულებათა მოპოვება სასამართლო დავალების გზით, ძნელი წარმოსადგენია. მაგალითად, სხვა სასამართლოს ან მომკვლევის, გამოძიებლის, პროკურორის მიერ სასამართლო დავალების საფუძველზე მიღებული ჩვენება ძნელად თუ გამოდგება დასაშვებ მტკიცებულებად, ვინაიდან სასამართლოსა და მხარეებს ფაქტობრივად არა აქვთ შესაძლებლობა შეამოწმონ და გამოიკვლიონ ეს მტკიცებულება. იგივე შეიძლება ითქვას ექსპერტის დასკვნასა და ნივთიერ მტკიცებულებებზე. სასამართლო დავალებას მაქსიმალური ეფექტი შეიძლება ჰქონდეს მხოლოდ სხვა დოკუმენტთა მიმართ, მაგალითად, საქმისათვის საჭირო საბუთების ამოღება, შემთხვევის ადგილის დათვალიერება ამა თუ იმ ცნობის მოსაპოვებლად და ა.შ. ამიტომ სასამართლოები ძალზე ფრთხილად უნდა მოეკიდნონ ამ მუხლით მინიჭებული უფლებამოსილების გამოყენებას, და მხოლოდ იმ შემთხვევაში უნდა გამოიყენონ, თუ არსებობს შეზღუდვი ორი პირობა: ა) ამ მოქმედების ჩატარება შეუძლებელია სასამართლო განხილვის ადგილას ან სასამართლო განხილვის სტადიაზე; ბ) ამ წესით მიღებული მტკიცებულების შემოწმება და გამოკვლევა შესაძლებელია საქმის განმხილველი სასამართლოს (მოსამართლის) და მხარეთა მიერ.

მუხლი 51. უკომენტაროდ

მუხლი 52. სასამართლო სხდომის თავმჯდომარე

მოსამართლე, რომელიც სასამართლო სხდომას თავმჯდომარეობს: წარმართავს სხდომას, მოსამართლეთა და მსაჯულთა თათბირის მიმდინარეობას; მხარეებს უზრუნველყოფს შესაძლებლობით, დაუბრკოლებლად წარმოადგინონ მტკიცებულებანი; განხილვას განარიდებს ყველაფერს, რასაც კავშირი არა აქვს საქმესთან; უზრუნველყოფს კანონიერებასა და სამართლიანობას საქმის განხილვისას; მსაჯულებსა და მხარეებს განუმარტავს მათს უფლებებს; სხდომის დარბაზიდან აძევებს წესრიგის დამრღვევს და აკისრებს მას ფულად ჯარიმას ამ კოდექსით დადგენილი წესითა და ოდენობით.

სსსკ 52-ე მუხლში ჩამოთვლილია სასამართლო სხდომის თავმჯდომარის უფლებამოსილებანი, მათ შორის, უფლება საქმის განხილვას განარიდოს ყველაფერი, რასაც საქმესთან კავშირი არა აქვს (იგივე დებულება მეორდება 437-ე მუხლის მე-2 ნაწილშიც).

აქ იგულისხმება შემთხვევები, რომლებიც მოხსენიებულია 475-ე მუხლის მე-5 ნაწილში (დასაკითხი პირისათვის ისეთი შეკითხვების დასმა, რომლებიც საქმეს არ ეხება), 490-ე მუხლის მე-4 ნაწილში (კამათის მონაწილეთა მიერ ისეთი მტკიცებულებების დამოწმება, რომლებიც სასამართლო გამოძიებისას არ გამოკვლეულა), 492-ე მუხლის მე-3 ნაწილში (საბოლოო სიტყვის თქმის დროს განსასჯელის შეჩერება, თუ ის ეხება გარემოებას, რომელსაც განსახილველ საქმესთან კავშირი არა აქვს) და ა. შ.

იმ შემთხვევაში კი, თუ მხარე მოითხოვს ისეთი მტკიცებულებების წარმოდგენას, რაც საქმეს უშუალოდ არ ეხება, სასამართლომ შუამდგომლობა უნდა უარყოს განჩინებით.

მუხლი 53-54. უკომენტაროდ

პროკურორი

მუხლი 55. პროკურატურა, როგორც სასამართლო ხელისუფლების დაწესებულება

1. პროკურატურა ახორციელებს სისხლისსამართლებრივ დევნას. ამ კონსტიტუციური ფუნქციის განხორციელების უზრუნველსაყოფად პროკურატურა: წინასწარი გამოძიების სტადიაზე ახორციელებს გამოძიების საპროცესო ხელმძღვანელობას; გარდა ამისა, პროკურატურა ხელმძღვანელობს მოკვლევის კანონიერებას; სრული მოცულობით ატარებს დანაშაულისა და სხვა მართლსაწინააღმდეგო ქმედებათა საქმეების წინასწარ გამოძიებას ამ კოდექსით გათვალისწინებულ შემთხვევებში და წესით; მხარს უჭერს სახელმწიფო ბრალდებას სასამართლოში; წარადგენს სამოქალაქო სარჩელს ამ კოდექსით გათვალისწინებულ შემთხვევებში და წესით; ასაჩივრებს უკანონო და დაუსაბუთებელ განაჩენს, სხვა სასამართლო გადაწყვეტილებებს.

2. პროკურორი თავის ფუნქციებს ახორციელებს სახელმწიფოს სახელით. სასამართლოში პროკურორი არის სახელმწიფო ბრალმდებელი.

3. პროკურორი თავის უფლებამოსილებათა განხორციელებისას დამოუკიდებელია და ემორჩილება მხოლოდ კანონს.

4. კანონის საფუძველზე გამოტანილი პროკურორის დადგენილების, მითითებისა და მოთხოვნის შესრულება სავალდებულოა სახელმწიფოს შესაბამისი ორგანოების, თანამდებობის პირების, დაწესებულებების, საწარმოების, ორგანიზაციებისა და მოქალაქეებისათვის.

5. ზემდგომი პროკურორი უფლებამოსილია გააუქმოს ქვემდგომი პროკურორის მიერ მიღებული გადაწყვეტილება, შეიტანოს მასში ცვლილება ან შეცვალოს ახლით.

სსსკ 55-ე მუხლში ჩამოთვლილია პროკურატურის, როგორც სასამართლო ხელისუფლების უფლებამოსილებანი. ეს მუხლი ფაქ-

ტობრივად იმეორებს კონსტიტუციის 91-ე მუხლის დებულებას იმის შესახებ, რომ საქართველოს პროკურატურა არის სასამართლო ხელისუფლების დაწესებულება, რომელიც ახორციელებს სისხლისსამართლებრივ დევნას, ზედამხედველობს მოკვლევას, სასჯელის მოხდას, მხარს უჭერს სახელმწიფო ბრალდებას. გარდა ამისა, 55-ე მუხლში გათვალისწინებულია პროკურატურის ისეთი ფუნქციები, როგორიცაა გამოძიების საპროცესო ხელმძღვანელობა, სრული მოცულობით წინასწარი გამოძიების ჩატარება, საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებულ შემთხვევებში სამოქალაქო სარჩელის წარდგენა და სასამართლო გადაწყვეტილებების გასაჩივრება.

საფუძვლიან ეჭვს იწვევს დებულება პროკურატურის სასამართლო ხელისუფლებისადმი მიკუთვნების შესახებ. არც საქართველოს კონსტიტუციის, არც საპროცესო კოდექსის ან სხვა კანონის რომელიმე ნორმა არ ასახავს, თუ კონკრეტულად რაში გამოიხატება პროკურატურის ინსტიტუციური კავშირი სასამართლო ხელისუფლებასთან. მხოლოდ ის გარემოება, რომ სსსკ 57-ე მუხლის მიხედვით პროკურორს გააჩნია კონკრეტული უფლებამოსილებანი სასამართლოში (გამოდის როგორც ბრალდების მხარე, მონაწილეობს საქმის სასამართლო განხილვაში, შეუძლია გაასაჩივროს სასამართლოს გადაწყვეტილება), სრულიადაც არ ნიშნავს პროკურატურის ინსტიტუციურ კავშირს სასამართლო ხელისუფლებასთან. სასამართლოში თანაბარი უფლებამოსილება გააჩნია როგორც ბრალდების მხარეს – პროკურორს, ისე დაცვის მხარეს – ადვოკატს, მაგრამ ცხადია, რომ ადვოკატურას სასამართლო ხელისუფლების დაწესებულებად ვერ მივიჩნევთ.

ამ დებულების უფრო ვრცელი მიმოხილვა საჭიროდ არ მიგვაჩნია, ვინაიდან იგი სცილდება კოდექსის კომენტარების მიზანს.

მუხლი 56-57. უკომენტაროდ

გამომძიებელი

მუხლი 58. გამომძიებლის სტატუსი

1. გამომძიებელი არის სახელმწიფო თანამდებობის პირი, რომელიც თავისი კომპეტენციის ფარგლებში უფლებამოსილია აწარმოოს სისხლის სამართლის საქმეთა წინასწარი გამოძიება.

2. წინასწარი გამოძიების წარმოებისას ყველა გადაწყვეტილებას გამოძიების მიმართულების, საგამომძიებო ვერსიათა წამოყენებისა და შემოწმების, საგამომძიებო მოქმედებათა ჩატარების შესახებ გამომძიებელი იღებს დამოუკიდებლად, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა კანონით გათვალისწინებულია მოსამართლის ბრძანება ან პროკურორის თანხმობა, და პასუხს აგებს მათი სრულად და დროულად ჩატარებისათვის.

3. გამომძიებელი ვალდებულია დადგენილებით მიიღოს საქმე წარმოებაში, გამოძიება აწარმოოს ყოველმხრივ, სრულად და ობიექტურად, გამოავლინოს ბრალდებულის მამხილებელი და გამამართლებელი გარემოებები, აგრეთვე ბრალდებულის პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი თუ შემამსუბუქებელი გარემოებები.

4. გამომძიებელი ვალდებულია შეასრულოს პროკურორისა და საგამომძიებო ორგანოს უფროსის წერილობითი მითითებები, მაგრამ, თუ გამომძიებელი არ ეთანხმება საგამომძიებო ორგანოს უფროსის მითითებას, მას უფლება აქვს გაასაჩივროს იგი პროკურორთან ქვემდებარეობის მიხედვით თუკი გამომძიებელი არ ეთანხმება პროკურორის მითითებებს ბრალდების მოცულობის, ქმედების კვალიფიკაციის, საგამომძიებო ვერსიების შემოწმების, საგამომძიებო ვადის გაგრძელების, ბრალდებულად პასუხისგებაში მიცემის, საქმის სასამართლოში წარმართვის, მოქალაქის კონსტიტუციური უფლებებისა და თავისუფლებების შეზღუდვულ საგამომძიებო მოქმედებათა ჩატარების შესახებ, მას უფლება აქვს საქმე და თავისი მოსაზრებები წერილობით წარუდგინოს ზემდგომ პროკურორს, რომელიც აუქმებს ქვემდგომი პროკურორ-

ის მითითებებს, ან გამოძიებას სხვა გამომძიებელს ავალებს. ზემდგომი პროკურორის გადაწყვეტილება ამ შემთხვევაში საბოლოოა.

5. კანონის შესაბამისად გამომძიებლის მიერ გამოტანილი დადგენილების შესრულება სავალდებულოა ყველა საწარმოს, დაწესებულების, ორგანიზაციის, თანამდებობის პირისა და მოქალაქისათვის. გამომძიებლის დადგენილების შეუსრულებლობა იწვევს კანონით დაწესებულ პასუხისმგებლობას.

1. გამომძიებელი სისხლის სამართლის პროცესში არის საქმის გადაწყვეტის ფუნქციის მქონე სახელმწიფო თანამდებობის პირი, რომელიც თავისი კომპეტენციის ფარგლებში უფლებამოსილია აწარმოოს სისხლის სამართლის საქმის წინასწარი გამოძიება ყოველმხრივ, სრულად და ობიექტურად, გამოავლინოს ბრალდებულის მამხილებელი და გამამართლებელი გარემოებები, აგრეთვე ბრალდებულის პასუხისმგებლობის დამამძიებელი თუ შემამსუბუქებელი გარემოებები (58-ე მუხლის 1-ლი – მე-3 ნაწილები).

2. სსსკ 58-ე მუხლის შინაარსის მიხედვით, გამომძიებელი არ არის ბრალდების მხარე. ამ მხრივ გაუგებრობას იწვევს კოდექსის 44-ე მუხლის მე-19 პუნქტი, რომელშიც აღნიშნულია, რომ გამომძიებელი არის ბრალდების მხარე. ამგვარმა მიკუთვნებამ შეიძლება წარმოშვას არასასურველი ტენდენცია იმ მხრივ, რომ გამომძიებელმა შეიძლება მართლაც მიიჩნიოს თავი ბრალდების წარმომადგენლად და უფლებამოსილებათა განხორციელებისას გადაიხაროს ბრალდების მხარეს.

სსსკ 44-ე მუხლის მე-19 პუნქტში მოცემული განმარტება რეალურად არ ასახავს გამომძიებლის ფაქტობრივ საპროცესო მდგომარეობას და მისი სტატუსის განსაზღვრისას უნდა ვიხელმძღვანელოთ ამ კოდექსის VIII თავის ნორმებით, რომელთა შინაარსი აშკარად მიუთითებს, რომ გამომძიებელი არ არის ბრალდების მხარის წარმომადგენელი.

მუხლი 59-64. უკომენტაროდ

თავი IX. უკომენტაროდ

თავი X.

დაზარალებული და მისი წარმომადგენელი

მუხლი 68. პირის დაზარალებულად ცნობა

1. დაზარალებული არის ფიზიკური პირი, რომელსაც მორალური, ფიზიკური თუ ქონებრივი ზარალი მიაღება უშუალოდ დანაშაულის ან შეურაცხი პირის მართლსაწინააღმდეგო ქმედების შედეგად, ანდა რომელსაც ასეთი დანაშაული მიაყენა დანაშაულის ჩადენის შემდეგ ფსიქიკურად დაავადებულმა პირმა.

2. იმ დანაშაულის საქმეზე, რომელსაც დაზარალებულის სიკვდილი მოჰყვა, დაზარალებულის უფლებები ენიჭება მის რომელიმე ნათესავს. ერთი დონის ახლო ნათესავებს შორის დავის შემთხვევაში დაზარალებულის უფლებამონაცვლე განისაზღვრება წილისყრით.

3. დანაშაულის მომზადების ან მცდელობის შედეგად დაზარალებულად მიიჩნევა აგრეთვე ფიზიკური პირი, რომელსაც შეიძლება მისდგომოდა ზიანი.

4. დაზარალებულად ან მის უფლებამონაცვლედ ცნობის შესახებ მომკვლევს, გამოძიებელს, პროკურორს ან მოსამართლეს გამოაქვს დადგენილება, ხოლო — სასამართლოს განჩინება.

5. პირველი ინსტანციის სასამართლოს უფლება აქვს პირი დაზარალებულად ცნოს სასამართლო გამოძიების დაწყებამდე. სასამართლო გამოძიების დაწყების შემდეგ პირველი ან სააპელაციო ინსტანციის სასამართლოში, აგრეთვე საკასაციო ინსტანციის სასამართლოში პირის დაზარალებულად ცნობისათვის საფუძველის აღმოჩენისას საქმე უნდა დაბრუნდეს დამატებითი გამოძიებისათვის.

6. თუ სამოქალაქო სარჩელის წარმდგენი დაზარალებული სამოქალაქო მოსარჩელედ იქნა ცნობილი, ეს აისახება განჩინებაში (დადგენილებაში) პირის დაზარალებულად ცნობის შესახებ ან ცალკე გამოტანილ განჩინებაში (დადგენილებაში).

7. დაზარალებული საჯარო ან კერძო-საჯარო ბრალდების საქ-

მის გამო არის სუბსიდიური ბრალმდებელი, ზოლო კერძო ბრალდების საქმის გამო – კერძო ბრალმდებელი. დაზარალებულს სამართალწარმოების ნებისმიერ მომენტში შეუძლია უარი თქვას კერძო ბრალდებაზე ან ბრალდების მხარდაჭერაზე.

8. თუ პირის დაზარალებულად ცნობის შესახებ განჩინების (დადგენილების) გამოტანის შემდეგ გაირკვევა, რომ ამის საფუძველი არ არსებობს, პროცესის მწარმოებელი ორგანო ვალდებულია გააუქმოს ეს განჩინება (დადგენილება).

1. ახალმა საპროცესო კოდექსმა სხვაგვარად გააიზრა დაზარალებულის სტატუსი. ნმ-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის მიხედვით, დაზარალებული არის მხოლოდ ფიზიკური პირი. იურიდიული პირი დაზარალებულად არ ჩაითვლება, ის შეიძლება იყოს მხოლოდ სამოქალაქო მოსარჩელე.

დაზარალებულად შეიძლება ცნობილ იქნას ფიზიკური პირი, რომელსაც დანაშაულის, ან შეურაცხი პირის მართლსაწინააღმდეგო ქმედების შედეგად მიადგა მორალური, ფიზიკური ან ქონებრივი ზიანი. ამასთან, დაზარალებულად ცნობისათვის ასეთი ზიანის ფაქტობრივად არსებობა ყოველთვის არ არის აუცილებელი. ნმ-ე მუხლის მე-3 ნაწილის მიხედვით, დაზარალებულად მიიჩნევა აგრეთვე ფიზიკური პირი, რომელსაც არ მიადგა, მაგრამ შეიძლებოდა მისდგომოდა ზიანი. ასეთი პირის დაზარალებულად ცნობა შეიძლება დანაშაულის მომზადების ან მცდელობის შემთხვევაში – თუ დანაშაულის მომზადების ან მცდელობისას დაზარალებულ პირს მიადგა მორალური, ქონებრივი ან ფიზიკური ზიანი, მას უფლება აქვს მოითხოვოს სამოქალაქო მოსარჩელედ ცნობა და ზიანის ანაზღაურება, ზოლო თუ რაიმე ზიანი ფაქტობრივად არ მიადგა, მისი სამართლებრივი სტატუსი შემოიფარგლება მხოლოდ დაზარალებულად ცნობით.

ნმ-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის მიხედვით, დაზარალებულად ცნობილი უნდა იქნას პირი იმ შემთხვევაშიც, როდესაც მას ზიანი მიადგა, ან შეიძლებოდა მისდგომოდა შეურაცხადი პირის მართლსაწინააღმდეგო ქმედების შედეგად, ანდა რომელსაც ასეთი ზიანი მიაყენა დანაშაულის ჩადენის შემდეგ ფსიქიურად დაავადებულმა პირმა (ე.ი. პირმა, რომელიც დანაშაულის ჩადენის შემდეგ გახდა შეურაცხადი).

2. 68-ე მუხლის მე-2 ნაწილის მიხედვით, იმ დანაშაულის საქმეზე, რომელსაც დაზარალებულის სიკვდილი მოჰყვა, დაზარალებულის უფლებები ენიჭება მის რომელიმე ახლო ნათესავს. ამასთან, ადრე მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსისაგან განსხვავებით, ახლო ნათესავი დაზარალებულად კი არ იწოდება, არამედ – მის უფლებამონაცვლედ. მიუხედავად იმისა, რომ იგი არ არის დაზარალებული, კოდექსის 69-ე მუხლი სრულად ათანაბრებს დაზარალებულისა და მისი უფლებამონაცვლის სტატუსს. უფლებამონაცვლე სრული მოცულობით სარგებლობს დაზარალებულის საპროცესო უფლებებით.

ერთი დონის ახლო ნათესავებს შორის დავის შემთხვევაში, დაზარალებულის უფლებამონაცვლე განისაზღვრება წილისყრით. წილისყრა უნდა ჩაატაროს პროცესის მწარმოებელმა იმ თანამდებობის პირმა, რომელიც უფლებამოსილია გამოიტანოს დადგენილება პირის უფლებამონაცვლედ ცნობის შესახებ. წილისყრის შედეგები უნდა აისახოს ოქმში.

3. სსსკ 68-ე მუხლის მე-5 ნაწილი აწესებს სიახლეს. ამ ნაწილით გათვალისწინებული საქმის აუცილებელი დაბრუნება საჭიროა იმისათვის, რომ სრულიად იქნას დაცული დაზარალებულის უფლებები საქმის წინასწარი გამოძიების სტადიაზე (გაეცნოს საქმის მასალებს, მოითხოვოს წინასწარი გამოძიების შევსება, დააყენოს შუამდგომლობები და ა. შ.).

4. ამ მუხლის მე-7 ნაწილით, დაზარალებული საჯარო ან კერძო-საჯარო ბრალდების საქმეზე არის სუბსიდიური ბრალმდებელი, ხოლო კერძო ბრალდების საქმეზე – კერძო ბრალმდებელი. ტერმინი „სუბსიდიური ბრალმდებელი“ არაა განმარტებული კოდექსის 44-ე მუხლში, მაგრამ 25-ე მუხლის შინაარსიდან გამომდინარე, ეს საპროცესო ფიგურა შეიძლება განიმარტოს, როგორც პირი, რომელიც მხარს უჭერს პროკურორის მიერ ფორმულირებულ სახელმწიფო ბრალდებას, ხოლო პროკურორის მიერ ბრალდებაზე უარის თქმის, ან შეცვლის შემთხვევაში – მხარს უჭერს თავდაპირველ ბრალდებას. აქედან გამომდინარე, სუბსიდიური ბრალმდებელი თავდაპირველად არის სახელმწიფო ბრალმდებლის მხოლოდ მხარის დამჭერი, ასე ვთქვათ, „დანამატი“, და იგი დამოუკიდებელი

ფიგურა ხდება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ სახელმწიფო ბრალდება მოიხსნება ან შეიცვლება შემსუბუქებისაკენ.

5. რაც შეეხება „კერძო ბრალმდებელს“, ამ ტერმინის დეფინიცია მოცემულია 44-ე მუხლის 41-ე პუნქტში: „კერძო ბრალმდებელი – დაზარალებული ან მისი წარმომადგენელი, რომელიც მხარს უჭერს ბრალდებას სასამართლოში“. მაგრამ ამ პუნქტში მოცემული განმარტება არაა სრულყოფილი, ვინაიდან დაზარალებული კერძო ბრალმდებელია არა ყველა საქმეში, სადაც იგი მხარს უჭერს ბრალდებას, არამედ მხოლოდ კერძო ბრალდების საქმეში (დაწვრილებით იხ. კოდექსის LXII თავის კომენტარი).

მუხლი 69-71 უკომენტაროდ

თავი XI.

ექვმიტანილი, ბრალდებული, დამცველი

მუხლი 72-77. უკომენტაროდ

მუხლი 78. დამცველი

1. დამცველი არის პირი, რომელიც კანონით დადგენილი წესით იცავს ექვმიტანილისა და ბრალდებულის კანონიერ ინტერესებს და უწევს მათ კვალიფიციურ ოურიდიულ დახმარებას.

2. დამცველად დაიშვება უმაღლესი იურიდიული განათლების მქონე პირი, რომელიც კანონმდებლობის შესაბამისად უფლებამოსილია აწარმოოს საადვოკატო საქმიანობა.

3. ორგანოს, რომელიც პროცესს აწარმოებს, უფლება არა აქვს შეზღუდოს ექვმიტანილი და ბრალდებული დამცველის არჩევაში.

4. ექვმიტანილის ან ბრალდებულის თანხმობით, დაცვის განსახორციელებლად შეიძლება დაშვებულ იქნეს უმაღლესი იურიდიული განათლების მქონე ადვოკატურის სტაჟიორები.

5. საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს თანხმობით, დამცველად შეიძლება დაშვებული იქნენ უცხოელი ადვოკატები.

6. ეჭვმიტანილს, ბრალდებულსა და განსასჯელს უფლება აქვთ მთელი პროცესის მანძილზე უარი თქვან დამცველის დანიშვნაზე ან დანიშნულ დამცველზე და მოიწვიონ დამცველი შეთანხმებით ან დაცვა დამოუკიდებლად განახორციელონ. ასეთი უარი დასაშვებია მხოლოდ თვით ეჭვმიტანილის, ბრალდებულისა და განსასჯელის ინიციატივით. ეჭვმიტანილს, ბრალდებულსა და განსასჯელს უფლება აქვთ შეცვალონ თავიანთი პოზიცია და კვლავ მოითხოვონ დამცველის დანიშვნა ან მოიწვიონ დამცველი შეთანხმებით. ეჭვმიტანილის, ბრალდებულისა და განსასჯელის მოთხოვნა საქმეში მონაწილე მათი დამცველის შეცვლისა და ახალი დამცველის მოწვევის შესახებ უნდა დაკმაყოფილდეს, თუ შეცვლა მიზნად არ ისახავს პროცესის გაჭიანურებას ან პროცესის სხვა მონაწილისათვის ხელის შეშლას მის უფლებამოსილებათა განხორციელებაში.

1. ამ მუხლის 1-ლი ნაწილით, „დამცველი არის პირი, რომელიც კანონით დადგენილი წესით იცავს ეჭვმიტანილისა და ბრალდებულის კანონიერ ინტერესებს და უწევს მათ კვალიფიციურ იურიდიულ დახმარებას“. მხედველობაშია მისაღები, რომ აქ გამოტოვებულია „განსასჯელი“ და „დაზარალებული“, რომლებსაც ასევე იურიდიულ დახმარებას უწევს დამცველი.

2. მუხლის მეორე ნაწილში განმარტებულია, თუ ვინ დაიშვება დამცველად. ესაა უმაღლესი იურიდიული განათლების მქონე პირი, რომელიც კანონმდებლობის შესაბამისად უფლებამოსილია აწარმოოს საადვოკატო საქმიანობა. ამრიგად, „დამცველი“ და „ადვოკატი“ სინონიმური ტერმინებია და ცხადია, რომ სისხლის სამართლის პროცესში დამცველის მოვალეობა შეიძლება შეასრულოს მხოლოდ ადვოკატმა.

კითხვაზე – ვინაა უფლებამოსილი აწარმოოს საადვოკატო საქმიანობა, პასუხი გაცაა 2001 წლის 20 ივნისს მიღებულმა საქართველოს კანონმა „ადვოკატთა შესახებ“. ამ კანონის მე-10 მუხლით, „ადვოკატი შეიძლება იყოს ფიზიკური პირი, რომელსაც აქვს უმაღლესი იურიდიული განათლება; გავლილი აქვს ადვოკატთა ტესტირება ამ კანონით

დადგენილი წესით; დადებული აქვს ადვოკატის ფიცი (დაწერილი აქვს განცხადება) ამ კანონით დადგენილი წესით; აქვს იურისტად ან ადვოკატის სტაჟორად მუშაობის არანაკლებ 1 წლის შრომის სტაჟი. ადვოკატი არ შეიძლება იყოს განზრახვი მძიმე დანაშაულისათვის ნასამართლვე პირი, თუ ნასამართლობა არა აქვს მოხსნილი ან გაქარწყლებული კანონმდებლობით დადგენილი წესით“.

ეს მოთხოვნები წარედგინება როგორც წინასწარი გამოძიების პროცესში, ისე საქმის სასამართლო განხილვაში მონაწილე დამცველებს.

უნდა აღინიშნოს, რომ პირს, რომელსაც გავლილი არა აქვს ადვოკატთა ტესტირება, საადვოკატო საქმიანობის განხორციელება აეკრძალება 2003 წლის 1 ივნისიდან (ამ კანონის მე-40 მუხლის მე-4 პუნქტი).

3. სსსკ 107-ე მუხლში ჩამოთვლილია საქმეში დამცველის მონაწილეობის გამომრიცხავი გარემოებები, კერძოდ, დამცველი მონაწილეობას ვერ მიიღებს სისხლის სამართლის საქმის წარმოებაში, თუ: ა) იგი წინათ მონაწილეობდა იმავე საქმეში როგორც მოსამართლე, პროკურორი, გამომძიებელი, მომკვლვეი, სასამართლო სხდომის მდივანი, მოწმე, ექსპერტი, სპეციალისტი, თარჯიმანი ან დამსწრე; ბ) მას ნათესაური ურთიერთობა აქვს მოსამართლესთან, პროკურორთან, გამომძიებელთან, მომკვლევთან ან სასამართლო სხდომის მდივანთან, რომელიც მონაწილეობდა ან მონაწილეობს ამ საქმის გამოძიებასა თუ სასამართლო განხილვაში, ანდა პირთან, რომლის ინტერესები ეწინააღმდეგება პროცესის იმ მონაწილის ინტერესებს, რომელმაც მასთან დადო შეთანხმება იურიდიული დახმარების შესახებ; გ) მას უკავია მოსამართლის, პროკურორის, გამომძიებლის ან მომკვლვეის თანამდებობა, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა იგი შრომისუუნარო პირის კანონიერი წარმომადგენელია, ანდა როცა დაწესებულია, სადაც იგი მუშაობს, ცნობილია სამოქალაქო მოსარჩელედ ან სამოქალაქო მოპასუხედ და ის ამ დაწესებულების წარმომადგენლად გამოდის; დ) იგი იურიდიულ დახმარებას უწევს ან წინათ უწევდა პირს, რომლის ინტერესებსაც ეწინააღმდეგება მის მიერ დასაცავი ბრალდებულის, ეჭვმიტანილის, დაზარალებულის, სამოქალაქო მოსარჩელის ან სამოქალაქო მოპასუხის ინტერესები, რომ-

ლის წარმომადგენელიც ის არის; ე) დასაცავი პირი (მარწმუნებელი) უარს ამბობს დაცვაზე (წარმომადგენლობაზე) და უარი მიღებულია.

ამრიგად, 78-ე მუხლის მე-3 ნაწილის მოთხოვნა იმის შესახებ, რომ „ორგანოს, რომელიც პროცესს აწარმოებს, უფლება არა აქვს შეზღუდოს ექვემდებარებული ან ბრალდებული დამცველის არჩევაში“, არ ეხება 107-ე მუხლში ჩამოთვლილ შემთხვევებს. ამ დებულების მოთხოვნა, გარდა ექვემდებარებულისა და ბრალდებულისა, გაერცვლდება განსასჯელსა და დაზარალებულზე.

4. 78-ე მუხლის მე-4 ნაწილის მიხედვით, ექვემდებარებულის ან ბრალდებულის (უნდა ვიგულისხმოდ განსასჯელიც და დაზარალებულიც) თანხმობით, დაცვის განსახორციელებლად შეიძლება დაშვებულ იქნას უმაღლესი იურიდიული განათლების მქონე ადვოკატურის სტაჟიორები.

„ადვოკატურის შესახებ“ კანონის შესაბამისად, უნდა ვიხელმძღვანელოთ ამ კანონის მე-10 მუხლით, თუ ვინ შეიძლება იყოს ადვოკატი (იხ. ზევით). უნდა გავითვალისწინოთ ამ კანონის მე-16 მუხლის მე-3 ნაწილის დებულებაც იმის შესახებ, რომ „სტაჟიორი საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით და გათვალისწინებულ შემთხვევაში შესაბამისი ადვოკატის დავალებით ახორციელებს მის უფლებამოსილებას“.

ამრიგად, ამ ორ ნორმას (საქართველოს სსსკ 78-ე მუხლის მე-4 ნაწილსა და „ადვოკატთა შესახებ“ კანონის მე-16 მუხლის მე-3 ნაწილს) შორის წინააღმდეგობა არ არის, მაგრამ გასათვალისწინებელია, რომ დაცვის განსახორციელებლად ადვოკატურის სტაჟიორის დაშვების დროს, დასაცავი პირის თანხმობის გარდა, საჭიროა შესაბამისი ადვოკატურის დავალებაც (წერილობით).

5. 78-ე მუხლის მე-5 ნაწილით, დამცველებად შეიძლება დაშვებულ იქნან უცხოელი ადვოკატები, საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს თანხმობით. პრაქტიკაში დგება საკითხი – რა პირობებია საჭირო ამისათვის. პირველ რიგში, უნდა იყოს უცხოელი ადვოკატის წერილობითი თანხმობა იმაზე, რომ იგი მზადაა დაიცვას ექვემდებარებული, ბრალდებული, განსასჯელი თუ დაზარალებული (თუ ასეთი თანხმობა არ არის, შეუძლებელია იმის გარკვევა, რომელი

დამცველის დაშვებაზე აყენებს შუამდგომლობას დაინტერესებული პირი). პროცესის მწარმოებელმა ორგანომ ან თანამდებობის პირმა ასეთი წერილობითი თანხმობისა და დასაცავი პირისაგან შუამდგომლობის მიღების შემდეგ უნდა მიმართონ იუსტიციის სამინისტროს უცხოელი ადვოკატის დაშვების საკითხის გადასაწყვეტად. იუსტიციის სამინისტროსაგან თანხმობის მიღების შემთხვევაში ეს დამცველი დაშვებული უნდა იქნას პროცესის მწარმოებელი ორგანოს მიერ, თუ არ არსებობს ამ კოდექსის 107-ე მუხლში ჩამოთვლილი დამაბრკოლებელი გარემოებანი.

ცხადია, ასეთი პროცედურა საკმაო დროს მოითხოვს, ხოლო საკითხის გადაწყვეტამდე პირი აი შეიძლება დატოვებულ იქნას დაცვის გარეშე. ასეთ ვითარებაში დამცველით უზრუნველყოფის საკითხი უნდა გადაწყდეს საერთო წესით (კერძოდ, მიეცეს წინადადება დასაცავ პირს, მანამდე მოიწვიოს სხვა დამცველი, ან, უარისას, მოწვეულ იქნას დამცველი დანიშნებით – სსსკ 81-ე მუხლით გათვალისწინებულ შემთხვევებში).

6. განსახილველი მუხლის მე-6 ნაწილი ეკვიპიტანილს, ბრალდებულს, განსასჯელს (უნდა ვიგულისხმოდ დაზარალებულიც) აძლევს დამცველზე უარის თქმის, ან დამცველის შეცვლის უფლებას მთელი პროცესის მანძილზე. ამ უფლებათა შეზღუდვა შესაძლებელია მხოლოდ მაშინ, თუ დამცველის შეცვლა მიზნად ისახავს პროცესის გაჭიანურებას, ან პროცესის სხვა მონაწილისათვის ხელის შეშლას მის უფლებამოსილებათა განხორციელებაში.

თუ პროცესის მწარმოებელი ორგანო (თანამდებობის პირი) არ დაეთანხმება დასაცავ პირს დამცველზე უარის თქმაზე ან დამცველის შეცვლაზე, მან უნდა გამოიტანოს მოტივირებული განჩინება (დადგენილება), რომლითაც ვალდებულია დაასაბუთოს – რა გარემოებათა გამო იქნა უარყოფილი ასეთი შუამდგომლობა, რის გამო იქნა იგი მიჩნეული პროცესის გაჭიანურების ან პროცესის სხვა მონაწილისათვის ხელის შეშლის მცდელობად. ასეთი განჩინების (დადგენილების) გასაჩივრება შეიძლება ამ კოდექსით დადგენილი წესით.

სისხლის სამართლის პროცესის
სხვა მონაწილენი

მუხლი 93-94. უკომენტაროდ

მუხლი 95. პირი, რომელიც არ შეიძლება მოწმე იყოს

1. არ შეიძლება მოწმედ დაიკითხონ:

ა) ეჭვმიტანილის, ბრალდებულის, განსასჯელის ან მსჯავრდებულის დამცველი – იმ გარემოების შესახებ, რომელიც მისთვის ცნობილი გახდა ამ საქმეში დამცველის მოვალეობის შესრულებასთან დაკავშირებით;

ბ) დაზარალებულის, სამოქალაქო მოსარჩელის, სამოქალაქო მოპასუხის ან იმ პირის წარმომადგენელი, რომლის მიმართაც გამოიყენება სამედიცინო ზასიათის იძულებითი ღონისძიება – იმ გარემოების შესახებ, რომელიც მისთვის ცნობილი გახდა ამ საქმეში წარმომადგენლის ან დამცველის მოვალეობის შესრულებასთან დაკავშირებით;

გ) ადვოკატი, რომელიც იურიდიულ დახმარებას უწევდა პირს დაცვის ან წარმომადგენლობის მიღებამდე – იმ გარემოების შესახებ, რომელიც მისთვის ცნობილი გახდა იურიდიული დახმარების გაწევასთან დაკავშირებით;

დ) ადვოკატი, რომელიც ორგანიზაციას ემსახურებოდა – იმ გარემოების შესახებ, რომელიც მისთვის ცნობილი გახდა დაცვის ან წარმომადგენლობის განხორციელებასთან ან სხვა იურიდიული დახმარების გაწევასთან დაკავშირებით;

ე) სასულიერო პირი – იმ გარემოების შესახებ, რომელიც მისთვის ცნობილი გახდა აღსარების ან სხვაგვარად განდობის შედეგად;

ვ) პირი, რომელსაც მცირეწლოვნობის, ფიზიკური ან ფსიქიკური ნაკლის გამო არ შეუძლია სწორად აღიქვას, დაიხსომოს ან აღიდგინოს საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე გარემოებები და მისცეს ჩვენება;

ზ) ექვმიტანილის, ბრალდებულის, განსასჯელის ახლო ნათესავი – თუ იგი არ დათანხმდება მისცეს ჩვენება, როგორც ბრალდების მოწმე;

თ) სახალხო დამცველი – იმ ფაქტის გამო, რომელიც მას გაანდეს, როგორც სახალხო დამცველს;

ი) საქართველოს პარლამენტის, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოების წევრები – იმ ფაქტის გამო, რომელიც მათ გაანდეს ამომრჩეველმა;

კ) მოსამართლე – იმ გარემოების შესახებ, რომელიც წარმოადგენს მოსამართლეთა თათბირის საიდუმლოებას.

2. გამომძიებელს, სასამართლოს (მოსამართლეს) უფლება აქვთ მოტივირებული დადგენილებით (განჩინებით) მოწმის მოვალეობისაგან გაათავისუფლონ:

ა) ექიმი, მედიცინის და, მეანი, ფარმაცევტი, სხვა სამედიცინო მუშაკი, თუ მათ პროფესიულად ევალებათ საექიმო (სამედიცინო) საიდუმლოების დაცვა;

ბ) ნოტარიუსი, საჯარო მოსამსახურე, სამხედრო მოსამსახურე და მასთან გათანაბრებული პირი, თუ მათ ნაკისრი აქვთ ვალდებულება, არ გაამჟღავნონ მიღებული ინფორმაციის წყარო და შინაარსი;

გ) პირი, რომელიც სამუშაოზე იმ პირობით არის მიღებული, რომ არ გაამჟღავნებს კომერციულ ან საბანკო საიდუმლოებას;

დ) ჟურნალისტი, თუ მას ნაკისრი აქვს ვალდებულება, არ გაამჟღავნოს მიღებული ინფორმაციის წყარო, პუბლიკაციის ავტორის სახელი ან გამოუქვეყნებელი მასალის ავტორი და შინაარსი.

1. 95-ე მუხლში ჩამოთვლილია პირები, რომლებიც არ შეიძლება მოწმედ დაიკითხონ.

ასეთი პირი, ამ მუხლის 1-ლი ნაწილის „ა“ პუნქტის მიხედვით, უპირველეს ყოვლისა არის ექვმიტანილის, განსასჯელის, ბრალდებულის, ან მსჯავრდებულის დამცველი, რომელიც არ შეიძლება მოწმედ დაიკითხოს იმ გარემოებათა შესახებ, რომლებიც მისთვის ცნობილი გახდა ამ საქმეში დამცველის მოვალეობის შესრულებასთან დაკავშირებით. ეს მხოლოდ ისეთი გარემოებებია, რომლებიც შეიძლება ეხებოდეს შერაცხული დანაშაულის ჩადენის საკითხებს

და გამოყენებულ იქნას, როგორც ამ დანაშაულის ჩადენის დამადასტურებელი ან გამაბათილებელი მტკიცებულება. ამასთან, გამოძიებელი, პროკურორი თუ სასამართლო არ არიან შეზღუდული დაკითხონ დამცველი, რომელიც უკვე აღარ მონაწილეობს ამ საქმეში, იმ გარემოებებთან დაკავშირებით, რომლებიც ეხება დაცვის განხორციელების რეალობას, ან მოკვლევისა თუ გამოძიების წარმოების კანონიერებას. მაგალითად, ბრალდებული (განსასჯელი) აცხადებს, რომ ამა თუ იმ საგამოძიებო მოქმედების ჩატარებისას მისი დამცველი არ ესწრებოდა, შესაბამის ოქმში კი დაფიქსირებულია ამ დამცველის მონაწილეობა; ან, ბრალდებული აცხადებს, რომ ადვოკატის თანდასწრებით ამა თუ იმ საგამოძიებო მოქმედების ჩატარებისას მის მიმართ აღვილი ჰქონდა კანონით აკრძალული მეთოდების გამოყენებას. თუ ამ გარემოებათა შემოწმება მოითხოვს იმ დამცველის დაკითხვას, რომელიც უკვე აღარ მონაწილეობს საქმეში, ამ მუხლის „ა“ პუნქტით გათვალისწინებული შეზღუდვა არ გავრცელდება.

იგივე შეიძლება ითქვას ამ მუხლის „ბ“, „გ“ და „დ“ პუნქტებში ჩამოთვლილ სუბიექტებზე.

2. 95-ე მუხლის „ე“ პუნქტის მიხედვით არ შეიძლება მოწმედ დაკითხოს სასულიერო პირი – იმ გარემოების შესახებ, რომელიც მისთვის ცნობილი გახდა აღსარების ან სხვაგვარად განდობის შედეგად. „სხვაგვარად განდობა“ ნიშნავს იმას, რომ ცნობა მას მიაწოდეს, როგორც სასულიერო პირს. ცნობილია, რომ აღსარების რიტუალი სრულდება „სჯულის კანონის“ მიხედვით, მაგრამ ასეთი განდობა სასულიერო პირმა შეიძლება მიიღოს არა აღსარების ფორმითაც. ყველა შემთხვევაში ასეთი ცნობის მიწოდება უნდა ატარებდეს სწორედ სასულიერო პირისათვის განდობის ნიშნებს. თუ სასულიერო პირს გაანდეს რაღაცა ცნობა დანაშაულის შესახებ, როგორც კერძო პირს, „დ“ პუნქტით გათვალისწინებული შეზღუდვა არ გავრცელდება. მაგალითად, თუ სასულიერო პირისათვის ცნობილი გახდა, რომ მზადდება განსაკუთრებით მძიმე დანაშაული და ეს მან გაიგო არა „სხვაგვარი განდობის შედეგად“, იგი პასუხს აგებს საერთო წესით, დანაშაულის შეუტყობინებლობისათვის (საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 376-ე მუხლი).

იგივე შეიძლება ითქვას სსკ 375-ე მუხლით გათვალისწინებული განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის დაფარვაზე.

ამ მუხლის „ე“ პუნქტით გათვალისწინებული წესი ვრცელდება 1-ლი ნაწილის „თ“, „ი“ და „კ“ პუნქტებზე, რომელთა მიხედვით არ შეიძლება მოწმედ დაიკითხონ: 1) სახალხო დამცველი – იმ ფაქტის გამო, რომელიც მას გაანდეს, როგორც სახალხო დამცველს; 2) საქართველოს პარლამენტის, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოების წევრები – იმ ფაქტის გამო, რომლებიც მათ გაანდეს ამომრჩეველებმა; 3) მოსამართლე – იმ გარემოების შესახებ, რომელიც წარმოადგენს მოსამართლეთა თათბირის საიდუმლოებას.

3. ამ მუხლის „ზ“ პუნქტის მიხედვით, არ შეიძლება მოწმედ დაიკითხოს ექვემდებარების, ბრალდებულის ან განსასჯელის ახლო ნათესავი – თუ იგი არ დათანხმდება მისცეს ჩვენება, როგორც ბრალდების მოწმემ. მხედველობაშია მისაღები, რომ ახლო ნათესავს მხოლოდ იმის უფლება აქვს, რომ არ მისცეს ჩვენება ბრალდებულის წინააღმდეგ, მაგრამ თუ ის დათანხმდება ჩვენების მიცემაზე, იგი ვალდებულია მისცეს სწორი ჩვენება, წინააღმდეგ შემთხვევაში პასუხს აგებს ცრუ ჩვენებისათვის, ვინაიდან საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 371-ე მუხლის შენიშვნაში აღნიშნულია, რომ „სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან თავისუფლება ის, ვინც უარი განაცხადა ჩვენების მიცემაზე თავის ან ახლო ნათესავის წინააღმდეგ“.

თუ ახლო ნათესავი დათანხმდება მისცეს ჩვენება სისხლის სამართლის საქმეზე, იგი პროცესის მწარმოებელი ორგანოს ან თანამდებობის პირის მიერ გაფრთხილებულ უნდა იქნას სსკ 370-ე მუხლით გათვალისწინებული პასუხისმგებლობის შესახებ ცრუ ჩვენების მიცემისათვის, და არა სსკ 371-ე მუხლით გათვალისწინებული პასუხისმგებლობის შესახებ ჩვენების მიცემაზე უარის თქმისათვის.

4. სსკ 95-ე მუხლის მე-2 ნაწილში ჩამოთვლილია ის პირები, რომლებიც გამოძიებლის, სასამართლოს (მოსამართლის) მოტივირებული დადგენილებით (განჩინებით) შეიძლება გაათავისუფლდნენ მოწმის მოვალეობისაგან. ესენია: ა) მედიცინის მუშაკი, თუ მას პროფესიულად ევალება სამედიცინო საიდუმლოების დაცვა; ბ) ნოტარიუსი,

სამხედრო მოსამსახურე და სხვა საჯარო მოსამსახურე, თუ მათ ნაკისრი აქვთ ვალდებულება, არ გაამჟღავნონ მიღებული ინფორმაცია; გ) პირი, რომელიც სამუშაოდ იმ პირობით არის მიღებული, რომ არ გაამჟღავნებს კომერციულ ან საბანკო საიდუმლოებას; დ) ჟურნალისტი, თუ მას ნაკისრი აქვს ვალდებულება, არ გაამჟღავნოს მიღებული ინფორმაციის წყარო, პუბლიკაციის ავტორის სახელი ან გამოქვეყნებული მასალის ავტორი და შინაარსი.

ეს დებულება პირდაპირ არ ჩამოთვლის იმ გარემოებებს, რომელთა არსებობისას შეიძლება გათავისუფლდნენ ხსენებული სუბიექტები მოწმის მოვალეობისაგან, მაგრამ ცხადია, პროცესის მწარმოებელმა ორგანომ ან თანამდებობის პირმა ამ საკითხის გადაწყვეტისას უნდა დაიცვან ღირებულებათა იერარქია, კერძოდ, არის თუ არა დანაშაულის გახსნისა და დამნაშავეის მხილების საჯარო ინტერესები უფრო მნიშვნელოვანი, ვიდრე ამ მუხლის მე-2 ნაწილში ჩამოთვლილი სუბიექტების მიერ ნაკისრი ვალდებულებები. ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში გათვალისწინებული უნდა იქნას ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმე, საქმისათვის იმ ცნობების მნიშვნელობა, რომელთა შესახებ შეუძლიათ მისცენ ჩვენება ამ პირებმა. მაგალითად, ისეთი დანაშაულის გამოძიებისას, როგორიცაა სისხლის სამართლის კოდექსის 132-ე მუხლით გათვალისწინებული განსაკუთრებით საშიში ინფექციური დაავადების შეყრა, აუცილებელი გახდება მედიცინის მუშაკების დაკითხვა და, შესაბამისად, გამომძიებელმა თავი უნდა შეიკავოს მათ გათავისუფლებაზე მოწმის მოვალეობისაგან.

ასევე – ვთქვათ, ჟურნალისტი საჯაროდ სდებს პირს ბრალს მძიმე დანაშაულის ჩადენაში. სსსკ 263-ე მუხლის პირველი ნაწილით, სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის საბაბი შეიძლება გახდეს მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებში მოძიებული ცნობები დანაშაულის ჩადენის შესახებ. ამ შემთხვევაშიც პრიორიტეტი უნდა მიენიჭოს არა ჟურნალისტის მიერ ნაკისრ ვალდებულებას – არ გაამჟღავნოს მიღებული ინფორმაციის წყარო, არამედ მართლმსაჯულების ინტერესებს და ადამიანის უფლებების დაცვას, როგორც იერარქიულად უფრო მაღალ ღირებულებებს.

სისხლის სამართლის პროცესში
მონაწილეობის გამომრიცხავი გარემოებანი.
პროცესის მონაწილეთა დაცვა
დანაშაულებრივი ხელყოფისაგან

*მუხლი 105. საქმეში მოსამართლის, პროკურორის,
გამომძიებლის, მომკვლევისა და სასა-
მართლო სხდომის მდივნის მონაწილე-
ობის გამომრიცხავი გარემოებანი*

1. მოსამართლე, მსაჯული, პროკურორი, გამომძიებელი, მომკვლევები ან სასამართლოს სხდომის მდივანი მონაწილეობას ვერ მიიღებს სისხლის სამართლის საქმის წარმოებაში, თუ:

ა) იგი არ იყო თანამდებობაზე დანიშნული ან არჩეული კანონით დადგენილი წესით;

ბ) ამოიწურა მისი უფლებამოსილების ვადა;

გ) საქმე არ არის ამ პროკურორის, გამომძიებლის ან მომკვლევის ქვემდებარე ანდა ამ სასამართლოს განსჯადი;

დ) იგი მონაწილეობს ან წინათ მონაწილეობდა იმავე საქმეში როგორც ეჭვმიტანილი, ბრალდებული, დამცველი, დაზარალებული, სამოქალაქო მოსარჩელე, სამოქალაქო მოპასუხე, ექსპერტი, სპეციალისტი, თარჯიმანი, დამსწრე, მოწმე, ანდა ბრალდებულის, ეჭვმიტანილის, დაზარალებულის, სამოქალაქო მოსარჩელის ან სამოქალაქო მოპასუხის კანონიერი წარმომადგენელი;

ე) მას ამ საქმის მწარმოებელ თანამდებობის პირთან ან ამ ნაწილის „დ“ ქვეპუნქტში აღნიშნულ სხვა პირებთან ნათესაური, მეგობრული თუ სხვა ახლობლური ურთიერთობა აქვს;

ვ) ამ ნაწილში აღნიშნულ პირებს ნათესაური ან სხვა ახლობლური ურთიერთობა აქვთ ერთმანეთთან;

ზ) არის სხვა გარემოებები, რომლებიც ეჭვს ბადებს მის ობიექტურობასა და მიუკერძოებლობაში.

2. მოსამართლე მონაწილეობას ვერ მიიღებს საქმის განხილვაში, თუ იგი წინათ მონაწილეობდა იმავე საქმის წარმოებაში, როგორ

მომკვლევები, გამოძიებელი, პროკურორი ან სასამართლო სხდომის მდივანი.

3. მოსამართლე, რომელიც მონაწილეობდა მომკვლევების, გამოძიებების, პროკურორის მოქმედებებსა და აქტებზე საჩივრების განხილვაში, აგრეთვე „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-7 მუხლში ან ამ კოდექსის 140-ე და 292-ე მუხლებში აღნიშნულ უფლებამოსილებათა განხორციელებაში, პირველი და მეორე ინსტანციების სასამართლოებში საქმის განხილვაში ან ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა და ახლად გამოვლენილ გარემოებათა გამო, მონაწილეობას ვერ მიიღებს ამ საქმის განხილვაში.

4. პროკურორის მიერ თავისი ფუნქციების განხორციელება სამართალწარმოების არც ერთ სტადიაზე არ აბრკოლებს ამ საქმეში მის შემდგომ მონაწილეობას.

5. გამოძიებელი მონაწილეობას ვერ მიიღებს იმ საქმის წარმოებაში, რომელიც მის მიერ იქნა გამოძიებული და დაბრუნდა დამატებითი გამოძიებისათვის, თუ ამას განჩინებით (დადგენილებით) აუცილებლად მიიჩნევს სასამართლო (მოსამართლე), ან თუ ასეთ გადაწყვეტილებას მიიღებს პროკურორი.

6. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს დიდ პალატაში საქმის განხილვაში მოსამართლის მონაწილეობის გამომრიცხავ გარემოებას არ წარმოადგენს ადრე ამავე საქმის საკასაციო წესით განხილვაში მისი მონაწილეობა.

1. კოდექსის 105-ე მუხლში ჩამოთვლილი სუბიექტები იწოდებიან პროცესის მონაწილეებად.

ამ მუხლის პირველი ნაწილის „ბ“ პუნქტის მიხედვით, მოსამართლე მონაწილეობას ვერ მიიღებს სისხლის სამართლის საქმის წარმოებაში, თუ ამოიწურა მისი უფლებამოსილების ვადა. ამ დებულების გამოყენებისას აუცილებელია გათვალისწინებულ იქნას, რომ „საქართველოს საერთო სასამართლოების შესახებ“ ორგანული კანონის 49-ე მუხლის მე-2 პუნქტის და „საქართველოს უზენაესი სასამართლოს შესახებ“ ორგანული კანონის 24-ე მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად, თუ მოსამართლის უფლებამოსილების ვადა გავიდა მისი მონაწილეობით დაწყებული საქმის განხილვის დამთავრე-

ბამდე, მაშინ მოსამართლის უფლებამოსილება გრძელდება აღნიშნულ საქმეზე მის მიერ ან იმ სასამართლო კოლეგიის ან პალატის მიერ საბოლოო გადაწყვეტილების გამოტანამდე, რომლის შემადგენლობაშიც ის არის (უნდა ითქვას, რომ ანალოგიური წესია ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოშიც – იხ. ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა ევროპული კონვენციის 23-ე მუხლის მე-7 პუნქტი).

ვინაიდან ეს კანონები ორგანულია, კანონთა იერარქიის მიხედვით, მათ უნდა მიენიჭოთ უპირატესობა სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსთან.

2. კოდექსის 105-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ზ“ პუნქტი, მოსამართლის საქმის წარმოებაში მონაწილეობის გამოძრიცხავად მიიჩნევს „სხვა გარემოებებს“, რომლებიც ეჭვს ბადებს მის ობიექტურობასა და მიუკერძოებლობაში. ცნება „სხვა გარემოებები“ მეტად ფართოა და მხარეები მას ხშირად უსაფუძვლოდ იყენებენ მოსამართლის აცილებაზე შუამდგომლობის სამოტივაციოდ. ზოგჯერ მოსამართლის (სასამართლოს) აცილებას მოითხოვენ იმის გამო, რომ მან არ დააკმაყოფილა ესა თუ ის შუამდგომლობა. ასეთი შუამდგომლობის ავტორს უნდა განემარტოს, რომ იგი არ განიხილება, ვინაიდან შუამდგომლობის დაკმაყოფილებაზე უარის თქმის შესახებ სასამართლოს მოტივირებული განჩინება (მოსამართლის დადგენილება) არ შეიძლება ჩაითვალოს გარემოებად, რომელიც ეჭვს ბადებს მის ობიექტურობაში. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ეს გამოიწვევდა სამართალწარმოების ხელოვნურად გაჭიანურებას და მართლმსაჯულების პარალიზებას. ასეთი განჩინება (დადგენილება), ვინაიდან იგი არ არის შემაჯამებელი გადაწყვეტილება, შეიძლება გასაჩივრდეს განაჩენთან ერთად სააპელაციო ან საკასაციო წესით, სსსკ 553-ე მუხლის შესაბამისად.

3. 105-ე მუხლის მე-3 ნაწილით, მოსამართლე, რომელიც მონაწილეობდა მომკვლევის, გამოძიების, პროკურორის მოქმედებებსა და აქტებზე საჩივრების განხილვაში, აგრეთვე „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-7 მუხლში, ან ამ კოდექსის 140-ე და 292-ე მუხლებში აღნიშნულ უფლებამოსილებათა განხორციელებაში (სისხლის საპროცესო სამართლებრივი

იძულების გამოყენება; საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების შესახებ შუამდგომლობის განხილვა), პირველი და მეორე ინსტანციების სასამართლოებში საქმის განხილვაში ან საქმეებზე ახლად აღმოჩენილ და ახლად გამოვლენილ გარემოებათა გამო, მონაწილეობას ვერ მიიღებს ამ საქმის განხილვაში.

ამრიგად, თუკი მოსამართლეს მოკვლევის, წინასწარი გამოძიების ან საქმის სასამართლო განხილვის ეტაპზე ამ საქმესთან რაიმე შეხება ჰქონდა, შემდგომში სრულიად გამორიცხულია მისი მონაწილეობა ამავე საქმის განხილვაში.

საერთო წესიდან გარკვეულ გამონაკლისს წარმოადგენს ამ მუხლის მე-ნაწილი, რომლითაც საქართველოს უზენაესი სასამართლოს დიდ პალატაში საქმის განხილვაში მოსამართლის მონაწილეობის გამოპირსხვად გარემოებას არ წარმოადგენს ადრე ამავე საქმის საკასაციო წესით განხილვაში მისი მონაწილეობა. ეს გამონაკლისი შეეხება მხოლოდ საკასაციო განხილვაში მონაწილე მოსამართლეს, და ისიც იმიტომ, რომ ამ შემთხვევაში საკასაციო პალატა საქმეს არსებითად კი არ იხილავს, არამედ წყვეტს მხოლოდ დიდი პალატისათვის საქმის გადაცემის საკითხს (სსსკ 549-ე მუხლის მე-2 ნაწილი).

4. მუხლის მე-4 ნაწილით, მოსამართლისაგან განსხვავებით, პროკურორის მიერ თავისი ფუნქციების განხორციელება სამართალწარმოების არც ერთ სტადიაზე არ აბრკოლებს ამ საქმეში მის შემდგომ მონაწილეობას. შეიძლება პროკურორი ადრე მონაწილეობდეს საქმის წინასწარ გამოძიებაში, და იგივე საქმეზე სასამართლოში გამოვიდეს სახელმწიფო ბრალმძღვლად.

5. მუხლის მე-5 ნაწილით, გამომძიებელი მონაწილეობას ვერ მიიღებს იმ საქმის წარმოებაში, რომელიც მის მიერ იქნა გამოძიებული და დაბრუნდა დამატებითი გამოძიებისათვის, თუ ამას განჩინებით (დადგენილებით) აუცილებლად მიიჩნევს სასამართლო (მოსამართლე), ან თუ ასეთ გადაწყვეტილებას მიიღებს პროკურორი.

საერთო წესით, საქმის დამატებით გამოძიებაში დაბრუნების შემთხვევაში, იგივე გამომძიებელს უფლება აქვს აწარმოოს დამატებითი გამოძიება. ამ მუხლის მე-5 ნაწილი უშვებს გამონაკლისს – სასამართლოს და პროკურორს აძლევს უფლებას, ააცილონ საქმე თავდაპირველ გამომძიებელს, დასაბუთებული გადაწყვეტილებით.

სასამართლომ (მოსამართლემ) ამის შესახებ უნდა მიუთითოს იმავე განჩინებაში (დადგენილებაში), რომლითაც საქმე დააბრუნა დამატებით გამოძიებაში.

მუხლი 106. უკომენტაროდ

მუხლი 107. საქმეში დამცველის, აპრეთვე დაზარალებულის, სამოქალაქო მოსარჩელისა და სამოქალაქო მოპასუხის წარმომადგენლის მონაწილეობის გამომრიცხავი გარემოებანი

დამცველი, დაზარალებულის, სამოქალაქო მოსარჩელის ან სამოქალაქო მოპასუხის წარმომადგენელი მონაწილეობას ვერ მიიღებს სისხლის სამართლის საქმის წარმოებაში, თუ:

ა) იგი წინათ მონაწილეობდა იმავე საქმეში როგორც მოსამართლე, პროკურორი, გამომძიებელი, მომკვლევია, სასამართლო სხდომის მდივანი, მოწმე, ექსპერტი, სპეციალისტი, თარჯიმანი ან დამსწრე;

ბ) მას ნათესაური ურთიერთობა აქვს მოსამართლესთან, პროკურორთან, გამომძიებელთან, მომკვლევთან ან სასამართლო სხდომის მდივანთან, რომელიც მონაწილეობდა ან მონაწილეობს ამ საქმის გამოძიებასა თუ საქმის განხილვაში, ანდა პირთან, რომლის ინტერესებიც ეწინააღმდეგება პროცესის იმ მონაწილის ინტერესებს და რომელმაც მასთან დადო შეთანხმება იურიდიული დახმარების გაწევის შესახებ;

გ) მას უკავია მოსამართლის, პროკურორის, გამომძიებლის ან მომკვლევის თანამდებობა, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა იგი შრომისუუნარო პირის კანონიერი წარმომადგენელია, ანდა როცა დაწესებულია, რომელშიც იგი მუშაობს, ცნობილია სამოქალაქო მოსარჩელედ ან სამოქალაქო მოპასუხედ და ის ამ დაწესებულების წარმომადგენლად გამოდის;

დ) იგი იურიდიულ დახმარებას უწევს ან წინათ უწევდა პირს, რომლის ინტერესებიც ეწინააღმდეგება მის მიერ დასაცავი ბრალდებულის, ეჭვმიტანილის, დაზარალებულის, სამოქალაქო მოსარჩე-

ლის ან სამოქალაქო მოპასუხის ინტერესებს, რომლის წარმომადგენელიც ის არის;

ე) დასაცავი პირი (მარწმუნებელი) უარს ამბობს დაცვაზე (წარმომადგენლობაზე) და უარი მიღებულია.

ამ მუხლის „ა“ და „გ“ პუნქტები ამომწურავად და ნათლად განმარტავს მონაწილეობის გამომრიცხავ გარემოებებს.

ამასთან, განმარტებას საჭიროებს „ბ“, „დ“ და „ე“ პუნქტები.

1. „ბ“ პუნქტის მიხედვით, საქმეში მონაწილეობის გამომრიცხავ გარემოებად მიჩნეულია „ნათესაური ურთიერთობა“. ეს ტერმინი პირთა გაცილებით ფართო წრეს მოიცავს, ვიდრე „ახლო ნათესავი“, რაც განმარტებულია კოდექსის 44-ე მუხლის 21-ე პუნქტით. ამიტომ ნათესაურ ურთიერთობაში მყოფებად უნდა ვიგულისხმოთ ყველა პირი, რომელიც სისხლისმიერ და არასისხლისმიერ ნათესაურ კავშირში იმყოფება პროცესის სხვა მონაწილეებთან (მაგალითად, ბიძაშვილი, სიმამრი, ნათლია და ა.შ.).

2. „დ“ პუნქტის მიხედვით, დამცველი მონაწილეობას ვერ მიიღებს სისხლის სამართლის საქმის წარმოებაში, თუ იგი იურიდიულ დახმარებას უწევს ან წინათ უწევდა პირს, რომლის ინტერესებიც ეწინააღმდეგება მის მიერ დასაცავი ბრალდებულის, ეჭვმიტანილის, დაზარალებულის, სამოქალაქო მოსარჩელის ან სამოქალაქო მოპასუხის ინტერესებს, რომლის წარმომადგენელიც ის არის. ამ მუხლში ნახმარია ტერმინი „იურიდიული დახმარება“, რომლის ლეგალური განმარტება კოდექსის 44-ე მუხლში არ გვხვდება, და იგი შეიძლება გაგებული იქნას ძალზე ვიწროდ – როგორც ოფიციალური შეთანხმება დამცველსა და მის მარწმუნებელს შორის. მაგრამ, თვით 107-ე მუხლის მიზანი ის არის, რომ მაქსიმალურად იქნას დაცული იმ პირთა ინტერესი, რომელმაც ამა თუ იმ ფორმით მოწინააღმდეგე მხარის დამცველს ან წარმომადგენელს გაანდო საქმის გარემოებანი, საკუთარი პოზიცია თუ მომავალი გეგმები. აქედან გამომდინარე, ტერმინი „იურიდიული დახმარება“ გაგებულ უნდა იქნას, როგორც დახმარება ნებისმიერი ფორმით (ოფიციალურად, თუ არაოფიციალურად). მაგალითად, საადვოკატო ბიუროს წარმომადგენელმა გააფორმა დაცვის ხელშეკრულება ბრალდებულ-

თან. დაცვის განხორციელებისას ეს ადვოკატი ხშირად მიმართავდა რჩევისათვის ბიუროს ხელმძღვანელს და მისგან მუდმივ კონსულტაციებს იღებდა. გამოძიების შემდგომ ეტაპზე ბიუროს ხელმძღვანელმა გააფორმა დაცვის ხელშეკრულება ამავე საქმეზე დაზარალებულთან, რამაც გამოიწვია ბრალდებულის დამცველის პროტესტი. ასეთი პროტესტი სრულიად საფუძვლიანია და იგი გაზიარებულ უნდა იქნას, ვინაიდან ბიუროს ხელმძღვანელი, მართალია, არაოფიციალურად, მაგრამ მაინც იურიდიულ დახმარებას უწევდა იმ პირს, რომლის ინტერესებიც ეწინააღმდეგება მის მიერ დასაცავი პირის ინტერესებს.

3. 107-ე მუხლის „ე“ პუნქტის მიხედვით, დამცველი მონაწილეობას ვერ მიიღებს სისხლის სამართლის საქმის წარმოებაში, თუ დასაცავი პირი (მარწმუნებელი) უარს ამბობს დაცვაზე (წარმომადგენლობაზე) და უარი მიღებულია. ე.ი. იმისათვის, რომ არსებობდეს დამცველის საქმისაგან ჩამოცილების საფუძველი, საჭიროა ორი პირობა: ა) დასაცავი პირი უარს უნდა ამბობდეს დაცვაზე; ბ) უარი მიღებული უნდა იქნას. დგება საკითხი – ვინაა უფლებამოსილი მიიღოს უარი? ცხადია, ასეთ უფლებამოსილ პირად ვერ ჩაითვლება დამცველი, რომელმაც უკვე გააფორმა დაცვის ხელშეკრულება, ვინაიდან ამ კოდექსის 79-ე მუხლით, დაცვის ხელშეკრულების ხელმოწერის შემდეგ დაცვა მიღებულად ითვლება და ადვოკატს უფლება არა აქვს უარი თქვას მასზე არასაპატიო მიზეზით.

ამ საკითხში სიცხადე შეაქვს კოდექსის 81-ე მუხლის დებულებას, რომლის მიხედვით, პროცესის მწარმოებელ ორგანოს უფლება არა აქვს მიიღოს აქ ჩამოთვლილი პირების (არასრულწლოვანების, ფიზიკური ან ფსიქიკური ნაკლის მქონეთა, სამართალწარმოების ენის არმცოდნეთა და სხვ.) უარი დამცველზე.

ამრიგად, 107-ე მუხლის „ე“ პუნქტის შესაბამისად, დაცვაზე უარი შეიძლება მიიღოს მხოლოდ იმ ორგანომ ან თანამდებობის პირმა, რომელიც პროცესს აწარმოებს – მომკვლევმა, გამომძიებელმა, პროკურორმა, მოსამართლემ (სასამართლომ). მათ უარი უნდა მიიღონ მოტივირებული გადაწყვეტილებით.

მტკიცებულებანი და მტკიცების საბანი

მუხლი 110. მტკიცებულების ცნება

1. მტკიცებულებებია კანონით გათვალისწინებული წყაროებიდან და წესით მიღებული ცნობები, რომელთა საფუძველზედაც მხარეები იცავენ თავიანთ უფლებებსა და კანონიერ ინტერესებს, ხოლო მომკვლევი, გამომძიებელი, პროკურორი და სასამართლო ადგენენ, არსებობს თუ არა მოვლენა ან ქმედება, რომლის გამოც ზორციუღდება სისხლის სამართალწარმოება, ჩაიდინა თუ არა ეს ქმედება გარკვეულმა პირმა, დამნაშავეა თუ არა იგი, აგრეთვე საქმის სწორად გადაწყვეტისათვის მნიშვნელობის მქონე სხვა გარემოებებს.

2. მტკიცებულებად სისხლის სამართლის პროცესში დაშვებულია:

ა) ეჭვმიტანილის ჩვენება;

ბ) ბრალდებულის ჩვენება;

გ) განსასჯელის ჩვენება;

დ) დაზარალებულის ჩვენება;

ე) მოწმის ჩვენება;

ვ) ექსპერტის დასკვნა;

ზ) ნივთიერი მტკიცებულებანი;

თ) საგამოძიებო მოქმედების, სასამართლო მოქმედებისა და სასამართლო განხილვის ოქმები;

ი) სხვა დოკუმენტები.

3. მოპოვებული და მხარის მიერ წარმოდგენილი ცნობები უნდა დაერთოს საქმეს. ისინი უნდა შეამოწმოს და გამოიკვლიოს მეორე მხარემ, აგრეთვე ორგანომ, რომელიც პროცესს აწარმოებს. მხოლოდ დასაშვებად მიჩნეული მტკიცებულებები შეიძლება იქნეს გამოყენებული სასამართლო კამათსა და სასამართლო განაჩენში.

4. კანონის მოთხოვნის შესაბამისად, ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებით მიღებული მონაცემები შეიძლება გახდეს ამა თუ იმ საპროცესო წყაროს ცნობისა და ფაქტის (დოკუმენტის გარდა) შინაარსი და მხოლოდ ამ შემთხვევაში დაიშვება, როგორც მტკიცებულებები.

110-ე მუხლში მხოლოდ მტკიცებულებების ცნება კი არ არის გადმოცემული, არამედ – მტკიცებულებათა სახეების ჩამონათვალი და მათი შინაარსი.

ამ ნორმის პრაქტიკული გამოყენებისას გაურკვევლობა შეიძლება წარმოშვას მე-4 ნაწილის რედაქციამ, რომლის მიხედვით, „კანონის მოთხოვნის შესაბამისად, ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებებით მიღებული მონაცემები შეიძლება გახდეს ამა თუ იმ საპროცესო წყაროს ცნობისა და ფაქტის (დოკუმენტის გარდა) შინაარსი და მხოლოდ ამ შემთხვევაში დაიშვება, როგორც მტკიცებულებები“. ამგვარი რედაქციით გაუგებარია, რა შემთხვევაში შეიძლება იქცეს ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებებით მიღებული მონაცემები მტკიცებულებად. ამ ნორმის სწორად გამოყენებისათვის აუცილებელია მივმართოთ 110-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის რედაქციას, სადაც გადმოცემულია თვით მტკიცებულების ცნება: „მტკიცებულებებია კანონით გათვალისწინებული წყაროებიდან და წესით მიღებული ცნობები, რომელთა საფუძველზედაც მხარეები იცავენ თავიანთ უფლებებსა და კანონიერ ინტერესებს, ხოლო მომკვლევ, გამოძიებელი, პროკურორი და სასამართლო ადგენენ, არსებობს თუ არა მოვლენა ან ქმედება, რომლის გამოც ხორციელდება სისხლის სამართალწარმოება, ჩაიდინა თუ არა ეს ქმედება გარკვეულმა პირმა, დამნაშავეა თუ არა იგი, აგრეთვე საქმის სწორად გადაწყვეტისათვის მნიშვნელობის მქონე სხვა გარემოებებს“.

წყაროთა ჩამონათვალი მოცემულია ამ მუხლის მე-2 ნაწილში, მაგრამ წყაროს არსებობა (მოწმის ჩვენება, ექსპერტის დასკვნა და ა.შ.) არ არის საკმარისი მისი მტკიცებულებად მიჩნევისათვის. ამ წყაროებიდან მიღებული ცნობები დაფიქსირებული უნდა იყოს საპროცესო კანონით გათვალისწინებული წესით (რასაც მოითხოვს ამ კანონის 1-ლი ნაწილი). მხოლოდ ამ ორივე გარემოების („წყარო“ და „წესი“) არსებობისას იქცევა ცნობა მტკიცებულებად. ამ ცნობათა დაფიქსირების საპროცესო წესი გადმოცემულია სსსკ XVI და XVII თავებში. იმისათვის, რომ ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებებით მიღებული მონაცემები გახდეს მტკიცებულება და დაშვებულ იქნას, ის უნდა დაფიქსირდეს ხსენებული თავების შესაბამისი მუხლებით დადგენილი წესით. მაგალითად, ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძი-

იების – სატელეფონო საუბრის ფარული მოსმენის შედეგად მიღებულ იქნა საქმისათვის არსებითი მნიშვნელობის მქონე ცნობები, მაგრამ ეს ცნობები ვერ იქცევა მტკიცებულებად, თუ არ არის დაცული ამ კოდექსის 126-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული მოთხოვნები.

ამრიგად, სსსკ 110-ე მუხლის მე-4 ნაწილი უნდა განემარტოთ შემდეგნაირად: ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებებით მიღებული მონაცემები მხოლოდ იმ შემთხვევაში დაიშვება მტკიცებულებად, თუ ისინი მოპოვებული და დამაგრებულია საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსითა და „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“ კანონით გათვალისწინებული წესით.

მუხლი 111. დაუშვებელი მტკიცებულება

1. მტკიცებულება დაუშვებლად მიიჩნევა, თუ იგი მიღებულია:

ა) იმ თანამდებობის პირის ან ორგანოს მიერ, რომელიც უფლებამოსილი არ არის შეკრიბოს მტკიცებულებანი ამ საქმეზე;

ბ) კანონით გათვალისწინებული წყაროდან;

გ) კანონით დადგენილი წესის დარღვევით, აგრეთვე ძალადობის, მუქარის, მოტყუების, შანტაჟის, პიროვნების აბუჩად აგდების ან სხვა უკანონო მეთოდის გამოყენებით;

დ) პირისაგან, რომელმაც დაარღვია კანონი ან რომელსაც არ შეუძლია მიუთითოს, რა წყაროდან, სად, როდის და როგორ გამოვლინდა მის მიერ წარმოდგენილი მონაცემები.

2. ბრალდების მტკიცებულებათა დასაშვებობისა და დაცვის მტკიცებულებათა დაუშვებლობის მტკიცების ტვირთი ეკისრება ბრალმდებელს.

3. მტკიცებულება დაუშვებლად მიიჩნევა პროცესის მწარმოებელი ორგანოს დადგენილებით (განჩინებით).

4. დაუშვებლად მიღებული მტკიცებულება ამოიღება სისხლის სამართლის საქმიდან და ინახება პროცესის მწარმოებელი ორგანოს კანცელარიაში სისხლის სამართლის საქმის შენახვის ვადის განმავლობაში.

5. დაუშვებლად მიჩნეული ბრალდების მტკიცებულება შეიძლება დაშვებულ იქნეს დაცვის შუამდგომლობით.

1. დაუშვებელ მტკიცებულებას ადრე მოქმედი საპროცესო კოდექსი არ იცნობდა.

ამ მუხლის 1-ლი ნაწილით, მტკიცებულება დაუშვებლად მიიჩნევა, თუ იგი მიღებულია: ა) იმ თანამდებობის პირის ან ორგანოს მიერ, რომელიც უფლებამოსილი არ არის შეკრიბოს მტკიცებულებანი ამ საქმეზე; ბ) კანონით გაუთვალისწინებელი წყაროდან; გ) კანონით დადგენილი წესის დარღვევით, აგრეთვე ძალადობის, მუქარის, მოტყუების, შანტაჟის, პიროვნების აბუჩად აგდების ან სხვა უკანონო მეთოდის გამოყენებით.

იმ თანამდებობის პირების (ორგანოების) ჩამონათვალი, რომლებიც უფლებამოსილნი არიან შეკრიბონ მტკიცებულებები საქმეზე, სსსკ არც ერთ მუხლში არ არის, მაგრამ მისი ცალკეული დებულებებიდან გამომდინარე, ისინი არიან, პირველ რიგში, მომკვლევ, გამომძიებელი და პროკურორი. რაც შეეხება სასამართლოს (მოსამართლეს), იგი, სსსკ 49-ე მუხლის თანახმად, ვალდებულია თავი შეიკავოს ბრალდების დამადასტურებელ ან დაცვის ხელშემწყობ მტკიცებულებათა მოძიებისაგან, გაითვალისწინოს, რომ მტკიცებულებათა აღმოჩენა, წარმოდგენა და გამოკვლევა მხარეთა კომპეტენციას განეკუთვნება (მოწმის დაკითხვისა და ექსპერტიზის დანიშვნის გარდა).

სსსკ 129-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით, დამცველს, აგრეთვე დაზარალებულის, სამოქალაქო მოსარჩელისა და სამოქალაქო მოპასუხის წარმომადგენლებს უფლება აქვთ შეაგროვონ მათ მარწმუნებელ პირთა უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების დაცვისათვის საჭირო ცნობები, მათ შორის ისარგებლონ კერძო დეტექტივის მომსახურებით მტკიცებულების მნიშვნელობის მქონე ცნობების მისაღებად და სხვ. ამავე 129-ე მუხლის მე-2 ნაწილით, დამცველის და წარმომადგენლის მიერ ოფიციალურად წარმოებული გამომძიების გარეთ მოპოვებული მასალები, დოკუმენტები, ცნობები უნდა დაერთოს საქმეს და შეიძლება წარედგინოს სასამართლოს, როგორც მტკიცებულებანი.

ამრიგად, ის სუბიექტები, რომლებსაც უფლება აქვთ შეკრიბონ მტკიცებულებანი სისხლის სამართლის საქმეზე, პირობითად შეიძლება დაიყოს ორ ჯგუფად: 1) თანამდებობის პირებად და ორგა-

ნოებად (მომკვლევები, გამოძიებელი, პროკურორი) და 2) არათანამდებობის პირებად (დამცველი, დაზარალებული, სამოქალაქო მოსარჩელე, სამოქალაქო მოპასუხე და მათი წარმომადგენლები).

ყველა სხვა პირი, ამ კოდექსის მიხედვით, არ არის უფლებამოსილი შეკრიბოს მტკიცებულებანი საქმეზე. წინააღმდეგ შემთხვევაში ეს მტკიცებულება მიიჩნევა დაუშვებლად.

შეიძლება წარმოიშვას კითხვა – დასაშვებია თუ არა მტკიცებულება, რომელიც მოპოვებულია უწყებრივი, პერსონალური თუ ტერიტორიული საგამოძიებო ქვემდებარეობის დარღვევით (სსსკ 62-ე და 63-ე მუხლები). მართალია, ეს საკითხი პირდაპირ არ არის გადაწყვეტილი მოქმედი საპროცესო კანონით, მაგრამ უნდა ვიხელმძღვანელოთ კოდექსის 63-ე მუხლის მე-3 ნაწილის დებულებით: „თუ გამოძიებელი დაადგენს, რომ ეს საქმე არ განეკუთვნება მის საგამოძიებო ქვემდებარეობას, იგი ვალდებულია ჩაატაროს გადაუდებელი საგამოძიებო მოქმედებანი და საქმე გადასცეს პროკურორს საგამოძიებო ქვემდებარეობის მიხედვით წარმართვისათვის“.

ამრიგად, საგამოძიებო ქვემდებარეობის დარღვევის ცალკეულ შემთხვევაში, თუ მტკიცებულება მოპოვებულია კანონით გაუთვალისწინებელი წყაროებიდან და წესით, იგი შეიძლება დასაშვებად ჩაითვალოს. სხვა საქმეა, როცა საერთოდ დარღვეულია უწყებრივი, პერსონალური ან ტერიტორიული ქვემდებარეობის პრინციპი. ასეთი დარღვევით მოპოვებული „მტკიცებულებები“ ვერ შეიძენენ სამართლებრივ მნიშვნელობას. საგამოძიებო ქვემდებარეობის დარღვევა სსსკ 426-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის „ბ“ პუნქტის შესაბამისად, უნდა ჩაითვალოს ამ კოდექსის მოთხოვნათა არსებით დარღვევად, რაც ხელს უშლის საქმის განხილვას სასამართლოს მიერ და საქმე უნდა დაბრუნდეს დამატებითი გამოძიების წარმოებისათვის. მართალია, სსსკ 563-ე მუხლი, რომელიც შეიცავს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონის არსებითი დარღვევების ჩამონათვალს, არ მოიხსენიებს ქვემდებარეობის წესების დარღვევას, მაგრამ, მე-2 ნაწილის „თ“ პუნქტში მიუთითებს განსჯადობის წესების დარღვევაზე. ამიტომ, საკითხის გადაწყვეტისას უნდა ვიხელმძღვანელოთ კოდექსის მე-7 მუხლის მე-4 ნაწილის დებულებით, რომლის მიხედვით, კანონმდებლობაში ხარვეზის არსებობისას, დასაშვებია სისხლის სამართ-

ლის საპროცესო კანონის ანალოგიით გამოყენება, თუ ამით არ ილახება ადამიანის უფლებები.

2. 111-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის „ბ“ პუნქტი დაუშვებლად მიიჩნევა მტკიცებულებებს, თუ იგი მიღებულია „კანონით გაუთვალისწინებელი წყაროდან“. ასეთად უნდა ვიგულისხმოთ ის ცნობები, რომლებიც არ არის ჩამოთვლილი 110-ე მუხლის მე-2 ნაწილში, თუმცა ამ ნაწილის „ი“ პუნქტი ხმარობს „სხვა დოკუმენტების“ ცნებასაც. „სხვა დოკუმენტებში“ არ უნდა ვიგულისხმოთ ისეთი წყაროები, რომლებიც არ არის გათვალისწინებული სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში ან კანონში „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“. მაგალითად, კანონით დადგენილი წესით ჩატარებული ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიების შედეგად მოპოვებული და საქმეზე დართული იქნა ეჭვმიტანილის პირადი მიმოწერა. ასეთი დოკუმენტი 110-ე მუხლის მე-2 ნაწილის ჩამონათვალში მითითებული არ არის, მაგრამ იგი იგულისხმება ამავე ნაწილის „ი“ პუნქტით გათვალისწინებულ „სხვა დოკუმენტებში“.

3. 111-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის „გ“ პუნქტი დაუშვებლად მიიჩნევა მტკიცებულებას, თუ იგი მიღებულია კანონის დარღვევით, აგრეთვე ძალადობის, მუქარის, მოტყუების, შანტაჟის, პიროვნების აბუჩად აგდების ან სხვა უკანონო მეთოდის გამოყენებით.

„კანონით დადგენილი წესის დარღვევაში“ იგულისხმება ამ კოდექსით და „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“ კანონით დადგენილი, მტკიცებულებათა მოპოვებისა და დამაგრების წესის დარღვევა. მაგალითად, ჩხრეკის დროს ამოღებული იქნა ნივთმტკიცება, მაგრამ ამ საგამომიებო მოქმედების მონაწილე დამსწრეები იყვნენ ის პირები, რომლებიც დაინტერესებულები არიან საქმის შედეგით, რითაც დაირღვა სსსკ 102-ე მუხლის მე-2 ნაწილის მოთხოვნა.

4. 111-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის „დ“ პუნქტი დაუშვებლად მიიჩნევა მტკიცებულებას, თუ იგი მიღებულია „პირისაგან, რომელმაც დაარღვია კანონი ან რომელსაც არ შეუძლია მიუთითოს, რა წყაროდან, სად, როდის და როგორ გამოვლინდა მის მიერ წარმოდგენილი მონაცემები“.

„გ“ პუნქტისაგან განსხვავებით, „დ“ პუნქტი საპროცესო კანონ-

ნის დარღვევას კი არ გულისხმობს, არამედ კანონის დამრღვევ პირს, რომელიც არის ცნობის მომწოდებელი წყარო. ასეთია სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 370-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტი (ცრუ ჩვენების მიმცემი მოწმე ან დაზარალებული, ყალბი დასკვნის მომცემი ექსპერტი), ამავე კოდექსის 373-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტი (ცრუ დამსმენი) და სხვ. „დ“ პუნქტი არ გულისხმობს იმ პირებს, რომლებიც იმხილებიან დანაშაულის ჩადენაში (ექვმიტანილი, ბრალდებული, განსასჯელი), და იძლევიან ჩვენებას. მათი ჩვენება დაშვებული უნდა იქნას მტკიცებულებად. სხვა საქმეა, როგორი შეფასება მიეცემა მას.

„დ“ პუნქტის მიხედვით, ასევე დაუშვებელია მტკიცებულება, რომელიც მიღებულია იმ პირისაგან, რომელსაც არ შეუძლია მიუთითოს წყარო. მაგალითად, მოწმე განმარტავს, რომ მან უცნობი პირისაგან გაიგონა საუბარი ექვმიტანილის მიერ დანაშაულის ჩადენის შესახებ.

5. 111-ე მუხლის მე-2 და მე-5 ნაწილები მტკიცებულების დასაშვებად თუ დაუშვებლად ცნობის საკითხებში გარკვეულ პრივილეგიებს უქმნის დაცვის მხარეს. მე-2 ნაწილის თანახმად, „ბრალდების მტკიცებულებათა დასაშვებობისა და დაცვის მტკიცებულებათა დაუშვებლობის მტკიცების ტვირთი ეკისრება ბრალდებას“; ხოლო მე-5 ნაწილით, „დაუშვებლად მიჩნეული ბრალდების მტკიცებულება შეიძლება დაშვებულ იქნას დაცვის შუამდგომლობით“. მაგალითად, მომკვლევის მიერ ექვმიტანილისაგან მიღებულ იქნა ჩვენება მუქარის გამოყენებით. პროკურორმა ეს ჩვენება მიიჩნია დაუშვებელ მტკიცებულებად და ამოიღო საქმიდან. სასამართლოში საქმის განხილვისას განსასჯელმა დააყენა შუამდგომლობა ამ ჩვენების მტკიცებულებად ისევ დაშვების შესახებ, ვინაიდან მიიჩნია, რომ მასში დაფიქსირებულია ისეთი მონაცემები, რომლებიც სჭირდება თავის დასაცავად. ამ შემთხვევაშიც, დაცვის მტკიცებულებათა დაუშვებლობის მტკიცების ტვირთი (თუ ბრალმდებელი ამის წინააღმდეგია), დაცვის მხარეს კი არ ეკისრება, არამედ ბრალმდებელს.

6. სსსკ 121-ე მუხლის მე-5 ნაწილი ნივთიერი მტკიცებულებების დაუშვებლად ცნობის განსაკუთრებულ საფუძველს აწესებს.

კერძოდ, „ნივთიერი მტკიცებულება დაუშვებლად ითვლება, თუ უარყოფილი არ არის ვარაუდი მისი შესაძლო გამოცვლის, ან მისი ნიშნებისა და თვისებების არსებითი შეცვლის, ანდა მასზე დარჩენილი კვალის გაქრობის შესახებ“.

ამ დებულების შინაარსი გარკვეულ წინააღმდეგობაშია სსსკ 111-ე მუხლის (დაუშვებელი მტკიცებულება) 1-ლ ნაწილთან. 121-ე მუხლის მე-5 ნაწილი სპეციალური ნორმაა, რომელიც მხოლოდ ნივთიერი მტკიცებულების დაუშვებლად ცნობის საკითხს ეხება. ბუნებრივად იბადება კითხვა – ვრცელდება თუ არა ნივთიერ მტკიცებულებაზე ცნობის ის საფუძვლები, რომლებიც აღწერილია 111-ე მუხლის 1-ლ ნაწილში.

თუ 111-ე მუხლში ჩამოთვლილთაგან ისეთი საფუძველი არსებობს, რომელიც ვერ გამორიცხავს ვარაუდს ნივთიერი მტკიცებულების შესაძლო გამოცვლის ან მისი ნიშნებისა და თვისებების, ანდა მასზე დარჩენილი კვალის გაქრობის შესახებ (მაგალითად, ნივთიერი მტკიცებულება მიღებულია იმ თანამდებობის პირის ან ორგანოს მიერ, რომელიც უფლებამოსილი არ არის შეკრიბოს მტკიცებულებანი ამ საქმეზე), ნივთიერი მტკიცებულება დაუშვებლად უნდა იქნას მიჩნეული. ამასთან, ნივთიერი მტკიცებულების მოპოვებისას შეიძლება დარღვეულ იქნას ამ მტკიცებულების მოპოვების საპროცესო წესი, მაგრამ სხვა მტკიცებულებათა შემოწმებით სრულად იყოს უარყოფილი 121-ე მუხლის მე-5 ნაწილში აღნიშნული ვარაუდი. ასეთ შემთხვევაში ნივთიერი მტკიცებულება, სხვა მტკიცებულებისაგან განსხვავებით, ვერ იქნება მიჩნეული დაუშვებლად. მაგალითად, ნივთიერი მტკიცებულების ამოღებისას ორი დამსწრიდან ერთ-ერთის ხელმოწერა ოქმზე გამორჩენილია. სასამართლო განხილვისას სრულიად დადასტურდა ამოღებული ნივთიერი მტკიცებულების იგივეობა. ამ შემთხვევაში 321-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით დადგენილი წესის (ამოღებისა და ჩხრეკის დამსწრე) დარღვევის ფაქტი შეიძლება არ დაედოს საფუძველად ნივთიერი მტკიცებულების დაუშვებლად ცნობას. სასამართლომ ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში უნდა იმსჯელოს იმაზე, დაშვებული დარღვევა წმინდა ფორმალური ხასიათისაა, თუ იმგვარია, რომ მისი არსებობა ვერ გამორიცხავს ვარაუდს ნივთიერი მტკიცებულების შესაძლო გამოცვლის,

ან მისი ნიშნებისა და თვისებების არსებითი შეცვლის, ანდა მასზე დარჩენილი კვალის გაქრობის შესახებ.

მუხლი 112. გარემოებები, რომლებიც უნდა დამტკიცდეს სისხლის სამართლის საქმეზე

სისხლის სამართლის საქმეზე უნდა დამტკიცდეს:

- ა) ბრალდებულის ან სხვა პირის მოქმედება (უმოქმედობა);
- ბ) მოქმედების (უმოქმედობის) მართლსაწინააღმდეგო ხასიათი;
- გ) ბრალი;
- დ) გარემოებები, რომლებიც გავლენას ახდენს ბრალდებულის პასუხისმგებლობის ხასიათსა და ხარისხზე, ახასიათებს მის პიროვნებას;
- ე) დანაშაულის შედეგად მიყენებული ზიანის ხასიათი და ოდენობა;

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი (მატერიალური) არ იძლევა „ქმედების მართლწინააღმდეგობის“ და „ბრალის“ ლეგალურ დეფინიციას. მასში ჩამოთვლილია მხოლოდ მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოებები (თავი VIII) და ბრალის გამომრიცხველი და შემამსუბუქებელი გარემოებები (თავი IX).

ლიტერატურაში მართლწინააღმდეგობა განმარტებულია, როგორც პირის მიერ ჩადენილი ქმედების წინააღმდეგობა კულტურის ნორმებისადმი და არა ვიწროდ გაგებული სისხლისსამართლებრივი მართლწინააღმდეგობა, ხოლო ბრალი – როგორც მოსამართლის მიერ პირის ინდივიდუალურ-სამართლებრივი გაკიცხვა მის მიერ ჩადენილი მართლსაწინააღმდეგო ქმედებისათვის (იხ. მერაბ ტურავა. სისხლის სამართალი. ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა. თბილისი, 2000. გვ. 30).

მაგრამ, ვინაიდან ასეთი დეფინიცია ზოგჯერ იწვევს აზრთა სხვადასხვაობას სისხლის სამართლის სპეციალისტებს შორის, ჩვენ თავს ვიკავებთ ამ დებულებათა კომენტირებისაგან, მით უმეტეს, რომ ეს არც არის ამ ნაშრომის მიზანი.

მუხლი 113. გარემოებები, რომლებიც ღვინდება მტკიცებულებათა წარმოდგენის გარეშე პრეზუმიციები

1. მტკიცებულებათა წარმოდგენისა და გამოკვლევის გარეშე მიიღება:

ა) საყოველთაოდ ცნობილი ფაქტები;

ბ) ადრე ნასამართლობაზე განაჩენის ასლი, თუ არც ერთი მხარე და არც პროცესის მწარმოებელი ორგანო ამ ფაქტს საეჭვოდ არ ზღიან და არ მოითხოვენ მის შემოწმებას.

2. მტკიცებულებათა წარმოდგენის გარეშე არსებულად ითვლება პრეიუდიციები, რომლებიდანაც გამომდინარეობს, რომ:

ა) სხვა სისხლის სამართლის საქმეზე კანონიერ ძალაში შესული სასამართლო განაჩენით დადგენილი ფაქტობრივი გარემოებები და მათი სამართლებრივი შეფასება სავალდებულოა სასამართლოს, პროკურორის, გამოძიებლისა და მოსამართლისათვის, თუ პროცესის არც ერთი მონაწილე საეჭვოდ არ ზღის ამ განაჩენის კანონიერებას;

ბ) სამოქალაქო საქმეზე კანონიერ ძალაში შესული სასამართლო გადაწყვეტილება სავალდებულოა სასამართლოს, პროკურორის, გამოძიებლისა და მომკვლევისათვის სისხლის სამართლის საქმის იმ საკითხის გადასაწყვეტად, მოხდა თუ არა მოვლენა ან ქმედება, თუ პროცესის არც ერთი მონაწილე საეჭვოდ არ ზღის ამ გადაწყვეტილებას.

3. პრეიუდიციულად დადგენილი ფაქტი შეიძლება უარყოს მხარემ, სასამართლოს განაჩენმა, სხვა შემაჯამებელმა გადაწყვეტილებამ ან დადგენილებამ, თუ ეს ფაქტი ეწინააღმდეგება სასამართლოში მტკიცებულებათა გამოკვლევის შედეგებსა და მოსამართლეთა შინაგან რწმენას.

4. ამ მუხლის მე-3 ნაწილში აღნიშნულ შემთხვევაში მომკვლევს, გამოძიებელსა და პროკურორს უფლება აქვთ უარყონ პრეიუდიცია და საქმე გადასცენ სასამართლოს თავიანთი შინაგანი რწმენის საფუძველზე. სასამართლოს, რომელიც შინაგანი რწმენით შეაფასებს მტკიცებულებებს, უფლება აქვს გამოიტანოს განაჩენი ან სხვა გადაწყვეტილება პრეიუდიციის მიუხედავად. ასეთი განაჩენი ან გადაწყვეტილება კანონიერ ძალაში შესვლისთანავე საქმესთან

ერთად იგზავნება საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატაში, რომელიც გამოითხოვს იმ საქმეს, რომლის პრეიუდიციული მნიშვნელობაც უარყოფილია, და იმ მტკიცებულების შეფასების შემდეგ, რომელიც საფუძვლად უდევს ურთიერთსაწინააღმდეგო სასამართლო გადაწყვეტილებებს, აუქმებს ან ცვლის ერთ მათგანს და ძალაში ტოვებს მეორეს.

1. სსსკ 113-ე მუხლში ჩამოთვლილია გარემოებები, რომლებიც ღვინდება მტკიცებულებათა წარმოდგენის გარეშე. პირველ რიგში, ესენია: ა) საყოველთაოდ ცნობილი ფაქტები და, ბ) ადრე ნასამართლობაზე განაჩენის ასლი, თუ არც ერთი მხარე და არც პროცესის მწარმოებელი ორგანო ამ ფაქტს საეჭვოდ არ ხდინა და არ მოითხოვენ მის შემოწმებას.

კოდექსის ეს მუხლი არ იძლევა „საყოველთაოდ ცნობილი ფაქტების“ ლეგალურ დეფინიციას. მისი განმარტება არც რომელიმე სხვა კანონშია მოცემული.

„საყოველთაოდ ცნობილ ფაქტებში“ უნდა ვიგულისხმოთ ისეთი ფაქტები, რომელთა არსებობა ცალკეულ ადამიანთა ნებაზე არაა დამოკიდებული და მათი ნამდვილობა საყოველთაოდ აღიარებულია. მაგალითად – ადამიანის ბუნებრივი სიკვდილი, რაიმე ვადის ამოწურვა (გასვლა), სტიქიური უბედურება, რომლის შედეგად დაიღუპა ადამიანი, ან განადგურდა ქონება და სსვ. თვით ამ ფაქტებს შეიძლება არ ჰქონდეს მნიშვნელობა სისხლის სამართლის საქმისათვის, „ა“ პუნქტი გულისხმობს მხოლოდ ისეთ საყოველთაოდ ცნობილ ფაქტებს, რომლებსაც მნიშვნელობა აქვს 112-ე მუხლში ჩამოთვლილი გარემოებების დასადგენად, ე.ი. გარემოებებისათვის, რომლებიც უნდა დამტკიცდეს სისხლის სამართლის საქმეზე.

2. 113-ე მუხლის „ბ“ პუნქტის შინაარსის მიხედვით, ადრე ნასამართლობაზე განაჩენის ასლი იმ შემთხვევაში ითვლება უტყუარ მტკიცებულებად, თუ არც ერთი მხარე, ან პროცესის მწარმოებელი ორგანო, მას საეჭვოდ არ ხდის და არ მოითხოვს მის შემოწმებას. განაჩენის ასლში ეჭვის შეტანის და შემოწმების უფლება აქვს როგორც პროცესის მწარმოებელ ორგანოს, ისე მხარეს. ასეთ შემთხვევაში, პროცესის მწარმოებელმა ორგანომ უნდა გამოითხოვოს

განაჩენის დედანი და ამ კოდექსით დადგენილი მტკიცებულებათა გამოკვლევის წესით შეუდაროს განაჩენის ასლს. მხოლოდ ამის შემდეგ შეიძლება იქნას მიჩნეული განაჩენის ასლი უტყუარ მტკიცებულებად.

3. 1-ლი ნაწილისაგან განსხვავებით, 113-ე მუხლის მე-2 ნაწილი იძლევა პრეიუდიციათა ამომწურავ განმარტებას. მაგრამ არც მე-2 ნაწილის „ა“ და „დ“ პუნქტებში ჩამოთვლილ პრეიუდიციებს ენიჭებათ უქცეველი ჭეშმარიტების მნიშვნელობა, თუ პროცესის მწარმოებელი ორგანო ან პროცესის რომელიმე მონაწილე საექვოს გახდის განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების კანონიერებას. უფრო მეტიც, ამ მუხლის მე-3 ნაწილი უფლებას ანიჭებს სასამართლოს, უარყოს პრეიუდიციულად დადგენილი ფაქტი, თუ იგი ეწინააღმდეგება სასამართლოში მტკიცებულებათა გამოკვლევის შედეგებსა და მოსამართლეთა შინაგან რწმენას.

ეს დებულება შეესაბამება სსსკ მე-19 მუხლში დაფიქსირებულ პრინციპს იმის შესახებ, რომ „არავითარ მტკიცებულებას არა აქვს წინასწარ დადგენილი ძალა. მომკვლევნი, გამომძიებელი, პროკურორი, მოსამართლე, სასამართლო მტკიცებულებებს აფასებენ თავიანთი შინაგანი რწმენით“.

4. 113-ე მუხლის მე-4 ნაწილში მოცემულია პრეიუდიციასა და სასამართლოს მიერ თავისი შინაგანი რწმენის საფუძველზე გამოტანილ სასამართლოს შემაჯამებელ დოკუმენტს შორის წარმოშობილი კოლიზიის გადაწყვეტის წესი, რომლის თანახმად ამ კოლიზიის, და, აქედან გამომდინარე, რომელიმე განაჩენის კანონიერების საკითხს წყვეტს საქართველოს უზენაესი სასამართლოს საკასაციო პალატა, რომელიც აუქმებს ან ცვლის ერთ-ერთ გადაწყვეტილებას და ძალაში ტოვებს მეორეს.

თავი XVI. უკომენტაროდ

მუხლი 127. მტკიცების პროცესის შემაჯავნელი ნაწილები

1. მტკიცება არის მტკიცებულებათა შეკრების, საპროცესო დამაგრების, შემოწმებისა და შეფასების პროცესი სისხლის სამართლის საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენის მიზნით.

2. ორგანო, რომელიც პროცესს აწარმოებს, მტკიცებას ახორციელებს მხარეთა აქტიური მონაწილეობით.

ამ მუხლის 1-ლი ნაწილის მიხედვით, მტკიცება არის მტკიცებულებათა შეკრების, საპროცესო დამაგრების, შემოწმებისა და შეფასების პროცესი სისხლის სამართლის საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენის მიზნით. ამრიგად, თუ „მტკიცებულება“ საქმეზე კანონით გათვალისწინებული წესით მიღებული ცნობებია, „მტკიცება“ ამ ცნობების მოპოვების პროცესია. ცხადია, „მტკიცება“, როგორც პროცესი, ვერ მიაღწევს თავის უმთავრეს მიზანს ე.ი. სისხლის სამართლის საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენას თუ მტკიცებულებათა შეკრების, დამაგრების შემოწმებისა და შეფასებისას არსებითად არ იქნა დაცული სისხლის სამართლის საპროცესო კანონით დადგენილი წესი. მაგალითად, მოწმის დაკითხვა, როგორც პროცესი, ვერ იქცევა მტკიცებულებად თუ პროცესის მწარმოებელმა ორგანომ მისი დაკითხვისას დაარღვია ამ კოდექსის 305-308-ე მუხლებით დადგენილი წესი.

2. ამ მუხლის მე-2 ნაწილი მხოლოდ იმას კი არ გულისხმობს, რომ მხარის მიერ წარმოდგენილი ცნობები უნდა დაერთოს საქმეს, არამედ იმასაც, რომ მხარეებს უფლება აქვთ შეამოწმონ, გამოიკვლიონ და შეაფასონ მეორე მხარის წარმოდგენილი ან პროცესის მწარმოებელი ორგანოს მიერ მოპოვებული ცნობები.

მუხლი 128. მტკიცებულებათა შეკრება

1. მტკიცებულებათა შეკრება ხდება წინასწარი გამოძიების, სასამართლო განხილვის, სააპელაციო წარმოებისა და განაჩენის აღსრულების პროცესში.

2. საკასაციო წარმოების სტადიაზე წარდგენილი ან გამოთხოვილი დამატებითი მასალა, რომელიც არ არის მტკიცებულება, თავისთავად ან საქმეში არსებულ მტკიცებულებებთან ერთად შეიძლება გახდეს განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების გაუქმებისა თუ შეცვლის საფუძველი.

3. სასამართლოს, მხარეთა შუამდგომლობით, აგრეთვე პროკურორს, გამომძიებელს და მომკვლევს უფლება აქვთ: მათ წარმოებაში არსებულ საქმეზე ამ კოდექსით გათვალისწინებული წესით დაკითხვის, დასკვნის მიცემის მიზნით ექსპერტად გამოიძახონ ნებისმიერი პირი; ჩაატარონ დათვალიერება, შემოწმება, სხვა საგამომძიებო მოქმედება; საწარმოს, დაწესებულებას, ორგანიზაციას, კერძო პირს მოსთხოვონ საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე საგნებისა და დოკუმენტების წარმოდგენა.

4. სასამართლო განხილვისა და სააპელაციო წარმოების სტადიაზე მტკიცებულებათა შეკრება სასამართლოს შეუძლია დაავალოს გამომძიებელს ან პროკურორს, თუ ამისათვის საჭიროა ჩხრეკა, ამოღება, გვამის ექსპუმაცია ან სხვა საგამომძიებო მოქმედება, რომლის ჩატარებაც სასამართლო სხდომაზე ვერ ხერხდება.

1. სსკ 128-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით, მტკიცებულებათა შეკრება ხდება წინასწარი გამოძიების, სასამართლო განხილვის, სააპელაციო წარმოებისა და განაჩენის აღსრულების პროცესში. ამ ნორმაში შეიძლება გაუგებრობა გამოიწვიოს განაჩენის აღსრულების პროცესში მტკიცებულებათა შეკრების საკითხმა, ვინაიდან განაჩენი აღსრულდება მხოლოდ მისი კანონიერ ძალაში შესვლის შემდეგ, როდესაც საქმის წარმოება დამთავრებულია. აქ კანონმდებელი გულისხმობს 606-ე მუხლის დებულებას განაჩენის აღსასრულებლად მიქცევამდე მსჯავრდებულის უფლებათა უზრუნველყოფის შესახებ. ამ მუხლის მე-4 ნაწილით, „განაჩენის აღსრულებასთან დაკავშირებული საკითხების სასამართლო განხილვისას მსჯავრდებულს უფლება აქვს მონაწილეობა მიიღოს სასამართლო სხდომაში და მისცეს ჩვენება, წარმოადგინოს მტკიცებულება, განაცხადოს შუამდგომლობა და აცილება, გაეცნოს საქმის ყველა მასალას, შეიტანოს საჩივრები სასჯელაღსრულებითი დაწესებულების ადმინისტრაციის მოქმედებისა და გადაწყვეტილების გამო“. ეს დებულება

თავის მხრივ, გულისხმობს LXI თავში მითითებულ იმ საკითხების გადაწყვეტას, რომლებიც წამოიჭრება განაჩენის აღსრულებისას (განაჩენის აღსრულების გადავადება, ავადმყოფობის გამო სასჯელის მოხდისაგან განთავისუფლება, სასჯელის მოუხდელი ნაწილის უფრო მსუბუქი სასჯელით შეცვლა და სხვ.).

2. საპროცესო კოდექსის 128-ე მუხლის შინაარსის მიხედვით, მტკიცებულებათა შეკრება ხდება სამართალწარმოების ყველა სტადიაზე, გარდა საკასაციო წარმოებისა. ამ მუხლის მე-2 ნაწილით, „საკასაციო წარმოების სტადიაზე წარდგენილი ან გამოთხოვილი დამატებითი მასალა, რომელიც არ არის მტკიცებულება, თავისთავად ან საქმეში არსებულ მტკიცებულებებთან ერთად შეიძლება გახდეს განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების გაუქმების თუ შეცვლის საფუძველი“. აქ მითითებული „დამატებითი მასალა, რომელიც არ არის მტკიცებულება“- ნიშნავს, რომ ეს მასალა არ ყოფილა დაშვებული მტკიცებულებად საამისოდ უფლებამოსილი ინსტანციების მიერ წინასწარი და სასამართლო გამოძიებისას (პირველ ან სააპელაციო ინსტანციებში), მაგრამ კანონი ხსენებულ „დამატებით მასალას“ მიიჩნევს განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების გაუქმების ან შეცვლის საფუძვლად. შეიძლება წარმოიშვას გაუგებრობა იმის გამო, რომ მასალა, რომელიც მტკიცებულებას არ წარმოადგენს, თითქოსდა არ შეიძლება გახდეს სხვა მტკიცებულებათა გაბათილების, თუ მათი სხვაგვარად შეფასების საფუძველი. მაგრამ, სისკ 563-ე მუხლი საკმაოდ ფართო საფუძვლებს ითვალისწინებს საკასაციო სასამართლოში კანონის არსებითი დარღვევის მოტივით სასამართლო გადაწყვეტილებათა გაუქმებისა და შეცვლისათვის.

მაგალითად, თუ განაჩენი ემყარება კანონით დადგენილი წესის დარღვევით მოპოვებულ მტკიცებულებებს და რომელიმე მხარემ წარმოადგინა ამის დამადასტურებელი დამატებითი მასალა, ამ მუხლის მე-2 ნაწილის „ბ“ პუნქტის მიხედვით, ეს იქნება განაჩენის გაუქმების უცილო საფუძველი. ასეთივე საფუძველია დაცვის მხარის წარმოდგენილი დამატებითი მასალა, რომელიც ადასტურებს ბრალდებულის დაცვის უფლების დარღვევას.

საკასაციო წესით განაჩენის ან სხვა გადაწყვეტილების გაუქმებისას ან შეცვლისას სასამართლო ხელმძღვანელობს 562-ე და

563-ე მუხლებში მითითებული საფუძვლებით. მაგრამ, ამის გარდა საკასაციო სასამართლოში დამატებითი მასალის სახით შეიძლება წარდგენილ იქნას 593-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ახლად აღმოჩენილი ფაქტობრივი გარემოებები, რომლებითაც შეპირობებულია უკანონო ან დაუსაბუთებელი სასამართლო გადაწყვეტილების გადასინჯვა, თუმცა, ამ დროს იგი კანონიერ ძალაში ჯერ არ არის შესული.

ამიტომ, 128-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული დამატებითი მასალის წარდგენისას, საკასაციო სასამართლომ უნდა გამიჯნოს – ეს მასალა ეხება 563-ე მუხლით გათვალისწინებულ საპროცესო კანონის არსებით დარღვევებს, თუ – 593-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებულ ფაქტობრივ გარემოებებს (რომლებიც განაჩენის ან განჩინების ეამოტანის დროს ქვემდგომი სასამართლოსათვის ცნობილი არ იყო და სხვ.).

3. საკასაციო სასამართლო შეზღუდულია 563-ე მუხლის მე-2 ნაწილში ჩამოთვლილი პირობებით. სხვაგვარად არ იქნებოდა საკასაციო წესით განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების გაუქმების ან შეცვლის საფუძველი.

ასეთ შემთხვევაში საკასაციო სასამართლომ განაჩენი ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილება უნდა დატოვოს ძალაში, რის შემდეგ წარმოდგენილი მასალა, როგორც მხარის საჩივარი, გადაუგზავნოს საქართველოს გენერალურ პროკურორს, ან შესაბამისად, აფხაზეთის ან აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის პროკურორს, სსსკ 596-ე მუხლით გათვალისწინებული პროცედურის საწარმოებლად.

ამრიგად, სსსკ 128-ე მუხლის მე-2 ნაწილში მითითებული „დამატებითი მასალა, რომელიც არ არის მტკიცებულება“, გულისხმობს მხოლოდ 563-ე მუხლში ჩამოთვლილ პროცედურულ დარღვევებს. თუ ეს მასალა შეეხება 593-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებულ საქმის ფაქტობრივ გარემოებებს, იგი იქნება მტკიცებულება და საკითხი უნდა გადაწყდეს ამ კოდექსის LIX თავით დადგენილი წესით (განაჩენისა და სხვა სასამართლო გადაწყვეტილებების გადასინჯვა ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა გამო).

სისხლის საპროცესო სამართლებრივი იძულების ღონისძიებათა გამოყენების საერთო პირობები

მუხლი 133. სისხლის საპროცესო სამართლებრივი იძულების ამოცანები

1. ამ კოდექსით დადგენილ შემთხვევებში და წესით მომკვლევს, გამოძიებელს, პროკურორსა და სასამართლოს (მოსამართლეს) შეუძლიათ გამოიყენონ კანონით გათვალისწინებული იძულების ღონისძიებანი, თუ სისხლის სამართალწარმოების მონაწილე ეწინააღმდეგება საგამოძიებო ან სასამართლო მოქმედების ჩატარებას, არ ასრულებს მისთვის დაკისრებულ საპროცესო მოვალეობებს, ხოლო თუ საჭიროა, — ეჭვმიტანილის ან ბრალდებულის გაფრთხილება და იმ ქცევის აღკვეთა, რომელიც ხელს უშლის სისხლის სამართალწარმოების ამოცანების შესრულებას.

2. სისხლის საპროცესო სამართლებრივი იძულების ღონისძიების გამოყენებისას ანალოგიის ან კანონის განვრცობითი განმარტება დაუშვებელია.

133-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის მიხედვით, კანონით გათვალისწინებული იძულების ღონისძიებები გამოიყენება, „თუ სისხლის სამართალწარმოების მონაწილე ეწინააღმდეგება საგამოძიებო ან სასამართლო მოქმედების ჩატარებას, არ ასრულებს მისთვის დაკისრებულ საპროცესო მოვალეობებს, ხოლო თუ საჭიროა, — ეჭვმიტანილის ან ბრალდებულის გაფრთხილება და იმ ქცევის აღკვეთა, რომელიც ხელს უშლის სისხლის სამართალწარმოების ამოცანების შესრულებას“.

ამ ნორმის შინაარსიდან გამომდინარე, კანონით გათვალისწინებული იძულების ღონისძიებების გამოყენება დასაშვებია მხოლოდ მაშინ, თუკი მის ჩატარებას ეწინააღმდეგება სამართალწარმოების მონაწილე. ამასთან, ამ ნორმის შინაარსმა შესაძლოა წარმოშვას უფრო ფართო ინტერპრეტაცია იძულების ღონისძიებების გამოყე-

ნებისა, ვიდრე იგი ამას გულისხმობს. ცხადია, რომ სამართალწარმოების მონაწილის, ექვემდებარებულის ბინაში შესვლა, თუ ეს მისი ნების საწინააღმდეგოდ არ ხდება, არ მოითხოვს საპროცესო იძულების ღონისძიების გამოყენებას (იგივე შეიძლება ითქვას დათვალიერების, ან გვამის ექსგუმაციის ჩატარებაზე). მაგრამ ეს როდი ნიშნავს, რომ ასეთი წესი უნდა გაერცელებინათ ყველა საგამოძიებო მოქმედებაზე, მაშინაც კი, როცა სამართალწარმოების მონაწილე ამის წინააღმდეგი არ არის. მსგავსი განვრცობითი განმარტება მხოლოდ საქართველოს კონსტიტუციის მე-20 მუხლის მე-2 ნაწილს კი არ ეწინააღმდეგება („არავის არა აქვს უფლება შევიდეს საცხოვრებელ ბინაში და სხვა მფლობელობაში მფლობელ პირთა ნების საწინააღმდეგოდ, აგრეთვე ჩაატაროს ჩხრეკა, თუ არ არის სასამართლოს გადაწყვეტილება ან კანონით გაუთვალისწინებელი გადაუდებელი აუცილებლობა“), არამედ – სსსკ 133-ე მუხლის მე-2 ნაწილსაც, რომლის მიხედვით სისხლის საპროცესო სამართლებრივი იძულების ღონისძიების გამოყენებისას ანალოგიის ან კანონის განვრცობითი განმარტება დაუშვებელია.

აქედან გამომდინარე, მაშინაც კი, როცა პროცესის მწარმოებელ ორგანოს სრული საფუძველი აქვს ივარაუდოს, რომ სამართალწარმოების მონაწილე არავითარ წინააღმდეგობას არ გაუწევს ამა თუ იმ საგამოძიებო მოქმედების ჩატარებას, იგი ვალდებულია ამ მოქმედების ჩატარებისას იხელმძღვანელოს იმ წესით, რომელიც გადმოცემულია სსსკ XIX-XXIV თავებში (დაკავება, აღკვეთის ღონისძიებანი, მოყვანა, პირის მოთავსება სამედიცინო დაწესებულებაში, ბრალდებულის თანამდებობიდან გადაყენება, ქონებაზე ყადაღის დადება).

„ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-9 მუხლის მე-2 ნაწილის შესაბამისად, ისეთი ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებების ჩატარება, რომელიც ზღუდავს სატელეფონო ან სხვა სახის ტექნიკური საშუალებით წარმოებული შეტყობინების საიდუმლოებას, დაიშვება იმ პირის წერილობითი განცხადების საფუძველზე, რომელიც არამართლზომიერ მოქმედებათა მსხვერპლია. ამ შემთხვევაში სასამართლოსათვის მიმართვა საჭირო არ არის. მხოლოდ გასათვალისწინებელია, რომ მიღებულ უნდა იქნას ამ ტელეფონით მოსარგებლე სხვა სრულწლოვანი პირების

წერილობითი თანხმობა. მხოლოდ დავის შემთხვევაში შეიძლება სასამართლოსათვის შუამდგომლობით მიმართვა.

მუხლი 134. უკომენტაროდ

მუხლი 135. სისხლის საპროცესო სამართლებრივი იძულების ღონისძიების გამოყენების კანონიერება და დასაბუთებულობა

1. სისხლის საპროცესო სამართლებრივი იძულების ღონისძიების გამოყენება შეიძლება მხოლოდ იმ პირობით, თუ არსებობს ამის საფუძვლები და კანონით დადგენილი წესი.

2. სისხლის საპროცესო სამართლებრივი იძულების ღონისძიება გამოიყენება მხოლოდ აღძრულ სისხლის სამართლის საქმეზე და მხოლოდ სასამართლო გადაწყვეტილების (ბრძანების) საფუძველზე, თუ ამ კოდექსით სხვა რამ არ არის დადგენილი.

1. სსსკ 135-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის დებულება საპროცესო-სამართლებრივი ღონისძიების გამოყენების ორ პირობას აწესებს: 1) უნდა არსებობდეს ამის საფუძველი; 2) იგი გამოყენებულ უნდა იქნას კანონით დადგენილი წესით.

„საფუძველი“ არის 133-ე მუხლის 1-ლ ნაწილში და 134-ე მუხლში ჩამოთვლილი გარემოებები; „კანონით დადგენილი წესის“ გამოყენება კი გულისხმობს იმ წესების უცილო დაცვას, რომლებიც აღწერილია ამ კოდექსის მეოთხე კარის შესაბამის მუხლში.

2. 135-ე მუხლის მე-2 ნაწილი საპროცესო-სამართლებრივი იძულების ღონისძიებების ჩატარებას დასაშვებად მიიჩნევს მხოლოდ აღძრულ სისხლის სამართლის საქმეზე და მხოლოდ სასამართლო გადაწყვეტილების (ბრძანების) საფუძველზე, თუ ამ კოდექსით სხვა რამ არ არის დადგენილი. სისხლის სამართლის საქმის აღძვრამდე ამ ღონისძიების გამოყენებას ითვალისწინებს ამ კოდექსის 262-ე მუხლის მე-2 ნაწილი, რომელიც დასაშვებად მიიჩნევს მხოლოდ სამ ასეთ მოქმედებას: ჩხრეკას, ამოღებას და შემთხვევის ადგილის დათვალიერებას. ეს ჩამონათვალი ამომწურავია და განვრცობით

განმარტებას არ ექვემდებარება. ასევე ამომწურავია მოსამართლის ბრძანების გარეშე ასეთი ღონისძიებების გამოყენების შემთხვევები გადაუდებელი აუცილებლობის დროს (და მხოლოდ ამის შემდეგ – მათი კანონიერად ან უკანონოდ ცნობა მოსამართლის მიერ), რასაც ითვალისწინებს ამ კოდექსის 290-ე მუხლის მე-2 ნაწილი (ამოღება, ჩხრეკა, საცხოვრებელი ბინის ან სხვა მფლობელობის დათვალიერება) და „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ საქართველოს კანონის მე-7 მუხლის მე-2 პუნქტის „თ“ და „ი“ ქვეპუნქტები (სატელეფონო საუბრების ფარული მიყურადება და ჩაწერა, კავშირგაბმულობის არხიდან ინფორმაციის მოხსნა და ფიქსაცია, საფოსტო-სატელეფონო გზავნილთა კონტროლი, ფარული ვიდეო და აუდიო ჩაწერა, კინო და ფოტო გადაღება, ელექტრონული თვალყურის დევნება ტექნიკური საშუალებებით).

მუხლი 136-139. უკომენტაროდ

მუხლი 140. სისხლის საპროცესო სამართლებრივი იპულსების ღონისძიების გამოყენების სასამართლო წესი

ამოღების, ჩხრეკის, შემთხვევის ადგილის დათვალიერების და მოსამართლის ბრძანებით ჩატარებული სხვა საგამოძიებო მოქმედების წესის შესახებ იხილეთ სსსკ 290-ე მუხლის კომენტარი, ხოლო აღკვეთის ღონისძიებად დაპატიმრების შერჩევის წესის შესახებ იხილეთ სსსკ 160-ე მუხლის კომენტარი.

მუხლი 141. დაკავების გამოყენების პირობა და მიზანი

დაკავება არის თავისუფლების ხანმოკლე აღკვეთა, რომელიც გამოიყენება, თუ არსებობს საკმაო საფუძველი ეჭვი მიიტანონ პირზე იმ დანაშაულის ჩადენაში, რომლისთვისაც კანონი ითვალისწინებს სასჯელს თავისუფლების აღკვეთის სახით, მისი დანაშაულებრივი საქმიანობის აღკვეთის, გაქცევის, დამალვის ან მტკიცებულებათა მოსპობის თავიდან ასაცილებლად.

მუხლი 142. დაკავების საფუძველი

1. დანაშაულის ჩადენაში ეჭვმიტანილი პირის დაკავება შეიძლება, თუ არსებობს შემდეგი საფუძველები:

- ა) პირს წაასწრეს დანაშაულის ჩადენისას ან ჩადენისთანავე;
- ბ) თვითმხილველები, მათ შორის, დაზარალებულებიც, პირდაპირ მიუთითებენ ამ პირზე, როგორც დანაშაულის ჩამდენზე;
- გ) პირზე, მასთან ან მის ტანსაცმელზე აღმოჩნდება ჩადენილი დანაშაულის აშკარა კვალი;
- დ) პირი მიიძალა დანაშაულის ჩადენის შემდეგ, მაგრამ იგი შემდგომ ამოიცნო დაზარალებულმა;
- ე) პირის მიმართ გამოტანილია განჩინება (დადგენილება) ძეგნის წარმოების შესახებ.

2. თუ არსებობს სხვა მონაცემები, რომლებიც საფუძველს იძლევა, დანაშაულის ჩადენის ეჭვი იქნეს მიტანილი პირზე, ეს პირი შეიძლება დააკავონ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა იგი გაქცევას ცდილობდა, ან მას არა აქვს მუდმივი საცხოვრებელი ადგილი, ან არ არის დადგენილი მისი ვინაობა.

3. დაკავებისაგან განთავისუფლებული პირის ხელმოწერულ დაკავება იმავე ეჭვით არ შეიძლება.

მუხლი 143. პირი, რომელსაც აქვს დაკავების უფლება

1. პოლიციის თანამშრომელს, რომელიც ასრულებს ოპერატიულ ფუნქციებს, საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვის მოვალეობას, მოკვლევის სხვა ორგანოს, გამომძიებელს, აგრეთვე ნებისმიერ სხვა პირს უფლება აქვს დააკავოს და დაუყოვნებლივ მიიყვანოს პოლიციის დაწესებულებაში ან სხვა სამართალდამცავ ორგანოში დანაშაულის ჩადენაში ეჭვმიტანილი. პირს, რომელიც არ არის სამართალდამცავი ორგანოს თანამშრომელი, უფლება აქვს ეჭვმიტანილი დააკავოს თუ არსებობს 142-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტში აღნიშნული საფუძვლები.

2. დადგენილება პირის დაკავების შესახებ გამოაქვს მომკვლევს, გამომძიებელს ან პროკურორს.

1. საკუთრივ 141-ე მუხლში არ არის მოცემული „საკმარის საფუძვლის“ ლეგალური განმარტება, მაგრამ მომდევნო 142-ე მუხლის (დაკავების საფუძველი) პირველ ნაწილში ამომწურავადაა ჩამოთვლილი დანაშაულის ჩადენაში ეჭვმიტანილი პირის დაკავების საფუძვლები. მართალია, ამავე 142-ე მუხლის მე-2 ნაწილი, პირველ ნაწილში ჩამოთვლილის გარდა, დაკავების საფუძვლად მიიჩნევს სხვა მონაცემებსაც, რომლებზეც დაყრდნობით შეიძლება დანაშაულის ჩადენის ეჭვი იქნას მიტანილი პირზე, მაგრამ, ამ წესის გამოყენებისას აუცილებელია, ეს მონაცემები იყოს საკმარის საფუძველიანი, და რაც უმთავრესია, 142-ე მუხლის 1-ლ ნაწილში ჩამოთვლილ საფუძველთა გარდა სხვა მონაცემებზე დაყრდნობილი, თუნდაც ისინი საკმარის საფუძველიანი იყოს, პირის დაკავება შეიძლება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა გაქცევას ცდილობდა, ან არა აქვს მუდმივი საცხოვრებელი ადგილი, ან არ არის დადგენილი მისი ვინაობა.

ამრიგად, 142-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული „სხვა მონაცემები“ შესაძლებელია გახდეს პირის დაკავების საფუძველი მხოლოდ ზემოთ ჩამოთვლილი სამი გარემოებიდან ერთ-ერთის არსებობის შემთხვევაში.

2. 143-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის მიხედვით 142-ე მუხლის 1-ლ ნაწილში ჩამოთვლილი გარემოებების არსებობისას, ეჭვმიტანილის

დაკავების უფლება აქვს არა მხოლოდ სამართალდამცავი ორგანოს მუშაკს, არამედ ნებისმიერ სხვა პირსაც. რაც შეეხება 142-მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული საფუძვლებით პირის დაკავებას („თუ არსებობს სხვა მონაცემები, რომლებიც საფუძველს იძლევა, დანაშაულის ჩადენის ეჭვი იქნას მიტანილი პირზე...“), ამის უფლება აქვს მხოლოდ სამართალდამცავი ორგანოს მუშაკს.

მუხლი 144-149. უკომენტაროდ

მუხლი 150. დაკავებისაგან განთავისუფლების საფუძველი და წესი

1. დაკავებული უნდა განთავისუფლდეს, თუ:

- ა) არ დადასტურდა ეჭვი, რომ მან ჩაიდინა დანაშაული;
- ბ) დაკავებულის დაპატიმრება არ არის აუცილებელი;
- გ) გავიდა დაკავების კანონით დადგენილი ვადა, ანდა არ იქნა მიღებული უფლებამოსილი სახელმწიფო ორგანოს ან თანამდებობის პირის თანხმობა;
- დ) დაკავებისას არსებითად დაირღვა სისხლის სამართლის საპროცესო კანონი.

2. დაკავებული თავისუფლდება იმ თანამდებობის პირის დადგენილებით, რომელმაც იგი დააკავა აგრეთვე გამოძიებლის, ან პროკურორის დადგენილებით, ანდა დაკავებულთა ყოფნის ადგილის უფროსის დადგენილებით, თუ დაკავების ვადა გავიდა.

3. დაკავებულს განთავისუფლებისას მიეცემა ცნობა, რომელშიც აღინიშნება, ვინ, სად, როდის, რის საფუძველზე დააკავა იგი და რის საფუძველზე და როდის იქნა განთავისუფლებული.

4. უკანონო და დაუსაბუთებელი დაკავების შედეგად მიყენებული ზიანი სრული მოცულობით ანაზღაურდება სახელმწიფო ბიუჯეტიდან, იმის მიუხედავად, იქნება თუ არა დაკავებული მსჯავრდებული.

დაკავებული პირის გათავისუფლების საფუძვლები ჩამოთვლილია სსსკ 150-ე მუხლის 1-ლ ნაწილში. ამ საფუძვლებით დაკავებუ-

ლის გათავისუფლება გამორიცხავს იმავე ეჭვით მისი ხელმოწერა დაკავების შესაძლებლობას (142-ე მუხლის მე-3 ნაწილი), მაგრამ არ გამორიცხავს ბრალდებულის სახით სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემას, თუ მოპოვებული იქნა დამატებითი მასალა საამისოდ, სსსკ XXXV თავში გათვალისწინებული საფუძვლებითა და წესით. ამასთან, უკანონოდ და დაუსაბუთებლად დაკავებულ პირს მიყენებული ზიანი სრული მოცულობით აუნაზღაურდება სახელმწიფო ბიუჯეტიდან მაშინაც კი, თუ მის მიმართ საბოლოოდ გამოტანილი იქნება კანონიერი და დასაბუთებული გამამტყუნებელი განაჩენი.

თავი XX.

აღკვეთის ღონისძიებანი

მუხლი 151. აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების მიზანი და საშუალები

1. აღკვეთის ღონისძიება გამოიყენება იმ მიზნით, რომ ბრალდებულმა თავი არ აარიდოს წინასწარ გამოძიებასა და სასამართლოს, აღიკვეთოს მისი შემდგომი დანაშაულებივი საქმიანობა, ხელი არ შეეშალოს სისხლის სამართლის საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენას, უზრუნველყოფილ იქნეს განაჩენის აღსრულება.

2. აღკვეთის ღონისძიება გამოიყენება, თუ სისხლის სამართლის საქმეში არსებული მტკიცებულებები იძლევა საკმარის საფუძველს ვარაუდისათვის, რომ აუცილებელია ამ მუხლის პირველ ნაწილში აღნიშნული მიზნის უზრუნველყოფა.

3. აღკვეთის ღონისძიებად დაპატიმრების გამოყენების საფუძველი შეიძლება იყოს დასაბუთებული ვარაუდი, რომ ბრალდებული დაემალება გამოძიებასა და სასამართლოს, ხელს შეუშლის სისხლის სამართლის საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენას, ანდა თუ ჩადენილია მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაული.

1. ამ მუხლის მე-2 ნაწილში ნახმარია ტერმინი „საკმაო საფუძველი“, ხოლო მე-3 ნაწილში – „დასაბუთებული ვარაუდი“.

ამჟამინდელი საპროცესო კანონის მიხედვით, არც ერთი აღკვეთის ღონისძიება არ შეიძლება გამოყენებულ იქნას მოსამართლის ბრძანების გარეშე. აქედან გამომდინარე, მოსამართლე ვალდებულია განახორციელოს ე.წ. „სამოსამართლო სამართალი“, ვინაიდან, 151-ე მუხლის მე-2 და მე-3 ნაწილები არ იძლევა „საკმაო საფუძველისა“ და „დასაბუთებული ვარაუდის“ ლეგალურ განმარტებას. თვით მოსამართლემ უნდა შეაფასოს თავისი შინაგანი რწმენით, გამომძიებლის მიერ წარმოდგენილი მასალები იძლევა თუ არა საკმაო საფუძველს ვარაუდისათვის, რომ აუცილებელია ამა თუ იმ აღკვეთის ღონისძიების გამოყენება კონკრეტული ბრალდებულის მიმართ. ამასთან, მოსამართლე ვალდებულია ეს შეაფასოს მხოლოდ გამოძიების მიერ წარმოდგენილი მასალების საფუძველზე, და იგი არ არის უფლებამოსილი თავისი შინაგანი რწმენა ხსენებულ საკითხთა მიღმა წარმოშობილ ვარაუდზე დააყრდნოს.

2. მუხლის მე-2 ნაწილი პატიმრობის გამოყენებას უშვებს შემდეგი ორი საფუძვლის არსებობისას: 1) თუ არსებობს დასაბუთებული ვარაუდი, რომ ბრალდებული დაემალება გამოძიებას და სასამართლოს, ხელს შეუშლის სისხლის სამართლის საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენას

ანდა, 2) თუ ჩადენილია მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაული.

ორივე შემთხვევაში უნდა არსებობდეს ამ მუხლის მე-2 ნაწილში მითითებული მტკიცებულებები, რომლებიც იძლევა „საკმაო საფუძველს“ ვარაუდისათვის, რომ ადგილი აქვს ამ ორიდან თუნდაც ერთ-ერთ გარემოებას.

ამ მუხლის მე-3 ნაწილის ბოლო სიტყვების რედაქციამ „...ანდა თუ ჩადენილია მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაული“ – შეიძლება წარმოიშეას გაუგებრობა და გავლენა მოახდინოს მოსამართლის შინაგანი რწმენის ჩამოყალიბებაზე, რამაც შესაძლებელია დაარღვიოს უდანაშაულობის პრეზუმპციის პრინციპი. ცხადია, ამ დებულებაში კანონმდებელი მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის ჩამდენ პირს კი არ გულისხმობს, არამედ მას, ვისაც

ბრალი ედება ასეთი დანაშაულის ჩადენაში. ამ შემთხვევაში „საკ-
მაო საფუძველს“ უნდა ქმნიდეს ის მტკიცებულებანი, რომლებიც
საკმარისია დასაბუთებული ვარაუდისათვის, რომ აღნიშნული დან-
აშაული ამ პირმა ჩაიდინა, და რომლებიც ამ კოდექსის 282-ე
მუხლის 1-ლი ნაწილის „კ“ პუნქტის შესაბამისად მითითებული
უნდა იყოს ბრალდებულის სახით პირის პასუხისმგებლობაში მიცე-
მის დადგენილებაში.

მუხლი 152. აღკვეთის ღონისძიებების სახეები

1. აღკვეთის ღონისძიებების სახეებია: ბრალდებულის დაპატიმრე-
ბა, შინაპატიმრობა, პოლიციის ზედამხედველობაში გადაცემა, გი-
რაო, ხელწერილი გაუსვლელობისა და სათანადო ქცევის შესახებ,
პირადი თავდებობა, აგრეთვე არასრულწლოვანი ბრალდებულის მეთვა-
ლყურებაში გადაცემა და სამხედრო მოსამსახურის ქცევისადმი
სარდლობის მეთვალყურეობა.

2. თუ არ არსებობს აღკვეთის ღონისძიებების შერჩევის საფუძველი,
ბრალდებულს უნდა განემარტოს მისი ვალდებულება გამოცხადდეს
მომკვლევის, გამომძიებლის, პროკურორის, სასამართლოს გამოძახ-
ებით და შეატყობინოს მათ, თუ შეიცვალა საცხოვრებელი ადგილი.

3. ამ მუხლის მე-2 ნაწილში აღნიშნული ვალდებულებების ჩამ-
ორთმევა არ გამოიყენება იმის მიმართ, ვისაც ბრალად ედება ისეთი
დანაშაულის ჩადენა, რომლისთვისაც კანონით გათვალისწინებულია
თავისუფლების აღკვეთა ორ წელზე მეტი ვადით.

4. ბრალდებულის მიმართ გამოყენებული ამ მუხლის პირველ
ნაწილში აღნიშნული აღკვეთის ღონისძიებების საერთო ვადა არ უნდა
აღემატებოდეს 24 თვეს. პატიმრობისა და შინაპატიმრობის ვადა არ
შეიძლება აღემატებოდეს 9 თვეს.

1. ამ მუხლის პირველ ნაწილში ჩამოთვლილია აღკვეთის ღონისძი-
ებების სახეები, ხოლო მუხლის მე-4 ნაწილის მიხედვით, აღკვეთის
ამ ღონისძიებათა საერთო ვადა არ უნდა აღემატებოდეს 24 თვეს;
პატიმრობისა და შინაპატიმრობის ვადა არ შეიძლება აღემატე-
ბოდეს 9 თვეს.

ამრიგად, ხსენებული ნორმა ცალკე გამოყოფს პატიმრობისა და შინაპატიმრობის ვადას. პატიმრობის გამოყენების წესი და ვადები დეტალურადაა აღწერილი ამ კოდექსის 159-ე – 165-ე მუხლებში. მაგრამ, სსსკ XX თავის არც ერთი მუხლი არ აწესებს დანარჩენი აღკვეთის ღონისძიებების გამოყენების ვადებს. ამიტომ მოსამართლეები, აღკვეთის ღონისძიების შეფარდებისას (გარდა პატიმრობისა და შინაპატიმრობისა), ვადების შესახებ არ მსჯელობენ და ბრძანებაში არ უთითებენ, რაც არასწორია.

კანონის მოთხოვნა, რომ „აღკვეთის ღონისძიების საერთო ვადა არ უნდა აღემატებოდეს 24 თვეს“, ნიშნავს, რომ ეს ღონისძიება შეიძლება გამოყენებულ იქნას ნაკლები ვადითაც, ვთქვათ, სსსკ 271-ე მუხლით დადგენილი წინასწარი გამოძიების ვადების შესაბამისად. ამ დებულების ასეთი გაგება შეესაბამება საქართველოს კონსტიტუციის მე-18 მუხლის მე-2 ნაწილის მოთხოვნასაც. სასამართლომ განსჯის გარეშე არ უნდა დააკმაყოფილოს გამოძიების შუამდგომლობა ვადის მიუთითებლად აღკვეთის ღონისძიების შეფარდების შესახებ, იგი ყველა შემთხვევაში ვალდებულია დაასაბუთოს, თუ რატომ დააკმაყოფილა შუამდგომლობა აღკვეთის ღონისძიების შეფარდების შესახებ ბრალდებულად ყოფნის მაქსიმალური ვადით, ე.ი. 24 თვით. თუ აღკვეთის ღონისძიების შეფარდებისას მოსამართლე არ იმსჯელებს მისი მოქმედების ვადაზე, ეს ავტომატურად გამოიწვევს ბრალდებულად ყოფნის მთელ მანძილზე პირის დარჩენას აღკვეთის ღონისძიების ქვეშ. არადა, შეიძლება ამის აუცილებლობა მოცემულ კონკრეტულ შემთხვევაში არც იყოს, მით უმეტეს, რომ სსსკ 152-ე მუხლის მე-2 ნაწილის მიხედვით, ბრალდებულის მიმართ შეიძლება არც იქნას გამოყენებული რაიმე აღკვეთის ღონისძიება და, ასეთ შემთხვევაში, მას მხოლოდ გამოცხადების ვალდებულება ეკისრება (კანონით, გამოძახების შემთხვევაში, ასეთივე ვალდებულება აკისრია პროცესის სხვა მონაწილეებსაც, ვთქვათ, მოწმეს, დაზარალებულს, ექსპერტს და ა.შ.).

2. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის ხარვეზია ის, რომ იგი არ ითვალისწინებს აღკვეთის ღონისძიების (გარდა პატიმრობისა) შეფარდების თავდაპირველ ვადას (აღნიშნავს მხოლოდ ამ ვადის მაქსიმუმს – 24 თვეს) და არც მისი გაგრ-

ძელების წესს. ამავდროულად, კოდექსის 133-ე მუხლის მე-2 ნაწილი კრძალავს სისხლის საპროცესო სამართლებრივი ღონისძიების გამოყენებისას ანალოგიის დაშვებას, ან კანონის განერცობით განმარტებას.

ხსენებული ხარვეზის შესავსებად, სასამართლომ უნდა იხელმძღვანელოს საქართველოს კონსტიტუციითა და ამ კოდექსით აღიარებული პრინციპებით ადამიანის თავისუფლებათა მაქსიმალური დაცვისა და ყოველგვარი გაურკვევლობის ბრალდებულის სასარგებლოდ გადაწყვეტის შესახებ. ეს პრინციპები თანაბრად ვრცელდება სისხლის სამართლის როგორც მატერიალური, ისე საპროცესო ნორმების გამოყენებისას.

ამიტომ, მოსამართლე ვალდებულია, ყველა სახის აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებისას იმსჯელოს მისი მოქმედების ვადაზე, ვინაიდან ნებისმიერი ასეთი ღონისძიება (და არა მხოლოდ პატიმრობა), ადამიანის პირადი თავისუფლების შეზღუდვაა.

მუხლი 153-159. უკომენტაროდ

მუხლი 160. აღკვეთის ღონისძიებად დაპატიმრების შემჩვევის წესი

1. გამომძიებელს ან პროკურორს, რომელიც პირს წაუყენებს ბრალდებას და დაკითხავს როგორც ბრალდებულს, შეუძლია 140-ე მუხლის შესაბამისად მიმართოს მოსამართლეს შუამდგომლობით დაპატიმრების შესახებ ბრძანების გაცემის თაობაზე. მოსამართლის მიერ ბრალდებულის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების საკითხის გადაწყვეტამდე გამომძიებელი და პროკურორი უფლებამოსილნი არიან დააკავონ ბრალდებული არა უმეტეს 24 საათისა. ბრალდებული, გამომძიებლის ან პროკურორის წერილობითი დავალებით, დაკავებული ყოფნის ადგილის ადმინისტრაციას მიჰყავს მოსამართლესთან, რომელსაც წარედგინება აგრეთვე სისხლის სამართლის საქმის მასალები.

2. ამ მუხლის პირველ ნაწილში აღნიშნული შუამდგომლობა შეიძლება წარედგინოს მოსამართლეს პირის მიმალვის შემთხვევა-

შიც, თუ შეკრებილია დანაშაულის ჩადენაში მისი მამხილებელი მტკიცებულებები და გამოტანილია დადგენილება ამ პირის ბრალდებულის სახით სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემის შესახებ. ასეთ შემთხვევაში დაპატიმრების შემდეგ ბრალდებული გამოძიების ადგილას მიყვანის შემდეგ არა უგვიანეს 48 საათისა უნდა წარედგინოს იმ სასამართლოს მოსამართლეს, რომელმაც გასცა ბრძანება მისი დაპატიმრების შესახებ, ხოლო ბრძანების გამცემი მოსამართლის არყოფნისას – იმავე სასამართლოს სხვა მოსამართლეს ან მოსამართლეს გამოძიების ადგილის მიხედვით. ეს ვადა სტიქიური უბედურების ან სხვა დაუძლეველი ძალის არსებობისას, აგრეთვე ბრალდებულის ჯანმრთელობის მდგომარეობის მკვეთრი გაუარესებისას, რაც დადასტურებულია სამედიცინო ცნობით, რომლის გამოც შეუძლებელია ბრალდებულის წარდგენა შესაბამის სასამართლოში, შეიძლება გაგრძელდეს არა უმეტეს 15 დღისა, ხოლო ძეხნილი ბრალდებულის უცხოეთში დაკავების შემთხვევაში საქართველოში გამოძიების ადგილზე მისი ჩამოყვანიდან არა უგვიანეს 48 საათისა უნდა წარედგინოს შესაბამის მოსამართლეს. მოსამართლე ისმენს დაპატიმრებული ბრალდებულისა და მისი დამცველის, აგრეთვე პროკურორისა და იმ გამომძიებლის განმარტებებს, რომელმაც მოსამართლეს მიმართა შუამდგომლობით ბრალდებულის დაპატიმრების შესახებ, რის თაობაზეც დგება ოქმი. თუკი დაპატიმრებულ ბრალდებულსა და მის დამცველს ბრალდებულისათვის დანიშნული აღკვეთის ღონისძიება მიაჩნიათ უკანონოდ ან დაუსაბუთებლად, მათ უფლება აქვთ გაასაჩივრონ იგი ზემდგომ სასამართლოში ამ კოდექსით დადგენილი წესით. ბრალდებულსა და მის დამცველს უფლება აქვთ, აგრეთვე მოსამართლეს მიმართონ შუამდგომლობით დაპატიმრების უფრო მსუბუქი აღკვეთის ღონისძიებით შეცვლის თაობაზე. ასეთ შუამდგომლობას მოსამართლე განიხილავს და გადაწყვეტს ამ კოდექსის 140-ე მუხლით დადგენილი წესით.

3. შუამდგომლობის შინაარსი, მისი განხილვისა და დაპატიმრების შესახებ ბრძანების გაცემის წესი განსაზღვრულია 140-ე მუხლით.

4. დაპატიმრების შესახებ პირველი ინსტანციის სასამართლოს

განჩინება (დადგენილება), როგორც წესი, შეიძლება გამოტანილ იქნეს მხოლოდ განსასჯელის დაკითხვისა და იმ მტკიცებულებათა გამოკვლევის შემდეგ (გარდა იმ შემთხვევისა, როცა პირი თავს არიდებს სასამართლოში გამოცხადებას ან იმყოფება მიმალვაში), რომლებიც გაელენას ახდენენ აღკვეთის ღონისძიების საკითხის გადაწყვეტაზე, აგრეთვე მხარეთა აზრის მოსმენის შემდეგ.

1. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი ერთმანეთისაგან მკვეთრად მიჯნავს დაკავებასა და დაპატიმრებას უწინარეს ყოვლისა იმით, რომ არავის დაპატიმრება არ შეიძლება მოსამართლის ბრძანების ან სასამართლოს გადაწყვეტილების გარეშე, მაშინ როდესაც, გამოძიებელი და პროკურორი უფლებამოსილნი არიან, დააკავონ ბრალდებული (არაუმეტეს 24 საათისა).

გამოძიებელს ან პროკურორს უფლება აქვს მიმართოს სასამართლოს შუამდგომლობით დაპატიმრების შესახებ ბრძანების გაცემის თაობაზე მხოლოდ მას შემდეგ, როცა პირს წაუყენებს ბრალდებას და დაკითხავს, როგორც ბრალდებულს. ამ მუხლის მე-2 ნაწილი უშვებს გამონაკლისს საერთო წესიდან იმ პირთა მიმართ, რომელნიც მიიმაღნენ. ასეთ შემთხვევაში საკმარისია ორი პირობის არსებობა: ა) შეკრებილია მისი მამხილებელი მტკიცებულებანი დანაშაულის ჩადენაში, და ბ) გამოტანილია დადგენილება მომალეული პირის ბრალდებულის სახით სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემის შესახებ.

2. 160-ე მუხლის მე-2 ნაწილი აწესებს მიმალვული ბრალდებულის დაკავების შემდეგ სასამართლოში წარდგენის 48 საათიან ვადას და შესაძლებლად მიიჩნევს 15 დღით ამ ვადის გაგრძელებას სტიქიური უბედურების ან სხვა დაუძლეველი ძალის არსებობისას, აგრეთვე ბრალდებულის ჯანმრთელობის მდგომარეობის მკვეთრი გაუარესებისას. რაც შეეხება უცხოეთში დაკავებულ ძებნილ ბრალდებულს, იგი, საქართველოში გამოძიების აღვილზე ჩამოყვანიდან არაუგვიანეს 48 საათისა, უნდა წარედგინოს შესაბამის მოსამართლეს. ასეთი პირის სასამართლოში წარდგენის სხვა ვადას კანონი არ აწესებს, და იქმნება შთაბეჭდილება, რომ ასეთ პირზე არ ვრცელდება სხვა ძებნილთა სასამართლოში წარდგენის ვადის გაგრ-

ძელების შესაძლებლობა (15 დღემდე). აქ საქმე გვაქვს ნორმის რედაქციულ ნაკლთან. ცხადია, უცხოეთში დაკავებულ პირთა მიმართ ასევე უნდა გავრცელდეს 15 დღემდე ვადის გაგრძელების შესაძლებლობა, ვინაიდან სტიქიური უბედურება ან სხვა დაუძლეველი ძალა, ასევე მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობის მკვეთრი გაუარესება, ამ შემთხვევაშიც პატივისადები მიზეზებია.

3. ამ მუხლის მე-2 ნაწილი აწესებს ოქმის შედგენის სავალდებულობას, მაგრამ არაფერს ამბობს, თუ სასამართლოს რომელი აქტით უნდა დადასტურდეს ამ პირის დაპატიმრების კანონიერება. მით უმეტეს, რომ მოსამართლე ისმენს დაპატიმრებული ბრალდებულისა და მისი დამცველის, აგრეთვე პროკურორისა და იმ გამომძიებლის განმარტებებს, რომელმაც მოსამართლეს მიმართა შუამდგომლობით ბრალდებულის დაპატიმრების შესახებ. იმ შემთხვევაშიც კი, თუ მოსამართლე დაადგენს, რომ მასთან წარდგენილი პირი ფაქტობრივად არ ემაღებოდა გამოძიებას (უბრალოდ მას არ ეძებდნენ), იგი, ამ ნაწილის რედაქციის მიხედვით, მოკლებულია შესაძლებლობას, ხელახლა იმსჯელოს დაპატიმრების კანონიერებაზე, და, აქედან გამომდინარე, მის სასამართლოში წარდგენას თითქოსდა რაიმე სამართლებრივი შედეგი არ მოაქვს. მაგრამ ამ ნორმის სამართლებრივი მიზანი ის კი არ არის, რომ გადაიხინჯოს ადრე გამოტანილი ბრძანების კანონიერება, არამედ, ჯერ ერთი, სასამართლოს წესით დაფიქსირდეს მიმალვაში მყოფი პირის დაპატიმრების ფაქტი და, მეორეც, საშუალება მიეცეს ბრალდებულსა და მის დამცველს, მიმართონ მოსამართლეს (და არა ზემდგომ სასამართლო ინსტანციას) შუამდგომლობით დაპატიმრების უფრო მსუბუქი ალკვეთის ღონისძიებით შეცვლის თაობაზე.

იგივე წესი უნდა გავრცელდეს ძებნილ ბრალდებულზე, რომლის მიმართ პატიმრობის, როგორც ალკვეთის ღონისძიების შერჩევა, მოხდა პროკურორის სანქციით, 1997 წლის 25 ნოემბრამდე (ჩათვლით), ვინაიდან სისხლის სამართალწარმოებისას გამოიყენება ის სისხლის სამართლის საპროცესო კანონი, რომელიც მოქმედებს მოკვლევის, წინასწარი გამოძიებისა და სასამართლო განხილვის დროს. მართალია, ამ კოდექსის 680-ე მუხლის პირველი ნაწილის მიხედვით, პროკურორის სანქციებს უნარჩუნდებათ კანონიერი ძალა,

მაგრამ ძეგნილი პირის დაკავება დამოუკიდებელი საპროცესო აქტია, რომელსაც ადგილი აქვს ამჟამინდელი საპროცესო კოდექსის მოქმედების პერიოდში, რის გამოც, ამ პირთა მიმართ კოდექსის დებულებათა გამოუყენებლობა დაარღვევდა არა მხოლოდ სსსკ მე-3 მუხლის პირველი ნაწილის მოთხოვნას, არამედ მე-9 მუხლის მოთხოვნასაც, რომელშიც აღწერილია კონსტიტუციური პრინციპი კანონისა და სასამართლოს წინაშე ყველას თანასწორობის შესახებ (თუნდაც იმით, რომ მოუსპობდა უფლებას, სხვა დაპატიმრებულთა მსგავსად, მიემართა მოსამართლისათვის შუამდგომლობით დაპატიმრების უფრო მსუბუქი ღონისძიებით შეცვლის თაობაზე).

4. 160-ე მუხლის მე-4 ნაწილის რედაქცია აშკარად არასრულყოფილია. ამ დებულების მიხედვით, სავალდებულო არ არის მტკიცებულებათა გამოკვლევა, როცა პირი თავს არიდებს სასამართლოში გამოცხადებას, ან იმყოფება მიმალვაში, რაც, გარდა იმისა, რომ ეწინააღმდეგება ამ კოდექსის პრინციპებს (სასამართლო აქტების დასაბუთებულობის აუცილებლობის შესახებ), იმავდროულად, ამავე მუხლის მე-2 ნაწილის დებულებასაც იმის შესახებ, რომ მიმალვაში მყოფი პირის დაპატიმრების შესახებ შუამდგომლობა მოსამართლეს შეიძლება წარედგინოს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ შეკრებილია დანაშაულის ჩადენაში მისი მამხილებელი მტკიცებულებები. აღნიშნულის გამო, ბრძანება მიმალული პირის დაპატიმრების შესახებ, როგორც წესი, შეიძლება გამოტანილ იქნას იმ მტკიცებულებათა გამოკვლევის შემდეგ, რომლებიც გავლენას ახდენენ აღკვეთის ღონისძიებების საკითხის გადაწყვეტაზე.

მუხლი 161-172. უკომენტაროდ

თავი XXI. უკომენტაროდ

პირის მოთავსება სამედიცინო დაწესებულებაში

მუხლი 177-178. უკომენტაროდ

*მუხლი 179. პირი, რომელიც არ შეიძლება იმუ-
ლებით მოთავსებულ იქნას სამედიცინო
დაწესებულებაში*

დაზარალებული და მოწმე არ შეიძლება იძულებით მოათავსონ სამედიცინო დაწესებულებაში, გარდა 368-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული შემთხვევისა.

1. სსსკ 368-ე მუხლის მე-2 ნაწილის მიხედვით, დაზარალებულისა და მოწმის იძულებითი ექსპერტიზა დაუშვებელია, გარდა ვენერული თუ სხვა ინფექციური დაავადების დადგენისა და აგრეთვე იმ შემთხვევისა, როცა ეჭვმიტანილი ან ბრალდებული მოითხოვს იმ დაზარალებულის ჩვენების შემოწმებას, რომელიც ამხელს მას დანაშაულის ჩადენაში. დაზარალებულისა და მოწმის იძულებითი ექსპერტიზა დასაშვებია მხოლოდ მოსამართლის ბრძანების საფუძველზე.

დაზარალებულისა და მოწმის სამედიცინო დაწესებულებაში იძულებითი მოთავსების შესაძლებლობას ადრე მოქმედი საპროცესო კანონმდებლობა საერთოდ არ იცნობდა. კანონმდებლების მიერ ასეთი შესაძლებლობის დაშვება, ადამიანის უფლებათა დაცვის თვალსაზრისით, თავისთავად სარისკოა, რის გამოც მის გამოყენებას მოსამართლეები განსაკუთრებული სიფრთხილით უნდა მოეკიდონ.

2. 179-ე და 368-ე მუხლები დაზარალებულისა და მოწმის სამედიცინო დაწესებულებაში იძულებით მოთავსებას უშვებენ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა საჭიროა ვენერული თუ სხვა ინფექციური დაავადებების დადგენა, ანდა თუ ეჭვმიტანილი ან ბრალდებული მოითხოვს იმ დაზარალებულის (იგულისხმება მოწმეც) ჩვენების შემოწმებას, რომელიც ამხელს მას დანაშაულის ჩადენაში. 368-ე მუხლის მე-2 ნაწილის შინაარსიდან გამომდინარე, შუამდგომლობის განმხილველმა მოსამართლემ შეიძლება ასეთი იძულებითი ღონისძ-

იების გამოყენებისას ერთადერთ საფუძვლად მხოლოდ ექვმიტანილისა და ბრალდებულის მოთხოვნა მიიჩნეოს და ეს მოთხოვნა უპირობოდ დააკმაყოფილოს, ვინაიდან თვით მუხლის ამ ნაწილის რედაქცია სხვა პირობას არ შეიცავს. მაგრამ, მოწმისა და დაზარალებულის კონსტიტუციური უფლების და თავისუფლების, მათი პრესტიჟის დაცვა გაცილებით ფრთხილ მიდგომას მოითხოვს.

კოდექსის ხსენებულ ხარვეზს ვერ ავსებს 358-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის „ვ“ პუნქტის რედაქცია, რომლის მიხედვით მომკვლევი, გამომძიებელი ან პროკურორი ვალდებულია დანიშნოს ექსპერტიზა, თუ უნდა დადგინდეს დაზარალებულის ან მოწმის ფსიქიკური და ფიზიკური მდგომარეობა, მისი უნარი, სწორად აღიქვამდეს, იხსოვებდეს და აღადგენდეს საქმისათვის მნიშვნელობის ფაქტებს.

უდავოა, რომ გამომძიებლის შუამდგომლობამ მოწმის ან დაზარალებულის სამედიცინო დაწესებულებაში იძულებით მოთავსების შესახებ შეიძლება გამოიწვიოს ამ უკანასკნელთა საფუძვლიანი პროტესტი, იმის თაობაზე, რომ სრულიად ჯანმრთელნი არიან და უსაფუძვლოდ უზღუდავენ თავისუფლებას. ამიტომ, მოსამართლე არ უნდა შემოიფარგლოს მხოლოდ შუამდგომლობის ავტორის არგუმენტებით და ყველა შემთხვევაში საკითხის გადაწყვეტისას უნდა იმსჯელოს იმის შესახებ, თუ რამდენად დასაბუთებული და საფუძვლიანია გამოსაკვლევად მიჩნეული პირის ფიზიკური თუ ფსიქიკური სრულფასოვნების თაობაზე გამოთქმული ეჭვი. გადაწყვეტილება მიღებულ უნდა იქნას საქმის მასალებთან ერთობლიობაში, მხოლოდ პიროვნების დეტალურად შესწავლის შემდეგ (წარსულში მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობა – ხომ არ იმყოფებოდა აღრიცხვაზე, ხომ არ აქვს გენეტიკური ნაკლი და ა.შ.). საჭირო შემთხვევაში, ამ საკითხების შესამოწმებლად შეიძლება სპეციალისტად ფსიქიატრის მოწვევა.

მუხლი 180-182. უკომენტაროდ

თავი XXIII-XXIV. უკომენტაროდ

პასუხისმგებლობა მოკვლევის, წინასწარი
გამოძიების დროს და სასამართლოში
საპროცესო მოვალეობათა შეუსრულებლობისა
და წესრიგის დარღვევისათვის

მუხლი 202-207. უკომენტაროდ

*მუხლი 208. პასუხისმგებლობა სასამართლოში წეს-
რიგის დარღვევისათვის*

1. სასამართლო სხდომაზე წესრიგის დარღვევის, თავმჯდომარის განკარგულებისადმი დაუმორჩილებლობის ან სასამართლოს უპატივცემულობის შემთხვევაში პროცესის მონაწილეს მოსამართლის დადგენილებით ან სასამართლოს განჩინებით აძევებენ სასამართლოს სხდომის დარბაზიდან და საქმის მოსმენა გრძელდება მის დაუსწრებლად. თუ სასამართლო სხდომის დარბაზში დამსწრე სხვა პირი არღვევს წესრიგს ან პატივს არ სცემს სასამართლოს, იგი თავმჯდომარის განკარგულებით შეიძლება გაძევებულ იქნას დარბაზიდან.

2. თუ მოსამართლის დადგენილება ან სასამართლო განჩინება გაძევების შესახებ ეხება ბრალმდებელს ან დამცველს, საქმის მოსმენა გადაიდება, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა ერთი პირის ბრალდებას ან დაცვას თავიდანვე ახორციელებდა რამდენიმე ბრალმდებელი ან რამდენიმე დამცველი. გაძევებული ბრალმდებლის ან დამცველის არასათნადო ქცევის შესახებ სასამართლოს გამოაქვს კერძო განჩინება (დადგენილება), რომელიც ეგზავნება შესაბამისად ზემდგომ პროკურორს ან ადვოკატთა კოლეგიას.

3. თუ განსასჯელი გაძევებული იქნა სასამართლო სხდომის დარბაზიდან, სასამართლო განაჩენი, განჩინება ან დადგენილება ცხადდება მისი თანდასწრებით, ხოლო თუ იგი კვლავ განაგრძობს წესრიგის დარღვევას, გამოცხადება ხდება განსასჯელის გარეშე, რის შემდეგაც მას ხელწერილით გადაეცემა განაჩენის, განჩინებისა თუ დადგენილების ასლი.

4. გაძევებულ პირს განსასჯელის, სახელმწიფო ბრალმდებლისა

და დამცველის გარდა, მოსამართლის დადგენილებით ან სასამართლო განჩინებით, რომელიც იმავე სასამართლო სხდომაზე უნდა იქნას გამოტანილი, შეიძლება დაეკისროს ჯარიმა შრომის ანაზღაურების ათ მინიმალურ ოდენობამდე.

5. თუ სამართალწარმოების მონაწილეს სასამართლო სხდომის დროს ჩადენილი აქვს ადმინისტრაციული წესით დასჯადი საპროცესო სამართალდარღვევა და მისი გაძევება სასამართლოს მიზანშეუწონლად მიაჩნია, დამრღვევისა და მხარეთა მოსაზრებების მოსმენის შემდეგ სასამართლოს (მოსამართლეს) შეუძლია იმავე სასამართლო პროცესზე გამოიტანოს განჩინება (დადგენილება) დამრღვევის შრომის ანაზღაურების ათიდან ოცდაათ მინიმალურ ოდენობამდე დაჯარიმების შესახებ.

1. ამ მუხლის მიხედვით, გაძევებული პირის მიმართ სასამართლოს (მოსამართლეს) გამოაქვს განჩინება (დადგენილება), რომელიც ცალკე არ საჩივრდება, ვინაიდან ის არაა შემაჯამებელი გადაწყვეტილება. ეს განჩინება კანონიერ ძალაში შედის, და უნდა აღსრულდეს გამოცხადებისთანავე. აქედან გამომდინარე, გაძევებული პირი შეიძლება საერთოდ აღარ იქნას დაშვებული სხდომის დარბაზში მთელი სხდომის განმავლობაში, თუ განჩინების გამომტანი სასამართლო არ გამოიტანს ახალ განჩინებას მისი პროცესში კვლავ დაშვების შესახებ.

2. იგივე წესი უნდა გავრცელდეს ამ მუხლის მე-2 ნაწილში ხსენებულ ბრალმდებელზე ან დამცველზე. მათი სხდომაზე ხელახლა დაშვება შესაძლებელია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ სასამართლო (მოსამართლე) გამოიტანს ახალ განჩინებას (დადგენილებას) მათი კვლავ დაშვების შესახებ. განსხვავება პირველი და მეორე ნაწილებით დადგენილ წესებს შორის მხოლოდ ის არის, რომ მე-2 ნაწილით გათვალისწინებულ შემთხვევაში საქმის მოსმენა გადაიდება (გარდა იმ შემთხვევისა, როცა ბრალდებას ან დაცვას თავიდანვე აზორციელებდა რამდენიმე ბრალმდებელი ან რამდენიმე დამცველი) და გამოიტანება კერძო განჩინება, რაც ისეთი კერძო განჩინებაა, რომელიც არ გამოიტანება შემაჯამებელ გადაწყვეტილებასთან ერთად.

თაზი XXIX.

შუამდგომლობა

მუხლი 230. შუამდგომლობის განცხადების უფლება

1. შუამდგომლობის განცხადების უფლება აქვს სისხლის სამართლის პროცესის ნებისმიერ მონაწილეს, აგრეთვე ფიზიკურ ან იურიდიულ პირს, რომლის ინტერესებსაც ეხება სისხლის სამართლის საქმის წარმოება.

2. შუამდგომლობა წარედგინება თანამდებობის პირს ან ორგანოს, რომელიც პასუხისმგებელია ამ სისხლის სამართლის საქმის გამოძიებისა თუ გადაწყვეტისათვის.

3. შუამდგომლობა უნდა შეიცავდეს თხოვნას საპროცესო მოქმედების ჩატარების ან საპროცესო გადაწყვეტილების მიღების შესახებ, შუამდგომლობის შემტანი ან მარწმუნებელი (დასაცავი) პირის ინტერესებისათვის. მტკიცებულებათა აღმოსაჩენად საგამოძიებო და სასამართლო მოქმედებათა ჩატარების შესახებ შუამდგომლობაში უნდა აღინიშნოს, რა გარემოებათა დასადგენად არის საჭირო მათი ჩატარება.

1. სისხლის სამართლის საპროცესო სამართალურთიერთობა საჯარო სამართლის სფეროა. ამდენად, სისხლის სამართლის საქმის წარმოება მთელი საზოგადოებისა და მისი ნებისმიერი პირის ინტერესებს ეხება, მაგრამ კანონმდებელს, პროცესის მონაწილეთა გარდა, მხედველობაში ჰყავს ის ფიზიკური ან იურიდიული პირები, რომელთა ინტერესებთან კონკრეტული სისხლის სამართლის საქმის წარმოება უშუალო და პირდაპირ შეხებაშია. ამიტომ, სასამართლომ ნებისმიერი პირის შუამდგომლობა კი არ უნდა განიხილოს, არამედ მხოლოდ იმისი, რომლის ინტერესებსაც უშუალოდ შეეხო ამ საქმის წარმოება. მაგ., მშობელი შუამდგომლობს, დაინიშნოს სამედიცინო ექსპერტიზა მისი შვილის ცემის ფაქტის დასადგენად; ბრალდებულის მეზობელი შუამდგომლობს შემთხვევის ადგილის

დათვალიერებას იმის დასადგენად, რომ ჩხრეკის ჩატარებისას მის ქონებას მიაღმა ზიანი; პირი შუამდგომლობს, რომ ბრალდებულის საკონფისკაციო ქონების სიიდან ამოღებული იქნას მისი ნივთები, რომლებიც ამ სიაში შემთხვევით მოხვდა და ა.შ.

2. 230-ე მუხლის მე-2 ნაწილის მიხედვით, შუამდგომლობა წარედგინება თანამდებობის პირს ან ორგანოს, რომელიც პასუხისმგებელია ამ სისხლის სამართლის საქმის გამოძიებისა თუ გადაწყვეტისათვის. ეს ნორმა გულისხმობს, რომ დაინტერესებულმა პირებმა შეიძლება მიმართონ როგორც მომკვლევს, გამომძიებელს და პროკურორს, ასევე – სასამართლოს.

3. როგორც აღინიშნა, პროცესის მონაწილეთა გარდა, შუამდგომლობის განცხადების უფლება აქვს სხვა პირსაც, რომლის ინტერესებს ეხება საქმის წარმოება. ამ მუხლის მე-3 ნაწილით დადგენილი შუამდგომლობის ფორმა ეხება როგორც პროცესის მონაწილეს, ისე სხვა პირებსაც. მათ შეიძლება არც გააჩნდეთ შესაბამისი იურიდიული ცოდნა შუამდგომლობის ჩამოყალიბებისათვის, მაგრამ ამას არა აქვს არსებითი მნიშვნელობა. მთავარია, შუამდგომლობა შეიცავდეს თხოვნას რაიმე მოქმედების ჩატარებაზე, რომელსაც საპროცესო მოქმედების ან საპროცესო გადაწყვეტილების მიღების მნიშვნელობა ექნება. ამასთან, იგი უნდა შეიცავდეს აზრს იმ გარემოებათა დადგენის საჭიროების შესახებ, რომლითაც დაკმაყოფილდება (ან არ დაკმაყოფილდება) შუამდგომლობის ავტორის ინტერესები. ე.ი. შუამდგომლობა შეიძლება საპროცესო ფორმით არ იყოს ჩამოყალიბებული, მაგრამ თუ იგი არსებითად აკმაყოფილებს ამ მუხლის მე-3 ნაწილის მოთხოვნებს, იგი მიღებულ უნდა იქნას განსახილველად იმ თანამდებობის პირის ან ორგანოს მიერ, რომელიც პასუხისმგებელია ამ სისხლის სამართლის საქმის გამოძიებისა თუ გადაწყვეტისათვის.

მუხლი 231. შუამდგომლობის განცხადების წესი

1. შუამდგომლობის განცხადება შეიძლება სისხლის სამართლის პროცესის ნებისმიერ სტადიაზე გარდა ამ კოდექსის 468-ე მუხლით გათვალისწინებული შემთხვევებისა.

2. შუამდგომლობა შეიძლება იყოს წერილობითი ან ზეპირი.

3. წერილობითი შუამდგომლობა და მისი დამასაბუთებელი მასალები უნდა დაერთოს სისხლის სამართლის საქმეს.

4. ზეპირი შუამდგომლობა შეტანილ უნდა იქნას იმ საგამოძიებო მოქმედების ოქმში, რომლის ჩატარების დროსაც იყო იგი განცხადებული, ცალკე შედგენილ ოქმში ან სასამართლო სხდომის ოქმში.

5. შუამდგომლობის უარყოფა განმცხადებელს არ უსპობს უფლებას ხელმეორედ მიმართოს შუამდგომლობით სისხლის სამართლის პროცესის იმავე ან სხვა სტადიაზე.

6. შუამდგომლობა განხილულ და გადაწყვეტილ უნდა იქნეს მისი განცხადების მომენტიდან არა უგვიანეს 3 დღე-ღამისა.

1. სსკ 231-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი უფლებას აძლევს 230-ე მუხლის 1-ლ ნაწილში აღნიშნულ პირებს, განაცხადონ შუამდგომლობა სისხლის სამართლის პროცესის ნებისმიერ სტადიაზე, ე.ი. საქმის აღძვრიდან მოყოლებული, ვიდრე პირველი ინსტანციის სასამართლოს გასვლამდე სათათბირო ოთახში, აგრეთვე სააპელაციო და საკასაციო ინსტანციებში საქმის წარმოებისას. ამ წესიდან გამონაკლისები დაშვებულია ამ კოდექსის 468-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით. კერძოდ, „თავმჯდომარე პროცესის მონაწილე ბრალდებისა და დაცვის მხარეთა წარმომადგენლებს ეკითხება, აქვთ თუ არა შუამდგომლობა, რომ გამოითხოვონ ან საქმეს დაურთონ ახალი მტკიცებულებანი, მოიწვიონ მოწმეები, ექსპერტები, დანიშნონ ექსპერტიზა, გამოითხოვონ ნივთიერი მტკიცებულებანი და დოკუმენტები. პირი, რომელიც აღძრავს შუამდგომლობას, ვალდებულია მიუთითოს, რა გარემოებათა დასადგენად არის განცხადებული შუამდგომლობა“.

ამრიგად, პროცესის ამ სტადიაზე შუამდგომლობათა წარდგენის ინიციატორად გამოდის არა 230-ე მუხლის 1-ლ ნაწილში აღნიშნული ნებისმიერი პირი, არამედ სასამართლო სხდომის თავმჯდომარე, ხოლო მხარეებს ეკისრებათ ვალდებულება წარადგინონ შუამდგომლობა პროცესის სწორედ ამ სტადიაზე, თუ, რა თქმა უნდა, მათ ამის საფუძველი გააჩნიათ. ასეთი გამონაკლისის შემოტანით კანონმდებელმა მიზნად დაისახა მაქსიმალურად შეუწყოს ხელი პროცესის ეფექტურობას და დააჩქაროს საქმის წარმოება.

2. სსსკ 231-ე მუხლის 1-ლი და მე-5 ნაწილები (კოდექსის ზოგადი ნაწილი) და 468-ე მუხლის მე-3 ნაწილი (კერძო ნაწილი) ერთი და იგივე აზრობრივი დატვირთვის მატარებელია. კერძოდ, ამ მუხლებში დაფიქსირებულ დებულებათა მიხედვით, მხარეებს, რომლებიც არ წარმოადგენენ 468-ე მუხლის 1-ლ ნაწილში აღნუსხულ შუამდგომლობებს, უფლება ერთმევათ, განაცხადონ ასეთი შუამდგომლობები პროცესის სხვა სტადიაზე. 230-ე მუხლის მე-5 ნაწილისა და 468-ე მუხლის მე-3 ნაწილის მიხედვით, მხარეებს უფლება აქვთ განაცხადონ იგივე შუამდგომლობანი სასამართლო გამოძიებისას მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მათი შუამდგომლობა სასამართლო სხდომის მოსამზადებელ სტადიაზე უარყოფილი იქნა სასამართლოს მოტივირებული განჩინებით (მოსამართლის დადგენილებით). ცხადია, ეს შეზღუდვა არ ვრცელდება ამ კოდექსით გათვალისწინებულ მოსამართლის განსაკუთრებულ უფლებაზე – თავისი ინიციატივით პროცესის ნებისმიერ სტადიაზე გამოიძახოს დამატებითი მოწმე ან დანიშნოს ექსპერტიზა (სსსკ 479-ე მუხლის მე-5 ნაწილი და 483-ე მუხლის მე-4 ნაწილი).

3. 231-ე მუხლის მე-6 ნაწილის მიხედვით, 230-ე მუხლის 1-ლ ნაწილში ხსენებულ პირთა შუამდგომლობა განხილული და გადაწყვეტილი უნდა იქნას მისი განცხადების მომენტიდან არა უგვიანეს 3 დღე-ღამისა. აღნიშნული ვადის დინება იწყება შუამდგომლობის განმცხადებელი პირის მიერ შუამდგომლობით მიმართვის დასრულების მომენტიდან.

ცხადია, შუამდგომლობის წარდგენა და მისი მიღება, მის გადაწყვეტამდე აჩერებს საქმის წარმოებას სასამართლოში. ამიტომ, კანონმდებელმა, ამ ვადის დაწესებით, შესაძლებელ მინიმუმამდე დაიყვანა პროცესის შეჩერების ხანგრძლივობა. მაგრამ, ამ სამდღიანი ვადის გადაცილება არ ჩაითვლება სისხლის სამართლის კანონის არსებით დარღვევად, და არ არის განაჩენის გაუქმების უცილო საფუძველი. ამ ვადის დარღვევა წინასწარ გამოძიებაში ასევე არ გამოიწვევს სასამართლოს მიერ საქმის დაბრუნებას დამატებითი გამოძიებისათვის. პრაქტიკულად, ამ ვადის დარღვევა ზოგიერთ შემთხვევაში გარდაუვალია. მაგალითად, სასამართლო ძნელად თუ შეუზღუდავს რთული და მრავალსაკითხიანი შუამდგომლობის აე-

ტორის მოწინააღმდეგე მხარეს, საკუთარი მოსაზრებების წარდგენისათვის გარკვეული ვადის მოთხოვნის უფლებას. ასეთი შეზღუდვა შესაძლოა ჩაითვალოს სსსკ მე-15 მუხლით გარანტირებული თანაბარი შესაძლებლობით უზრუნველყოფის პრინციპის დარღვევად.

მუხლი 232. შუამდგომლობის გადაწყვეტა

1. შუამდგომლობა უნდა დაკმაყოფილდეს, თუ იგი ხელს უწყობს საქმის გარემოებათა ყოველმხრივ, ობიექტურად და სრულად დადგენას.

2. ბრალდებისა და დაცვის მხარეთა შუამდგომლობები ერთნაირი ყურადღებით უნდა განიხილებოდეს.

3. ეჭვმიტანილის, ბრალდებულის, განსასჯელის, დამცველის, დაზარალებულის, დაზარალებულის წარმომადგენლის, პროცესის სხვა მონაწილის დასაბუთებული შუამდგომლობა მტკიცებულების გამოთხოვის, სასამართლო და საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების შესახებ უნდა დააკმაყოფილონ მომკვლევმა, მოკვლევის ორგანომ, გამოძიებელმა, პროკურორმა, პირველი და სააპელაციო ინსტანციების სასამართლოებმა.

4. ბრალდების მხარის შუამდგომლობა იმ მტკიცებულების გამოთხოვის, საქმეზე დართვისა და გამოკვლევის შესახებ, რომელიც ადასტურებს წაყენებულ ბრალდებას ან ამძიებს განსასჯელის პასუხისმგებლობას, აუცილებლად უნდა დააკმაყოფილონ პირველი და სააპელაციო ინსტანციების სასამართლოებმა.

5. შუამდგომლობის დაკმაყოფილების შესახებ დაუყოვნებლივ უნდა ეცნობოს განმცხადებელს.

6. შუამდგომლობის უარყოფის შესახებ ორგანოს ან პირს, რომლის სახელზედაც იყო იგი შეტანილი, გამოაქვს დასაბუთებული დადგენილება (განჩინება). ეს დადგენილება (განჩინება) წინასწარი გამოძიების დროს გადაეცემა შუამდგომლობის შემტან პირს, ხოლო სასამართლოში იგი გამოცხადდება. ერთი და იმავე შინაარსის შუამდგომლობა, რომელზედაც უკვე მიღებულია გადაწყვეტილება, მეორედ აღარ განიხილება.

7. თუ განმცხადებელი არ ეთანხმება მომკვლევის, მოკვლევის

ორგანოსა და გამომძიებლის მიერ შუამდგომლობის უარყოფას, მას უფლება აქვს ასეთივე შუამდგომლობით მიმართოს პროკურორს.

1. საქმის გარემოებათა ყოველმხრივი, ობიექტური და სრული გამოკვლევის განსაზღვრება გადმოცემულია ამ კოდექსის მე-18 მუხლში. შუამდგომლობა აუცილებლად უნდა დაკმაყოფილდეს, თუ იგი ხელს უწყობს მე-18 მუხლით დადგენილ ვალდებულებათა სრულად განხორციელებას.

232-ე მუხლის მე-2 ნაწილი იმეორებს მე-15 მუხლის მე-3 ნაწილში დაფიქსირებულ პრინციპს მხარეთა სრული თანასწორობის შესახებ, თუმცა 232-ე მუხლის მე-3 და მე-4 ნაწილების შინაარსი უშვებს გარკვეულ გადახვევას ამ პრინციპიდან. კერძოდ, მე-3 ნაწილის მიხედვით, პროცესის მწარმოებელმა ორგანომ ან თანამდებობის პირმა უნდა დააკმაყოფილოს დასაბუთებული შუამდგომლობა, ხოლო მე-4 ნაწილის მიხედვით, სასამართლომ აუცილებლად უნდა დააკმაყოფილოს ბრალდების მხარის შუამდგომლობა იმ მტკიცებულების გამოთხოვის, საქმეზე დართვისა და გამოკვლევის შესახებ, რომელიც ადასტურებს წაყენებულ ბრალდებას ან ამძიებს განსასჯელის პასუხისმგებლობას.

სსსკ მე-15 მუხლის მე-3 ნაწილში აღნიშნული თანასწორობის პრინციპიდან გამომდინარე, იგულისხმება, რომ 232-ე მუხლის მე-3 ნაწილში ჩამოთვლილ პირთა (ექვმიტანილის, ბრალდებულის, განსასჯელის, დამცველის, დაზარალებულის წარმომადგენლის, პროცესის სხვა მონაწილის) დასაბუთებული შუამდგომლობებიც აუცილებლად უნდა დაკმაყოფილდეს.

2. 232-ე მუხლი არაფერს ამბობს შუამდგომლობის დაკმაყოფილების ან უარყოფის ფორმის შესახებ. მაგრამ ამ მუხლის მე-6 ნაწილის შინაარსის მიხედვით, წინასწარი გამოძიების სტადიაზე მომკვლევის, გამომძიებლის, პროკურორის ყველა პასუხი უნდა იყოს წერილობითი ფორმით. სასამართლოს მიერ შუამდგომლობაზე პასუხის გაცემის ფორმა დადგენილია ამ კოდექსის 453-ე მუხლით.

3. 232-ე მუხლის მე-6 ნაწილის მიხედვით, პროცესის მწარმოებელი ორგანო ან თანამდებობის პირი ვალდებულია აღარ განიხილოს შუამდგომლობა, რომელზეც კანონით დადგენილი წესით უკვე

მიღებული აქვს გადაწყვეტილება. მაგრამ, ზოგადი წესიდან გამომდინარე, განუხილველად დატოვებული წერილობითი შუამდგომლობა საქმის მასალებს უნდა დაერთოს.

4. პრაქტიკაში შეიძლება წარმოიშვას კოლიზია 231-ე მუხლის მე-5 ნაწილში და 232-ე მუხლის მე-6 ნაწილში ხსენებულ დებულებათა გამოყენების დროს. ცხადია, 231-ე მუხლის მე-5 ნაწილი აფიქსირებს მხოლოდ შუამდგომლობით ხელმეორედ მიმართვის უფლებას, რაც სრულიად არ ნიშნავს, რომ პროცესის მწარმოებელი ორგანო ვალდებულია მეორედ განიხილოს იგი. განმეორებითი შუამდგომლობა მხოლოდ იმ შემთხვევაში უნდა იქნას განხილული, თუკი არსებობს ამ შუამდგომლობის ახალი დასაბუთებული საფუძველი. მაგალითად, სსსკ 105-ე მუხლში ჩამოთვლილია მოსამართლის (ასევე პროკურორის, გამომძიებლის, მომკვლევის, სასამართლო სხდომის მდივნის) საქმეში მონაწილეობის გამომრიცხავი გარემოებანი. თუ განსასჯელი აყენებს მოსამართლის საქმისაგან აცილებას იმ მოტივით, რომ მას ნათესაური ურთიერთობა აქვს დაზარალებულთან და ეს შუამდგომლობა უარყოფილია, ეს არ უსპობს განსასჯელს უფლებას იშუამდგომლოს მოსამართლის აცილება ამ მუხლით გათვალისწინებული სხვა მოტივით.

მუხლი 233. შუამდგომლობა სისხლის სამართლის საპროცესო იძულების ღონისძიების გამოყენებისა და საგამომძიებო მოქმედების ჩატარების შესახებ

1. სისხლის საპროცესო სამართლის იძულების ღონისძიების გამოყენების, შეცვლის ან გაუქმების შესახებ შუამდგომლობას ადგენს მომკვლევით და ამტკიცებს პროკურორი, ან ადგენს გამომძიებელი. შუამდგომლობას სისხლის საპროცესო სამართლის იძულების ღონისძიების გაგრძელების შესახებ ადგენს გამომძიებელი და ეთანხმება პროკურორი. შუამდგომლობებს განიხილავს მოსამართლე 140-ე მუხლით გათვალისწინებული წესით.

2. შუამდგომლობას საგამომძიებო მოქმედების ჩატარების შესახებ, რომელიც ზღუდავს ადამიანის კონსტიტუციურ უფლებებსა და

თავისუფლებებს, ადგენს მომკვლევ და ამტკიცებს პროკურორი, ან ადგენს გამომძიებელი და განიხილავს მოსამართლე 140-ე მუხლით გათვალისწინებული წესით.

3. პროკურორის მონაწილეობა მოსამართლის მიერ სისხლის საპროცესო სამართლის იძულების ღონისძიების გამოყენების, გაგრძელების, შეცვლის ან გაუქმების შესახებ შუამდგომლობის განხილვისას სავალდებულოა.

1. სისხლის საპროცესო სამართლებრივი იძულების ღონისძიებათა გამოყენების საერთო პირობები გადმოცემულია ამ კოდექსის XVIII თავში. 233-ე მუხლის 1-ლი და მე-2 ნაწილები მხოლოდ ჩამოთვლის იმ პირებს, რომლებიც უფლებამოსილნი არიან სასამართლოს წინაშე დააყენონ შუამდგომლობა სისხლის სამართლის საპროცესო იძულების ღონისძიების გამოყენებისა და საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების შესახებ.

მუხლის პირველი ნაწილი ამ პირთა უფლებამოსილების ფარგლების თაობაზე რაიმე არსებით გაურკვევლობას არ შეიცავს. ერთგვარი კოლიზია შეიძლება წარმოიშვას მუხლში დაფიქსირებულ მომკვლევას უფლებამოსილებასა და კოდექსის 67-ე მუხლის მე-4 ნაწილში აღწერილ პროცედურას შორის.

67-ე მუხლის მე-4 ნაწილით, თუ კანონი მოითხოვს პროკურორის თანხმობას (სანქციას) ან სასამართლო ბრძანებას საგამოძიებო მოქმედების ჩასატარებლად, მომკვლევ უგზავნის თავის შუამდგომლობას (წარდგინებას) შესაბამისად პროკურორს ან სასამართლოს მოკვლევის ორგანოს ხელმძღვანელის მეშვეობით.

ამრიგად, ამ დებულების მიხედვით, მომკვლევ არ არის უფლებამოსილი დამოუკიდებლად მიმართოს პროკურორს ან სასამართლოს. ამასთან, არ შეიძლება ამ მუხლის უფრო ფართო ინტერპრეტირება, ვიდრე ამას გამოხატავს სიტყვა „მეშვეობით“, ვინაიდან მომკვლევას უფლებამოსილების ფარგლებს აწესებს 233-ე მუხლის 1-ლი და მე-2 ნაწილები, და არა 67-ე მუხლის მე-4 ნაწილი, რომელიც მხოლოდ იმას გულისხმობს, რომ მომკვლევს, როგორც საამისოდ უფლებამოსილი საპროცესო ფიგურის შესაბამისი შუამდგომლობა, პროკურორს უნდა გადაეცეს მოკვლევის ორგანოს

ხელმძღვანელის თანმხლები წერილით. ეს სრულიადაც არ ნიშნავს იმას, რომ მომკვლევის ორგანოს უფროსს, რომელიც არ არის უფლებამოსილი შეადგინოს შუამდგომლობა (თუ პირადად არ ახორციელებს მოკვლევას), უფლება აქვს უარი თქვას მომკვლევის ე.ი. საამისოდ უფლებამოსილი პირის შუამდგომლობის პროკურორისათვის გადაგზავნაზე (განსხვავებით პროკურორისაგან, რომელიც, სსსკ 233-ე მუხლის 1-ლი და მე-2 ნაწილების შესაბამისად, უფლებამოსილია დაამტკიცოს ან არ დაამტკიცოს ასეთი შუამდგომლობა). სხვა საქმეა, როცა მოკვლევის ორგანოს ხელმძღვანელი თავად აწარმოებს მოკვლევას, და ამით იძენს საამისოდ უფლებამოსილი პირის კომპეტენციას.

სსსკ 233-ე მუხლის შინაარსიდან გამომდინარე (რომელიც სპეციალური ნორმაა), იმ შემთხვევაში, თუ მოკვლევის ორგანოს უფროსი პროკურორს არ წარუდგენს მომკვლევის (ე.ი. საპროცესო ფიგურის) მიერ შედგენილ შუამდგომლობას, მომკვლევს წარმოეშობა პროკურორისათვის ამ შუამდგომლობის უშუალოდ წარდგენის უფლება.

თავი XXX.

საჩივარი

მუხლი 234. სისხლის სამართალწარმოების განმახორციელებელი ორგანოს და თანამდებობის პირის მოქმედებისა და გადაწყვეტილების გასაჩივრების უფლება

მომკვლევის, მოკვლევის ორგანოს, გამომძიებლის, გამოძიების ორგანოს უფროსის, პროკურორის, მოსამართლის ან სასამართლო მოქმედებისა და გადაწყვეტილების გასაჩივრება შეუძლიათ პროცესის მონაწილეებს, სხვა მოქალაქეებსა და ორგანიზაციებს ამ კოდექსით დადგენილი წესით.

სისხლის სამართლის საპროცესო სამართალურთიერთობა საჯარო სამართლის სფეროა, იგი მთელი საზოგადოების ინტერესებს

ეხება. ამიტომ საჩივრის შეტანის უფლება, პროცესის მონაწილეთა გარდა, აქვთ იმ ფიზიკურ და იურიდიულ პირებს, რომელთა ინტერესებთან უშუალო შეხებაშია კონკრეტული სისხლის სამართლის საქმის წარმოება. მაგრამ, ნებისმიერი პირის საჩივარი კი არ უნდა იქნას განხილული, არამედ მხოლოდ მათი, რომელთა ინტერესებს უშუალოდ შეეხო საქმის წარმოება. აქ შეიძლება ანალოგიის გავლება შუამდგომლობის შეტანის უფლების მქონე სუბიექტებთან (იხ. სსსკ 230-ე მუხლის კომენტარი).

მუხლი 235. საჩივრის შეტანა

1. საჩივარი შეაქვთ სისხლის სამართლის საქმის წარმოებისათვის პასუხისმგებელ სახელმწიფო ორგანოში ან იმ თანამდებობის პირთან, რომელიც კანონით უფლებამოსილია განიხილოს შესაბამისი საჩივარი და მიიღოს გადაწყვეტილება. დასაშვებია საჩივრის შეტანა იმ პირთან ან იმ ორგანოში, რომლის მოქმედება ან გადაწყვეტილებაც საჩივრდება. ამ შემთხვევაში საჩივარი დაუყოვნებლივ უნდა გაეგზავნოს ადრესატს.

2. საჩივარი მომკვლევის, მოკვლევის ორგანოს, გამომძიებლის ან გამოძიების ორგანოს უფროსის მოქმედების ან გადაწყვეტილების გამო უნდა გადაეცეს შესაბამის პროკურორს. საჩივარი პროკურორის მოქმედების ან გადაწყვეტილების გამო უნდა გადაეცეს ზემდგომ პროკურორს. თანამდებობის პირმა, რომელმაც მიიღო საჩივარი თავისი მოქმედების ან გადაწყვეტილების გამო, ადრესატისათვის მისი გაგზავნისას უნდა დაურთოს თავისი განმარტებანი.

3. საჩივარი შეიძლება იყოს ზეპირი ან წერილობითი. ზეპირი საჩივარი შეტანილ უნდა იქნეს ოქმში, რომელსაც ხელს აწერენ განმცხადებელი და საჩივრის მიმღები თანამდებობის პირი. საჩივარს შეიძლება დაერთოს მისი დამადასტურებელი მასალები.

1. მუხლის 1-ლი ნაწილის რედაქციიდან არ ჩანს, შეუძლია თუ არა საჩივრის განხილვა იმ ორგანოს ან თანამდებობის პირს, რომელსაც უჩივიან. საქართველოს განახლებულმა კანონმდებლობამ, ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა სრულად დაცვის მიზნით, ყოველ

ადამიანს მიანიჭა სასამართლოსათვის უშუალოდ მიმართვის უფლება (იხ. საქართველოს კონსტიტუციის 42-ე მუხლის 1-ლი ნაწ.), მაგრამ არ გამოორიცხა ადმინისტრაციული წარმოების წესით საჩივრის განხილვის შესაძლებლობა; ამასთან, გამოორიცხა საჩივრის განხილვის შესაძლებლობა იმ პირისა და ორგანოს მიერ, რომლის მოქმედება ან გადაწყვეტილება საჩივრდება (იხ. საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის 187-ე მუხლი).

2. მართალია, სსსკ 235-ე მუხლის 1-ლ ნაწილში ამის შესახებ პირდაპირ არ არის ნათქვამი, მაგრამ 238-ე მუხლში აღნიშნულია, რომ საჩივრის განხილვა არ შეიძლება დაევალოს იმ ორგანოს ან თანამდებობის პირს, რომლის მოქმედებაც საჩივრდება, აგრეთვე იმ ორგანოს ან პირს, რომელმაც დაამტკიცა გასაჩივრებული გადაწყვეტილება.

შესაძლებელია გაურკვეველობა წარმოშვას ზეპირი საჩივრის შეტანამ იმ პირთან ან ორგანოში, რომლის მოქმედება ან გადაწყვეტილება საჩივრდება. მაგ. მოქალაქემ გაასაჩივრა რაიონული პროკურორის გადაწყვეტილება, მაგრამ ეს საჩივარი ზეპირი ფორმისაა და იგი შეტანილია იმავე თანამდებობის პირთან. 235-ე მუხლის მე-3 ნაწილის მიხედვით, რაიონული პროკურორი ვალდებულია ეს საჩივარი შეიტანოს ოქმში, განმცხადებელთან ერთად ზელი მოაწეროს, რის შემდეგ, ამ მუხლის მე-2 ნაწილით დადგენილი წესით, დაურთოს თავისი განმარტებანი და, საოქმო ჩანაწერთან ერთად გადაუგზავნოს შემდგომ პროკურორს.

მუხლი 236-241. უკომენტაროდ

მუხლი 242. მომკვლევის, მოკვლევის ორგანოს, გამომძიებლისა და პროკურორის მოქმედებისა და გადაწყვეტილების ბასაჩივრება სასამართლოში

1. ამ კოდექსით დადგენილი წესით სასამართლოში შეიძლება გასაჩივრდეს მომკვლევის, მოკვლევის ორგანოს, გამომძიებლისა და პროკურორის მოქმედება და გადაწყვეტილება, რომლებიც, მომჩივანის აზრით უკანონოა ან დაუსაბუთებელი, კერძოდ:

ა) სისხლის სამართლის საქმის აღძვრაზე უარის თქმის შესახებ მოკვლევის ორგანოს, გამომძიებლის ან პროკურორის დადგენილება (269-ე მუხლი);

ბ) სისხლის სამართლის საქმის შეწყვეტის შესახებ მოკვლევის ორგანოს, გამომძიებლის ან პროკურორის დადგენილება (399-ე მუხლი);

გ) ექსპერტიზის დანიშვნაზე უარის თქმის შესახებ მოკვლევის, გამომძიებლის ან პროკურორის დადგენილება (73-ე მუხლი).

2. ამ კოდექსით დადგენილი წესით სასამართლოსათვის საჩივრით მიმართვის უფლება აქვს პროცესის ყველა მონაწილეს, რომელიც იცავს საკუთარ ან მარწმუნებლის ინტერესს, კერძოდ, ეჭვმიტანილს, ბრალდებულს, დამცველს, კანონიერ წარმომადგენელს, აგრეთვე დაზარალებულს, სამოქალაქო მოსარჩელეს, სამოქალაქო მოპასუხეს, მათს წარმომადგენლებს.

3. პროცესის მონაწილეს უფლება აქვს მომკვლევის ან გამომძიებლის მოქმედებისა თუ გადაწყვეტილების გამო საჩივრით მიმართოს სასამართლოს მას შემდეგ, რაც ეს საჩივარი უარყო პროკურორმა, ანდა უშუალოდ სასამართლოს.

4. საჩივარს განიხილავს სასამართლო გამოძიების აღგილის მიხედვით. საჩივარი შეიტანება არა უგვიანეს 15 დღისა მას შემდეგ, რაც მომჩივნისათვის ცნობილი გახდა მოქმედება თუ გადაწყვეტილება, რომელიც მას უკანონოდ და დაუსაბუთებლად მიაჩნია. გასაჩივრების ვადის საპატიო მიზეზით გაცდენის შემთხვევაში მისი აღდგენა შეუძლია სასამართლოს. მიღებულ საჩივარს სასამართლო განიხილავს 15 დღის ვადაში.

5. საჩივრის განხილვის შემდეგ მოსამართლეს გამოაქვს დადგენილება საჩივრის დაკმაყოფილებაზე უარის თქმის ან საჩივრის დაკმაყოფილების შესახებ. ამ მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ და „ბ“ ქვეპუნქტებით გათვალისწინებულ შემთხვევებში მოსამართლე აუქმებს დადგენილებას სისხლის სამართლის საქმის აღძვრაზე უარის თქმის ან სისხლის სამართლის საქმის შეწყვეტის შესახებ, ზოლო შესაბამისად მასალებს ან სისხლის სამართლის საქმეს უგზავნის შესაბამის პროკურორს სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის საკითხის გადასაწყვეტად ან საქმეზე წინასწარი გამოძიების განსაახლებლად.

6. ამ მუხლის მე-5 ნაწილში აღნიშნული მოსამართლის დადგენილება შეიძლება 10 დღის ვადაში გასაჩივრდეს საქართველოს უზენაესი სასამართლოს საკასაციო პალატაში, რომელიც საჩივარს განიხილავს 15 დღის ვადაში, ამ კოდექსის 243-ე მუხლით დადგენილი წესით.

7. განმცხადებელი თავისუფლდება ბაჟის გადახდისაგან.

1. სსკ 242-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის თანახმად, ამ მუხლის მე-2 ნაწილში ჩამოთვლილ პირებს უფლება აქვთ, სასამართლოში გაასაჩივრონ მომკვლევის, მოკვლევის ორგანოს, გამომძიებლის და პროკურორის გადაწყვეტილებანი, რომლებიც, მათი აზრით, უკანონო და დაუსაბუთებელია. სასამართლოში შეიძლება გასაჩივრდეს მხოლოდ ორი სახის აქტი: ა) დადგენილება სისხლის სამართლის საქმის აღძვრაზე უარის თქმის შესახებ, და ბ) დადგენილება სისხლის სამართლის საქმის შეწყვეტის შესახებ. ეს ის დადგენილებებია, რომლებიც შეიძლება გამოიტანოს პირადად პროკურორმა, ან გამოტანილ იქნას პროკურორის თანხმობით.

242-ე მუხლის მე-3 ნაწილის მიხედვით, მე-2 ნაწილში ჩამოთვლილი პროცესის მონაწილეებს ხსენებული აქტების გასაჩივრების უფლება აქვთ უშუალოდ სასამართლოშიც, და პროკურორთანაც. ამასთან, პროკურორისადმი საჩივრით მიმართვა პროცესის მონაწილეს არ ართმევს უფლებას, იგივე საჩივრით მიმართოს სასამართლოს.

2. კოდექსის 241-ე მუხლის პირველი ნაწილის ჩამონათვალი (იგულისხმება „ა“ და „ბ“ პუნქტებში მითითებული აქტები) ამოწურავია. ამასვე ადასტურებს ამავე მუხლის მე-5 ნაწილის რედაქცია, რომელშიც აღწერილია მხოლოდ ის გადაწყვეტილებები, რომლებიც მოსამართლეს გამოაქვს „ა“ და „ბ“ პუნქტებით გათვალისწინებულ გასაჩივრებულ აქტებთან დაკავშირებით. რაიმე სხვა სახის აქტს ამ მუხლის 1-ლი და მე-5 ნაწილის დებულებები არ ითვალისწინებენ.

შეიძლება წარმოიშვას აზრი, რომ ეს დებულება არ შეესაბამება საქართველოს კონსტიტუციის მე-40 მუხლის მე-3 ნაწილს, რომლის თანახმად, დადგენილება ბრალდებულის სახით პირის პასუხისგებაში მიცემის შესახებ (ისე, როგორც საბრალდებო დასკვნა და

გამამტყუნებელი განაჩენი), უნდა ემყარებოდეს მხოლოდ უტყუარ მტკიცებულებებს, ხოლო კონსტიტუციის 42-ე მუხლის პირველი ნაწილის შესაბამისად, ყოველ ადამიანს უფლება აქვს თავის უფლებათა და თავისუფლებათა დასაცავად მიმართოს სასამართლოს. ამრიგად, პირს, რომელიც მიიჩნეეს, რომ დადგენილება მის მიმართ სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის, ან დადგენილება მისი ბრალდებულის სახით სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემის შესახებ არ ემყარება უტყუარ მტკიცებულებებს, თითქოსდა უნდა ჰქონდეს სასამართლოსათვის მიმართვის უფლება ამ აქტების გაუქმების მოთხოვნით. მაგრამ ასეთი განვრცობითი განმარტება, ჯერ ერთი, უდავოდ გააჭიანურებს სამართალწარმოების პროცესს და, რაც უმთავრესია, ხსენებული აქტების კანონიერება ნებისმიერ შემთხვევაში გახდება სასამართლო განხილვის საგანი საქმის სასამართლოსათვის გადაცემის შემდეგ, რაც რეალურად უზრუნველყოფს ადამიანის კონსტიტუციური უფლების სასამართლო წესით დაცვას.

მუხლი 243-244. უკომენტაროდ

თავი XXXI-XXXII. უკომენტაროდ

პერძო ნაწილი

თავი XXXIII.

სისხლის სამართლის საქმის აღძვრა

მუხლი 261. სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის მოვალეობა

1. დანაშაულის ნიშნების არსებობის ყველა შემთხვევაში მოკვლევის ორგანო პროკურორის თანხმობით, გამომძიებელი, პროკურორი, თავიანთი კომპეტენციის ფარგლებში, ვალდებული არიან აღძვრან სისხლის სამართლის საქმე.

2. მოსამართლეს უფლება აქვს აღძვრას კერძო ბრალდების საქმე.

ამ მუხლის პირველი ნაწილის მიხედვით, თითქოსდა სისხლის სამართლის საქმის დამოუკიდებლად აღძვრის უფლება აქვს მოკვლევის ორგანოს და პროკურორს. გამომძიებელი კი, ასეთ დამოუკიდებელ უფლებამოსილებას მოკლებულია, რაც არ შეესაბამება სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის ზოგად დებულებებს, და ამ მუხლის რედაქცია არსებით წინააღმდეგობაშია კოდექსის 59-ე და 67-ე მუხლებთან (რომლებიც ამომწურავად ჩამოთვლიან მოკვლევის ორგანოსა და გამომძიებლის უფლებამოსილებებს).

59-ე მუხლის „ა“ პუნქტის მიხედვით, გამომძიებელი უფლებამოსილია დამოუკიდებლად (პროკურორის თანხმობის გარეშე) აღძვრას სისხლის სამართლის საქმე, ან უარი თქვას მის აღძვრაზე. 67-ე მუხლის მე-5 ნაწილის მიხედვით, დადგენილება სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის (აღძვრაზე უარის თქმის, შეწყვეტის) შესახებ შეიძლება გამოიტანოს მხოლოდ მოკვლევის ორგანოს ხელმძღვანელმა და იგი უნდა დაამტკიცოს პროკურორმა.

ამრიგად, სისხლის სამართლის საქმის დამოუკიდებლად აღძვრის უფლებამოსილება მინიჭებული აქვთ გამომძიებელსა და პროკურორს, ხოლო მოკვლევის ორგანოს (მის ხელმძღვანელს) უფლება აქვს აღძვრას საქმე მხოლოდ პროკურორის თანხმობით.

სსსკ 261-ე მუხლი, მისი პრაქტიკული გამოყენებისას, აშკარად უნდა იქნას გაგებული.

სისხლის სამართლის საქმის აღძვრა დაუშვებელია, თუ არ არსებობს დანაშაულის ნიშნები, ე.ი. სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული ქმედება (იხ. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-7 მუხლი).

მუხლი 262. უკომენტაროდ

მუხლი 263. ცნობები დანაშაულის ჩადენის შესახებ

1. სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის საბაზია ცნობები დანაშაულის ჩადენის შესახებ, რომლებიც მომკვლევს, მოკვლევის ორგანოს, გამომძიებელს ან პროკურორს მიაწოდეს მოქალაქემ, თანამდებობის პირმა, დაწესებულებამ, ორგანიზაციამ, საწარმომ, ოპერატიულ-სამძებრო ორგანომ, ბრალის აღიარებით გამოცხადებულმა პირმა, ანდა ისინი მოძიებულია მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებში, აგრეთვე უშუალოდ სამართალწარმოების ორგანოს მიერ საქმის გამოძიებისას აღმოჩენილი ცნობები, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა ამ ორგანოს წარმომადგენელი დანაშაულის თვითმხილველი ან დაზარალებულია, ასევე სისხლის სამართლის საქმის გამოძიებისას გამოვლენილი ცნობები.

2. ანონიმური ცნობები სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის საბაზს არ წარმოადგენს. ასეთი ცნობები შეიძლება გადამოწმდეს ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებათა ჩატარების გზით.

მუხლი 264. სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის საფუძვლები

სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის საფუძველია 263-ე მუხლში აღნიშნული წყაროებიდან მიღებული ფაქტობრივი მონაცემები დანაშაულის ნიშნების შესახებ.

1. სსსკ 263-ე მუხლი ჩამოთვლის იმ წყაროებს, რომლებიც სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის საბაზია, ე.ი. ფორმალურად

ამ მუხლის პირველ ნაწილში მითითებულ პირთა მიერ მიწოდებული ცნობები საქმის აღძვრის საფუძველად ჩაითვლება, მაგრამ მხოლოდ ამ ცნობათა არსებობა ვერ გახდება საქმის აღძვრის საფუძველი. სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის საფუძველები ჩამოთვლილია მომდევნო – 264-ე მუხლში. სწორედ ისინი შეიცავენ 263-ე მუხლში აღნიშნული წყაროების (ცნობების) ფაქტობრივ მონაცემებს.

ამრიგად, თუ 263-ე მუხლში აღნიშნული ცნობები დანაშაულის ჩადენის შესახებ არ შეიცავენ ფაქტობრივ მონაცემებს, არ გვექნება სისხლის სამართლის საპროცესო კანონით გათვალისწინებული საქმის აღძვრის საფუძველი. მაგალითად, მოქალაქემ პროკურორთან შეიტანა განცხადება მისი ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანების შესახებ. თავისთავად ასეთი განცხადება არის საქმის აღძვრის საბაბი, მაგრამ მასში აღნიშნული ცნობების შემოწმებამდე არ არსებობს საქმის აღძვრის საფუძველი.

საქმის აღძვრამდე პროცესის მწარმოებელი ორგანო ვალდებულია შეამოწმოს ცნობები არასაპროცესო მეთოდებით, ამ კოდექსის 265-ე მუხლის მე-1 ნაწილის მიხედვით (დანაშაულის ჩადენის შესახებ ცნობების განხილვის წესი). გარდა ამისა, ამ კოდექსის 262-ე მუხლის მე-2 ნაწილით, იგი უფლებამოსილია ეს ცნობები შეამოწმოს საპროცესო მეთოდებითაც (ჩხრეკა, ამოღება, შემთხვევის ადგილის დათვალიერება) და მხოლოდ მას შემდეგ, რაც ხსენებული მეთოდებით ცნობების შემოწმების შედეგად დარწმუნდება, რომ არსებობს სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის საბაბიც და საფუძველიც, გამოიტანს დასაბუთებულ დადგენილებას, შემოწმებული ცნობის საფუძველზე, სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის შესახებ.

2. ამ მუხლის მე-2 ნაწილში აღნიშნული ანონიმური ცნობები უშუალოდ არ არის სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის საბაბი, მაგრამ თუ ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებათა ჩატარების გზით დადასტურდება მათი საფუძველიანობა, ასეთი ცნობა შეიძლება გახდეს საქმის აღძვრის საფუძველი. ცხადია, რომ ასეთი შემოწმება უნდა ჩატარდეს „ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებათა შესახებ“ კანონის მოთხოვნათა შესაბამისად.

მუხლი 265-266. უკომენტაროდ

მუხლი 267. სისხლის სამართლის საქმის აღმკვრა

1. თუ არსებობს 263-264-ე მუხლებში აღნიშნული საბაბი და საფუძველი სისხლის სამართლის საქმის აღსაძრავად, მოკვლევის ორგანოს, გამოძიებელს ან პროკურორს გამოაქვს დადგენილება სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის შესახებ. დადგენილებაში მითითებული უნდა იყოს პირი, რომელმაც საქმე აღძრა და თავის წარმოებაში მიიღო.

2. დადგენილებაში აღნიშნული უნდა იყოს აგრეთვე სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის საბაბი და საფუძველი, ფაქტი, რომლის გამოც აღიძრა სისხლის სამართლის საქმე, სისხლის სამართლის კოდექსის ის მუხლი ან მუხლის ნაწილი, რომლის მიხედვითაც აღიძრა სისხლის სამართლის საქმე.

3. სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის შესახებ დადგენილების ასლი დაუყოვნებლივ ეგზავნება პროკურორსა და დანაშაულის შემტყობინებელ პირს.

4. სისხლის სამართლის საქმის გამოყოფისას, როცა არსებობს ცნობები იმ დანაშაულის ჩადენის შესახებ, რომელიც არ არის დაკავშირებული ძირითად საქმესთან, დადგენილებაში საქმის გამოყოფის შესახებ მითითებული უნდა იყოს, რომ საქმე აღიძრა ახალი პირის მიმართ ან ახალი ფაქტების გამოვლენასთან დაკავშირებით. სისხლის სამართლის საქმის გამოყოფის დანარჩენ შემთხვევებში იგი უკვე აღძრულად ითვლება.

5. თუ სასამართლო განხილვისას აღმოჩნდება ახალი ბრალდების ან ახალი პირის ბრალდებულად პასუხისგებაში მიცემის საფუძველი, ამასთან, არ არსებობს საფუძველი საქმის დამატებითი გამოძიებისათვის დასაბრუნებლად, სასამართლო, სისხლის სამართლის საქმის აღუძვრელად, გამოყოფილ მასალებს სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის საკითხის გადასაწყვეტად და გამოძიების ჩასატარებლად უგზავნის პროკურორს.

1. ამ მუხლის 1-ლი ნაწილი არ მიჯნავს ერთმანეთისაგან სისხლის სამართლის საქმის აღძვრას დანაშაულის ფაქტზე და კონკრეტული პირის მომართ. ცხადია, სისხლის სამართლის საქმის აღძვრა დანაშაულის ფაქტზე (თუ ქმედების ჩამდენი პირი არ არის

ცნობილი), წინ უსწრებს პირის ექვემდებარებად ცნობის შესახებ დადგენილების გამოტანას. თუკი ქმედების ჩამდენი თავიდანვე ცნობილია, მაშინ საქმე აღიძვრება ამ კონკრეტული პირის მიმართ. (სსსკ 72-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის მიხედვით, თუ არსებობს საფუძველი ეჭვისათვის, რომ პირმა ჩაიდინა დანაშაული, მაგრამ ეს არ არის საკმარისი მისთვის ბრალდების წასაყენებლად, მომკვლევი, გამომძიებელი ან პროკურორი დანაშაულის ფაქტზე აღძრავს სისხლის სამართლის საქმეს დანაშაულის ნიშნების არსებობის გამო და ცნობს მას ექვემდებარებად, რის შესახებაც გამოაქვს დადგენილება).

2. იმის მიუხედავად, დადგენილია თუ არა დანაშაულებრივი ქმედების ჩადენაში ექვემდებარებად პირი, სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის დადგენილებაში აუცილებლად უნდა იქნას მითითებული საქმის აღძვრის საბაბი და საფუძველი, ფაქტი, რომლის გამოც აღიძრა სისხლის სამართლის საქმე, სისხლის სამართლის კოდექსის ის მუხლი ან მუხლის ნაწილი, რომლის მიხედვითაც აღიძრა საქმე. ასეთი რეგლამენტაცია აღარ საჭიროებს საქმის აღძვრის დადგენილების ხელმეორედ გამოტანას. თუ აღმოჩნდა, რომ დადგენილებაში მითითებული კონკრეტული პირის მიმართ უსაფუძვლოდ აღიძრა საქმე, დადგენილება დანაშაულის ფაქტზე საქმის აღძვრის შესახებ, მაინც ძალაშია.

3. მუხლის მე-3 ნაწილი, ადრე მოქმედი კოდექსისაგან განსხვავებით, პროცესის მწარმოებელ ორგანოს ან პირს ავალდებულებს – მხოლოდ პროკურორს კი არ გაუეზავნოს დადგენილების ასლი, არამედ დანაშაულის შემტყობინებელ პირსაც. ეს დებულება განამტკიცებს ამ კოდექსში დაფიქსირებულ საჯაროობის პრინციპს.

როგორც აღვნიშნეთ, 267-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი არ მიჯნავს სისხლის სამართლის საქმის აღძვრას დანაშაულის ფაქტზე და კონკრეტული პირის მიმართ, მაგრამ გულისხმობს, რომ ორივე შეიძლება ერთმანეთს დაემთხვეს, რასაც მუხლის მე-4 ნაწილის ტექსტიც ადასტურებს („...ახალი პირის მიმართ ან ახალი ფაქტების გამოვლენასთან დაკავშირებით“).

მუხლი 268. უკომენტაროდ

**მუხლი 269. სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის
ან სისხლის სამართლის საქმის აღ-
ძვრაზე უარის თქმის შესახებ დადგე-
ნილებების გასაჩივრება**

დადგენილება სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის შესახებ დადგენილების ასლის მიღებიდან ათი დღის ვადაში შეიძლება გასაჩივრდეს პროკურორთან, ხოლო დადგენილება სისხლის სამართლის საქმის აღძვრაზე უარის თქმის შესახებ 15 დღეში შეიძლება გასაჩივრდეს პროკურორთან ან სასამართლოში დაინტერესებული პირის მიერ.

ამ მუხლში ხსენებულ დადგენილებათა გასაჩივრების მხოლოდ ვადებზეა აქცენტი გადატანილი. რაც შეხება ამ აქტების გასაჩივრების უფლებასა და წესს, იხილეთ სსსკ 242-ე მუხლის კომენტარი.

თავი XXXIV

**წინასწარი გამოძიების ჩატარების
პირობები**

მუხლი 270. წინასწარი გამოძიების სახეები

1. მოკვლევა არის წინასწარი გამოძიების თავდაპირველი ეტაპი. მოკვლევის მასალები გამოძიებულს უნდა გადაეცეს სისხლის სამართლის საქმის აღძვრიდან არა უგვიანეს 7 დღისა, ხოლო ეჭვმიტანილი პირის დაკავებისას – დაკავების ოქმის შედგენიდან არა უგვიანეს 24 საათისა, პროკურორს კი – მის მიერ მითითებულ ნებისმიერ ვადაში.

2. წინასწარი გამოძიება, რომელსაც გამოძიებული ან პროკურორი ატარებს, სავალდებულოა ყველა სისხლის სამართლის საქმეზე, კერძო ბრალდების საქმის გარდა.

3. კერძო ბრალდების საქმეზე წინასწარი გამოძიება ტარდება დაზარალებულის ან განსასჯელის მოთხოვნით, პროკურორის წინადადებით, თუ მხარეები არ არიან ამის წინააღმდეგი, და მოსამართლის ინიციატივით.

1. ადრე მოქმედი საპროცესო კოდექსისაგან განსხვავებით, ახალი საპროცესო კანონმდებლობით, მოკვლევა მიჩნეულია წინასწარი გამოძიების შემადგენელ ნაწილად – თავდაპირველ ეტაპად. მაგრამ ეს სულაც არ ნიშნავს, რომ მომკვლევი პირი არ არის უფლებამოსილი მოკვლევის სტადიაზე დაამთავროს სისხლის სამართლის საქმის წარმოება. მაგალითად, სსსკ 67-ე მუხლის მე-5 ნაწილის მიხედვით, მოკვლევის ორგანოს ხელმძღვანელს შეუძლია გამოიტანოს დადგენილება სისხლის სამართლის საქმის შეწყვეტის შესახებ. თუ ასეთ დადგენილებას პროკურორი დაამტკიცებს, საქმის წარმოება დასრულებულად ითვლება მოკვლევის ეტაპზე.

2. გამომძიებელი ან პროკურორი, რომელმაც გამოიტანა დადგენილება სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის შესახებ, ვალდებულია ჩაატაროს წინასწარი გამოძიება, ამ კოდექსით დადგენილი ყველა წესის დაცვით.

3. თუ გამომძიებელი ან პროკურორი ჩათვლის, რომ საჩივარი კერძო ბრალდებას ეხება, ისინი არ დაიწყებენ წინასწარი გამოძიების წარმოებას და საჩივარს გადაგზავნიან სასამართლოში განსჯადობის მიხედვით.

270-ე მუხლის მე-3 ნაწილის რედაქციამ შესაძლებელია 627-ე მუხლის მე-4 ნაწილთან ერთგვარი კოლიზიის შთაბეჭდილება შექმნას, თუმცა ეს ასე არ არის. თუ გამომძიებელი ან პროკურორი დაასკვნის, რომ საჩივარი კერძო ბრალდების საქმეს ეხება, იგი, მიუხედავად საჩივრის ავტორის პოზიციისა, საჩივარს გადაუგზავნის სასამართლოს, და მხოლოდ სასამართლოს მიერ საქმის აღძვრის შემთხვევაში შეიძლება გადაწყდეს ამ საქმეზე წინასწარი გამოძიების ჩატარების საკითხი. სწორედ ამიტომ, 270-ე მუხლის მე-3 ნაწილი, მოთხოვნაზე უფლებამოსილ პირებად მიიჩნევს მხოლოდ დაზარალებულს ან განსასჯელს (და არა მომჩივანს). სასამართლო არ დააკმაყოფილებს პროკურორის წინადადებას წინასწარი გამოძიების ჩატარების შესახებ, თუ დაზარალებული ან განსასჯელი ამის წინააღმდეგია. მოსამართლეს ამისი უფლება აქვს, მხარეთა პოზიციის მიუხედავად.

მუხლი 271-280. უკომენტაროდ

**ბრალდებულის სახით პასუხისმგებაში
მიცემა, ბრალდების წაყენება და შეცვლა,
ბრალდებაზე უარი.**

მუხლის 201. ბრალდების წაყენების საფუძველები

ბრალდების წაყენების საფუძველია იმ მტკიცებულებათა ერთობლიობა, რომლებიც საკმარისია დასაბუთებული ვარაუდისათვის, რომ კონკრეტულმა პირმა ჩაიდინა დანაშაული.

მტკიცებულებათა სახეები ჩამოთვლილია ამ კოდექსის XVI თავში. ამავე თავში მოცემულია მათი საპროცესო მოპოვებისა და დამაგრების წესი. ბრალდების წაყენების საფუძველს ქმნის კანონიერი გზით მოპოვებულ ამ მტკიცებულებათა ერთობლიობა. სსსკ 281-ე მუხლში ხსენებული ტერმინი „დასაბუთებული ვარაუდი“ შეფასებითია, მაგრამ ეს სრულიადაც არ ნიშნავს, რომ შეფასება შეიძლება ეყრდნობოდეს მხოლოდ სუბიექტურ რწმენას. ტერმინი „ვარაუდი“ ამ შემთხვევაში იხმარება, როგორც უდანაშაულობის პრეზუმპციის გამოხატელობა. დადგენილებაში ბრალდების წაყენების შესახებ აუცილებლად უნდა იყოს იმ მტკიცებულებათა ჩამონათვალი, რომელთა ერთობლიობამაც შექმნა „დასაბუთებული ვარაუდის“ რწმენა. წინააღმდეგ შემთხვევაში ბრალდებულის დაცვის უფლება დარღვევულად ჩაითვლება, იმის გამო, რომ მისთვის არ იქნება გასაგები, თუ რა მტკიცებულებათა საფუძველზე დასდეს მას ბრალი დანაშაულის ჩადენაში.

მუხლი 202-204. უკომენტაროდ

მუხლი 205. ბრალდების შეცვლა და უარი ბრალდებაზე

1. წინასწარი გამოძიებისას წაყენებული ბრალდების შეცვლის ან შევსების საჭიროების შემთხვევაში გამოძიებულს 283-284-ე მუხლებით დადგენილი მოთხოვნების დაცვით გამოაქვს ახალი დად-

გენილება პირის ბრალდებულად სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემის შესახებ.

2. გამოძიებელს უფლება აქვს შეწყვეტოს სისხლის სამართლის საქმე ბრალდებულისათვის წაყენებული ბრალდების ამა თუ იმ ნაწილში. საქმის შეწყვეტის შესახებ დადგენილება დასამტკიცებლად ეგზავნება პროკურორს.

3. სისხლის სამართლის საქმის შეწყვეტის შესახებ დადგენილების პირი გადაეცემა ბრალდებულსა და დამცველს.

4. ბრალდების შეცვლის, შევსებისა და მასზე უარის თქმის შესახებ საკითხის გადასაწყვეტად პროკურორს უფლება აქვს წინასწარი გამოძიების ნებისმიერ მომენტში მოსთხოვოს გამოძიებელს სისხლის სამართლის საქმე არა უმეტეს 3 დღის ვადით.

1. 285-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი გულისხმობს ბრალდების შეცვლას ან შევსებას როგორც ბრალდების დამძიების, ისე მისი შემსუბუქების თვალსაზრისით. ამასთან, შეცვლა ან შევსება ყოველთვის არ ნიშნავს ბრალდების შემსუბუქებას ან დამძიებას. ბრალდების შეცვლა შესაძლებელია ამის გარეშეც. მაგალითად, პირს ბრალი ედებოდა ა-ს ქონების ფარულ გატაცებაში. გამოირკვა, რომ მას ფარულად გაუტაცებია ბ-ს ქონება. გამოძიებელი ვალდებულია, ამ კოდექსის 283-ე და 284-ე მუხლებით დადგენილი წესების დაცვით, გამოითანოს ახალი დადგენილება ა-ს ბრალდებულის სახით პასუხისგებაში მიცემის შესახებ.

2. იმის მიუხედავად, სისხლის სამართლის საქმე შეწყდება მთლიანად, თუ ნაწილობრივ, გამოძიებელი ვალდებულია, დადგენილება საქმის შეწყვეტის შესახებ, დასამტკიცებლად წარუდგინოს პროკურორს. იგი ძალაში შევა მხოლოდ პროკურორის მიერ მისი დამტკიცების შემდეგ. მაგრამ, ამ კოდექსის 59-ე მუხლის „უ“ პუნქტი გამოძიებელს უფლებას აძლევს, უთანხმოების შემთხვევაში, გაასაჩივროს პროკურორის მითითება ზემდგომ პროკურორთან.

3. ბრალდებულისა და დამცველისათვის სისხლის სამართლის საქმის შეწყვეტის შესახებ დადგენილების ასლის გადაცემა სავალდებულოა, ვინაიდან ასეთი დადგენილების გამოტანა წარმოშობს მათთვის საპროცესო კანონმდებლობით მინიჭებულ უფლებამოსილებათა

გამოყენების შესაძლებლობას, მაგალითად, გაასაჩივრონ იგი, თუ მის მოტივაციას არ ეთანხმებიან.

4. 285-ე მუხლის მე-4 ნაწილის მიხედვით, პროკურორს უფლება აქვს ნებისმიერ მომენტში მოსთხოვოს სისხლის სამართლის საქმე გამოძიებულს, მაგრამ ეს უფლებამოსილება წარმოიშობა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ გამოძიებელი გამოიტანს დადგენილებას ბრალდების შეცვლის, შევსების ან მასზე უარის შესახებ. ამასთან, პროკურორი ვალდებულია საკითხი გადაწყვიტოს სამი დღის ვადაში. ამ ვადის გასვლის შემდეგ, როგორც გადაწყვეტილების მიღების, ისე მიუღებლობის შემთხვევაში, საქმე უნდა დაუბრუნდეს გამოძიებულს.

თავი XXXVI.

ზოგადი დებულებანი საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების შესახებ

მუხლი 286. უკომენტაროდ

მუხლი 287. საგამოძიებო მოქმედების ოქმი

1. საგამოძიებო მოქმედების ოქმი დგება საგამოძიებო მოქმედების ჩატარებისას ან უშუალოდ მისი დამთავრების შემდეგ.

2. ოქმი შეიძლება დაიწეროს ხელით, დაიბეჭდოს მანქანაზე ან დამზადდეს კომპიუტერით ან სხვა ტექნიკური საშუალებით. ოქმის სისრულისათვის შეიძლება სტენოგრაფიის, ფოტო და კინოგადაღების, ვიდეო და აუდიოჩანაწერის გამოყენება. სტენოგრაფიული ჩანაწერი საქმეს არ დაერთვის, ხოლო ფოტო და კინოგადაღების, ვიდეო და აუდიოჩანაწერის მასალები ინახება საქმეში.

3. ოქმში აღნიშნული უნდა იყოს: საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების ადგილი და თარიღი, მისი დაწყებისა და დამთავრების დრო, ჩატარების პირობები, იმ პირის თანამდებობა და გვარი, რომელმაც ჩაატარა საგამოძიებო მოქმედება, საგამოძიებო მოქმედების მონაწი-

ლეთ სახელი და გვარი, ხოლო საჭიროების შემთხვევებში – მათი მისამართიც; ოქმში ჩამოყალიბებული უნდა იყოს გამომძიებლის მოქმედების თანმიმდევრობა, გამოვლენილი მტკუცებულებები და საქმისათვის არსებითი გარემოებები, აგრეთვე საგამომძიებო მოქმედების ჩატარების მონაწილე პირთა განცხადებები.

4. თუ საგამომძიებო მოქმედების ჩატარებისას გამოყენებული იყო ფოტო და კონოგადაღება, აუდიო და ვიდეოჩაწერა, ან დამზადდა კვალის ანაბეჭდები და ტვიფრები, შედგა ნახაზები და სქემები, უნდა აღინიშნოს აგრეთვე შესაბამისი საგამომძიებო მოქმედების ჩატარებისას გამოყენებული სხვა ტექნიკური საშუალებებიც, მათი გამოყენების პირობები და წესი, ობიექტები, რომელთა მიმართაც გამოიყენეს ეს საშუალებები და მიღებული შდეგები. ოქმში, გარდა ამისა, უნდა აღინიშნოს, რომ ტექნიკურ საშუალებათა გამოყენების შესახებ წინასწარ შეატყობინეს საგამომძიებო მოქმედების ჩატარების მონაწილე პირებს.

5. ოქმი გასაცნობად წარედგინება საგამომძიებო მოქმედების ყველა მონაწილეს. მათვე უნდა განემარტოთ, რომ უფლება აქვთ გამოთქვან შენიშვნები, რომლებიც ოქმში აისახება. ოქმში შეტანილი ყველა შენიშვნა, დამატება და შესწორება დადასტურებული უნდა იყოს მათი ხელმოწერით.

6. ოქმს ხელს აწერენ თანამდებობის პირი, რომელმაც ოქმი შეადგინა, დაკითხული პირი, თარჯიმანი, სპეციალისტი, დამსწრე და საგამომძიებო მოქმედების ჩატარების მონაწილე ყველა სხვა პირი.

7. ოქმს დაერთვის ფოტონეგატივი და სურათი, კინოფირი, დი-აპოზიტივი, დაკითხვის ფონოგრამა, ვიდეოჩაწერის კასეტა, ნახაზი, გეგმა, სქემა, საგამომძიებო მოქმედების ჩატარებისას დამზადებული კვალის ტვიფრი და ანაბეჭდი.

1. მუხლის 1-ლი ნაწილის მიხედვით, გამომძიებელმა საგამომძიებო მოქმედების ოქმი უნდა შეადგინოს საგამომძიებო მოქმედების ჩატარებისას, ან უშუალოდ მისი დამთავრების შემდეგ, რაც გულისხმობს, რომ მისი ჩატარების დასრულებას აუცილებლად უნდა მოყვეს ოქმის შედგენა. შესაძლებელია ამ საგამომძიებო მოქმედების ჩატარების

შემდეგ, გამომძიებელმა რამდენიმე დღის განმავლობაში აღარ ჩაატაროს სხვა საგამომძიებო მოქმედება, მაგრამ ეს სრულიად არ ნიშნავს, რომ შესაძლებელი იყოს ოქმის შედგენის დაყოვნება ამ დროის განმავლობაში. ოქმის შედგენის დაყოვნება გამოიწვევს მის დაუშვებელ მტკიცებულებად ცნობას.

2. მტკიცებულებათა დასაფიქსირებლად, სხვა საშუალებებთან ერთად, შეიძლება გამოყენებულ იქნას სტენოგრაფიული ჩაწერა. მაგრამ ეს ჩანაწერი თავისთავად არ წარმოადგენს საგამომძიებო მოქმედების ოქმს, ე.ი. მტკიცებულებას. სტენოგრაფიული ჩანაწერის საფუძველზე პროცესის მწარმოებელი პირი ადგენს საგამომძიებო მოქმედების ოქმს, და მხოლოდ ის შეიძლება ჩაითვალოს მტკიცებულებად. ამიტომ, სხვა მასალისაგან განსხვავებით, სტენოგრამა საქმეს არ დაერთვის.

3. სსსკ 287-ე მუხლის მე-3 ნაწილი ჩამოთვლის საგამომძიებო მოქმედების ოქმში შესატან გარემოებებს. არ არის გამორიცხული, რომ საგამომძიებო მოქმედების მონაწილე პირებმა, მისი ჩატარებისას გააკეთონ განცხადებები ან შენიშვნები როგორც ზეპირად, ისე წერილობით. ნებისმიერ შემთხვევაში, ასეთი განცხადებები და შენიშვნები შეტანილ უნდა იქნას უშუალოდ საგამომძიებო მოქმედების ჩატარების ოქმში.

4. მუხლის მე-4 ნაწილის მიხედვით, ტექნიკური საშუალებით დაფიქსირებულ საგამომძიებო მოქმედებას მტკიცებულების ძალა მიენიჭება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ: ა) მათი გამოყენების შესახებ წინასწარ შეატყობინეს საგამომძიებო მოქმედების მონაწილე პირს, მაგალითად, დამსწრეებს; ბ) ტექნიკური საშუალების გამოყენებით მიღებული შედეგები დაფიქსირდება ოქმში.

ამ პირობათა დაუცველობა გამოიწვევს მტკიცებულების დაუშვებლად ცნობას.

5. 287-ე მუხლის მე-5 ნაწილის მიხედვით, საგამომძიებო მოქმედების მონაწილეთა ყველა შენიშვნა, დამატება თუ შესწორება ცალ-ცალკე (დამოუკიდებლად) უნდა იყოს დადასტურებული მათი ხელმოწერით. ცხადია, რომ თვით ოქმი დადასტურებული უნდა იქნას საბოლოო ხელმოწერითაც.

6. მუხლის მე-6 ნაწილში ჩამოთვლილი ყველა პირის ოქმზე

ხელმოწერა სავალდებულოა. თუნდაც ერთი ხელმოწერის არარსებობა მტკიცებულებას დაუშვებლად გახდის (სსსკ 111-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის „გ“ პუნქტის მიხედვით, მტკიცებულება დაუშვებლად მიიჩნევა, თუ იგი მიღებულია კანონით დადგენილი წესის დარღვევით).

მუხლები 288-289. უკომენტაროდ

მუხლი 290. მოსამართლის ბრძანებით ჩატარებული საგამომძიებლო მოქმედება

1. საგამომძიებო მოქმედება, რომელიც დაკავშირებულია პიროვნების ხელშეუხებლობის, საცხოვრებელი ბინის, მიმოწერის, პირადი ჩანაწერის, საფოსტო, სატელეგრაფო და სხვა შეტყობინებების საიდუმლოების შეზღუდვასთან, ტარდება მოსამართლის ბრძანებით.

2. ამოღება, ჩხრეკა, საცხოვრებელი ბინის ან სხვა მფლობელობის დათვალიერება გადაუდებელ შემთხვევაში შეიძლება ჩატარდეს მოსამართლის ბრძანების გარეშეც მომკვლევის, გამომძიებლის, პროკურორის დადგენილებით, რის შესახებაც მოსამართლეს, რომლის სამოქმედო ტერიტორიაზედაც ჩატარდა აღნიშნული საგამომძიებო მოქმედება, ზოლო 48-ე მუხლის მე-4 ნაწილით გათვალისწინებულ შემთხვევებში – საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის მოსამართლეს უნდა ეცნობოს 24 საათის განმავლობაში და გადაეცეს სისხლის სამართლის საქმის მასალები, რომლებიც ასაბუთებენ საგამომძიებო მოქმედებათა ჩატარების აუცილებლობას. მოსამართლე მასალების შემოსვლიდან არა უგვიანეს 24 საათისა, პროკურორის მონაწილეობით ამოწმებს სასამართლო გადაწყვეტილების გარეშე ჩატარებული საგამომძიებო მოქმედების კანონიერებას. მოსამართლე უფლებამოსილია განმარტების მისაცემად გამოიძახოს ის პირი, რომელმაც ამოღება, ჩხრეკა და საცხოვრებელი ბინის ან სხვა მფლობელობის დათვალიერება მფლობელ პირთა ნების საწინააღმდეგოდ ჩაატარა მოსამართლის ბრძანების გარეშე. მასალების განხილვის შემდეგ მოსამართლეს გამოაქვს დადგენილება:

ა) ჩატარებული საგამოძიებო მოქმედების კანონიერად ცნობის შესახებ;

ბ) ჩატარებული საგამოძიებო მოქმედების უკანონოდ ცნობისა და ამ მოქმედებით მიღებულ მტკიცებულებათა დაუშვებლობისა და აღძრული სისხლის სამართლის საქმის შეწყვეტის შესახებ;

3. ამოღება, ჩხრეკა, შემთხვევის ადგილის დათვალიერება საცხოვრებელ ბინაში ან სხვა მფლობელობაში მფლობელ პირთა ნების საწინააღმდეგოდ მოსამართლის ბრძანების გარეშე, გადაუდებელ შემთხვევებში, შეიძლება ჩატარდეს სისხლის სამართლის საქმის აღძვრამდე. აღნიშნულის შესახებ მოკვლევის ორგანოს გამოაქვს მოტივირებული დადგენილება. მათი ჩატარების თაობაზე დაუყოვნებლივ უნდა შეატყობინონ პროკურორს, რომელიც გაეცნობა მოკვლევის ორგანოს დადგენილებას ჩატარებული საგამოძიებო მოქმედების შესახებ, ოქმებს, მიღებულ ფაქტობრივ მონაცემებს. პროკურორი ვალდებულია 24 საათის განმავლობაში აღნიშნულის შესახებ აცნობოს იმ მოსამართლეს, რომლის სამოქმედო ტერიტორიაზედაც ჩატარდა აღნიშნული საგამოძიებო მოქმედება, და წარუდგინოს მასალები, რომლებიც ასაბუთებენ საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების აუცილებლობას სისხლის სამართლის საქმის აღძვრამდე. მოსამართლე, პროკურორის შუამდგომლობის შემოსვლიდან არა უგვიანეს 24 საათისა, მისი მონაწილეობით ამოწმებს ჩატარებული საგამოძიებო მოქმედების კანონიერებას. მოსამართლე უფლებამოსილია განმარტების მისაცემად გამოიძახოს მოკვლევის ორგანოს ის წარმომადგენელი, რომელმაც ჩატარა საგამოძიებო მოქმედება სისხლის სამართლის საქმის აღძვრამდე. შუამდგომლობის განხილვის შემდეგ მოსამართლეს 293-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით გათვალისწინებულ მოთხოვნათა დაცვით გამოაქვს დადგენილება:

ა) სისხლის სამართლის საქმის აღძვრამდე ჩატარებული საგამოძიებო მოქმედების კანონიერად ცნობის შესახებ;

ბ) სისხლის სამართლის საქმის აღძვრამდე ჩატარებული საგამოძიებო მოქმედების უკანონოდ ცნობის, აღნიშნული მოქმედებით მიღებული შედეგების გაუქმების შესახებ.

4. გადაუდებელია შემთხვევა, როდესაც: არსებობს დანაშაულის კვალისა და ნივთიერი მტკიცებულების მოსპობისა და დაკარგვის

რეალური საშიშროება; პირს დანაშაულის ადგილზე წაასწრებენ; საქმისათვის საჭირო საგნები და დოკუმენტები აღმოჩენილია სხვა საგამოძიებო მოქმედების ჩატარებისას (შემთხვევის ადგილის დათვალოერება, საგამოძიებო ექსპერიმენტი, შემოწმება) ან შეუძლებელია მოსამართლის ბრძანების მიღება მისი ადგილზე არყოფნის გამო.

5. ამ მუხლის მე-3 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებულ შემთხვევაში პროკურორი წყვეტს სისხლის სამართლის საქმის აღძერის საკითხს, ხოლო ამ მუხლის მე-3 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებულ შემთხვევაში მოსამართლის მიერ დადგენილების გამოტანიდან არა უგვიანეს 24 საათისა გამოაქვს დადგენილება სისხლის სამართლის საქმის აღძვრაზე უარის თქმის შესახებ.

6. მომკვლევის, გამოძიებლის, პროკურორის კანონიერი მოთხოვნის შეუსრულებლობის შემთხვევაში შეიძლება მიღებულ იქნეს მოსამართლის ბრძანება პირის იძულებით შემოწმების, მოყვანის, შედარებითი გამოკვლევისათვის ნიშნუების მიღების შესახებ.

7. ამ მუხლის მე-2-3 ნაწილებით გათვალისწინებულ შემთხვევებში სასამართლო სხდომის ოქმი არ დგება, ხოლო მოსამართლის მიერ გამოტანილი დადგენილება არ გასაჩივრდება.

1. საქართველოს კონსტიტუციის მე-20 მუხლის მე-2 ნაწილის მიხედვით, „არავის არა აქვს უფლება შევიდეს საცხოვრებელ ბინაში და სხვა მფლობელობაში მფლობელ პირთა ნების საწინააღმდეგოდ, აგრეთვე ჩაატაროს ჩხრეკა, თუ არ არის სასამართლოს გადაწყვეტილება ან კანონით გათვალისწინებული გადაუდებელი აუცილებლობა“.

კონსტიტუციის ეს დებულება საცხოვრებელი ბინის ხელშეუხებლობას იცავს ნებისმიერი პირისაგან. თვით უახლოეს ნათესავსაც არა აქვს უფლება შევიდეს საცხოვრებელ ბინაში, თუ სხვა მფლობელობაში, მფლობელ პირთა ნების საწინააღმდეგოდ. 290-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი მფლობელ პირთა უფლებებს (თავისუფლებებს) იცავს პროცესის მწარმოებელი ორგანოს მიერ ამ უფლებათა (თავისუფლებათა) უსაფუძვლო ხელყოფისაგან. ამიტომ, საგამოძიებო მოქმედება, რომელიც დაკავშირებულია პიროვნების ხელშეუხებლობასთან, საცხოვრებელი ბინის, მიმოწერის, პირადი ჩანაწერის, საფოს-

ტო, სატელეკრაფო და სხვა შეტყობინების საიდუმლოების შეზღუდვასთან, შეიძლება ჩატარდეს მხოლოდ მოსამართლის ბრძანებით, რომლითაც მიჩნეულია, რომ ამ კონკრეტულ შემთხვევაში დანაშაულის გახსნის საჯარო ინტერესების დასაცავად, პიროვნების კერძო ინტერესთა შეზღუდვის კანონიერი საფუძველი არსებობს.

ცხადია, თუ მფლობელი არ არის წინააღმდეგი პროცესის მწარმოებელმა ორგანომ ჩაატაროს სსსკ 290-ე მუხლის პირველ ნაწილში აღნიშნული საგამოძიებო მოქმედება, მოსამართლის ბრძანება არ არის აუცილებელი. ეს გამომდინარეობს როგორც კონსტიტუციის მე-20 მუხლის მე-2 ნაწილის შინაარსიდან, ისე სსსკ განსახილველი მუხლის მე-3 ნაწილიდან, რომელიც ასევე ხმარობს ტერმინს – „მფლობელ პირთა ნების საწინააღმდეგოდ“.

2. 290-ე მუხლის მე-2 ნაწილი უშვებს გარკვეულ გამოჩაქვლის ამ მუხლის 1-ლი ნაწილით დადგენილი საერთო წესიდან. კერძოდ, ამოღება, ჩხრეკა, საცხოვრებელი ბინის ან სხვა მფლობელობის დათვალიერება გადაუდებელ შემთხვევაში შეიძლება ჩატარდეს მოსამართლის ბრძანების გარეშეც, მომკვლევის, გამომძიებლის, პროკურორის დადგენილებით, რის შესახებაც მოსამართლეს უნდა ეცნობოს 24 საათის განმავლობაში.

ამ მუხლის მე-4 ნაწილი განმარტავს „გადაუდებელი შემთხვევის“ ცნებას. იგი გულისხმობს იმას, რომ საგამოძიებო მოქმედების დაუყოვნებლივი ჩატარების გარეშე, დანაშაულის გახსნის საჯარო ინტერესებს შეიძლება მიაღვეს გამოუსწორებელი ზიანი, მაგ. განადგურდება ნივთიერი მტკიცებულება, მიიმალება დანაშაულის ჩამდენი პირი, შემდგომში შეუძლებელი გახდება მტკიცებულების მოპოვება და ა.შ. ე.ი. რეალური საფრთხის ქვეშ დადგება, ან საერთოდ შეუძლებელი გახდება დანაშაულის გახსნა.

სსსკ 290-ე მუხლის მე-2 ნაწილი, უშვებს რა გამოჩაქვლის, იქვე აწესებს გადაუდებელ შემთხვევაში საგამოძიებო მოქმედების კანონიერად ჩატარების გარანტიას იმით, რომ ავალდებულებს პროცესის მწარმოებელ ორგანოს, 24 საათის განმავლობაში აცნობოს სასამართლოს ამის შესახებ და გადასცეს სისხლის სამართლის საქმის მასალები, რომლებიც ასაბუთებენ საგამოძიებო მოქმედებათა ჩატარების აუცილებლობას. მოსამართლე, ამოწმებს რა სასამართ-

ლო გადაწყვეტილების გარეშე ჩატარებული საგამოძიებო მოქმედების კანონიერების საკითხს, გამოიტანს დადგენილებას საგამოძიებო მოქმედების კანონიერად, ან უკანონოდ ცნობის შესახებ. უკანონოდ ცნობის შემთხვევაში პირს, რომელსაც ქონებრივი, მორალური თუ სხვა სახის ზიანი მიადგა, უფლება აქვს მოითხოვოს მისი ანაზღაურება საპროცესო კანონმდებლობით გათვალისწინებული წესით (ამ კოდექსის XXVIII თავი).

3. სსსკ 262-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის თანახმად, საგამოძიებო მოქმედების ჩატარება დასაშვებია მხოლოდ სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის შემდეგ. იმავე მუხლის მე-2 ნაწილი შესაძლებლად მიიჩნევს საქმის აღძვრამდე ჩხრეკას, ამოღებასა და შემთხვევის ადგილის დათვალიერებას.

290-ე მუხლის მე-3 ნაწილის მიხედვით, სისხლის სამართლის საქმის აღძვრამდე ამ სამი სახის საგამოძიებო მოქმედებათა ჩატარება გადაუდებელ შემთხვევაში, მოსამართლის ბრძანების გარეშე, დასაშვებია მხოლოდ მას შემდეგ, თუ: ა) მოკვლევის ორგანომ გამოიტანა მოტივირებული დადგენილება, და ბ) ამ მოქმედებათა ჩატარებისთანავე მომკვლევმა დაუყოვნებლივ აცნობა პროკურორს, რომელიც ვალდებულია 24 საათის განმავლობაში აღნიშნულის შესახებ აცნობოს მოსამართლეს და წარუდგინოს მასალები, რომლებიც ასახუთებენ საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების აუცილებლობას სისხლის სამართლის საქმის აღძვრამდე. ასეთი წესი ქმნის იგივე გარანტიებს, რაც აღნიშნულია ამ მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებულ შემთხვევებში.

4. სისხლის სამართლის საქმის აღძვრამდე ჩატარებული საგამოძიებო მოქმედების კანონიერად ცნობის შესახებ დადგენილების გამოტანა თავისთავად არ არის პროკურორის მიერ სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის აუცილებელი საფუძველი. პროკურორი მხოლოდ მაშინ არის უფლებამოსილი აღძრას სისხლის სამართლის საქმე, თუ არსებობს სსსკ 264-ე მუხლით გათვალისწინებული, 263-ე მუხლში აღნიშნული წყაროებიდან მიღებული ფაქტობრივი მონაცემები დანაშაულის ნიშნების შესახებ. ისიც ცხადია, რომ მხოლოდ მოსამართლის მიერ კონკრეტული საგამოძიებო მოქმედების უკანონოდ ცნობა არ შეიძლება წარმოადგენდეს პროკურორის

მიერ 24 საათში საქმის აღძვრაზე უარის თქმის დადგენილების აუცილებლად გამოტანის საფუძველს. სრულიად შესაძლებელია, რომ უკანონოდ ცნობილი საგამოძიებო მოქმედებით მოპოვებული მასალის გარდა, პროკურორს გააჩნდეს სსსკ 264-ე მუხლით გათვალისწინებული, სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის სხვა საფუძველები. ასეთ შემთხვევაში პროკურორი ვალდებულიც კია აღძვრას საქმე, თუმცა უკანონოდ ცნობილი საგამოძიებო მოქმედების შედეგებს, ცხადია, ვერ გაითვალისწინებს.

5. 290-ე მუხლის მე-7 ნაწილის მიხედვით, სასამართლო სხდომის ოქმი არ დგება, ხოლო მოსამართლის მიერ გამოტანილი დადგენილება არ გასაჩივრდება: ა) მოსამართლის ბრძანების გარეშე, გადაუდებელი აუცილებლობისას ამოღების, ჩხრეკის, საცხოვრებელი ბინის ან სხვა მფლობელობის დათვალიერების შემთხვევაში, ამ მოქმედებათა კანონიერების საკითხის განხილვისას; ბ) სასამართლო განიხილავს „ა“ პუნქტში ჩამოთვლილ საგამოძიებო მოქმედებათა ჩატარების კანონიერების საკითხს იმ შემთხვევაში, როდესაც ასეთი მოქმედებები ჩატარებულია სისხლის სამართლის საქმის აღძვრამდე, გადაუდებელი აუცილებლობისას.

მუხლო 291-293. უკომენტაროდ

თავი XXXVII-XLIII. უკომენტაროდ

ექსპერტიზა

მუხლი 356. ექსპერტიზის დანიშვნის საფუძველი

ექსპერტიზა ტარდება მომკვლევის, გამომძიებლის ან პროკურორის დადგენილებით, თუ საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე ფაქტობრივ გარემოებათა დასადგენად საჭიროა მეცნიერების, ტექნიკის, ხელოვნების სათანადო დარგის ან ამა თუ იმ ხელობის სპეციალისტთა დასკვნა. თუ მომკვლევს, გამომძიებელს, პროკურორს, სპეციალისტსა და დამსწრეს აქვთ სპეციალური ცოდნა, ეს არ გამორიცხავს ექსპერტიზის დანიშვნის აუცილებლობას.

სსსკ 356-ე მუხლში ექსპერტიზის ჩატარების უფლებამოსილ პირებად მითითებული არიან მომკვლევნი, გამომძიებელი და პროკურორი. ეს ჩამონათვალი არ არის ამომწურავი. წინასწარი გამოძიების პროცესში (ისევე, როგორც საქმის სასამართლო განხილვისას), პროცესის მწარმოებელი ორგანოს ან პირის გარდა, ექსპერტიზის დასკვნის მოპოვების უფლება აქვთ მხარეებსაც.

შესაძლებელია მომკვლევს, გამომძიებელს ან პროკურორს, აგრეთვე სპეციალისტსა და დამსწრეს გააჩნდეს სპეციალური ცოდნა შესაბამის სფეროში, მაგრამ ისინი ვერ შეასრულებენ ექსპერტიზის ფუნქციას, ვინაიდან სსსკ 105-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის „დ“ პუნქტი გამორიცხავს ამგვარი შეთავსების შესაძლებლობას. ამიტომ პროცესის მწარმოებელმა ორგანომ (პირმა) იმის მიუხედავად, გააჩნია თუ არა მას სპეციალური ცოდნა შესაბამის დარგში, ექსპერტიზის ჩატარება უნდა დაავალოს იმ დარგის სპეციალისტებს, რომლებსაც აქვთ ამის უფლება.

მუხლი 357. სასამართლო ექსპერტიზის საპროცესო ფორმა

1. ექსპერტიზა უნდა ჩატარდეს მხოლოდ კანონით დადგენილი საპროცესო ფორმით.

2. დაუშვებელია ექსპერტიზის შეცვლა უწყებრივი გამოკვლევით, რევიზიის აქტით, სპეციალისტის კონსულტაციით.

3. თუ ექსპერტიზა ტარდება მხარეთა ინიციატივით და მათ ხარჯზე, ექსპერტიზის ჩატარებისა და ექსპერტის წინაშე დასმული საკითხის შესახებ მხარემ უნდა აცნობოს მომკვლევს, გამომძიებელს ან პროკურორს, ზოლო ექსპერტიზის დამთავრებისას დაუყოვნებლივ წარუდგინოს მას ექსპერტის დასკვნა.

1. ექსპერტიზის ჩატარების საპროცესო ფორმა დადგენილია ამ კოდექსის 120-ე და 371-ე მუხლებით.

2. ექსპერტიზა ტარდება მხოლოდ კანონით დადგენილი საპროცესო ფორმით. უწყებრივი გამოკვლევა, რევიზიის აქტი, სპეციალისტის კონსულტაცია და მსგავსი დოკუმენტები არ არის გათვალისწინებული საპროცესო კანონით, და მათ არ შეიძლება მიენიჭოთ მტკიცებულების მნიშვნელობა. სსსკ 357-ე მუხლის მე-2 ნაწილში ჩამოთვლილი ეს დოკუმენტები შეიძლება გამოყენებულ იქნას საექსპერტო კვლევისათვის, როგორც პირველადი მასალა, იმ შემთხვევაში, თუ პროცესის მწარმოებელი ორგანო (პირი) და ექსპერტი მათ გამოყენებას საჭიროდ მიიჩნევენ.

3. ადრე მოქმედი საპროცესო კანონმდებლობისაგან განსხვავებით, ამჟამინდელი კოდექსი, კერძოდ მისი 96-ე, 357-ე და 364-ე მუხლები ექსპერტიზის ჩატარების უფლებამოსილებას ანიჭებენ მხარეებსაც, მათი ხარჯით (ალტერნატიული ექსპერტიზა). ამასთან, ამ უფლებამოსილების გამოყენებას ეს ნორმები აპირობებენ მხარეთა შემდეგი ვალდებულებებით: ა) ექსპერტიზის ჩატარებისა და ექსპერტის წინაშე დასმული საკითხების შესახებ მხარემ დაუყოვნებლივ უნდა აცნობოს პროცესის მწარმოებელ ორგანოს (პირს). ამასთან, ეს უკანასკნელი არ არის უფლებამოსილი შეიტანოს კორექტივი ან დამატება ექსპერტის წინაშე დასმულ კითხვებში: ბ) ორგანოს (პირს) დაუყოვნებლივ უნდა წარუდგინოს ექსპერტიზის დასკვნა.

357-ე მუხლის მე-3 ნაწილისა და 364-ე მუხლის ბოლო წინადადების მიხედვით, მხარის მოთხოვნით, ექსპერტიზის დასკვნა სავალდებულო წესით დაერთვის სისხლის სამართლის საქმეს და შეფასდება სხვა მტკიცებულებებთან ერთად. იგულისხმება, რომ მხარის მიერ წარდგენილი ექსპერტიზის დასკვნა არის მტკიცებულება ამ კოდექსის მიხედვით. თუ მხარის მიერ წარმოდგენილი

დასკვნა მიღებულია კანონით გაუთვალისწინებელი წყაროდან, ან კანონით დადგენილი წესის დარღვევით, ე.ი. თუ არსებობს სსსკ 111-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით გათვალისწინებული საფუძვლები, ასეთი დასკვნა პროცესის მწარმოებელი ორგანოს (პირის) დადგენილებით მიჩნეულ უნდა იქნას დაუშვებელ მტკიცებულებად. ასეთ შემთხვევაში იგი აღარ დაერთვის საქმეს და შეინახება ამ ორგანოს კანცელარიაში.

გამონაკლისი დაშვებულია ბრალდების მხარის მიერ წარმოდგენილი, დაუშვებლად მიჩნეული ექსპერტიზის დასკვნის მიმართ, რომელიც, სსსკ 111-ე მუხლის მე-5 ნაწილის შესაბამისად, შეიძლება დაშვებულ იქნას მტკიცებულებად დაცვის მხარის შუამდგომლობით.

მუხლი 358. ექსპერტიზის სავალდებულო დანიშვნა

1. მომკვლევ, გამომძიებელი ან პროკურორი ვალდებულია დანიშნოს ექსპერტიზა, თუ უნდა დადგინდეს:

ა) სიკვდილის მიზეზი, სხეულის დაზიანების ხასიათი და სიმძიმის ხარისხი;

ბ) იყო თუ არა ორსულობა და მისი ხელოვნურად შეწყვეტის მიზეზი;

გ) ექვმიტანილის, ბრალდებულის, დაზარალებულის, მოწმის ასაკი, როცა ასაკის შესახებ დოკუმენტი არ არსებობს ან ის საეჭვოა;

დ) ექვმიტანილისა და ბრალდებულის ფსიქიკური მდგომარეობა, როდესაც ეჭვს შეიტანენ მათ შერაცხადობაში ან იმაში, საქმის წარმოების მომენტისათვის რამდენად შესწევთ უნარი ანგარიში გაუწიონ თავიანთ მოქმედებებს ან უხელმძღვანელონ მათ;

ე) პირის იდენტიფიკაცია ხმის მიხედვით;

ვ) დაზარალებულის ან მოწმის ფსიქიკური და ფიზიკური მდგომარეობა, მისი უნარი სწორად აღიქვამდეს, იხსომებდეს და აღადგენდეს საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე ფაქტებს;

ზ) ფულადი ნიშნებისა და სხვა ფასიანი ქაღალდების გაყალბება;

თ) აფეთქების, ხანძრის, კატასტროფისა და სხვა საგანგებო შემთხვევის გამომწვევი ტექნიკური მიზეზები.

2. ექსპერტიზის ჩატარება სავალდებულოა საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე სხვა გარემოებების დასადგენადაც, თუ საამისოდ აუცილებელია სპეციალური ცოდნის გამოყენება.

(იხილეთ ამ კოდექსის 179-ე მუხლის კომენტარი)

მუხლი 359. ექსპერტად დანიშნული პირი

1. ექსპერტიზას ატარებს საექსპერტო ან სხვა დაწესებულების, საწარმოს, ორგანიზაციის სპეციალისტი ან სხვა მცოდნე პირი, რომელსაც ნიშნავს მომკვლევ, გამომძიებელი ან პროკურორი, ანდა ანაზღაურებით იწვევენ მხარეები.

2. სასამართლო-სამედიცინო და კრიმინალისტიკურ ექსპერტიზას ატარებს საექსპერტო დაწესებულების, განსაკუთრებულ შემთხვევებში კი – სხვა დაწესებულების სპეციალისტი ან კერძო პირი.

3. მომკვლევს, გამომძიებლის ან პროკურორის მოთხოვნა ექსპერტად დანიშნული პირის გამოძახებასა და მის მიერ ექსპერტიზის ჩატარების შესახებ სავალდებულოა შესასრულებლად სპეციალური ცოდნის მქონე პირისათვის, აგრეთვე იმ დაწესებულების, საწარმოსა თუ ორგანიზაციის ხელმძღვანელისათვის, სადაც ეს პირი მუშაობს.

4. მხარის მოთხოვნით, ექსპერტიზა ტარდება სპეციალური ცოდნის მქონე პირთან და იმ დაწესებულებასთან შეთანხმებით, სადაც იგი მუშაობს.

1. როგორც აღინიშნა (იხ. 357-ე მუხლის კომენტარი), ახალი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი ექსპერტიზის ჩატარების უფლებას ანიჭებს მხარეებსაც. განსხვავება იმაშია, რომ თუ პროცესის მწარმოებელი ორგანო (პირი) ექსპერტს ნიშნავს (ავალებს ექსპერტიზის ჩატარებას), მხარეები სპეციალური ცოდნის მქონე პირს იწვევენ იმ დაწესებულებასთან შეთანხმებით, სადაც ეს პირი მუშაობს.

2. ამ მუხლის მე-2 ნაწილით, სასამართლო-სამედიცინო და კრიმინალისტიკური ექსპერტიზის ჩატარება არასაექსპერტო დაწესებულების, ან კერძო პირის მიერ, დაშვებულია მხოლოდ განსაკუთრებულ შემთხვევებში. ამ „განსაკუთრებულ შემთხვევებს“ კანონი არ ჩამოთვლის, მაგრამ უნდა ვიგულისხმოთ ის შემთხვევები, როცა

არსებობს ამ კოდექსის 105-ე და 106-ე მუხლებით გათვალისწინებული, საქმეში ექსპერტის მონაწილეობის გამომრიცხველი გარემოებები, ან როცა მხარე დასაბუთებულ აცილებას უცხადებს საექსპერტო დაწესებულებას.

სასამართლო-სამედიცინო და კრიმინალისტიკური ექსპერტიზის ჩატარების ამ ნორმით დადგენილი წესი თანაბრად ვრცელდება როგორც პროცესის მწარმოებელი ორგანოს (პირს) მიერ ექსპერტიზის დანიშვნაზე, ისე მხარის მიერ ანაზღაურებით ექსპერტის მოწვევაზე.

3. ამ კოდექსის 96-ე მუხლის მე-2 ნაწილის მიხედვით, ექსპერტად დანიშნულ პირს უნდა გააჩნდეს სპეციალური ცოდნა, მაგრამ ეს მხოლოდ ერთ-ერთი პირობაა იმისათვის, რომ სპეციალური ცოდნის მქონე პირი ექსპერტად დაინიშნოს (ან მხარის მიერ მოწვევულ იქნას), იგი უნდა მუშაობდეს საექსპერტო დაწესებულებაში, ან გააჩნდეს შესაბამისი ლიცენზია.

4. მომკვლევს, გამოძიებელს ან პროკურორს ექსპერტიზის დანიშვნის შესახებ დადგენილება გამოაქვს ამ კოდექსის 367-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით გათვალისწინებული წესის შესაბამისად. ეს დადგენილება სავალდებულოა იმ პირთათვის (და, უწინარეს ყოვლისა, ექსპერტისათვის), რომელთაც იგი ეხებათ. მათ მიერ დადგენილების შეუსრულებლობა იწვევს კანონით გათვალისწინებულ პასუხისმგებლობას. ცხადია, ეს წესი ვერ გავრცელდება მხარეთა მიერ ანაზღაურებით მოწვევულ ექსპერტებზე. მხარესა და ასეთ ექსპერტს შორის ურთიერთობა მოწესრიგებულია ამ კოდექსის 359-ე მუხლის მე-4 ნაწილში ხსენებული შეთანხმებით, რომელზეც ვრცელდება გარიგების შესახებ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის შესაბამისი დებულებები.

მუხლი 360-363. უკომენტაროდ

მუხლი 364. ალტერნატიული ექსპერტიზა

მხარეს უფლება აქვს საკუთარი ინიციატივითა და თავის ხარჯზე ჩაატაროს ექსპერტიზა იმ გარემოების დასადგენად, რომელსაც, მისი აზრით, შეუძლია ხელი შეუწყოს მისივე ინტერესების დაცვას. ექსპერტიზის ჩატარებისა და ექსპერტის წინაშე დასმული საკითხის შესახებ მხარემ დაუყოვნებლივ უნდა აცნობოს მომკვ-

ლევს, გამოძიებელსა ან პროკურორს, რომლის წარმოებაშიცაა სისხლის სამართლის საქმე. საქსპერტო დაწესებულება ვალდებულია ჩაატაროს მხარის მიერ დანიშნული და ანაზღაურებული ექსპერტიზა. მხარის მოთხოვნით, ექსპერტის დასკვნა სავალდებულო წესით დაერთვის სისხლის სამართლის საქმეს და შეფასდება სხვა მტკიცებულებებთან ერთად.

(იხ. ამ კოდექსის 357-ე მუხლის კომენტარი).

მუხლი 365-366. უკომენტაროდ

მუხლი 367. დადგენილება ექსპერტიზის დანიშვნის შესახებ

1. მომკვლევს, გამოძიებელს ან პროკურორს ექსპერტიზის დანიშვნის შესახებ გამოაქვს დადგენილება, რომელშიც უნდა აღინიშნოს ექსპერტიზის დანიშვნის საფუძველი, ნივთიერი მტკიცებულებები და ექსპერტიზისათვის გაგზავნილი სხვა ობიექტები იმის მითითებით, თუ სად, როდის და რა ვითარებაში აღმოაჩინეს ცნობები, რომლებსაც უნდა დაემყაროს ექსპერტის დასკვნები, ექსპერტის წინაშე დასმული კითხვები, საქსპერტო დაწესებულების დასახელება ან იმ პირის გვარი, რომელსაც დაევალა ექსპერტიზის ჩატარება.

2. დადგენილება ექსპერტიზის დანიშვნის შესახებ სავალდებულოა იმ პირთათვის, რომელთაც იგი ეხებათ.

(იხ. ამ კოდექსის 359-ე მუხლის კომენტარი).

მუხლი 368. იძულების შარბლები ექსპერტიზის ჩატარებისას

1. ქირურგიული ან სამედიცინო გამოკვლევის სხვა მეთოდების გამოყენება, რომლებიც იწვევს ძლიერი ტკივილის შეგრძნებას, დასაშვებია მხოლოდ იმ პირის თანხმობით, რომელსაც ექსპერტიზა უნდა ჩაუტარდეს, ხოლო თუ მას 16 წლის ასაკისათვის არ მიუღწევია ან ფსიქიკურად არის დაავადებული, — მშობლების, მეურვეების ან მზრუნველების თანხმობით.

2. დაზარალებულისა და მოწმის იძულებითი ექსპერტიზა დაუშვებელია, გარდა ვენერიული თუ სხვა ინფექციური დაავადების დადგენისა და აგრეთვე იმ შემთხვევებისა, როცა ეჭვიმითანილი ან ბრალდებული მოითხოვს იმ დაზარალებულის ჩვენების შემოწმებას, რომელიც ამხელს მას დანაშაულის ჩადენაში. დაზარალებულისა და მოწმის იძულებითი ექსპერტიზა დასაშვებია მხოლოდ მოსამართლის ბრძანების საფუძველზე.

1. ამ მუხლის 1-ლი ნაწილით დადგენილი წესი გამორიცხავს ისეთი ექსპერტიზის ჩატარებას, რომელიც იწვევს ძლიერი ტკივილის შეგრძნებას, ასევე – გამოსაკვლევი პირის თანხმობის გარეშე. თუ პირს 16 წლის ასაკისათვის არ მიუღწევია, ან იგი ფსიქიკურად არის დაავადებული, საჭიროა მშობლის, მეურვის ან მზრუნველის თანხმობა. ეს წესი თანაბრად ვრცელდება როგორც ბრალდებულზე, ისე დაზარალებულზე და მოწმეზე.

2. საპროცესო კოდექსი უშვებს დაზარალებულისა და მოწმის იძულებით ექსპერტიზას ორ შემთხვევაში: ა) თუ საჭიროა მათი ვენერიული ან სხვა ინფექციური დაავადების დადგენა; ბ) როცა ეჭვიმითანილი ან ბრალდებული დასაბუთებულად მოითხოვს იმ დაზარალებულის ან მოწმის ჩვენების შემოწმებას, რომელიც ამხელს მას დანაშაულის ჩადენაში. ეს ორი შემთხვევა ამომწურავია. დაზარალებულისა და მოწმის იძულებითი ექსპერტიზა ნიშნავს ამ პირთა თავისუფლების შეზღუდვას, რის გამოც მისი ჩატარება შეიძლება მხოლოდ მოსამართლის ბრძანების საფუძველზე.

მუხლი 369-374. უკომენტაროდ

თავი XLV-XLVI. უკომენტაროდ

სისხლის სამართლის საქმის წარმოების შეჩერება

მუხლი 390. სისხლის სამართლის საქმის წარმოე- ბის შეჩერების საფუძვლები

1. სისხლის სამართლის საქმის წარმოებას აჩერებს გამოძიებელი ან პროკურორი 29-ე მუხლში მითითებული საფუძველით და იმავე მუხლით დადგენილ ვადებში.

2. სისხლის სამართლის საქმის წარმოების შეჩერების შესახებ გამოძიებელს ან პროკურორს გამოაქვს მოტივირებული დადგენილება.

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 390-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი უთითებს ამავე კოდექსის 29-ე მუხლში ჩამოთვლილ საფუძველებსა და ვადებზე. შესაძლოა, პრაქტიკაში სირთულე წარმოშვას საქმის შეჩერების იმ საფუძველმა და ვადამ, რომელიც მოხსენიებულია 29-ე მუხლის „გ“ პუნქტში. ამ პუნქტის მიხედვით, სისხლის სამართალწარმოება ჩერდება, თუ ბრალდებული ფსიქიკურად ან სხვა მძიმე ავადმყოფობით დაავადდა, რაც დადასტურებულია სასამართლო-სამედიცინო ან სასამართლო-ფსიქიატრიული ექსპერტიზის დასკვნით – დაუყოვნებლივ ამ ფაქტის დადგენიდან ბრალდებულის გამოჯანმრთელებამდე, ხოლო თუ ასეთი რამ ნ თვის განმავლობაში არ მოხდა, აღიძვრება წარმოება სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიების გამოსაყენებლად.

ცხადია, აზრი არა აქვს საქმის შეჩერებას იმ შემთხვევაში, როდესაც ბრალდებული დანაშაულის ჩადენამდე ან ჩადენის შემდეგ დაავადდა ისეთი უკურნებელი ავადმყოფობით, რაც ხელს უშლის მის მიმართ გამოძიების წარმოებას, ხოლო ავადმყოფობის სახე და ფორმა არ იძლევა საშუალებას აღიძვრას წარმოება სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიების გამოსაყენებლად (მაგ. ონკოლოგიური ხასიათის მძიმე დაავადება). ასეთ შემთხვევაში წინასწარი გამოძიება კი არ უნდა შეჩერდეს, არამედ დამთავრდეს, და თუ არსებობს საკმარისი მტკიცებულებები, საქმე უნდა წარიმართოს

სასამართლოში საბრალდებო დასკვნით. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 74-ე მუხლის მე-2 ნაწილის შესაბამისად, სასამართლოს შეუძლია სასჯელისაგან გაათავისუფლოს ის, ვინც დაავადებულია ისეთი მძიმე ავადმყოფობით, რაც ხელს უშლის სასჯელის მოხდას.

მუხლი 391. რამდენიმე ბრალდებულის საქმის წარმოების შეჩერება

თუ საქმის წარმოებაში ჩაბმულია რამდენიმე ბრალდებული, ხოლო შეჩერების საფუძველი ყველა ბრალდებულს არ ეხება, გამოძიებულს ან პროკურორს უფლება აქვს ცალკე წარმოებად გამოყოს და შეაჩეროს საქმე ცალკეულ ბრალდებულთა მიმართ ან საერთოდ შეაჩეროს მთელი საქმის წარმოება, თუ ყველა ბრალდებულის მონაწილეობის გარეშე ვერ გაგრძელდება გამოძიება ან სასამართლო განხილვა. ამასთან, უნდა გადაწყდეს თითოეული ბრალდებულის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების ან სხვა საპროცესო იძულების საკითხი.

1. სსსკ 391-ე მუხლის მიხედვით, პროცესის მწარმოებელი ორგანო (პირი) ვალდებულია, თუ საქმის წარმოება მთლიანად შეჩერდა, მოტივირებული დადგენილების გამოტანისთანავე თითოეული ბრალდებულის მიმართ გადაწყვიტოს აღკვეთის ღონისძიების ან სხვა საპროცესო იძულების საკითხი, ე.ი. ხელახლა იმსჯელოს იმის შესახებ, ბრალდებულის მიმართ ადრე შერჩეული აღკვეთის ღონისძიება ან სხვა საპროცესო იძულება უნდა დარჩეს ძალაში, თუ არა. ამასთან, პროცესის მწარმოებელი ორგანო (პირი) არ არის უფლებამოსილი მიმართოს სასამართლოს შუამდგომლობით უფრო მძიმე აღკვეთის ღონისძიების შეფარდების თხოვნით მხოლოდ იმ მოტივით, რომ საქმის წარმოება შეჩერდა, თუ არ არსებობს ამ კოდექსის 159-ე მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული საფუძველი (დაპატიმრების შეფარდება ბრალდებულის მიერ ნაკლებად მკაცრი აღკვეთის ღონისძიების დარღვევის შემთხვევაში).

2. „სხვა საპროცესო იძულებაში“ იგულისხმება ამ კოდექსის მეოთხე კარში გათვალისწინებული, ბრალდებულის თანამდებობიდან გადაყენება, ქონებაზე ყადაღის დადება და სხვ.

მუხლი 392-394. უკომენტაროდ

მუხლი 395. სისხლის სამართლის საქმის შეწყვეტის საფუძველი

მომკვლევით, გამოძიებული ან პროკურორი ვალდებულია შეწყვეტოს სისხლის სამართლის საქმე, როგორც კი წარმოიქმნება 28-ე მუხლში მითითებული საფუძველი.

ეს მუხლი მომკვლევს, გამოძიებელს ან პროკურორს ავალდებულებს შეწყვეტონ სისხლის სამართლის საქმე, როგორც კი წარმოიშობა 28-ე მუხლში მითითებული საფუძველი. ეს ვალდებულება პირობადადებულია. სსსკ 28-ე მუხლის მე-7 ნაწილის მიხედვით, იმავე მუხლის 1-ლი ნაწილის „გ“, „ზ“, „თ“ და „ო“ ქვეპუნქტებსა და ამავე მუხლის მე-2-3 ნაწილებში აღნიშნული საფუძველით საქმის შეწყვეტა დაუშვებელია, თუ ბრალდებული ამის წინააღმდეგაა.

მუხლი 396. საქმის შეწყვეტის წესი

1. სისხლის სამართლის საქმის შეწყვეტის საფუძველის წარმოშობისას მომკვლევს, გამოძიებელს ან პროკურორს გამოაქვს მოტივირებული დადგენილება საქმის შეწყვეტის შესახებ. მომკვლევი და გამოძიებელი აღნიშნულ დადგენილებას საქმესთან ერთად უგზავნის პროკურორს.

2. მომკვლევის ან გამოძიებლის მიერ გამოტანილი დადგენილების მიღებიდან არა უგვიანეს 10 დღისა, 155-ე მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული შემთხვევის გარდა, პროკურორი ვალდებულია შეისწავლოს სისხლის სამართლის საქმე და მიიღოს ერთ-ერთი შემდეგი გადაწყვეტილება:

ა) დაამტკიცოს დადგენილება;

ბ) გააუქმოს დადგენილება და საქმე დაუბრუნოს მომკვლევს ან გამოძიებელს მოკვლევის ან გამოძიების ხარვეზის შესავსებად, ქმედების კვალიფიკაციის დასაზუსტებლად და ახალი ბრალდების დასადგენად;

გ) შეცვალოს საქმის შეწყვეტის საფუძველი.

1. ამ მუხლის 1-ლი ნაწილით გათვალისწინებული წესის დაცვა ვერ დააბრკოლებს მომჩივანის მიერ მისთვის 242-ე მუხლის მე-2 ნაწილით მინიჭებული უფლების განხორციელებას (სასამართლოსათვის უშუალოდ მიმართვის უფლება. იხ. 242-ე მუხლის კომენტარი).

2. სსსკ 155-ე მუხლის მე-3 ნაწილი ეხება პირის მიმართ სისხლისსამართლებრივი დევნის შეწყვეტისას აღკვეთის ღონისძიების გაუქმების აუცილებლობას. 396-ე მუხლის მე-2 ნაწილში კი საუბარია პროკურორის უფლებამოსილებაზე, მომკვლევის ან გამოძიებლის მიერ სისხლის სამართლის საქმის შეწყვეტის შემთხვევაში. თუმცა, პირის მიმართ სისხლისსამართლებრივი დევნის შეწყვეტის შემთხვევაშიც, პროკურორი იგივე უფლებამოსილებით სარგებლობს. აქ უფრო 155-ე მუხლის მე-2 ნაწილით დადგენილი წესი უნდა ვიგულისხმოთ, რომლის მიხედვით აღკვეთის ღონისძიება უქმდება მხოლოდ სასამართლოს გადაწყვეტილებით 155-ე მუხლის მე-3 ნაწილში აღწერილი იმ შემთხვევის გარდა, როდესაც სისხლისსამართლებრივი დევნა წყდება პროკურორის მიერ დამტკიცებული გამოძიებლის მოტივირებული დადგენილებით. როგორც აღინიშნა, სსსკ 396-ე მუხლის მე-2 ნაწილით დაწესებული ათდღიანი ვადაც ვერ დააბრკოლებს 242-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული უფლებამოსილების განხორციელებას.

მუხლი 397-399. უკომენტაროდ

მუხლი 400. შეწყვეტილ სისხლის სამართლის საქმეზე წარმოების განახლება

1. სისხლის სამართლის საქმის წარმოება უნდა განახლდეს, თუ სასამართლომ გააუქმა დადგენილება სისხლის სამართლის საქმის წარმოების შეწყვეტის შესახებ, ოღონდ იმ პირობით, თუ არ გასულა სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემის ხანდაზმულობის ვადა.

2. სისხლის სამართლის საქმის წარმოების განახლების შესახებ წერილობით უნდა ეცნობოს ეჭვმიტანილს, ბრალდებულსა და დამცველს, დაზარალებულსა და მის წარმომადგენელს, სამოქალაქო მოსარჩელეს, სამოქალაქო მოპასუხესა და მათს წარმომადგენლებს,

აგრეთვე პირს, რომლის განცხადებითაც აღიძრა სისხლის სამართლის საქმე.

1. სსსკ მე-400 მუხლი ავალდებულებს მომკვლევს, გამოძიებელს, პროკურორს განაახლოს სისხლის სამართლის საქმის წარმოება, თუ არ გასულა სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემის ხანდაზმულობის ვადა. ცხადია, იმ შემთხვევაში, თუ ბრალდებული წინააღმდეგია ხსენებული მოტივით საქმის შეწყვეტისა, პროცესის მწარმოებელი ორგანო (პირი) ვალდებულია განაახლოს საქმის წარმოება იმ შემთხვევაშიც, თუ გასულია სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემის ხანდაზმულობის ვადა (იხ. 28-ე მუხლის მე-7 ნაწილი).

2. ამ მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული წესის დაუცველობა, ე.ი. წერილობითი ფორმით შეუტყობინებლობა პროცესის მწარმოებელ ორგანოს (პირს) ართმევს უფლებას, აწარმოოს საპროცესო მოქმედებანი ამ ნაწილში მითითებულ პირთა მიმართ.

მუხლი 401-403. უკომენტაროდ

მუხლი 404. საქმის გაცნობის გადადება

1. პროცესის მონაწილის შუამდგომლობით, საპატიო მიზეზის არსებობისას, საქმის გაცნობა შეიძლება გადაიდოს არა უმეტეს 7 დღით.

2. თუ დამცველი ან წარმომადგენელი დანიშნულ ვადაში არ გამოცხადდება საქმის გასაცნობად, ბრალდებულს, დაზარალებულს, სამოქალაქო მოსარჩელესა და სამოქალაქო მოპასუხეს ეძლევათ შესაძლებლობა მომდევნო 2 დღის მანძილზე მოიწვიონ სხვა დამცველი ან წარმომადგენელი, ანდა მოითხოვონ მათი დანიშვნა სახელმწიფოს ხარჯზე.

1. სსსკ 404-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი აწესებს, საპატიო მიზეზების არსებობისას, საქმის გაცნობის გადადების შესაძლებლობას არა უმეტეს 7 დღით, რომლის დინება დაიწყება გამოძიების დამთავრების შესახებ გამოძიებლის მიერ 401-ე მუხლის 1-ლ ნაწილში ჩამოთვლილ პირთათვის წერილობითი შეტყობინების ჩაბარების მომდევ-

ნო დლიდან (იხ. ვადების გამოთვლის წესი, სსსკ 212-ე მუხლი).

2. 414-ე მუხლის მე-2 ნაწილი ბრალდებულს, დაზარალებულს, სამოქალაქო მოსარჩელეს და სამოქალაქო მოპასუხეს უფლებას ანიჭებს საქმის გაცნობის ეტაპზე მოიწვიონ სხვა დამცველი ან წარმომადგენელი, ანდა მოითხოვონ მათი დანიშვნა სახელმწიფოს ხარჯზე, თუ დამცველი ან წარმომადგენელი დანიშნულ ვადაში არ გამოცხადდება საქმის გასაცნობად. ამასთან, ამ დებულებაში არაუფერია ნათქვამი მომკვლევის, გამოძიებლის ან პროკურორის ანალოგიურ უფლებაზე. 404-ე მუხლის ორივე ნაწილის დებულება მოწოდებულია, ერთის მხრივ, უზრუნველყოს პროცესის მონაწილეთა დაცვის უფლება, ხოლო მეორეს მხრივ, არ დაუშვას სამართალწარმოების უსაფუძვლო გაჭიანურება. ამასთან, არ არის გამორიცხული, რომ სამართალწარმოების უსაფუძვლო გაჭიანურება გამოიწვიოს პროცესის მონაწილის მიერ 404-ე მუხლის მე-2 ნაწილით მინიჭებული უფლების გამოუყენებლობამ (მაგალითად, სამართალწარმოების ხელოვნურად გაჭიანურება). ამიტომ, მიუხედავად იმისა, რომ 404-ე მუხლის მე-2 ნაწილში არაუფერია ნათქვამი პროცესის მწარმოებელი ორგანოს (პირის) ანალოგიურ უფლებაზე, მათ აქვთ უფლება, თუ დამცველი ან წარმომადგენელი დანიშნულ ვადაში არ გამოცხადდება საქმის გასაცნობად, მომდევნო ორი დღის მანძილზე მოიწვიონ სხვა დამცველი სახელმწიფოს ხარჯზე.

მუხლი 405. უკომენტაროდ

მუხლი 406. საქმის მასალების გაცნობის დრო

1. დაუშვებელია საქმის გაცნობის დროის შეზღუდვა ან პროცესის მონაწილის იძულება, დააჩქაროს საქმის გაცნობა, თუ ამ კოდექსით სხვა რამ არ არის დადგენილი.

2. თუ პროცესის მონაწილე შეგნებულად აჭიანურებს საქმის გაცნობას, გამოძიებელს უფლება აქვს გამოიტანოს პროკურორის მიერ სანქცირებული დადგენილება საქმის გაცნობის გონივრული და საკმარისი ვადის მითითებით.

3. საქმის გასაცნობად მხარეს უნდა გამოეყოს დღე-ღამეში არა ნაკლებ 6 და არა უმეტეს 8 საათისა.

4. ბრალდებულისა და მისი დამცველის მიერ საქმის გაცნობის დრო არ ჩაითვლება წინასწარი გამოძიებისა და ბრალდებულის პატიმრობაში ყოფნის კანონით დადგენილ ვადაში.

1. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი არ აწესებს საქმის გაცნობის კონკრეტულ ვადებს. 406-ე მუხლის მე-2 ნაწილში ამ ვადის განსაზღვრისათვის გამოყენებულია შეფასებითი ტერმინები – „გონივრული“ და „საკმარისი“. ამის გამო საქმის გაცნობის ვადის დაწესება უნდა მოხდეს საქმის მოცულობის, მისი სირთულის, საქმის გაცნობის პროცესის მონაწილე პირის განათლების დონის, ჯანმრთელობის მდგომარეობის და სხვა კრიტერიუმების გათვალისწინებით.

2. როგორც აღინიშნა, საქმის გაცნობის ვადას აწესებს არა კანონი, არამედ პროცესის მწარმოებელი ორგანო (პირი). თუ მას მიაჩნია, რომ პროცესის მონაწილე შეგნებულად აჭიანურებს საქმის მასალების გაცნობას (მაგალითად, საქმის გასაცნობად მას გამოეყო დღე-ღამეში 6 საათი, მაგრამ ეცნობა მხოლოდ 3 საათის განმავლობაში, ან ეცნობოდა საქმის მასალების უმნიშვნელო რაოდენობას, მიუხედავად იმისა, რომ ჰქონდა საკმარისი დრო), იგი ვალდებულია ამის შესახებ გამოიტანოს მოტივირებული დადგენილება, რომელშიც მითითებული იქნება როგორც ასეთი დასკვნის დამადასტურებელი გარემოებანი, ისე ამ საქმის გასაცნობად საჭირო ოპტიმალური ვადა. გამომძიებლის დადგენილება ძალაში შევა მხოლოდ პროკურორის მიერ მისი დამტკიცების შემდეგ.

3. 405-ე მუხლის მე-2 ნაწილის მიხედვით, პროცესის მონაწილეებს სისხლის სამართლის საქმის ყველა ტომი გასაცნობად უნდა წარედგინოთ თანმიმდევრულად ან ერთდროულად. ამიტომ მრავალპირიან (როცა არის რამდენიმე ბრალდებული, დაზარალებული, სამოქალაქო მოსარჩელე, სამოქალაქო მოპასუხე) სისხლის სამართლის საქმეზე, მისი გაცნობის დაწყების ვადად ჩაითვლება ამ უფლების მქონე რომელიმე პირის მიერ პირველივე ტომის გაცნობის დაწყების დღე, ხოლო გაცნობის დამთავრების ვადად ჩაითვლება უკანასკნელი პირის მიერ საქმის ყველა მასალის გაცნობის დამთავრების დღე.

*მუხლი 412. საბრალდებო დასკვნით შემოსულ საქ-
მებზე პროკურორის მიერ გადასახვე-
ტი საკითხები*

გამომძიებლისაგან შემოსული საქმის განხილვისას პროკურორი ან მისი მოადგილე ვალდებულია შეამოწმოს:

ა) იყო თუ არა ქმედება, რომელიც ბრალდებულს ერაცხება, და არის თუ არა ამ ქმედებაში დანაშაულის შემადგენლობა;

ბ) ზომ არ არსებობს საქმის შეწყვეტის გარემოებები;

გ) ყოველმხრივი, სრული და ობიექტურია თუ არა წინასწარი გამოძიება;

დ) დასაბუთებულია თუ არა წაყენებული ბრალდება საქმეში არსებული მტკიცებულებებით;

ე) წაყენებული აქვს თუ არა პირს ბრალდება ყველა დანაშაუ-
ლებრივი ქმედებისათვის, რომელიც მოკვლევაზე ან წინასწარმა გამო-
ძიებამ დაადგინა;

ვ) მიცემულია თუ არა პასუხისგებაში როგორც ბრალდებული, ასევე დანაშაულის ჩადენაში მხილებული ყველა პირი;

ზ) სწორია თუ არა დანაშაულის კვალიფიკაცია;

თ) შედგენილია თუ არა საბრალდებო დასკვნა საპროცესო ნორმების დაცვით;

ი) სწორად არის თუ არა არჩეული აღკვეთის ღონისძიება;

კ) მიღებულია თუ არა ზომები წარდგენილი სამოქალაქო სარ-
ჩელისა და შესაძლო საპროცესო კონფისკაციის უზრუნველსაყ-
ოფად;

ლ) გამოვლენილია თუ არა მიზეზები და პირობები, რომლებმაც
ხელი შეუწვევს დანაშაულის ჩადენას, და მიღებულია თუ არა
ზომები მათ აღსაკვეთად;

მ) დაცულია თუ არა მოკვლევის ან წინასწარი გამოძიების
ორგანოების მიერ ამ კოდექსის ყველა სხვა მოთხოვნა.

(იხ. ამ კოდექსის 424-ე მუხლის კომენტარი)

მუხლი 413-416. უკომენტაროდ

სამართალში მიცემა

მუხლი 417. სამართალში მიცემა

1. სასამართლო სხდომაზე საქმის განსახილველად საკმაო საფუძვლის არსებობისას მოსამართლე (სასამართლო), წინასწარ არ წყვეტს რა ბრალეულობის საკითხს, გამოიტანს დადგენილებას (განჩინებას) ბრალდებულის სამართალში მიცემის შესახებ.

2. არასრულწლოვანთა დანაშაულის ან იმ დანაშაულის საქმეზე, რომლისთვისაც სასჯელად შეიძლება დაინიშნოს თავისუფლების აღკვეთა 15 წელზე მეტი ვადით ან უვადო თავისუფლების აღკვეთა, აგრეთვე იმ შემთხვევაში, თუ მოსამართლე არ ეთანხმება საბრალდებო დასკვნას, აგრეთვე 422-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული შუამდგომლობის არსებობის დროს, ტარდება სასამართლოს განმწესრიგებელი სხდომა.

3. მოსამართლეს (სასამართლოს) განმწესრიგებელ სხდომაზე გამოაქვს დადგენილება (განჩინება) ბრალდებულის სამართალში მიცემის შესახებ, აბრუნებს საქმეს დამატებითი გამოძიებისათვის, წყვეტს საქმეს წარმოებით, აჩერებს საქმის წარმოებას ან წარმართავს საქმეს განსჯადობით, აგრეთვე წყვეტს საკითხს აღკვეთის ღონისძიების შესახებ ამ კოდექსით დადგენილი წესით. ბრალდებულის სამართალში მიცემის შემთხვევაში სასამართლოს განმწესრიგებელ სხდომაზე შეუძლია საბრალდებო დასკვნიდან ამორიცხოს ბრალდების ცალკეული პუნქტი ან გამოიყენოს სისხლის სამართლის კანონი ნაკლებად მძიმე დანაშაულის შესახებ, ამასთან, არ შეცვალოს ბრალდების ფორმულირება.

1. სასამართლო სხდომაზე საქმის განხილვის საფუძვლები ჩამოთვლილია ამ კოდექსის 424-ე მუხლში. თუ საკითხს სასამართლო (მოსამართლე) დადებითად გადაწყვეტს, იგი გამოიტანს განჩინებას (დადგენილებას) ბრალდებულის სამართალში მიცემის შესახებ.

ბრალის გამომრიცხავი გარემოებები ჩამოთვლილია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის IX თავში. ამ საკითხთა

შესახებ, ბრალდებულის სამართალში მიცემის დროს, სასამართლო არ მსჯელობს.

2. სსსკ 417-ე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, სასამართლოს განმწესრიგებელი სხდომის ჩატარება სავალდებულოა:

ა) არასრულწლოვანთა დანაშაულის, ან იმ დანაშაულის საქმეზე, რომლისთვისაც სასჯელად შეიძლება დაინიშნოს თავისუფლების აღკვეთა 15 წელზე მეტი ვადით, ან უვადო თავისუფლების აღკვეთა;

ბ) თუ მოსამართლე არ ეთანხმება საბრალდებო დასკვნას. მოსამართლე შეიძლება არ ეთანხმებოდეს საბრალდებო დასკვნას, თუ მიიჩნევს, რომ:

- ბრალდებულს წარდგენილი აქვს უფრო მძიმე ბრალდება;

- ეს საქმე ამ სასამართლოს განსჯადი არ არის;

- არსებობს სსსკ 426-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის „ა“, „ბ“ და „ე“ პუნქტებით გათვალისწინებული, საქმის დამატებითი გამოძიებისათვის დაბრუნების საფუძველები.

გ) თუ არსებობს 422-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით გათვალისწინებული შუამდგომლობები დამატებითი მტკიცებულების გამოთხოვის, აღკვეთის ღონისძიებების შეცვლის, სამოქალაქო სარჩელისა და მისი უზრუნველყოფის ზომების შესახებ. ეს ჩამონათვალი ამომწურავია. ხსენებული შუამდგომლობები სასამართლოს უნდა წარედგინოს ბრალდებულის სამართალში მიცემამდე.

417-ე მუხლის მე-2 ნაწილი და 422-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი არ ავალდებულებს მოსამართლეს ჩაატაროს განმწესრიგებელი სხდომა იმ შემთხვევაში, როცა ბრალდების ან დაცვის მხარე აყენებს შუამდგომლობას 426-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის „ა“, „ბ“ და „ე“ პუნქტებით გათვალისწინებული საფუძველით, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა თვით მოსამართლეს მიაჩნია, რომ არსებობს ამ პუნქტებით გათვალისწინებული საფუძველები საქმის დამატებით გამოძიებაში დაბრუნებისა.

3. ამ მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული საკითხების გადაწყვეტისას მოსამართლე (სასამართლო) ყველა შემთხვევაში ვალდებულია გამოიტანოს მოტივირებული დადგენილება (განჩინება), ე.ი. ვალდებულია მიუთითოს (დაასაბუთოს) ამა თუ იმ გადაწყვეტილების მიღების საფუძველი.

მუხლი 420. მოსამართლის (სასამართლოს) მოქმედება საქმის შესაჩერებლად

1. თუ მოსამართლე (სასამართლო) სამართალში მიცემის საკითხის განხილვის დროს დაადგენს, რომ ბრალდებული მიიმალა და მისი ადგილსამყოფელი არ არის ცნობილი, იგი გამოიტანს დადგენილებას (განჩინებას) ბრალდებულის მოძებნამდე საქმის წარმოების შეჩერების შესახებ, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა ბრალდებული საზღვარგარეთაა და თავს არიდებს სასამართლოში გამოცხადებას.

2. ბრალდებულის ფსიქიკური ან სხვა მძიმე ავადმყოფობით დაავადების შემთხვევაში, რაც დადასტურებული იქნება სახელმწიფო სამსახურში მყოფი ექიმის მიერ, მოსამართლე (სასამართლო) გამოიტანს დადგენილებას (განჩინებას) ბრალდებულის გამოჯანმრთელებამდე საქმის წარმოების შეჩერების შესახებ.

1. ამ მუხლის 1-ლი ნაწილი ავალდებულებს სასამართლოს, სამართალში მიცემის საკითხის განხილვის დროს გამოიტანოს დადგენილება საქმის წარმოების შეჩერების შესახებ, თუ ბრალდებული მიიმალა და მისი ადგილსამყოფელი არ არის ცნობილი. ამ წესიდან გამონაკლისია შემთხვევა, როცა ბრალდებული საზღვარგარეთაა და თავს არიდებს სასამართლოში გამოცხადებას. თუ ორივე პირობა სახეზეა, სასამართლო საქმის წარმოებას კი არ აჩერებს, არამედ მოქმედებს ამ კოდექსის 443-ე მუხლის მე-2 ნაწილით დადგენილი წესის შესაბამისად, ე.ი. საქმეს განიხილავს განსასჯელის დაუსწრებლად.

2. ადრე მოქმედი საპროცესო კანონმდებლობისაგან განსხვავებით, ამ კოდექსის 420-ე მუხლის მე-2 ნაწილი საქმის შესაჩერებლად საკმარისად მიიჩნევს ექიმის ცნობას იმ პირობით, თუ ეს ექიმი სახელმწიფო სამსახურში იმყოფება. იგულისხმება, რომ თუ პირი მკურნალობს კერძო საექიმო დაწესებულებაში, ამ დაწესებულების მიერ გაცემული ცნობა პირის ავადმყოფობის შესახებ ვერ გახდება საქმის წარმოების შეჩერების საფუძველი და ამ შემთხვევაში, სასამართლომ უნდა დანიშნოს შესაბამისი ექსპერტიზა.

3. სასამართლოში განსასჯელის პატიმრობის ვადა დადგენილია სსსკ 162-ე მუხლის მე-8 და მე-9 პუნქტებით. ავადმყოფობის მოტივით საქმის წარმოების შეჩერება ვერ შეაჩერებს პატიმრობის ვადის დინებას, ვინაიდან მოქმედ საპროცესო კოდექსში ამის შესახებ არაფერია ნათქვამი, ხოლო რაიმე ანალოგიის გამოყენება, ამ კოდექსის მე-7 მუხლის მე-4 პუნქტის მიხედვით, დაუშვებელია.

მუხლი 421. უკომენტაროდ

მუხლი 422. შუამდგომლობის განხილვა

1. სამართალში მიცემის საკითხის გადაწყვეტისას მოსამართლე (სასამართლო) ვალდებულია განიხილოს მხარეებისაგან შემოსული შუამდგომლობები დამატებითი მტკიცებულებების გამოთხოვის, აღკვეთის ღონისძიების შეცვლის, სამოქალაქო სარჩელისა და მისი უზრუნველყოფის ზომების შესახებ. ამასთან, მოსამართლე (სასამართლო) ვალდებულია განმარტების მისაცემად დაიბაროს შუამდგომლობის განმცხადებელი პირი, თუ იგი ამას მოითხოვს.

2. შუამდგომლობის გადაწყვეტის შედეგი ეცნობება შუამდგომლობის განმცხადებელ პირს. შუამდგომლობაზე უარის თქმა გასაჩივრებას არ ექვემდებარება, მაგრამ იგი შეიძლება კელავ იქნეს განცხადებული სასამართლო სხდომაზე.

(იხილეთ 417-ე მუხლის კომენტარი.)

მუხლი 423. უკომენტაროდ

მუხლი 424. სამართალში მიცემის დროს გაემოსაკომეში საკითხები

სამართალში მიცემის საკითხის გადაწყვეტისას მისამართლემ (სასამართლომ) უნდა განიხილოს შემდეგი საკითხები თითოეული ბრალდებულის მიმართ:

- ა) მოცემული სასამართლოს განსჯადია თუ არა საქმე;
- ბ) ქმედება, რომელიც ბრალდებულს ერაცხება, შეიცავს თუ არა დანაშაულის შემადგენლობას.

გ) ქმედებას, რომელიც ბრალდებულს ერაცხება, სწორად აქვს თუ არა შეფარდებული სისხლის სამართლის კანონი;

დ) ზომ არ არის საქმეში გარემოებები, რომლებიც იწვევს საქმის შეწყვეტას ან შეჩერებას;

ე) შეკრებილია თუ არა საჭირო მტკიცებულებები სასამართლო სხდომაზე საქმის განსახილველად;

ვ) ჩატარდა თუ არა გამოძიება სრულად და ობიექტურად, ზომ არ არსებობს დამატებითი გამოძიებისათვის საქმის დაბრუნების საფუძველი;

ზ) მოკვლევისა და გამოძიების დროს ზომ არ დარღვეულა საპროცესო კანონი;

თ) შედგენილია თუ არა საბრალდებო დასკვნა 409-ე მუხლის მოთხოვნათა შესაბამისად;

ი) სწორად არის თუ არა შერჩეული აღკვეთის ღონისძიება;

კ) მიღებულია თუ არა სამოქალაქო სარჩელის ან შესაძლო საპროცესო კონფისკაციის უზრუნველყოფის ზომები;

ლ) უნდა დაკმაყოფილდეს თუ არა მხარის შუამდგომლობა;

მ) სწორად არის თუ არა გაერთიანებული ან გამოყოფილი სისხლის სამართლის საქმეები.

სსსკ 424-ე მუხლი ამომწურავად ჩამოთვლის სასამართლოს მიერ განსახილველ და გადასაწყვეტ საკითხებს ბრალდებულის სამართალში მიცემისას:

ა) განსჯადობის საკითხის გადაწყვეტისას სასამართლო ვალდებულია იხელმძღვანელოს სსსკ 48-ე მუხლით დადგენილი წესით;

ბ) ეს პუნქტი კონკრეტული დანაშაულის შემადგენლობას კი არ გულისხმობს, არამედ – ზოგადად დანაშაულის შემადგენლობის არსებობას, ე.ი. ირკვევა – ატარებს თუ არა ქმედება საერთოდ მართლწინააღმდეგობისა და ბრალეულობის ნიშნებს;

გ) ეს პუნქტი, „ბ“ პუნქტისაგან განსხვავებით, გულისხმობს კონკრეტული დანაშაულის შემადგენლობას;

დ) საქმის შეწყვეტის ან შეჩერების საფუძველები მოცემულია ამ კოდექსის XLVII და XLVIII თავებში (იხ. შესაბამისი კომენტარი);

ე) ეს პუნქტი გულისხმობს იმას, რომ წარმოებული წინასწარი

გამოძიება იმდენად არასრულია, რომ იგი არ შეიძლება სასამართლოს სხდომაზე შეივსოს; ან პირიქით – არსებითად სრულია.

ვ) ამ პუნქტში დასმული საკითხების გადაწყვეტიტისას სასამართლომ უნდა იხელმძღვანელოს სსსკ მე-18 და 426-ე მუხლებით;

ზ) ეს პუნქტი გულისხმობს ამ კოდექსის მოთხოვნათა არსებით დარღვევას, რომელთა განმარტება და ჩამონათვალი მოცემულია სსსკ 563-ე მუხლის პირველ და მე-2 ნაწილებში;

თ) ეს პუნქტი გულისხმობს სსსკ 409-ე მუხლით დადგენილ, საბრალდებო დასკვნის შედგენის წესსა და აუცილებელი რეკვიზიტების დაცვას;

ი) აღკვეთის ღონისძიების სწორად შერჩევა გულისხმობს, დაცულია თუ არა ამ ღონისძიების შემფარდებელი სასამართლოს მიერ ამ კოდექსის XX თავის დებულებათა მოთხოვნები;

კ) სამოქალაქო სარჩელის ან შესაძლო საპროცესო კონფისკაციის უზრუნველყოფის ზომები, აგრეთვე მათი გამოყენების წესი მოცემულია ამ კოდექსის XXIV თავის დებულებებში. გამოძიებლის მიერ ამ ზომების მიუღებლობა არ არის ამ კოდექსის მოთხოვნათა არსებითი დარღვევა, იგი ხელს ვერ შეუშლის საქმის განხილვას სასამართლოს მიერ. ამას ადასტურებს 43-ე მუხლის შინაარსი, რომლის მიხედვით სასამართლოს უფლება აქვს, განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლამდე მიიღოს სარჩელის უზრუნველყოფის ზომები, თუ ისინი მანამდე არ ყოფილა მიღებული. ასეთ შემთხვევაში სასამართლო ვალდებულია გამოძიების მიმართ გამოიტანოს კერძო განჩინება სსსკ 50-ე მუხლით და 515-ე მუხლის მე-3 ნაწილით დადგენილი წესით;

ლ) განმწესრიგებელ სხდომაზე მხარეთა შუამდგომლობის განხილვის წესი დადგენილია ამ კოდექსის 422-ე მუხლით;

მ) სისხლის სამართლის საქმეთა გაერთიანების ან გამოყოფის საფუძველთა შესახებ იხ. 245-ე და 246-ე მუხლები.

მუხლი 425. უკომენტაროდ

*მუხლი 426. სისხლის სამართლის საქმის დაბრუნება
დამატებითი გამოძიებისათვის*

1. სისხლის სამართლის საქმეს დამატებითი გამოძიებისათვის მოსამართლე (სასამართლო) განმწესრიგებელი სხდომიდან წარმართავს იმ შემთხვევაში, თუ:

ა) წარმოებული მოკვლევა ან გამოძიება არსებითად არასრულია და იგი არ შეიძლება სასამართლო სხდომაზე შეივსოს;

ბ) მოკვლევის ორგანომ, მომკვლევმა, გამომძიებელმა ან პროკურორმა დაუშვა ამ კოდექსის მოთხოვნათა არსებითი დარღვევა, რაც ხელს უშლის საქმის განხილვას სასამართლოს მიერ;

გ) პროკურორი შუამდგომლობს ბრალდებულისათვის უფრო მძიმე ბრალდების ან ისეთი ბრალდების წაყენებას, რომელიც არსებითად განსხვავდება პირვანდელი ბრალდებისაგან;

დ) პროკურორი შუამდგომლობს ბრალდებულად სხვა პირის ჩაბმას;

ე) თუ საქმეები არასწორად არის გაერთიანებული ან გამოყოფილი;

ვ) დაზარალებული დასაბუთებულად შუამდგომლობს ბრალდებულისათვის უფრო მძიმე ბრალდების ან ისეთი ბრალდების წაყენებას, რომელიც არსებითად განსხვავდება პირველი ბრალდებისაგან, ანდა საქმეში ბრალდებულად სხვა პირის ჩაბმას.

2. დამატებითი გამოძიების ჩასატარებლად საქმის პროკურორისათვის დაბრუნებისას მოსამართლე (სასამართლო) ვალდებულია დადგენილებაში (განჩინებაში) მიუთითოს დაბრუნების საფუძველი, დამატებით გამოსარკვევი გარემოებანი და ის საგამოძიებო მოქმედებანი, რომლებიც უნდა ჩატარდეს. მოსამართლეს (სასამართლოს) უფლება აქვს გადაწყვიტოს, რომ დამატებითი გამოძიება დაევალოს სხვა გამომძიებელს.

3. როცა მოკვლევის ორგანოს ან გამომძიებელს არ მიუღია ზომები დანაშაულით მიყენებული მატერიალური ზიანის ანაზღაურების ან შესაძლო საპროცესო კონფისკაციის უზრუნველსაყოფად, თუ ასეთ ზომებს უშუალოდ სასამართლო ვერ მიიღებს, მოსამართლე (სასამართლო) დამატებითი გამოძიებისათვის საქმის დაუბრუნებლად თავისი დადგენილებით (განჩინებით) ავალებს სათანადო ორ-

განოს განახორციელოს უზრუნველყოფის ჯეროვანი ღონისძიებანი.

4. საქმის დამატებითი გამოძიებისათვის დაბრუნებისას მოსამართლე (სასამართლო) ვალდებულია გადაწყვიტოს ბრალდებულის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების, შეცვლის ან გაუქმების საკითხი ამ კოდექსით დადგენილი წესით.

1. სსსკ 426-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი შეიცავს განმწესრიგებელი სხდომიდან საქმის დამატებითი გამოძიებისათვის დაბრუნების კანონით გათვალისწინებულ საფუძველთა ამომწურავ ჩამონათვალს. თუ რომელიმე მათგანი არსებობს, სასამართლო ვალდებულია საქმე დააბრუნოს დამატებითი გამოძიებისათვის. მართალია, ამ მუხლის პირველ ნაწილში ნათქვამია, რომ მასში ჩამოთვლილი საფუძველებით სასამართლო (მოსამართლე) საქმეს დამატებითი გამოძიებისათვის წარმართავს განმწესრიგებელი სხდომიდან, მაგრამ იგივე საფუძველებით ხდება საქმის დაბრუნება სასამართლო სხდომიდანაც, საქმის არსებითად განხილვის დროს (იხ. 501-ე მუხლის მე-2 ნაწილი).

ა) „გამოძიება არსებითად არასრულია“ – ნიშნავს იმას, რომ გამოძიებლის ან პროკურორის მიერ არ არის დაცული ამ კოდექსის მე-18 მუხლის მოთხოვნა საქმის გარემოებათა ყოველმხრივი, ობიექტური და სრული გამოკვლევის შესახებ (მაგ. არ არის გარკვეული – მოხდა თუ არა დანაშაული, ვინ ჩაიდინა იგი, არ არის გამოკვლეული ბრალდებულის როგორც მამხილებელი, ისე გამამართლებელი გარემოებანი, თუ ამ გარემოებათა დადგენა სცილდება სასამართლოს შესაძლებლობას). ცხადია, გამოძიების პროცესში დაშვებული ასეთი დარღვევები ვერ შეივსება სასამართლო სხდომაზე. ისეთი გარემოებების გამოურკვევლობა, რომელთა შევსება შესაძლებელია სასამართლო სხდომაზე, ვერ გახდება 426-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის „ა“ პუნქტის შესაბამისად საქმის დაბრუნების საფუძველი (მაგ. არ არის გარკვეული პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი და შემამსუბუქებელი გარემოებები, არ არის მიღებული ღონისძიებები სარჩელის უზრუნველსაყოფად, არ არის დაკითხული რომელიმე მოწმე, რომლის გამოძახება და დაკითხვა სასამართლოს შეუძლია, არ არის ჩატარებული ისეთი ექსპერტიზა, რომლის ჩასატარებლად

არ არის აუცილებელი დამატებითი საგამოძიებო მოქმედებები და ა.შ.);

ბ) სისხლის სამართლის საპროცესო კანონის არსებითი დარღვევის ლეგალურ განმარტებას და ამ საფუძველზე საქმის გამოძიებაში დაბრუნების შემთხვევათა ამომწურავ ჩამონათვალს იძლევა ამ კოდექსის 563-ე მუხლის 1-ლი და მე-2 ნაწილები;

გ) სსსკ 57-ე მუხლის მე-3 ნაწილის მიხედვით, პროკურორი ვალდებულია მონაწილეობა მიიღოს სასამართლო განმწესრიგებულ სხდომაში. ამასთან, მას უფლება აქვს განაცხადოს შუამდგომლობა და აცილება, წარმოადგინოს მტკიცებულებანი, მონაწილეობა მიიღოს მტკიცებულებათა დასაშვებობის საკითხის განხილვაში, საქმის შეწყვეტის, საქმის წარმოების შეჩერების, დამატებითი გამოძიებისათვის საქმის დაბრუნების, სასამართლოში საქმის წარმართვისა და სხვა საკითხების განხილვაში. პროკურორის ეს უფლებები კანონით შეუზღუდავია და თუ იგი ჩათვლის, რომ არსებობს ბრალდებულისათვის უფრო მძიმე ბრალდების წაყენების საფუძველი, სასამართლო ვალდებულია საქმე დააბრუნოს დამატებითი გამოძიების საწარმოებლად, ვინაიდან, კონსტიტუციითა და საპროცესო კანონით, მხოლოდ პროკურორს აქვს დაკისრებული სისხლისსამართლებრივი დევნის ფუნქცია;

დ) ამ პუნქტით გათვალისწინებული გარემოება ემყარება წინა, „გ“ პუნქტის ანალოგიურ საფუძველს;

ე) საქმეთა გაერთიანების ან გამოყოფის საფუძველები გამოცემულია ამ კოდექსის 245-ე და 246-ე მუხლებში;

ვ) ახალმა საპროცესო კოდექსმა შემოიღო სუბსიდიური დევნის პრინციპი, რომლის მიხედვით დაზარალებულსა და მის წარმომადგენელს უფლება აქვთ მხარი დაუჭირონ იმ ბრალდებას, რომელიც ფორმულირებულია პროკურორის მიერ (იხ. 25-ე მუხლი). აქედან გამომდინარე, სახელმწიფო ბრალმდებლის (პროკურორის) და სუბსიდიური ბრალმდებლის (დაზარალებულის) უფლებამოსილებანი განსხვავებულია. თუ პროკურორის მოთხოვნა საქმის წინასწარ გამოძიებაში დაბრუნების შესახებ ყველა შემთხვევაში სავალდებულოა, დაზარალებულის მოთხოვნით საქმე გამოძიებაში დაბრუნდება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მის შუამდგომლობას სასამართლო დასაბუთებულად ჩათვლის.

2. სასამართლოს მიერ სისხლის სამართლის საქმის დამატებითი გამოძიებისათვის დაბრუნების შესახებ გადაწყვეტილება, ისევე, როგორც ზოგადად სათათბირო ოთახში გამოტანილი ყველა განჩინება (დადგენილება), მოტივირებული უნდა იყოს. ამ გადაწყვეტილებაში სასამართლომ მხოლოდ 426-ე მუხლის პირველ ნაწილში ჩამოთვლილი საფუძვლები კი არ უნდა მიუთითოს, არამედ სხვა გარემოებანიც, რომელთა გამოკვლევა ასევე აუცილებელია. გარდა ამისა, განჩინებაში (დადგენილებაში) სასამართლომ (მოსამართლემ) უნდა აღნუსხოს ის საგამოძიებო მოქმედებანი, რომლებიც უნდა ჩატარდეს დამატებით გარემოებათა გამოსარკვევად.

„გ“ და „დ“ პუნქტებით გათვალისწინებული საფუძვლებით საქმის დაბრუნების განჩინების (დადგენილების) მოტივაციად ჩაითვლება პროკურორის შუამდგომლობაზე მითითება.

3. 426-ე მუხლის მე-3 ნაწილი აღწერს გამოძიების მიერ დაშვებულ არაარსებით დარღვევას, რომელიც თავისთავად არ წარმოადგენს საქმის დამატებითი გამოძიებისათვის დაბრუნების აუცილებელ საფუძველს.

4. ბრალდებულის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების, შეცვლის ან გაუქმების საფუძვლები და წესი გადმოცემულია ამ კოდექსის XX თავის დებულებებში (იხ. შესაბამისი კომენტარი).

მუხლი 427. უკომენტაროდ

მუხლი 428. სასამართლოს განმწესრიგებელი სხდომის დამდგენილება (განჩინება) და მისი გასაჩივრების წესი

1. სასამართლოს განმწესრიგებელი სხდომის დადგენილებაში (განჩინებაში) უნდა აღინიშნოს: სასამართლო სხდომის დრო და ადგილი, სასამართლოს სახელწოდება, სასამართლოს შემადგენლობა, სასამართლო სხდომის მდივანი, პროკურორი, საქმე, რომელიც იხილება, და მიღებული გადაწყვეტილება.

2. განჩინებას ხელს აწერს სასამართლოს შემადგენლობა, ხოლო დადგენილებას – მოსამართლე.

3. 426-ე და 427-ე მუხლის საფუძველზე რაიონული (საქალაქო) სასამართლოს განმწესრიგებელი სხდომის განჩინება (დადგენილება) მხარეების მიერ შეიძლება გასაჩივრდეს შესაბამისად აფხაზეთისა და აჭარის უმაღლეს სასამართლოებსა და თბილისისა და ქუთაისის საოლქო სასამართლოების საგამოძიებო კოლეგიებში, ხოლო საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის, აგრეთვე უმაღლესი სასამართლოებისა და საოლქო სასამართლოების სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიების განჩინება – საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატაში, 5 დღის ვადაში.

4. ამ მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებულ შემთხვევაში საჩივარი განიხილება 243-ე მუხლით დადგენილი წესით 10 დღის ვადაში. გამოტანილი დადგენილება (განჩინება) არ გასაჩივრდება.

ამ მუხლის 1-ლი, მე-2 და მე-3 ნაწილები კომენტარს არ საჭიროებს. მე-4 ნაწილის რედაქცია კი, საკმაოდ არასრულყოფილია და მან შეიძლება გაურკვევლობა გამოიწვიოს. მუხლის მე-3 ნაწილი აწესრიგებს სასამართლოს (მოსამართლის) მიერ განმწესრიგებელი სხდომის განჩინების (დადგენილების) გასაჩივრების იერარქიას, ხოლო მე-4 ნაწილი ადგენს, რომ ასეთი საჩივარი განიხილება 243-ე მუხლით დადგენილი წესით. ბოლო წინადადებაში ნათქვამია, რომ გამოტანილი დადგენილება (განჩინება) არ გასაჩივრდება, რაც გულისხმობს იმას, რომ 243-ე მუხლით დადგენილი წესის ანალოგიურად, 428-ე მუხლის მე-3 ნაწილში ჩამოთვლილ იმ ინსტანციათა განჩინება, რომლებმაც განიხილეს მხარეთა საჩივარი პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ განმწესრიგებელი სხდომის გადაწყვეტილებაზე, აღარ გასაჩივრდება.

მუხლი 429. სასამართლოში სისხლის სამართლის საქმის გაცნობის უფლება

1. ბრალდებულის სამართალში მიცემის შემდეგ, საქმის სასამართლო განხილვის დაწყებამდე 5 დღის ვადაში, ხოლო რთულ საქმეებზე – 10 დღის ვადაში პროკურორს, განსასჯელს, მის დამ-

ცველს და კანონიერ წარმომადგენელს, სამოქალაქო მოსარჩელეს, სამოქალაქო მოპასუხეს და მათ წარმომადგენლებს უფლება აქვთ დამატებით გაეცნონ საქმის მასალებს, გააკეთონ სათანადო ამონაწერები და გადაიღონ ასლები.

2. თუ საქმის სასამართლო განხილვაში მონაწილეობს დამცველი, რომელსაც წინასწარ გამოძიებაში მონაწილეობა არ მიუღია, ან თუ განსასჯელი წინასწარი გამოძიების დამთავრებისას საქმის მასალებს არ გასცნობია, მათ უფლება აქვთ საქმის სასამართლო განხილვის დაწყებამდე 10 დღის ვადაში, ხოლო რთულ და მრავალ-ეპიზოდური საქმეებზე — 30 დღის ვადაში გაეცნონ საქმეს, გააკეთონ სათანადო ამონაწერები და გადაიღონ ასლები.

1. საქმის გაცნობის ხუთდღიანი და ათდღიანი ვადა პრაქტიკულად თავსდება 433-ე მუხლით დადგენილ, საქმის განხილვის დაწყების ვადაში, და ამ მუხლით გათვალისწინებული უფლების განსახორციელებლად კანონი რაიმე დამატებით ვადებს არ ითვალისწინებს.

2. მუხლის მე-2 ნაწილი ითვალისწინებს საქმის გაცნობის განსაკუთრებულ ვადებს იმ შემთხვევაში, თუ დამცველს წინასწარ გამოძიებაში მონაწილეობა არ მიუღია, ან თუ განსასჯელი წინასწარი გამოძიების დამთავრებისას საქმის მასალებს არ გასცნობია. განსასჯელი ამ უფლებით უზრუნველყოფილია მაშინაც, თუ მან თვით განაცხადა უარი წინასწარი გამოძიების პროცესში საქმის მასალების გაცნობაზე. მე-2 ნაწილით გათვალისწინებულ შემთხვევაში — რთულ და მრავალეპიზოდურ საქმეებზე არ ვრცელდება 433-ე მუხლით დაწესებული საქმის განხილვის დაწყების ვადები, ვინაიდან სწორედ დაცვის უფლების რეალური განხორციელება კანონმდებლის მიერ მართებულად არის მიჩნეული უფრო მნიშვნელოვან საპროცესო ღირებულებად, ვიდრე 433-ე მუხლით გათვალისწინებული ვადების განუხრელი დაცვა.

მუხლო 430-431. უკომენტაროდ

*მუხლი 432. მოსამართლის მოქმედება იმ სისხლის
სამართლის საქმეზე, რომელიც მხო-
ლოდ დაჯარალებულის საჩივრით აღი-
კვრება და რომელზედაც წინასწარი
გამოძიება არ ჩატარებულა.*

1. სისხლის სამართლის საქმე იმ დანაშაულის გამო, რომელიც ამ კოდექსის 27-ე მუხლშია აღნიშნული აღიძვრება მოსამართლის დადგენილებით. სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის შესახებ დადგენილების გამოტანამდე მოსამართლე ვალდებულია მიიღოს ზომები დაზარალებულისა და იმ პირის შესარიგებლად, რომლის მიმართაც შეტანილია საჩივარი. მოსამართლე ერთპიროვნულად ნიშნავს საქმის განხილვას. თუ აუცილებელია, ვიდრე საქმის განხილვა დაინიშნებოდეს, მოსამართლე იბარებს ბრალდებულსა და დაზარალებულს იმ მტკიცებულებების გამოსარკვევად, რომლებიც სასამართლო შემოწმებას საჭიროებს.

2. შეგვებული ბრალდებები შეიძლება გაერთიანდეს ერთ წარმოებად, სანამ სასამართლოში საქმის განხილვა დაიწყებოდეს.

3. სასამართლოში საქმის განხილვამდე არა უგვიანეს 3 დღე-ღამისა განსასჯელს უნდა ჩაბარდეს დაზარალებულის განცხადების ასლი, სასამართლო სხდომაზე დაბარების უწყება საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის იმ მუხლის აღნიშნით, რომლითაც მას ბრალი ედება, და სასამართლო სხდომაზე დაბარებულ პირთა სია.

(იხ. LXII თავის დებულებათა კომენტარები.)

მუხლი 433. სასამართლო სხდომაზე საქმის განხილვის დაწყების ვადა

სასამართლო სხდომაზე საქმის განხილვა უნდა დაიწყოს ბრალდებულის სამართალში მიცემის შესახებ მოსამართლის (სასამართლოს) დადგენილების (განჩინების) გამოტანიდან არა უგვიანეს 10 დღე-ღამისა, ხოლო რთულ საქმეებზე – არა უგვიანეს 14 დღე-ღამისა.

(იხ. 429-ე მუხლის კომენტარი.)

**მუხლი 435. საქმის განხილვისას სასამართლოს
შემადგენლობის უცვლელობა**

1. სასამართლომ საქმე ერთი და იმავე შემადგენლობით უნდა განიხილოს. თუ რომელიმე მოსამართლეს არ შეუძლია სხდომაში მონაწილეობის მიღება, მას ცვლიან იმავე სასამართლოს სხვა მოსამართლით და საქმის განხილვა იწყება ხელახლა, გარდა 436-ე მუხლით გათვალისწინებული შემთხვევებისა.

2. მოსამართლე, რომელიც სასამართლო სხდომაში ვერ იღებს მონაწილეობას საპატიო მიზეზით, შეიძლება შეცვალოს იმავე დონის სხვა სასამართლოს მოსამართლემ კანონით დადგენილი წესით.

1. ამ მუხლის 1-ლი ნაწილის მიხედვით, თუ ამ კოდექსით გათვალისწინებულ შემთხვევაში რომელიმე მოსამართლეს (ან მსაჯულს) არ შეუძლია სხდომაში მონაწილეობის მიღება, მას ცვლიან იმავე სასამართლოს მოსამართლით და საქმის განხილვა ხელახლა იწყება. „საერთო სასამართლოების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის მე-17 მუხლის მიხედვით, მისი შეცვლა იმავე სასამართლოს სხვა მოსამართლით განეკუთვნება სასამართლოს თავმჯდომარის კომპეტენციას, რომელმაც, ცხადია, უნდა იმოქმედოს საპროცესო კანონის შესაბამისი დებულებებით. სასამართლოს თავმჯდომარე ვერ ჩაერევა მოსამართლის შეცვლის საკითხის გადაწყვეტაში, თუ სხდომის დარბაზში საქმის განხილვის დაწყებიდან იმყოფებოდა სათადარიგო მოსამართლე (ან მსაჯული), რომელიც სასამართლო მოქმედებებში არ იღებდა მონაწილეობას. ამ კოდექსის 436-ე მუხლის შესაბამისად, ამ შემთხვევაში საქმის განხილვა გაგრძელდება.

2. საქართველოს სსსკ 108-ე მუხლის მე-11 ნაწილის მიხედვით იმ მოსამართლის შეცვლა იმავე დონის სხვა მოსამართლით, რომელიც სასამართლო სხდომაში ვერ იღებს მონაწილეობას საპატიო მიზეზით, განეკუთვნება საოლქო სასამართლოს თავმჯდომარის კომპეტენციას. იგულისხმება ის შემთხვევა, როდესაც იმავე სასამართლოს სხვა მოსამართლესაც არ შეუძლია საქმის განხილვაში მონაწილეობის მიღება.

მუხლი 436. სათადარიგო მოსამართლე და სათადარიგო მსაჯული

1. თუ საქმის განხილვა დიდ დროს მოითხოვს, სასამართლო სხდომის დარბაზში საქმის განხილვის დაწყებიდან შეიძლება იმყოფებოდნენ სათადარიგო მოსამართლე და ორი სათადარიგო მსაჯული, რომლებიც სასამართლო მოქმედებებში არ იღებენ მონაწილეობას.

2. მოსამართლის ან მსაჯულის სასამართლოს შემადგენლობიდან გამოსვლისას სათადარიგო მოსამართლე ან სათადარიგო მსაჯული ცვლის გამოსულს და საქმის განხილვა გრძელდება. მათივე მოთხოვნით შეიძლება ცალკეული სასამართლო მოქმედების განახლება. (იხ. 435-ე მუხლის კომენტარი)

მუხლი 437. სასამართლო სხდომის თავმჯდომარის უფლებამოსილება

1. რაიონულ (საქალაქო) სასამართლოს სხდომას თავმჯდომარეობს ამ სასამართლოს თავმჯდომარე ან მოსამართლე, ხოლო სხვა სასამართლო სხდომას, — ამ სასამართლოს თავმჯდომარე, თავმჯდომარის მოადგილე ან სასამართლოს წევრი.

2. თავმჯდომარე წარმართავს სასამართლო სხდომას, ახორციელებს ამ კოდექსით გათვალისწინებულ ყველა საპროცესო მოქმედებას, რაც აუცილებელია მტკიცებულებათა ყოველმხრივი, სრული და ობიექტური გამოკვლევისა და ჭეშმარიტების დასადგენად; ამასთან, სასამართლო განხილვას განარიდებს ყველაფერს, რაც არ არის დაკავშირებული განსახილველ საქმესთან, უზრუნველყოფს მხარეთა თანასწორობას.

3. თავმჯდომარე უზრუნველყოფს სასამართლოს დარბაზში წესრიგის დაცვას. მისი განკარგულებები წესრიგის დაცვასთან დაკავშირებით სავალდებულოა მხარეებისა და სასამართლოს დარბაზში დამსწრე ყველა პირისათვის.

4. თავმჯდომარის მოქმედებათა გამო რომელიმე მხარის ან სხვა პირის პრეტენზიები შეაქვთ სასამართლო სხდომის ოქმში და მათ სასამართლოს შემადგენლობა განიხილავს იმავე სხდომაზე.

5. თუ თავმჯდომარე გამოეთიშა სხდომას, მის მოვალეობას ასრულებს ასაკით უფროსი მოსამართლე.

1. ამ მუხლის მე-2 და მე-3 ნაწილებში სრულად არის განსაზღვრული სასამართლო სხდომის თავმჯდომარის კომპეტენციის ფარგლები და ამ ფარგლებში განხორციელებული ყოველი მოქმედება ან განკარგულება სავალდებულოა მხარეებისა და სასამართლო დარბაზში მყოფი ყველა პირისათვის.

2. 437-ე მუხლის მე-4 ნაწილი არ გულისხმობს თავმჯდომარის იმ მოქმედებას, რომელიც დაკავშირებულია მხარეთა მიერ წამოყენებულ შუამდგომლობებთან (მათი გამოყენების წესი განსაზღვრულია სსსკ 453-ე მუხლით). იგულისხმება მხოლოდ ის მოქმედებები, რომლებიც ხორციელდება 437-ე მუხლის მე-2 და მე-3 ნაწილებით განსაზღვრული კომპეტენციის ფარგლებში. თავმჯდომარის მოქმედებათა გამო გამოთქმული პრეტენზიები, რომლებიც შეტანილ უნდა იქნას სასამართლო სხდომის ოქმში, იმავე სხდომაზე განიხილება ადგილზე თათბირით და ამ პრეტენზიების თაობაზე, სასამართლოს სახელით, პასუხობს სხდომის თავმჯდომარე (რაც ასევე შეაქვს სხდომის ოქმში).

მუხლი 438. უკომენტაროდ

მუხლი 439. სასამართლო განხილვის შეჯიბრებითობა

1. სასამართლო განხილვა მიმდინარეობს ბრალდებისა და დაცვის მხარეთა პოლემიკის სახით.

2. ბრალდებისა და დაცვის მხარეებს აქვთ თანაბარი საპროცესო უფლებები და შესაძლებლობები.

3. სასამართლოს უფლება არა აქვს შეასრულოს ბრალდების ან დაცვის ფუნქციები.

4. სასამართლო უზრუნველყოფს მხარეთა მიერ მტკიცებულებების წარდგენისა და გამოკვლევისათვის საჭირო პირობებს, ამასთან, იცავს მიუკერძოებლობას და თავს იკავებს საკუთარი ინიციატივით მტკიცებულებათა გამოთხოვისგან.

5. განაჩენის ან სხვა შემაჯამებელი გადაწყვეტილების გამოტანამდე მოსამართლეს უფლება არა აქვს გამოთქვას აზრი განსასჯელის დამნაშავედ თუ უდანაშაულოდ ცნობის შესახებ.

6. ერთი მხარის შუამდგომლობასა და განცხადებასთან დაკავშირებით სასამართლო ისმენს მეორე მხარის აზრსაც.

7. სასამართლო განხილვისას ბრალდების მხარეს წარმოადგენენ პროკურორი – სახელმწიფო ბრალმძებელი, დაზარალებული (კერძო ბრალმძებელი), სამოქალაქო მოსარჩელე და მათი წარმომადგენლები; დაცვის მხარეს – დამცველი, განსასჯელი, მისი კანონიერი წარმომადგენელი, სამოქალაქო მოპასუხე, მისი კანონიერი წარმომადგენელი, პირი, რომლის მიმართაც გამოიყენება სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიება, და მისი წარმომადგენელი.

(იხ. მე-15 მუხლის კომენტარი)

მუხლი 440-442. უკომენტაროდ

მუხლი 443. განსასჯელის მონაწილეობა სასამართლო განხილვაში

1. სასამართლო განხილვაში მონაწილეობს განსასჯელი.

2. განსასჯელის დაუსწრებლად საქმის განხილვა შეიძლება მხოლოდ მაშინ, როცა:

ა) განსასჯელი საქართველოს ფარგლებს გარეთაა და თავს არიდებს სასამართლოში გამოცხადებას;

ბ) განსასჯელი, რომელსაც შეიძლება დაენიშნოს თავისუფლების აღკვეთა არა უმეტეს 3 წლისა, შუამდგომლობს საქმე განიხილოს მის დაუსწრებლად და, ამასთანავე, სასამართლოს მიაჩნია, რომ განსასჯელის დაუსწრებლად განხილვა ხელს არ შეუშლის საქმის გარემოებათა ყოველმხრივ, სრულად და ობიექტურად გამოკვლევას.

3. თუ საქმე იხილება ორი ან მეტი განსასჯელის მიმართ და სასამართლო გამოძიების სტადიაზე რომელიმე მათგანი სხდომაზე არ გამოცხადდა, სასამართლოს შეუძლია საქმის განხილვა განაგრძოს სხვათა მიმართ, თუ ეს არ შელახავს გამოუცხადებელი განსასჯელის ინტერესებს და გავლენას არ მოახდენს სასამართლო გამოძიების სისრულესა და ობიექტურობაზე. ამასთან, სასამართლომ უნდა უზრუნველყოს განსასჯელისათვის მისი მონაწილეობის

გარეშე წარმოებული ოქმის გაცნობა. განსასჯელის დაუსწრებლად საქმის განხილვაში მისი დამცველის მონაწილეობა სავალდებულოა.

1. სასამართლო განხილვაში, როგორც წესი, უნდა მონაწილეობდეს განსასჯელი. 443-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“ და „ბ“ პუნქტებში ჩამოთვლილია ორი განსაკუთრებული შემთხვევა. „ა“ პუნქტის მიხედვით, განსასჯელის ყოფნა საქართველოს ფარგლებს გარეთ, არ არის მის დაუსწრებლად საქმის განხილვის საკმარისი საფუძველი. იგი, იმავდროულად, თავს უნდა არიდებდეს სასამართლოში გამოცხადებას. თავის არიდების ფაქტი ასახულ უნდა იქნას სასამართლოს მოტივირებულ განჩინებაში ბრალდებულის სამართალში მიცემის შესახებ.

ამ მუხლის მე-2 ნაწილის „ბ“ პუნქტის მიხედვით, მხოლოდ განსასჯელის თხოვნა – საქმე განიხილონ მის დაუსწრებლად, ასევე არ არის ამისათვის საკმარისი საფუძველი. სასამართლო ვალდებულია, შესაბამისი განჩინებით დაასაბუთოს, რომ განსასჯელის დაუსწრებლად საქმის განხილვა ხელს არ შეუშლის საქმის გარემოებათა ყოველმხრივ, სრულ და ობიექტურ გამოკვლევას.

2. 443-ე მუხლის მე-3 ნაწილში ჩამოთვლილი ორი შემთხვევა ფაქტობრივად ერთმანეთს აპირობებს. თუ განსასჯელის დაუსწრებლად საქმის განხილვის განგრძობა სხვა პირთა მიმართ გავლენას მოახდენს სასამართლო გამოძიების სისრულესა და ობიექტურობაზე, ცხადია, ამით შეილახება გამოუცხადებელი განსასჯელის ინტერესებიც. ამასთან, შესაძლებელია სხდომის გაგრძელებამ გავლენა არ მოახდინოს სასამართლო გამოძიების სისრულესა და ობიექტურობაზე (მაგალითად, არ შეიცვლება განსასჯელის დაუსწრებლად შემოწმებული მტკიცებულებების ბუნება), მაგრამ ამით შეილახოს ამ განსასჯელის ინტერესები (მაგ. სხდომის მონაწილე სხვა განსასჯელი ამხელს მას დანაშაულის ჩადენაში, ან სხვა განსასჯელის დამცველმა მოითხოვა ისეთი მტკიცებულებების გამოკვლევა, რომელიც უშუალო ზეგავლენას ახდენს გამოუცხადებელი განსასჯელის ბრალეულობის ხარისხზე და სხვ.).

მუხლი 444-449. უკომენტაროდ

მუხლი 450. სასამართლო განხილვის წარმოდგენა

საქმის სასამართლო განხილვა ტარდება განსასჯელის მიმართ მხოლოდ იმ ბრალდების ფარგლებში, რომლითაც განსასჯელი სამართალში მისცეს, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა პროკურორმა ბრალდება შეცვალა განსასჯელის სასარგებლოდ.

1. ამჟამად მოქმედმა სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსმა მკვეთრად შემოსაზღვრა სასამართლო განხილვის ფარგლები. სასამართლოს არა აქვს უფლება, მტკიცებულებათა გამოკვლევის პროცესში შეუდგეს იმ მასალათა განხილვას, რომლებიც სცილდება იმ ბრალდების ფარგლებს, რაც წინასწარმა გამოძიებამ განსასჯელს წარუდგინა, და რომლითაც იგი სამართალშია მიცემული. სასამართლოს არა აქვს ამის უფლება იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც რომელიმე მტკიცებულების გამოკვლევისას აღმოჩნდება, რომ განსასჯელს სხვა დანაშაულიც აქვს ჩადენილი. ასეთ დროს სასამართლოს მხოლოდ იმის უფლება აქვს, რომ საქმე დააბრუნოს დამატებითი გამოძიების საწარმოებლად, იმ პირობით, თუ ამის შესახებ იშუამდგომლა პროკურორმა, ან დასაბუთებულად იშუამდგომლა დაზარალებულმა.

არსებობს გარკვეული კოლიზია სსსკ 450-ე მუხლითა და 452-ე მუხლის მე-2 ნაწილით დადგენილ წესებს შორის. 452-ე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, თუ განსახილველ და გამოვლენილ დანაშაულებრივ ქმედებათა შორის კავშირი არ არსებობს, სასამართლო განჩინებით (დადგენილებით) პროკურორს აცნობებს გამოვლენილ ახალ ფაქტებს, სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის საკითხის გადასაწყვეტად. ცხადია, ასეთი კავშირის არსებობა საქმის დამატებითი გამოძიებისათვის დაბრუნების საფუძველია, მაგრამ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ამის შესახებ შუამდგომლობენ პროკურორი ან დაზარალებული. ასეთი შუამდგომლობის არარსებობა სასამართლოს ართმევს უფლებას დააბრუნოს საქმე დამატებითი გამოძიებისათვის, რაც გარკვეულ სიძნელეს ქმნის 450-ე მუხლის და 452-ე მუხლის მე-2 ნაწილით დადგენილი წესების გამოყენებისას. ცხადია, გამოვლენილი დანაშაულებრივი ქმედება არ შეიძლება დარჩეს რეაგირების გარეშე, და სასამართლო ყველა შემთხვევაში ვალდებულია

ბულია აცნობოს პროკურორს ამის შესახებ განჩინებით (დადგენილებით) განაჩენის გამოტანისას. თუ წინასწარი გამოძიების ჩატარებით დადგინდა, რომ სასამართლო განხილვისას გამოვლენილ დანაშაულებრივ ქმედებას მართლაც ჰქონდა ადგილი, ეს გარემოება ჩაითვლება ახლად აღმოჩენილად, აქედან გამომდინარე ყველა საპროცესო შედეგით.

2. თუ პროკურორმა ბრალდება შეცვალა განსასჯელის სასარგებლოდ (ე.ი. შეამცირა ბრალდების ფარგლები, მოხსნა რომელიმე მუხლით გათვალისწინებული ბრალდება), სასამართლო ვალდებულია, მტკიცებულებები გამოიკვლიოს პროკურორის მიერ შეცვლილი ბრალდების ფარგლებში. ამასთან, საჭირო არ არის ახალი საბრალდებო დასკვნის წარმოდგენა, მაგრამ, პროკურორი ვალდებულია, შეცვლილ ბრალდებასთან ერთად, დააზუსტოს იმ მტკიცებულებათა ფარგლები, რომელთა გამოკვლევა მას საჭიროდ მიაჩნია.

მუხლი 451. უკომენტაროდ

მუხლი 452. სასამართლოს მიერ მიღებული სხვა გადაწყვეტილებები

1. 426-ე მუხლში აღნიშნული საფუძვლის არსებობისას სასამართლო საქმეს აბრუნებს დამატებითი გამოძიების ან ბრალდების მხარის (პროკურორის, დაზარალებულის ან მისი წარმომადგენლის) შუამდგომლობით ბრალდებულისათვის უფრო მძიმე ბრალდების წაყენების მიზნით.

2. თუ სასამართლო განხილვისას გამოვლინდა, რომ განსასჯელმა კვლავ ჩაიდინა დანაშაული, ან დანაშაული ჩაიდინა პირმა, რომლისთვისაც ბრალდება არ წაუყენებიათ ბრალდების მხარის (პროკურორის, ბრალდებულის ან მისი წარმომადგენლის) დასაბუთებული შუამდგომლობით, სასამართლო სისხლის სამართლის საქმეს აბრუნებს დამატებითი გამოძიებისათვის. თუ განსახილველ და გამოვლენილ დანაშაულებრივ ქმედებათა შორის კავშირი არ არსებობს, სასამართლო განჩინებით (დადგენილებით) პროკურორს აცნობებს გამოვლენილ ახალ ფაქტებს სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის საკითხის გადასაწყვეტად.

3. სასამართლო სისხლის სამართლის საქმის წარმოებას წყვეტს 28-ე მუხლში არსებულ საფუძველზე.

4. გამამტყუნებელი ან გამამართლებელი განაჩენი სასამართლოს გამოაქვს 503-504-ე მუხლებში აღნიშნულ საფუძველზე.

5. სასამართლო წყვეტს საკითხს აღკვეთის ღონისძიების გაუქმების, შეცვლის ან შერჩევის შესახებ.

(იხილეთ 450-ე მუხლის კომენტარი)

მუხლი 453. სასამართლო სხდომაზე განჩინების (დადგენილების) გამოტანის წესი

1. სასამართლო განხილვის დროს ყველა გადასაწყვეტ საკითხზე სასამართლოს გამოაქვს განჩინება, ხოლო მოსამართლეს – დადგენილება.

2. განჩინება (დადგენილება) დამატებითი გამოძიების ჩასატარებლად საქმის გაგზავნის, მისი წარმოების შეწყვეტის ან შეჩერების, აღკვეთის ღონისძიების შერჩევის, შეცვლის ან გაუქმების, აცილებისა და ექსპერტიზის დანიშვნის, მტკიცებულებათა დაუშვებლობისა და საქმიდან ამოღების შესახებ სასამართლოს ან მოსამართლეს გამოაქვს სათათბირო ოთახში.

3. სხვა განჩინება (დადგენილება) სასამართლოს ან მოსამართლეს გამოაქვს ზემოთ მითითებული წესით ან ადგილზე და განჩინება (დადგენილება) შეაქვს სასამართლო სხდომის ოქმში.

4. სასამართლო განხილვის დროს სასამართლოს (მოსამართლეს) განჩინებები (დადგენილებები) საჯაროდ უნდა წაიკითხონ.

5. ამ კოდექსის 208-ე მუხლის პირველ ნაწილში მითითებული ქმედების ჩადენის გამო პროცესის მონაწილეების სასამართლო სხდომის დარბაზიდან გაძევების საკითხის გადაწყვეტა ხდება მოსამართლის (სასამართლოს) დადგენილებით (განჩინებით) სათათბირო ოთახში.

(იხილეთ 468-ე მუხლის კომენტარი)

მუხლი 454-456. უკომენტაროდ

სასამართლო სხდომის მოსამზადებელი ნაწილი

მუხლი 457-467. უკომენტაროდ

მუხლი 468. შუამდგომლობის განცხადება და გადაწყვეტა

1. თავმჯდომარე პროცესის მონაწილე ბრალდებისა და დაცვის მხარეთა წარმომადგენლებს ეკითხება, აქვთ თუ არა შუამდგომლობა, რომ გამოითხოვონ ან საქმეს დაურთონ ახალი მტკიცებულებანი, მოიწვიონ მოწმეები, ექსპერტები, დანიშნონ ექსპერტიზა, გამოითხოვონ ნივთიერი მტკიცებულებები და დოკუმენტები. პირი, რომელიც აღძრავს შუამდგომლობას, ვალდებულია მიუთითოს, რა გარემოებათა დასადგენად არის განცხადებული შუამდგომლობა.

2. თავმჯდომარე ვალდებულია გაარკვიოს, აქვთ თუ არა მხარეებს შუამდგომლობა საქმის მასალებიდან მტკიცებულებათა ამოღების შესახებ.

3. ყოველი განცხადებული შუამდგომლობა სასამართლომ უნდა განიხილოს და გაიგოს პროცესის მონაწილეთა აზრი. თუ გარემოებები, რომელთა დასადგენადაც განცხადებულია შუამდგომლობა, შეიძლება საქმისათვის მნიშვნელოვანი იყოს, ან თუ მტკიცებულება კანონის არსებითი დარღვევით არის მოპოვებული, სასამართლო აკმაყოფილებს შუამდგომლობას. თუ შუამდგომლობა არ დაკმაყოფილდა, სასამართლოს გამოაქვს მოტივირებული განჩინება (დადგენილება). პირს, რომელსაც უარი უთხრეს შუამდგომლობის დაკმაყოფილებაზე, უფლება აქვს განაცხადოს იგი სასამართლო გამოძიებისას.

ეს მუხლი აწესებს სასამართლოს მოსამზადებელი სხდომის სტადიაზე მხარეთა შუამდგომლობების განხილვისა და გადაწყვეტის წესს. ამ მუხლის მე-3 ნაწილით დადგენილი წესი გარკვეულ კოლიზიას ქმნის 453-ე მუხლის მე-2 ნაწილით დადგენილ წესთან, რომელიც ამომწურავად ჩამოთვლის იმ განჩინებებს (დადგენილე-

ბებს), რომლებიც სასამართლოს (მოსამართლეს) გამოაქვს სათათ-ბირო ოთახში. 468-ე მუხლის მე-3 ნაწილის მიხედვით, სასამართ-ლო (მოსამართლე) ვალდებულია გამოიტანოს მოტივირებული განჩინე-ბა (დადგენილება), თუ მხარეთა მიერ წარმოდგენილი, ამ მუხლის პირველ ნაწილში აღნიშნული შუამდგომლობა არ დაკმაყოფილდა. 453-ე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად კი, სასამართლოს ასეთი ვალდებულება აკისრია მხოლოდ მტკიცებულებათა დაუშვებლობის და საქმიდან ამოღების შესახებ საკითხის გადაწყვეტისას.

ცხადია, მტკიცებულებათა დაუშვებლობისა და საქმიდან ამოღე-ბის შესახებ საკითხის გადაწყვეტისას სასამართლო (მოსამართლე) ვალდებულია გამოიტანოს მოტივირებული განჩინება (დადგენილე-ბა) იმის მიუხედავად, აკმაყოფილებს თუ არა იგი შუამდგომლობას. 468-ე მუხლი სპეციალურად ეძღვნება სასამართლო სხდომის მო-სამზადებელ სტადიაზე შუამდგომლობის განხილვასა და გადაწყვე-ტას და მას უპირატესობა უნდა მიენიჭოს 453-ე მუხლის მე-2 ნაწილით დადგენილ წესთან შედარებით. ამიტომ 468-ე მუხლის პირველ ნაწილში ჩამოთვლილი რომელიმე შუამდგომლობის დაუკ-მაყოფილებლობის შემთხვევაში სასამართლომ უნდა გამოიტანოს მოტივირებული განჩინება (დადგენილება).

მუხლი 469. საკითხის გადაწყვეტა დაზარალებუ-ლის, მოწმის, ექსპერტისა და სპეცია-ლისტის გარეშე საქმის განხილვის შესახებ

1. თუ დაზარალებული, მოწმე, ექსპერტი და სპეციალისტი არ გამოცხადდა, სასამართლოს მხარეთა აზრის მოსმენის შემდეგ გა-მოაქვს განჩინება (დადგენილება) სასამართლო განხილვის გაგრ-ძელებისა და გამოუცხადებელ პირთა მიმართ ზომების მიღების ან სასამართლო განხილვის გადადების შესახებ. სასამართლო განხ-ილვა შეიძლება გაგრძელდეს, თუ აღნიშნულ პირთა გამოუცხადე-ბლობა ხელს არ შეუშლის საქმის გარემოებათა ყოველმხრივ, სრულ და ობიექტურ გამოკვლევას.

2. საქმის განხილვის გადადების შესახებ განჩინების (დადგე-

ნილების) გამოტანისას სასამართლოს უფლება აქვს დაკითხოს გამოცხადებული დაზარალებული და მოწმე. გადადებულ საქმეს განიხილავს მოსამართლეთა იგივე შემადგენლობა. დაკითხულ დაზარალებულსა და მოწმეს გამოიძახებენ მხოლოდ აუცილებლობის შემთხვევაში.

469-ე მუხლის პირველი ნაწილის მიხედვით, სასამართლო უფლებამოსილია გააგრძელოს სასამართლო განხილვა, თუ გამოუცხადებელ პირთა არყოფნა ხელს არ შეუშლის საქმის გარემოებათა ყოველმხრივ, სრულ და ობიექტურ გამოკვლევას, მე-2 ნაწილის მიხედვით კი, საქმის განხილვის გადადების შესახებ განჩინების (დადგენილების) გამოტანისას (ე.ი. თუ სასამართლო მივა იმ დასკვნამდე, რომ გამოუცხადებელ პირთა არყოფნა ხელს შეუშლის საქმის განხილვას), სასამართლოს უფლება აქვს დაკითხოს გამოცხადებული დაზარალებული და მოწმე. თითქოს ლოგიკურია, რომ თუ სასამართლო საქმის განხილვის გადადებას აუცილებლად მიიჩნევს, ვერც გამოცხადებულ დაზარალებულს და მოწმეს დაკითხავს. აქ საქმე გვაქვს დებულების რედაქციულ ნაკლთან. 469-ე მუხლის მე-2 ნაწილი გულისხმობს სასამართლოს (მოსამართლის) უფლებას საქმის განხილვის გადადების შესახებ განჩინებით (დადგენილებით) დაადგინოს გამოცხადებულ დაზარალებულთა და მოწმეთა დაკითხვა. ამასთან, სასამართლოს უფლება არა აქვს საქმის მოსმენის გადადების შემთხვევაში დაკითხოს გამოცხადებული ექსპერტი ან სპეციალისტი.

ასეთი წესით დაკითხული დაზარალებულისა და მოწმის ჩვენებას აქვს სრულფასოვანი მტკიცებულების მნიშვნელობა, მაგრამ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ გადადებულ საქმეს განიხილავს მოსამართლეთა იგივე შემადგენლობა. თუნდაც ერთი მოსამართლის შეცვლა, ასეთი პირის ჩვენებას უკარგავს მტკიცებულების მნიშვნელობას და იგი ხელახლა უნდა დაიკითხოს.

სასამართლო გამოძიება

მუხლი 470-472. უკომენტაროდ

*მუხლი 473. სასამართლო გამოძიების გაუქმების,
შეკვეცის ან გაგრძელების საკითხის
გადაწყვეტა*

1. თუ ყველა განსასჯელმა მთლიანად ცნო თავი დამნაშავედ და ეს აღიარება ნებაყოფლობითია, არ იწვევს მხარეთა დავასა და სასამართლოს ეჭვს, სასამართლო გამოძიება სასამართლო განჩინებით (დადგენილებით) შეიძლება არ ჩატარდეს ან შეიკვეცოს. განსასჯელის დაკითხვა ყველა შემთხვევაში სავალდებულოა.

2. აღიარების ნებაყოფლობითობისა და გულწრფელობის საკითხი სპეციალურად უნდა გამოიკვლიოს სასამართლომ მხარეთა მონაწილეობით.

3. თუ ერთ განსასჯელს ან პროცესის სხვა მონაწილეს განსხვავებული აზრი აქვს სასამართლო გამოძიების გაუქმების ან შეკვეცის თაობაზე, მტკიცებულებათა გამოკვლევა ტარდება სრული მოცულობით ან იმ მოცულობით, რომელსაც ითხოვს პროცესის ეს მონაწილე.

4. სასამართლო გამოძიების გაუქმება ან შეკვეცა დაუშვებელია იმ განსასჯელის საქმეზე, რომლის ასაკიც 16 წელზე ნაკლებია, ან რომელსაც ფიზიკური ან ფსიქიკური ნაკლი აქვს, ანდა ურთიერთსაწინააღმდეგო ჩვენებებს იძლეოდა დამნაშავედ ცნობის საკითხზე, ან ბრალად ედება ისეთი დანაშაულის ჩადენა, რომლის გამოც შეიძლება მიესაჯოს თავისუფლების აღკვეთა 15 წელზე მეტი ვადით ან უვადო თავისუფლების აღკვეთა.

5. თუ ზოგმა განსასჯელმა აღიარა დანაშაული, ზოლო ზოგი უარყოფს მათთვის წაყენებულ საერთო ბრალდებას, სასამართლო გამოძიება ტარდება სრული მოცულობით.

6. განსასჯელის დაკითხვას იწყებს დამცველი, დაცვის მხარის წარმომადგენელი, შემდეგ მას დაკითხავენ პროცესის სხვა მონაწი-

ილენი, რომლებიც არ წარმოადგენენ ბრალდების მხარეს, შემდეგ – ბრალმდებელი, ბრალდების მხარის წარმომადგენელი და პროცესის სხვა მონაწილენი, ბოლოს კი – მოსამართლე და მსაჯულები. ამის შემდეგ დამცველს უფლება აქვს დამატებითი კითხვები დაუსვას განსასჯელს.

7. თუ განსასჯელმა აღიარა დანაშაული, მაგრამ დაკითხვისას განაცხადა ფაქტები, რომლებიც შემოწმებას მოითხოვს, სასამართლო გამოძიება უნდა გაგრძელდეს.

8. იმ განსასჯელის დაკითხვის შემდეგ, რომელმაც აღიარა დანაშაული, სასამართლო აცხადებს სასამართლო გამოძიების დამთავრებას და გადადის მხარეთა კამათის მოსმენაზე.

9. თუ სასამართლო გამოძიების დასაწყისში სასამართლომ მიიღო გადაწყვეტილება მისი სრული მოცულობით ჩატარების შესახებ, შემდგომ სასამართლო გამოძიების შეკვეცა დაუშვებელია, გარდა იმ შემთხვევებისა როცა პროკურორი და დაზარალებული უარს ამბობენ ბრალდებაზე.

1. შეკვეცასა და გაუქმებას შორის ის განსხვავებაა, რომ შეკვეცის დროს სასამართლო გამოძიება ნაწილობრივ ტარდება (მაგ. ათი მოწმის ნაცვლად იკითხება ორი), ხოლო გაუქმების დროს სასამართლო გამოძიება საერთოდ არ ტარდება. განსასჯელის დაკითხვა ორივე შემთხვევაში სავალდებულოა.

2. სასამართლოს მოტივირებული განჩინებით სასამართლო გამოძიება შეიძლება არ ჩატარდეს ან შეიკვეცოს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ განსასჯელმა ნებაყოფლობით, სრულად სცნო თავი დამნაშავედ, და ეს არ იწვევს მხარეთა დევას და სასამართლოს ეჭვს. ამასთან, იგი თავს დამნაშავედ უნდა სცნობდეს გამოძიების საწყისი ეტაპიდან სასამართლო განხილვის ჩათვლით. მაგალითად, თუ პირმა ეჭვმიტანილად დაკითხვის დროს უარყო დანაშაულის ჩადენა, ხოლო შემდეგ პროცესის ყველა სტადიაზე თავი სრულად სცნო დამნაშავედ, სასამართლო გამოძიება ვერ შეიკვეცება.

სასამართლო გამოძიების გაუქმება ან შეკვეცა დაუშვებელია იმ შემთხვევაშიც, თუ: მეორე განსასჯელს, ადვოკატს, პროკურორს, დაზარალებულს სხვა აზრი აქვს; განსასჯელს 16 წელი არ შეს-

რულებია; ან აქვს ფიზიკური ან ფსიქიკური ნაკლი; ან შეიძლება მიესაჯოს 15 წელზე მეტი ვადით თავისუფლების აღკვეთა, ან ურთიერსაწინააღმდეგო ჩვენებებს იძლეოდა დამნაშავედ ცნობის საკითხზე სამართალწარმოების რომელიმე სტადიაზე.

3. ამ მუხლის მე-7 ნაწილით, განსასჯელის მიერ ისეთი ფაქტების გაცხადება, რომლებიც შემოწმებას მოითხოვს, გამორიცხავს სასამართლო გამოძიების გაუქმებას. მაგრამ ეს არ გამორიცხავს სასამართლო გამოძიების შეკვეცას. ასეთ შემთხვევაში სასამართლო გამოძიება გაგრძელდება განცხადებაში მოყვანილი ფაქტების შემოწმების ფარგლებში.

4. მუხლის მე-9 ნაწილი დაუშვებლად მიიჩნევს სასამართლო გამოძიების შეკვეცას იმ შემთხვევაში, თუ სასამართლო გამოძიების დასაწყისში მიღებულ იქნა გადაწყვეტილება მისი სრული მოცულობით ჩატარების შესახებ.

473-ე მუხლის პირველი ნაწილის მიხედვით, სასამართლო გამოძიების ჩაუტარებლობა ან შეკვეცა სასამართლოს მოვალეობა კი არ არის, უფლებაა. სასამართლოს იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც არსებობს სასამართლო გამოძიების ჩაუტარებლობის ან შეკვეცის საფუძვლები, უფლება აქვს იგი სრული მოცულობით ჩაატაროს, მაგრამ სასამართლო გამოძიების დასაწყისში მიღებულ გადაწყვეტილებას მისი სრული მოცულობით ჩატარების შესახებ, კელარ შეცვლის.

პროკურორისა და დაზარალებულის მიერ ბრალდებაზე უარის თქმა თავისთავად გამორიცხავს სასამართლო გამოძიების ჩატარების საჭიროებას.

მუხლი 474-487. უკომენტაროდ

სასამართლო კამათი და განსასჯელის საბოლოო სიტყვა

მუხლი 489-492. უკომენტაროდ

*მუხლი 493. მხარის წინადადება ბრალდების არ-
სთან დაკავშირებით*

1. სასამართლო კამათისა და განსასჯელის საბოლოო სიტყვის დამთავრების შემდეგ, სათათბირო ოთახში სასამართლოს გასვლამდე, მხარეებს უფლება აქვთ სასამართლოს წერილობით წარუდგინონ განაჩენის ან მისი ცალკეული ელემენტების მათ მიერ შედგენილი ფორმულირება.

2. წარდგენილი ფორმულირება სასამართლოსათვის არ არის სავალდებულო, მაგრამ განაჩენის გამოტანისას მისი განხილვა სავალდებულოა.

3. ფორმულირების ასლი გადაეცემა მეორე მხარეს და დაერთვის საქმეს.

1. 493-ე მუხლის დებულებები მნიშვნელოვანი ნოვაციაა. იგი უზრუნველყოფს სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების მიღებისას მხარეთა აზრის გათვალისწინებას, ამასთან, ეხმარება სასამართლოს მიღებული გადაწყვეტილების დასაბუთებაში.

მხარეებს უფლება აქვთ სასამართლოს წერილობით წარუდგინონ მთლიანად განაჩენის, ან მისი ცალკეული ელემენტების მათ მიერ შედგენილი ფორმულირება. ეს უკანასკნელი შეიძლება ასახავდეს განაჩენის აღწერილობით-სამოტივაციო, აგრეთვე სარეზოლუციო ნაწილს, ან მათ ცალკეულ მონაკვეთებს.

2. წარდგენილი ფორმულირება, ისე როგორც მხარეთა კამათისას მათ მიერ გამოთქმული აზრი, სასამართლოსათვის არ არის სავალდებულო, მაგრამ სათათბირო ოთახში (სპეციალურად მოწყობილ და დაცულ ოთახში) გადაწყვეტილების მიღებისას სასამართლო (მოსამართლე) ვალდებულია განიხილოს ეს ფორმულირება ისევე, როგორც მხარეთა მიერ გამოთქმული არგუმენტები.

3. მეორე მხარისათვის ფორმულირების ასლის გადაცემა რაიმე ხელშესახებ საპროცესო შედეგებს არ იწვევს. საქმეზე მისი დართვა განაჩენის გასაჩივრების შემთხვევაში ზემდგომი ინსტანციის სასამართლოს საშუალებას აძლევს იმსჯელოს იმის შესახებ, თუ რამდენად დასაბუთებულად ან დაუსაბუთებლად მიიღო საქმის განმხილველმა სასამართლომ ესა თუ ის გადაწყვეტილება.

მუხლი 496. განაჩენის კანონიერება. დასაბუთებულობა და სამართლიანობა

1. სასამართლოს განაჩენი უნდა იყოს კანონიერი, დასაბუთებული და სამართლიანი.

2. სასამართლოს განაჩენი კანონიერია, თუ იგი გამოტანილია საქართველოს კონსტიტუციის, ამ კოდექსისა და სხვა კანონების მოთხოვნათა დაცვით, რომელთა ნორმებიც გამოყენებული იყო სისხლის სამართლის საქმის განხილვისა და გადაწყვეტის დროს.

3. სასამართლოს განაჩენი დასაბუთებულია, თუ მისი დასკვნები ემყარება სასამართლო სხდომაზე განხილულ უტყუარ მტკიცებულებათა ერთობლიობას და ეს მტკიცებულებები საკმარისია სისხლის სამართლის საქმეზე ჭეშმარიტების დასადგენად. განაჩენში ჩამოყალიბებული ყველა დასკვნა და გადაწყვეტილება დასაბუთებული უნდა იყოს.

4. განაჩენი სამართლიანია, თუ დანიშნული სასჯელი შეესაბამება დამნაშავის პიროვნებას და მის მიერ ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმეს.

1. განაჩენის კანონიერება ნიშნავს, რომ იგი უნდა შეესაბამებოდეს საქართველოს კონსტიტუციას, საქართველოს სსსკ 497-498-ე, მე-500, 502-512-ე მუხლების მოთხოვნებს, ემყარებოდეს საქმის მასალებს, რომლებიც გამოკვლეული და განხილულია სისხლის სამართლის საპროცესო კანონის მოთხოვნათა შესაბამისად. უწინარეს ყოვლისა, განაჩენის კანონიერება ნიშნავს, რომ სასამართლომ სწორად გამოიყენა საქართველოს კონსტიტუცია, სისხლის სამართლის კანონი და სხვა კანონები.

2. განაჩენის დასაბუთებულობა ნიშნავს, რომ მისი დადგენისას სასამართლო ემყარებოდა სხდომაზე განხილულ საქმის მასალებს,

სასამართლოს დასკვნები დაფუძნებულია არა ვარაუდზე, არამედ უტყუარ მტკიცებულებებზე. მტკიცებულებების ერთობლიობაში შეფასება უნდა ქმნიდეს იმის სრულ რწმენას, რომ გამოორიცხულია სხვა გადაწყვეტილების მიღება. ღრმად უნდა იქნას გაანალიზებული ამა თუ იმ დანაშაულის შემადგენლობა და მისი მაკვალიფიცირებული ნიშნები. დამნაშავედ ცნობილი პირისათვის სასჯელის დანიშვნისას სასამართლომ უნდა გაითვალისწინოს მისი პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელი და დამამძიმებელი გარემოებები, კერძოდ – დანაშაულის მოტივი და მიზანი, ქმედებაში გამოვლენილი მართლსაწინააღმდეგო ნება, მოვალეობათა დარღვევის ხასიათი და ზომა, ქმედების განხორციელების სახე, ხერხი და მართლსაწინააღმდეგო შედეგი, დამნაშავის წარსული ცხოვრება, პირადი და ეკონომიკური პირობები, ყოფაქცევა ქმედების შემდეგ, მისი მისწრაფება, აანაზღაუროს ზიანი, შეურიგდეს დაზარალებულს.

3. განაჩენის, როგორც სასამართლოს უმნიშვნელოვანესი შემავაშებელი გადაწყვეტილების თვისობრიობის გამოსახატავად, ტერმინის „სამართლიანობის“ დამკვიდრება ნიშნავს სამართლის, როგორც თავისთავადი ღირებულების საკანონმდებლო ლეგალიზაციას. მართალია, ამ წორმის მიხედვით, მისი შინაარსი მოიცავს მხოლოდ ჩადენილი დანაშაულისა და სასჯელის თანაბარზომიერებას, მაგრამ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 39-ე მუხლის პირველი ნაწილი სასჯელის მიზნის გამოსახატავად ასევე იყენებს ტერმინს „სამართლიანობის აღდგენა“, რაც უდავოდ ადასტურებს, რომ განაჩენი ვერ იქნება კანონიერი და დასაბუთებული, თუ იგი არ არის სამართლიანი.

ამ კოდექსის 496-ე მუხლის მე-3 ნაწილის მიხედვით, იმისათვის, რომ განაჩენი სამართლიანად ჩაითვალოს, სასჯელის დანიშვნისას სასამართლომ უნდა გაითვალისწინოს ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმე, ე.ი. რა ღირებულების სიკეთე იქნა ხელყოფილი დამნაშავის მიერ. გარდა ამისა, გათვალისწინებული უნდა იქნას დანაშაულის მოტივი და მიზანი, ქმედებაში გამოვლენილი მართლსაწინააღმდეგო ნება, მოვალეობათა დარღვევის ხასიათი და ზომა, ქმედების განხორციელების სახე, ხერხი და მართლსაწინააღმდეგო შედეგი. დამნაშავის პიროვნების სამართლიანი შეფასებისათვის შესწავლილი უნდა იქნას მისი წარსული ცხოვრება, პირადი და ეკონომიკური პირობები, აგრეთვე ყოფაქცევა ჩადენილი ქმედების

შემდეგ. ადრე მოქმედი საპროცესო კანონმდებლობისაგან განსხვავებით, ამჟამად მოქმედი კანონმდებლობა არ შეიცავს პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი და შემამსუბუქებელი გარემოებების ჩამონათვალს, და ეს მთლიანად სასამართლოს მიხედულობაზეა დამოკიდებული. მაგრამ სასამართლო ვალდებულია იხელმძღვანელოს სისხლის სამართლის კოდექსის 53-ე მუხლში გადმოცემული, ზემოთჩამოთვლილი კრიტერიუმებით. ამ კრიტერიუმთა გათვალისწინებით დანიშნული სასჯელის თანაბარზომიერება დამნაშავეის პიროვნებასთან და მის მიერ ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმესთან, განსაზღვრავს განაჩენის სამართლიანობის ხარისხს.

მუხლი 497. უკომენტაროდ

მუხლი 498. განაჩენის დადგენისას სასამართლოს მიერ გადასაწყვეტი საკითხები

1. განაჩენის დადგენისას სასამართლო თანმიმდევრობით წყვეტს შემდეგ საკითხებს:

ა) ჩაიდინა თუ არა განსასჯელმა სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედება;

ბ) არის თუ არა განსასჯელის ქმედება მართლსაწინააღმდეგო;

გ) შეერაცხება თუ არა განსასჯელს ბრალად ჩადენილი ქმედება;

დ) არსებობს თუ არა განსასჯელის პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელი ან დამამძიმებელი გარემოებანი;

ე) რა სასჯელი უნდა დაენიშნოს განსასჯელს და რა ზომით;

ვ) უნდა მოიხადოს თუ არა განსასჯელმა დანიშნული სასჯელი;

ზ) რა სახის სასჯელალსრულებით დაწესებულებაში უნდა მოიხადოს განსასჯელმა თავისუფლების აღკვეთის სახით დანიშნული სასჯელი;

თ) უნდა დაკმაყოფილდეს თუ არა სამოქალაქო სარჩელი, ვის სასარგებლოდ და რა ოდენობით;

ი) გასაუქმებელია თუ არა სამოქალაქო სარჩელის ან შესაძლო საპროცესო კონფისკაციის უზრუნველსაყოფად მიღებული ზომები;

კ) როგორი იქნება ნივთიერ მტკიცებულებათა ბედი;

ლ) საჭიროა თუ არა გაუქმდეს, შეიცვალოს ან შეირჩეს აღკვეთის ღონისძიება;

მ) ვის უნდა დაეკისროს სასამართლო ხარჯები და რა ოდენობით;
ნ) დამნაშავედ მიჩნეული პირის მიმართ უნდა გამოიყენონ თუ არა იძულებითი მკურნალობა;

2. გამამართლებელი განაჩენის დადგენისას სასამართლო იღებს გადაწყვეტილებას გამართლებულისათვის გამოძიების ორგანოების, პროკურატურისა თუ სასამართლოს უკანონო მოქმედებით მიყენებული ზიანის ანაზღაურების შესახებ.

3. რამდენიმე დანაშაულის ჩადენაში პირის მსჯავრდებისას სასამართლო წყვეტს ამ მუხლის პირველი ნაწილის ა, ბ, გ, დ, ე, ვ და ზ ქვეპუნქტებში მითითებულ საკითხებს თითოეული დანაშაულის მიხედვით ცალ-ცალკე და მთლიანად.

4. დანაშაულის ჩადენაში რამდენიმე განსასჯელის მსჯავრდებისას ამ მუხლის პირველ ნაწილში აღნიშნული ყველა საკითხი უნდა გადაწყდეს ყოველი განსასჯელის მიმართ ცალ-ცალკე.

1. სასამართლოს მიერ სათათბირო ოთახში, 498-ე მუხლში ჩამოთვლილ საკითხთა გადაწყვეტის შედეგი სრულად უნდა აისახოს განაჩენის აღწერილობით-სამოტივაციო და სარეზოლუციო ნაწილებში.

– მუხლის „ა“ პუნქტში დასმული საკითხის გადასაწყვეტად, სასამართლომ უნდა გაარკვიოს – აღწერილია თუ არა ქმედება საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის რომელიმე მუხლში.

– „ბ“ პუნქტში დასმული საკითხის გადასაწყვეტად, სასამართლომ უნდა გაარკვიოს – სისხლის სამართლის კოდექსის რომელიმე ნორმაში აღწერილი ქმედება არის თუ არა მართლსაწინააღმდეგო, ე.ი. ეწინააღმდეგება თუ არა ეს ქმედება კულტურის ნორმებს. მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხავი გარემოებები ჩამოთვლილია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის VIII თავში.

– „გ“ პუნქტში დასმული საკითხის გადასაწყვეტად, სასამართლომ უნდა გაარკვიოს – სისხლის სამართლის კოდექსის რომელიმე მუხლში აღწერილი ქმედება არის თუ არა ბრალეული, ე.ი. გასაკიცხია თუ არა ინდივიდუალურ-სამართლებრივად პირის მიერ ჩადენილი მართლსაწინააღმდეგო ქმედება. ბრალის გამომრიცხავი გარემოებები ჩამოთვლილია სისხლის სამართლის კოდექსის IX თავში.

– „დ“ პუნქტში დასმული საკითხის გადაწყვეტისას, სასამართლომ უნდა იხელმძღვანელოს სისხლის სამართლის კოდექსის 53-ე

მუხლის მე-3 ნაწილში და 54-ე მუხლში გადმოცემული კრიტერიუმებით.

- სასჯელთა სახეები და მათი დანიშვნის ზოგადი საფუძვლები გადმოცემულია სისხლის სამართლის კოდექსის X და XI თავებში (იხ. 496-ე მუხლის კომენტარი).

- დანიშნული სასჯელის მოხდისაგან გათავისუფლების საფუძვლები დადგენილია სისხლის სამართლის კოდექსის 63-ე, 74-ე, 76-ე და 77-ე მუხლების დებულებებით.

- „ზ“ პუნქტში დასმული საკითხის გადაწყვეტისას, სასამართლომ უნდა იხელმძღვანელოს საქართველოს 1999 წლის 22 ივლისის კანონით „პატიმრობის შესახებ“.

- სისხლის სამართლის პროცესში სამოქალაქო სარჩელის განხილვისა და გადაწყვეტის წესი დადგენილია საქართველოს სსსკ IV თავის დებულებებით.

- სამოქალაქო სარჩელის ან შესაძლო საპროცესო კონფლიქტის უზრუნველსაყოფად მიღებული ზომების შესახებ იხილეთ სსსკ XXIV თავის დებულებები. ასეთი ზომების გაუქმებისას სასამართლომ უნდა იხელმძღვანელოს ამ კოდექსის 199-ე მუხლით.

- საქმის წარმოების დამთავრების დროს საქმეზე დართული ნივთიერი მტკიცებულებების ბედის გადაწყვეტის წესი სრულად არის რეგლამენტირებული ამ კოდექსის 124-ე მუხლით.

- სასამართლომ მსჯავრდებულის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების გაუქმების, შეცვლის ან შერჩევის საკითხი უნდა გადაწყვიტოს იმგვარად, რომ უზრუნველყოფილი იქნას განაჩენის აღსრულება.

- საკითხი იმის შესახებ, თუ ვის უნდა დაეკისროს სასამართლო ხარჯების გადახდა და რა ოდენობით, სასამართლომ უნდა გადაწყვიტოს ამ კოდექსის 218-ე მუხლით დადგენილი წესის შესაბამისად.

- სასამართლოს მიერ სამედიცინო ზასიათის იძულებითი ღონისძიების დანიშვნის საფუძვლები და ამ ღონისძიებათა სახეები ჩამოთვლილია სისხლის სამართლის კოდექსის 101-ე და 102-ე მუხლებში. საპროცესო კოდექსის 498-ე მუხლის „ნ“ პუნქტი არ გულისხმობს შეურაცხადი პირის მიმართ სამედიცინო ზასიათის იძულებითი ღონისძიების გამოყენებას.

2. გამამართლებელი განაჩენი განსასჯელის რეაბილიტაციის ძირითადი საფუძველია. თუ არსებობს მონაცემები, რომ ზიანი (ქონე-

ბრივი, ფიზიკური, მორალური) მიყენებულია გამოძიების ორგანოების, პროკურატურისა თუ სასამართლოს უკანონო მოქმედების შედეგად, გამამართლებელი განაჩენის დადგენისას სასამართლო ვალდებულია, ასეთი ზიანის ანაზღაურება დაავალოს საფინანსო ან სოციალური უზრუნველყოფის ორგანოებს. თუ განსასჯელს არ წარუდგენია სარჩელი, ან არ არსებობს მონაცემები მიყენებული ზიანის ოდენობის შესახებ, სასამართლომ უნდა ცნოს რეაბილიტირებული-სათვის მიყენებული ყველა სახის ზიანის ანაზღაურების უფლება და ასახოს ეს განაჩენის სარეზოლუციო ნაწილში.

მუხლი 499. განსასჯელის შერაცხადობის საკითხის განხილვა

1. თუ წინასწარი გამოძიებისას ან სასამართლო განხილვის დროს წამოიჭრა საკითხი ბრალდებულის შერაცხადობის ან დანაშაულის ჩადენის შემდეგ მისი ფსიქიკურად დაავადების შესახებ, რის გამოც დაინიშნა სასამართლო-ფსიქიატრიული ექსპერტიზა, სასამართლო ვალდებულია განაჩენის დადგენისას კიდევ ერთხელ განიხილოს ეს საკითხი.

2. თუ დადგინდა, რომ ქმედების ჩადენისას განსასჯელი შეურაცხ მდგომარეობაში იყო ან დანაშაულის ჩადენის შემდეგ გახდა ასეთი, სასამართლოს უფლება აქვს გამოიტანოს განჩინება (დადგენილება) სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიების გამოყენების შესახებ.

1. მუხლის პირველი ნაწილი არ გულისხმობს დამატებითი ან განმეორებითი ფსიქიატრიული ექსპერტიზის სავალდებულო ჩატარებას. იგი სასამართლოს ავალდებულებს, განაჩენის დადგენის დროს, 498-ე მუხლში ჩამოთვლილ საკითხებთან ერთად, განიხილოს განსასჯელის შერაცხადობის საკითხი, ე.ი. იმსჯელოს მისი შერაცხადობის დამადასტურებელ მტკიცებულებებზე.

2. აღრე მოქმედი საპროცესო კანონმდებლობის მიხედვით, სასამართლო, განსასჯელის შეურაცხადობის დადგენის შემთხვევაში, ვალდებული იყო საქმე დაებრუნებინა წინასწარი გამოძიებისათვის, შემდგომში სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიების გამო-საყენებლად, სასამართლოში საქმის დადგენილებით გაგზავნისათვის.

499-ე მუხლის მე-2 ნაწილი სასამართლოს უფლებას ანიჭებს, განსასჯელის შეურაცხადობის დადგენის შემთხვევაში, საქმე დამატებითი გამოძიებისათვის კი არ დააბრუნოს, არამედ თვით გამოიტანოს განჩინება (დადგენილება) სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიების გამოყენების შესახებ.

მუხლი 500-503. უკომენტაროდ

მუხლი 504. გამამართლებელი განაჩენი

1. გამამართლებელი განაჩენი ნიშნავს განსასჯელის სრულ უდანაშაულობას მისთვის წაყენებულ ბრალდებაში.

2. გამამართლებელი განაჩენი არ უნდა შეიცავდეს გამართლებულის სახელის გამტებს ფორმულირებებს.

3. გამამართლებელი განაჩენის საფუძველია:

ა) განსასჯელს არ ჩაუდენია სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედება;

ბ) განსასჯელის ქმედება არ არის მართლსაწინააღმდეგო;

(იხ. 498-ე მუხლის კომენტარი)

მუხლი 505. სამოქალაქო სარჩელის გადაწყვეტა განაჩენის დადგენისას

1. განაჩენის დადგენისას სასამართლო აკმაყოფილებს წარდგენილ სარჩელს მთლიანად ან ნაწილობრივ, ან უარყოფს მას, ანდა საერთოდ არ განიხილავს.

2. სამოქალაქო სარჩელის დაკმაყოფილებისას სასამართლოს უფლება აქვს განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლამდე მიიღოს ზომები სარჩელის უზრუნველსაყოფად, თუ ისინი მანამდე მიღებული არ ყოფილა.

(იხ. სსსკ 498-ე მუხლის კომენტარი)

მუხლი 506-516. უკომენტაროდ

*მუხლი 517. პირის უფლება, საქმე განიხილოს ორ
სასამართლო ინსტანციაში*

განსასჯელს, დაზარალებულს, სამოქალაქო მოსარჩელესა და სამოქალაქო მოპასუხეს უფლება აქვთ მოითხოვონ საქმის განხილვა არანაკლებ ორ სასამართლო ინსტანციაში.

ამჟამად მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი წინამორბედისაგან თვისობრივად იმითაც განსხვავდება, რომ იგი უფლებას ანიჭებს პროცესის მონაწილეებს მოითხოვონ საქმის განხილვა არანაკლებ ორ სასამართლო ინსტანციაში (პირველი და სააპელაციო ინსტანციების სასამართლოში). სააპელაციო ინსტანციაში საქმის განხილვის შესაძლებლობა უზრუნველყოფს სახელმწიფოსთან დავაში ადამიანის პირად ინტერესთა პრიორიტეტს და სასამართლო კონტროლს ბრალდების მხარის მიუღებელ მოქმედებებზე.

სსსკ 517-ე მუხლში მოცემულია პროცესის იმ მონაწილეთა ჩამონათვალი, რომლებსაც უფლება აქვთ მოითხოვონ რაიონული (საქალაქო) სასამართლოების მიერ საქმის განხილვის შემდეგ საქმის ხელახალი განხილვა სააპელაციო ინსტანციის სასამართლოში. ამ ჩამონათვალში არ არის მოხსენიებული პროკურორი, მაგრამ ამ კოდექსით აღიარებული შეჯიბრებითობის პრინციპიდან გამომდინარე, იგულისხმება, რომ ანალოგიური უფლება გააჩნია პროკურორსაც, რასაც ადასტურებს მომდევნო, 518-ე მუხლის პირველი ნაწილი, რომლის თანახმად, პროცესის სხვა მონაწილეებთან ერთად, სააპელაციო საჩივრის შეტანის უფლება აქვთ სახელმწიფო ბრალმდებელს და ზემდგომ პროკურორს.

მუხლი 518. უკომენტაროდ

მუხლი 519. სააკელაციო განხილვის განხილვის საგანი

სააპელაციო წესით შეიძლება გასაჩივრდეს რაიონული (საქალაქო) სასამართლოს განაჩენი და სხვა გადაწყვეტილება, რომელიც კანონიერ

ძალაში არ შესულა და, აპელანტის აზრით, დაუსაბუთებელია. განაჩენის, სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების დაუსაბუთებლობაში იგულისხმება ის, რომ არ არის დამტკიცებული საქმის ფაქტობრივი გარემოებები. სააპელაციო საჩივარი შეიძლება შეტანილ იქნეს და იგი უნდა განიხილოს სააპელაციო ინსტანციის სასამართლომ, თუ სადაო ხდება განაჩენის დასაბუთებულობა ანდა კანონიერება.

ამ მუხლის მიხედვით, სააპელაციო წესით გასაჩივრების საგანია რაიონული (საქალაქო) სასამართლოს განაჩენი და სხვა გადაწყვეტილება, რომელიც კანონიერ ძალაში არ შესულა და აპელანტის აზრით, დაუსაბუთებელია. აქვე განმარტებულია, თუ რას გულისხმობს კანონმდებელი ტერმინში „დაუსაბუთებლობა“.

დებულების პირველი ნაწილის მიხედვით, აპელანტს არა აქვს უფლება მოითხოვოს საქმის გადასინჯვა სააპელაციო წესით, თუ იგი ეჭვქვეშ არ აყენებს სასამართლოს მიერ დადგენილ ფაქტობრივ გარემოებებს. მაგრამ გადაწყვეტილების დასაბუთებულობა და მისი კანონიერება იმდენად ურთიერთგანმსაზღვრელი ცნებებია, რომ მათი გამოჯენა ხშირად ძნელდება. ამიტომ 519-ე მუხლის ბოლო ნაწილი სასამართლოს ავალდებულებს განიხილოს საჩივარი, თუ სადავო ხდება განაჩენის დასაბუთებულობა, ან კანონიერება. ეს წინააღმდეგობა იმითაა გამოწვეული, რომ ახალი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი არ ითვალისწინებს რაიონული (საქალაქო) სასამართლოს გადაწყვეტილების უშუალოდ საკასაციო ინსტანციაში გასაჩივრების უფლებას. ამიტომ, სააპელაციო საჩივრის დასაშვებობის საკითხის გადაწყვეტისას, სასამართლოებმა უნდა იხელმძღვანელონ ამ მუხლის ბოლო დებულებით. მაგალითად, რაიონული სასამართლოს მიერ დადგენილია, რომ ერთი პირი მეორეს მისდევდა მოსაკლავად ნაჯახით ხელში, რა დროსაც ამ უკანასკნელმა აიღო იქვე დაგდებული ბარი და მისი თავში ჩარტყმით მოკლა მღევარი. რაიონულმა სასამართლომ ეს ფაქტი, საპროცესო კანონის სრული დაცვით მოპოვებულ მტკიცებულებებზე დაყრდნობით, სრულიად დადასტურებულად ცნო, მაგრამ განსასჯელის ქმედება დააკვალიფიკირა, როგორც აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილებით ჩადენილი მკვლელობა. განსასჯელმა საოლქო სასამართლოში შეიტანა სააპელაციო საჩივარი და მოითხოვა გამამართლებე-

ლი განაჩენი იმ მოტივით, რომ მისი აზრით, იგი მოქმედებდა აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობაში, რაც მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხავი გარემოებაა. ამასთან, აპელანტი სასამართლოს მიერ დადგენილ არც ერთ ფაქტს სადავოდ არ ხდიდა. 519-ე მუხლის პირველი დებულების მიხედვით, სააპელაციო სასამართლომ საჩივარი თითქოს დაუშვებლად უნდა მიიჩნიოს, ვინაიდან აპელანტი ფაქტებს დამტკიცებულად თვლის. მაგრამ, ამავე მუხლის ბოლო დებულების მიხედვით, სასამართლო ვალდებულია მიიღოს და განიხილოს სააპელაციო საჩივარი და გადაწყვიტოს განაჩენის კანონიერების საკითხი, ვინაიდან რაიონულმა სასამართლომ შესაძლოა არ გაითვალისწინა მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხავი გარემოება, რამაც განაპირობა უკანონო განაჩენის დადგენა.

უფრო მეტი სირთულე წარმოიშობა იმ შემთხვევაში, როდესაც სააპელაციო საჩივარი ეხება ჩადენილი დანაშაულის და დანიშნული სასჯელის თანამართლობიერების საკითხს. მაგალითად, აპელანტი ადასტურებს კონკრეტული დანაშაულის ჩადენის ფაქტს, ასევე იმას, რომ სასამართლომ განაჩენში მიუთითა პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელ ყველა გარემოებაზე, მაგრამ მაინც მკაცრი სასჯელი დაუნიშნა, ე. ი. იგი სადაოდ ხდის განაჩენის სამართლიანობას. კოდექსის LVI თავის არც ერთი მუხლი არ ხმარობს ტერმინს „სამართლიანობა“, რაც 496-ე მუხლის მე-4 ნაწილის მიხედვით, გამოხატავს დანიშნული სასჯელის შესაბამისობას დამნაშავის პიროვნებასთან და მის მიერ ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმესთან. მაგრამ იმის გამო, რომ კოდექსი არ ითვალისწინებს რაიონული (საქალაქო) სასამართლოს გადაწყვეტილების უშუალოდ საკასაციო ინსტანციაში გასაჩივრების უფლებას, ხოლო 517-ე მუხლის მიხედვით, მხარეს უფლება აქვს მოითხოვოს საქმის განხილვა არანაკლებ ორ სასამართლო ინსტანციაში, სააპელაციო სასამართლო ვალდებულია მიიღოს საჩივარი და გადაწყვიტოს განაჩენის სამართლიანობის საკითხი.

მუხლი 520. სააპელაციო საჩივრის განხილვის საპალატო უფლება

1. სააპელაციო საჩივრის შეტანა სავალდებულო წესით იწვევს სააპელაციო ინსტანციის სასამართლოს მიერ საქმის განხილვას და

ახალი სასამართლო გამოძიების ჩატარებას. დაუშვებელია სასამართლოს მიერ საქმის განხილვაზე უარის თქმა.

2. სააპელაციო საჩივრის შეტანა აჩერებს განაჩენის აღსრულებას.

1. სსკ 520-ე მუხლის მოთხოვნა თითქოსდა იმპერატიული ხასიათისაა, მაგრამ სასამართლო ყოველთვის როდია ვალდებული, მიიღოს და განიხილოს სააპელაციო საჩივარი. ჯერ ერთი, უნდა არსებობდეს სააპელაციო გასაჩივრების საგანი (იხ. 519-ე მუხლის კომენტარი), და მეორეც, სააპელაციო საჩივარი უნდა აკმაყოფილებდეს 529-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებულ პირობებს (ან აპელანტმა უნდა შეასრულოს ამავე მუხლის მე-3 ნაწილით დადგენილი წესი საჩივრის ხარვეზის შევსების შესახებ).

2. ასევე იმპერატიული ხასიათისაა ამ მუხლის მე-2 ნაწილი, რომლის მიხედვით სააპელაციო საჩივრის შეტანა აჩერებს განაჩენის აღსრულებას. მაგრამ ცხადია, სააპელაციო საჩივრის შეტანა თავისთავად, თუ იგი მიღებულად არ ჩაითვალა, ვერ შეაჩერებს განაჩენის აღსრულებას. განაჩენი ვერ აღსრულდება 523-ე მუხლის პირველი ნაწილით დადგენილ 14 დღიან ვადაში, ხოლო ამ ვადის გაშვების შემთხვევაში, განაჩენი უნდა მიექცეს აღსასრულებლად, თუ საქმის განმხილველმა სასამართლომ, 523-ე მუხლის მე-2 ნაწილით დადგენილი წესით, არ აღადგინა საპატიო მიზეზით გაშვებული გასაჩივრების ვადა.

გარდა ამისა, საპელაციო საჩივრის შეტანა და მისი მიღება შეაჩერებს განაჩენის აღსრულებას მხოლოდ აპელანტის მიმართ. მაგალითად, ერთ განსასჯელს მიესაჯა 10 წლით თავისუფლების აღკვეთა, მკაცრი რეჟიმის სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში მოხდით, ხოლო მეორეს იმავე საქმეზე – 5 წლით თავისუფლების აღკვეთა, საერთო რეჟიმის დაწესებულებაში მოხდით. პირველმა განსასჯელმა განაჩენი გაასაჩივრა, ხოლო მეორე სრულიად დაეთანხმა მის მიმართ გამოტანილ განაჩენს და არ გაასაჩივრა. პირველის მიერ შეტანილი სააპელაციო საჩივრის საფუძველზე მეორის მიმართ გამოტანილი განაჩენის აღსრულებლობა შელახავდა მის კანონიერ ინტერესს მოიხადოს სასჯელი მისთვის განსაზღვრული რეჟიმის მიხედვით. აქვე უნდა ითქვას, რომ ამ უკანასკნელის მიმა-

რთ გამოტანილი განაჩენის დროული აღსრულება ვერ დაბრკოლებს სააპელაციო სასამართლოს მიერ მის მიმართ სარევიზიო საწყისის გამოყენებას.

მუხლი 521. უკომენტაროდ

მუხლი 522. სააპელაციო სასამართლოში საქმის განხილვის საფუძველი

სააპელაციო სასამართლოში საქმის განხილვის საფუძველია რაიონული (საქალაქო) სასამართლოს განაჩენისა თუ სხვა გადაწყვეტილების როგორც დასაბუთებულობის, ისე კანონიერების თაობაზე შეტანილი საჩივარი.

(იხ. 519-ე მუხლის კომენტარი).

მუხლი 523. სააპელაციო ბასაჩივრების პაღები

1. მხარეებს შეუძლიათ შეიტანონ სააპელაციო საჩივარი პირველი ინსტანციის სასამართლოს განაჩენის გამოცხადებიდან 14 დღის ვადაში იმავე სასამართლოში. თუ მსჯავრდებული პატიმრობაში იმყოფება განაჩენის გასაჩივრების ვადა იანგარიშება მისთვის განაჩენის ასლის ჩაბარების დღიდან.

2. საქმის განმხილველმა სასამართლომ შეიძლება დადგენილებით აღადგინოს საპატიო მიზეზით გაცდენილი გასაჩივრების ვადა.

3. სააპელაციო საჩივრის ფოსტითა და კავშირგაბმულობის სხვა ტექნიკური საშუალებებით გაგზავნისას საჩივარი შეტანილად ითვლება იმ დღიდან, როცა იგი გადაეცა ფოსტას ან კავშირგაბმულობის სხვა ორგანოს.

ამ მუხლის მე-2 ნაწილის მიხედვით, საქმის განმხილველმა სასამართლომ შეიძლება დადგენილებით აღადგინოს საპატიო მიზეზით გაცდენილი გასაჩივრების ვადა. ამასთან, არც ეს მუხლი და არც კოდექსის სხვა რომელიმე მუხლი არ განმარტავს, თუ რა შეიძლება ჩაითვალოს „საპატიო მიზეზად“. ამის გამო, საკითხის გადაწყვე-

ტა მთლიანად სასამართლოს (მოსამართლის) მიხედულებაზეა დამოკიდებული. ამ კოდექსის 215-ე მუხლის მე-3 ნაწილის მიხედვით, ვადის აღდგენაზე უარი შეიძლება გასაჩივრდეს. ამიტომ, ხსენებული საკითხის გადაწყვეტისათვის, სასამართლოს უნდა გააჩნდეს გარკვეული ორიენტირი. მართალია, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი არ უშვებს სხვა კანონის ანალოგიით გამოყენებას (იხ. მე-7 მუხლის მე-4 ნაწილი), მაგრამ უმჯობესია, ასეთ ორიენტირად გამოყენებულ იქნას დაუძლეველი ძალა და სამოქალაქო კანონმდებლობით გათვალისწინებული სხვა პატივსადები მიზეზები.

მუხლი 524-525. უკომენტაროდ

მუხლი 526. დამატებითი სააპელაციო საჩივარი

სააპელაციო გასაჩივრებისათვის კანონით დადგენილ ვადაში ძირითადი საჩივრის ხარვეზის შესავსებად შეიძლება დამატებითი სააპელაციო საჩივრის შეტანა 524-ე მუხლში აღნიშნული პირობების დაცვით.

სსსკ 526-ე მუხლსა და 529-ე მუხლის მე-3 ნაწილში იხმარება ერთი და იგივე ტერმინი – „ხარვეზის შევსება“, რაც გაუგებრობას იწვევს. 529-ე მუხლის პირველ ნაწილში ჩამოთვლილია ის პირობები, რომლებსაც უნდა აკმაყოფილებდეს სააპელაციო საჩივარი. იმავე მუხლის მე-3 ნაწილის მიხედვით, თუ სააპელაციო საჩივარი ამ მუხლის პირველი ნაწილის მოთხოვნებს არ აკმაყოფილებს, აპელანტს ეძლევა 5 დღის ვადა საჩივრის ხარვეზის შესავსებად, ან ამავე მიზნით ენიშნება დამცველი. თუ აპელანტი არ შეასრულებს აღნიშნულ მოთხოვნას, სააპელაციო საჩივარი არ განიხილება, ხოლო გასაჩივრებული განაჩენი და სხვა სასამართლო გადაწყვეტილება შედის კანონიერ ძალაში და მიექცევა აღსასრულებლად.

526-ე მუხლი არ გულისხმობს აპელანტისათვის 529-ე მუხლით დაკისრებულ ვალდებულებას. ამის გამო 526-ე მუხლში ხსენებულ „ხარვეზის შევსებაში“ არ იგულისხმება ის ხარვეზები, რომლებიც ჩამოთვლილია 529-ე მუხლის პირველ ნაწილში. 526-ე

მუხლი გულისხმობს აპელანტის უფლებას (და არა მოვალეობას) დამატებითი სააპელაციო საჩივარი შეიტანოს სასამართლოს მიერ ძირითადი სააპელაციო საჩივრის მიღების შემდეგ, რომელშიც მიუთითებს სააპელაციო მოთხოვნის დამატებით მოტივებს.

მუხლი 527-528. უკომენტაროდ

მუხლი 529. სააპელაციო საჩივარი

1. სააპელაციო საჩივარში აღინიშნება:

- ა) სასამართლოს სახელწოდება, სადაც იგზავნება საჩივარი;
- ბ) საჩივრის შემტანი პირის სახელი და გვარი, საცხოვრებელი ადგილი, საპროცესო მდგომარეობა;
- გ) გასაჩივრებული განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების გამომტანი სასამართლო, მისი გამომტანის თარიღი;
- დ) განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების გასაჩივრებული დებულებანი;
- ე) გასაჩივრებულ დებულებათა მცდარობა, და, კერძოდ, რაში გამოიხატება მათი მცდარობა;
- ვ) მომჩივანის პოზიციის დამადასტურებელი მტკიცებულებანი;
- ზ) მტკიცებულება, მათ შორის, ახლად აღმოჩენილი, რომელიც უნდა გამოიკვლიოს სააპელაციო ინსტანციის სასამართლომ;
- თ) დამატებით წარმოდგენილი მასალები;

2. სააპელაციო საჩივარს უნდა დაერთოს იმ პირთა სია, რომელთა გამოძახებასაც აპელანტი მოითხოვს;

3. თუ საჩივარი არ შეესაბამება ამ მუხლის პირველ ნაწილში ჩამოყალიბებულ მოთხოვნებს, სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლე აპელანტს აძლევს დროს 5 დღის ვადით საჩივრის ხარვეზის შესავსებად, ან ამავე მიზნით ნიშნავს დამცველს. თუ აპელანტი არ შეასრულებს აღნიშნულ მოთხოვნას, სააპელაციო საჩივარი არ განიხილება, ხოლო გასაჩივრებული განაჩენი და სხვა სასამართლო გადაწყვეტილება შედის კანონიერ ძალაში და მიექცევა აღსასრულებლად ამ კოდექსით დადგენილი წესით. ასეთ შემთხვევაში სააპელაციო სასამართლოს გამოაქვს განჩინება სააპელაციო სა-

ჩივრის განხილვაზე უარის თქმის შესახებ, რომელიც საბოლოოა და არ გასაჩივრდება.

4. აპელანტს უფლება აქვს სათათბირო ოთახში შემაჯამებელი გადაწყვეტილების გამოსატანად სასამართლოს გასვლამდე უკან გაითხოვოს თავისი საჩივარი. ასეთ შემთხვევაში საჩივრის განმეორებით შეტანა არ დაიშვება, ხოლო სასამართლოს მიერ ამ საკითხზე გამოტანილი განჩინება არ გასაჩივრდება.

5. მომჩივანი სახელმწიფო ბაჟს არ იხდის.

(იხ. 526-ე მუხლის კომენტარი)

მუხლი 530-534. უკომენტაროდ

მუხლი 535. განაჩენის დადგენის დავებზე

1. განაჩენის დადგენისას სააპელაციო ინსტანციის სასამართლო ხელმძღვანელობს 495-516-ე მუხლებით.

2. სააპელაციო ინსტანციის სასამართლოს განაჩენი ცვლის პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ გამოტანილ განაჩენს.

1. საქართველოს სსსკ 535-536-ე მუხლების მიხედვით, სააპელაციო ინსტანციის სასამართლო უფლებამოსილია გამოიტანოს ორი სახის შემაჯამებელი გადაწყვეტილება – განაჩენი და განჩინება.

536-ე მუხლის პირველ ნაწილში ჩამოთვლილ გადაწყვეტილებებს სააპელაციო ინსტანციის სასამართლო აღგენს განაჩენით, ხოლო ამავე მუხლის მე-2 ნაწილში ჩამოთვლილ გადაწყვეტილებებს – განჩინებით.

2. სააპელაციო წესით განაჩენის გასაჩივრება დასაშვებია მხოლოდ მის კანონიერ ძალაში შესვლამდე. 535-ე მუხლის მე-2 ნაწილის დებულება იმის შესახებ, რომ სააპელაციო ინსტანციის სასამართლოს განაჩენი ცვლის პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ გამოტანილ განაჩენს, სრულიად ესადაგება 536-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“, „ბ“ და „გ“ პუნქტებში ჩამოთვლილ გადაწყვეტილებებს. სადავო შეიძლება გახდეს ამ დებულების გამოყენების შესაბამისობა 536-ე მუხლის „დ“ პუნქტში აღნიშნული გადაწყვე-

ტილების მიმართ, ვინაიდან პირველი ინსტანციის სასამართლოს განაჩენის თუნდაც განაჩენით უცვლელად დატოვება, ლოგიკურია, ვერ შეცვლის პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ გამოტანილ განაჩენს. ნიშნავს თუ არა 535-ე მუხლის მე-2 ნაწილის დებულება იმას, რომ სააპელაციო სასამართლოს, განაჩენის უცვლელად დატოვების შემთხვევაშიც კი, უფლება აქვს დაეყრდნოს იმ მტკიცებულებებს, რომლებიც არ იყო პირველი განაჩენის საფუძველი?

535-ე მუხლის მე-2 ნაწილისა და 536-ე მუხლის პირველი ნაწილის „დ“ პუნქტის ამჟამინდელი რედაქციის მიხედვით, სააპელაციო ინსტანციის სასამართლო უფლებამოსილია, განაჩენის უცვლელად დატოვების დროს დაეყრდნოს იმ მტკიცებულებებსაც, რომლებიც არ გამოკვლეულა პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ. ამასვე ადასტურებს 531-ე მუხლის მე-5 ნაწილის რედაქცია, რომლის მიხედვით, სააპელაციო ინსტანციის სასამართლოში შეიძლება გამოიძახონ ის მოწმეებიც, რომლებიც პირველი ინსტანციის სასამართლოში არ დაუკითხავთ, აგრეთვე ის ექსპერტები, რომლებსაც პირველი ინსტანციის სასამართლოში ექსპერტიზა არ ჩაუტარებიათ. ცხადია, ასეთ მოწმეთა ჩვენებებს და ექსპერტთა დასკვნებს მტკიცებულებითი მნიშვნელობა აქვთ 536-ე მუხლის პირველ ნაწილში ჩამოთვლილი ნებისმიერი გადაწყვეტილების მიღებისას, და ამიტომ სააპელაციო ინსტანციის სასამართლოს უფლება აქვს განაჩენის მოტივირებისას ისინი გამოიყენოს იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც უცვლელად ტოვებს პირველი ინსტანციის სასამართლოს განაჩენს.

მუხლი 536. სააპელაციო ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილებათა სახეები

1. სააპელაციო ინსტანციის სასამართლო განაჩენით იღებს ერთ-ერთ შემდეგ გადაწყვეტილებას:

ა) აუქმებს პირველი ინსტანციის სასამართლოს გამამტყუნებელ განაჩენს და მის ნაცვლად ადგენს გამამართლებელ განაჩენს;

ბ) აუქმებს პირველი ინსტანციის სასამართლოს გამამართლებელ განაჩენს და მის ნაცვლად ადგენს გამამტყუნებელ განაჩენს;

გ) შეაქვს ცვლილება პირველი ინსტანციის სასამართლოს განაჩენში;

დ) უცვლელად ტოვებს პირველი ინსტანციის სასამართლოს განაჩენს და უარს ამბობს სააპელაციო საჩივრის დაკმაყოფილებაზე.

2. სააპელაციო ინსტანციის სასამართლო განჩინებით იღებს ერთ-ერთ შემდეგ გადაწყვეტილებას:

ა) აუქმებს გამამტყუნებელ ან გამამართლებელ განაჩენს და საქმეს უბრუნებს პროკურორს დამატებითი გამოძიების ჩასატარებლად ან საქმის განმხილველ სასამართლოს ხელმეორედ განსახილველად;

ბ) აჩერებს საქმის წარმოებას 420-ე მუხლში მითითებული საფუძელის არსებობისას;

გ) აუქმებს ან ძალაში ტოვებს სასამართლოს კერძო განჩინებას დანაშაულის ჩადენის ხელშემწყობ გარემოებათა შესახებ;

დ) აკმაყოფილებს ან უარყოფს კერძო სააპელაციო საჩივრებს;

ე) აკმაყოფილებს ან უარყოფს ყველა სხვა საჩივარს, რომლებიც ამ კოდექსის მიხედვით შეიძლება შეიტანონ სააპელაციო ინსტანციის სასამართლოში.

(იხ. 535-ე მუხლის კომენტარი)

მუხლი 537. სააპელაციო სასამართლოში განაჩენის გაუქმების ან შეცვლის საშუალება

1. სააპელაციო წესით განაჩენის გაუქმების საფუძველი შეიძლება იყოს:

ა) არასრული ან ცალმხრივი წინასწარი გამოძიება, ანდა სასამართლო განხილვა, რაც ვერ შეივსება სააპელაციო წესით საქმის განხილვისას;

ბ) განაჩენში ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილებაში ჩამოყალიბებული სასამართლო დასკვნების შეუსაბამობა საქმეში არსებულ მტკიცებულებებთან, თუ შეუძლებელია დამატებითი მტკიცებულებების შეგროვება სააპელაციო წესით საქმის განხილვისას;

გ) სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის არსებითი დარღვევა.

2. განაჩენის შეცვლა ხდება ამ მუხლის პირველ ნაწილში მითითებულ საფუძველზე, თუ იგი ეხება ზოგიერთ ბრალდებას ან ბრალდებათა ეპიზოდებს.

1. ამ მუხლის რედაქცია სრულად ვერ განსაზღვრავს სააპელაციო სასამართლოში განაჩენის გაუქმების და შეცვლის საფუძველთა გამოიყენა. პრობლემა არ წარმოიშობა არასრული ან ცალმხრივი წინასწარი გამოძიების, ანდა საპროცესო კანონის არსებითი დარღვევის საფუძველზე განაჩენის გაუქმების დროს. პირველ შემთხვევაში სააპელაციო სასამართლო იხელმძღვანელებს იმ საფუძველით, რაც აღნიშნულია ამ კოდექსის 538-ე მუხლში, ხოლო მეორე შემთხვევაში – 563-ე მუხლის მე-2 ნაწილით.

პრობლემას ქმნის არასრული ან ცალმხრივი სასამართლო განხილვა და სასამართლო დასკვნების შეუსაბამობა საქმეში არსებულ მტკიცებულებებთან. კანონი ამ საფუძველებით განაჩენის გაუქმებას აპირობებს, პირველ შემთხვევაში, სააპელაციო წესით საქმის განხილვისას სასამართლო გამოძიების შევსების, ხოლო მეორე შემთხვევაში – დამატებითი მტკიცებულების შეგროვების შეუძლებლობით. ამასთან, კანონი არ განმარტავს, რა შემთხვევაშია შეუძლებელი არასრული ან ცალმხრივი სასამართლო განხილვის შევსება, ანდა დამატებითი მტკიცებულებების შეკრება. იმავდროულად კი, სისხლის სამართლის საპროცესო კანონი სააპელაციო ინსტანციის სასამართლოს, მტკიცებულებათა შეგროვების ნაწილში, პირველი ინსტანციის სასამართლოს ანალოგიურ უფლებამოსილებას ანიჭებს. ამიტომ, სააპელაციო სასამართლომ მაქსიმალურად უნდა გამოიყენოს კანონით მისთვის მინიჭებული უფლებამოსილება, ე.ი. თვით შეავსოს პირველი ინსტანციის სასამართლოში საქმის განხილვისას დაშვებული ხარვეზები და თვით შეაგროვოს დამატებითი მტკიცებულებები. ეს მინიმუმამდე დაიყვანდა, ან საერთოდ გამორიცხავდა სადავო საფუძველით განაჩენის გაუქმების და ხელახლა განსახილველად საქმის პირველი ინსტანციის სასამართლოში დაბრუნების შემთხვევებს.

მუხლი 538-539. უკომენტაროდ

1. სააპელაციო ინსტანციას უფლება არა აქვს გამამართლებელი განაჩენის ნაცვლად გამოიტანოს გამამტყუნებელი განაჩენი, გამოიყენოს სისხლის სამართლის კოდექსის უფრო მკაცრი მუხლი, დანიშნოს უფრო მკაცრი სასჯელი, გაზარდოს სამოქალაქო სარჩელის თანხა ან მიიღოს მსჯავრდებულისათვის სხვა არასასიკეთო გადაწყვეტილება, თუ საქმის გადასინჯვა ხდება მსჯავრდებულის, დამცველის, მსჯავრდებულის კანონიერი წარმომადგენლის, სამოქალაქო მოპასუხის ან მისი წარმომადგენლის საჩივრის საფუძველზე და საჩივარი არ შეუტანია პროკურორს, დაზარალებულს ან ბრალდების მხარის წარმომადგენელ პროცესის სხვა მონაწილეს.

2. სააპელაციო ინსტანციას უფლება აქვს გამამართლებელი განაჩენის ნაცვლად გამოიტანოს გამამტყუნებელი განაჩენი, გამოიყენოს სისხლის სამართლის უფრო მკაცრი მუხლი, დანიშნოს უფრო მკაცრი სასჯელი, გაზარდოს სამოქალაქო სარჩელის გამო გადასახდელის თანხა ან სხვა გზით გააუარესოს მსჯავრდებულის მდგომარეობა, თუ პროკურორმა, დაზარალებულმა, ბრალდების მხარის წარმომადგენელმა პროცესის სხვა მონაწილემ შეიტანა სააპელაციო საჩივარი სწორედ ამ მოთხოვნით და თუ მათ ასეთი პოზიცია ეკავათ პირველი ინსტანციის სასამართლოში. სააპელაციო ინსტანციის სასამართლოს უფლება არა აქვს გასცდეს ბრალდების ფარგლებს, რომელიც განსასჯელს წაუყენეს წინასწარი გამოძიების დროს და რომელსაც მხარი დაუჭირეს სააპელაციო ინსტანციის სასამართლოში.

3. ამ მუხლის მე-2 ნაწილში აღნიშნული პირობების არსებობისას მსჯავრდებულის მდგომარეობის გაუარესება შესაძლებელია, თუ საჩივარი შეიტანეს ბრალდების მხარის წარმომადგენელმა პროცესის მონაწილეებმა.

4. მსჯავრდებულის მდგომარეობის გაუარესება დაუშვებელია იმ საფუძველზე, რომელიც ბრალდების მხარის წარმომადგენელ პროცესის მონაწილეთა სააპელაციო საჩივარში არ არის მითითებული.

5. გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანა გამამართლებლის ნაცვლად შესაძლებელია, თუ სააპელაციო ინსტანციის სასამართლომ სასამართლო გამოძიება სრული მოცულობით ჩაატარა.

6. თუ სააპელაციო ინსტანციის სასამართლომ გააუქმა განაჩენი

დაცვის მხარის საჩივრით, როცა ბრალდების მხარის საჩივარი არ არსებობს, დამატებითი გამოძიებისა და პირველი ინსტანციის სასამართლოში საქმის ხელახლა განხილვისას ბრალდებულის მდგომარეობა არ უნდა გაუარესდეს.

7. ბრალდების მხარის საჩივრით განაჩენის გაუქმებისას გამომძიებელს, რომელიც დამატებით გამოძიებას ატარებს, და პირველი ინსტანციის სასამართლოს, რომელიც ხელახლა განიხილავს სისხლის სამართლის საქმეს, შეუძლიათ მსჯავრდებულის მდგომარეობა გააუარესონ მხოლოდ იმ საფუძველით, რომელიც მითითებული იყო სააპელაციო ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილებაში.

1. სსსკ 540-ე მუხლის რედაქცია მნიშვნელოვან სიახლეს შეიტაცეს. ამ მუხლით სააპელაციო ინსტანციის სასამართლოს მინიჭებული აქვს უფლებამოსილება გამამართლებელი განაჩენის ნაცვლად გამოიტანოს გამამტყუნებელი განაჩენი, გამოიყენოს სისხლის სამართლის კოდექსის უფრო მკაცრი მუხლი, დანიშნოს უფრო მკაცრი სასჯელი, გაზარდოს სამოქალაქო სარჩელის თანხა ან მიიღოს მსჯავრდებულისათვის სხვა არასასიკეთო გადაწყვეტილება, მაგრამ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ სააპელაციო საჩივარი შეიტანა ბრალდების მხარემ (პროკურორმა, დაზარალებულმა, სამოქალაქო მოსარჩელემ).

2. 540-ე მუხლის მე-2 და მე-3 ნაწილები საუარესოდ შებრუნების შემდეგ პირობებს აწესებენ:

ა) თუ საჩივარი შეიტანა ბრალდების მხარის წარმომადგენელმა;

ბ) თუ ბრალდების მხარის წარმომადგენელს სააპელაციო საჩივარში გადმოცემული პოზიცია ეკავა პირველი ინსტანციის სასამართლოში. სსსკ 518-ე მუხლის პირველი ნაწილით, ზემდგომ პროკურორს უფლება აქვს გაასაჩივროს პირველი ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილება (მიუხედავად იმისა, ასაჩივრებს თუ არა პროცესის მონაწილე პროკურორი ამ გადაწყვეტილებას). მაგრამ არც ზემდგომს, და არც პროცესის მონაწილე პროკურორს უფლება არა აქვთ მოითხოვონ შებრუნება საუარესოდ, თუ პროცესის მონაწილე პროკურორის სააპელაციო საჩივარში გადმოცემული პოზიცია არ ეკავა პირველი ინსტანციის სასამართლოში;

გ) სააპელაციო ინსტანციის სასამართლოს უფლება არა აქვს გასცდეს ბრალდების ფარგლებს, რომელიც განსასჯელს წაუყენეს წინასწარი გამოძიების დროს და რომელსაც მხარი დაუჭირეს პირველი ინსტანციის სასამართლოში. მაგალითად, პირს ბრალად ქმონდა წარდგენილი განზრახ მკვლელობის ჩადენა დამამძიმებელ გარემოებაში (სსკ 109-ე მუხლი). პირველი ინსტანციის სასამართლოში საქმის განხილვისას პროცესის მონაწილე პროკურორმა მოითხოვა ამ ქმედების სსკ 108-ე მუხლზე გადაკვალიფიცირება (განზრახ მკვლელობა დამამძიმებელი გარემოების გარეშე). ზემდგომ პროკურორს, რომელიც ზოგადად უფლებამოსილია გაასაჩივროს პირველი ინსტანციის სასამართლოს განაჩენი სააპელაციო წესით, არა აქვს უფლება მოითხოვოს ქმედების კვლავ სსკ 109-ე მუხლით დაკვალიფიცირება, ვინაიდან წინასწარი გამოძიების მიერ განსასჯელისათვის წარდგენილ ბრალდებას პირველი ინსტანციის სასამართლოში მხარი არ დაუჭირა პროცესის მონაწილე პროკურორმა.

3. 540-ე მუხლის მე-4 ნაწილი გულისხმობს იმას, რომ სააპელაციო სასამართლო შეზღუდულია ბრალდების მხარის მონაწილეთა სააპელაციო საჩივრის მოტივებით. ესე იგი, სააპელაციო სასამართლო, კიდევაც რომ აღმოაჩინოს სააპელაციო საჩივრის დაკმაყოფილების საფუძველიანი მოტივები, რომლებიც არ არის მითითებული ბრალდების მხარის საჩივარში, ამ მოტივებს ვერ გამოიყენებს.

სსსკ 522-ე მუხლის მიხედვით, სააპელაციო სასამართლოში საქმის განხილვის საფუძველია რაიონული (საქალაქო) სასამართლოს განაჩენისა თუ სხვა გადაწყვეტილების როგორც დასაბუთებულობის, ისე კანონიერების თაობაზე შეტანილი საჩივარი. ცხადია, სააპელაციო სასამართლო მტკიცებულებათა გამოკვლევის ნაწილშიც შემოფარგლულია სააპელაციო საჩივრის მოთხოვნით. ამასვე ადასტურებს 531-ე მუხლის მე-5 ნაწილის მოთხოვნაც იმის შესახებ, რომ სასამართლოში იმაზებენ ყველა მოწმესა და ექსპერტს, რომელთა დაკითხვაც მომჩივნისა და პროცესის სხვა მონაწილეთა აზრით, აუცილებელია. ამავე მუხლის მე-6 ნაწილით, მხარეებს უფლება აქვთ მორიგდნენ გამოსაძახებელ მოწმეთა და ექსპერტთა რაოდენობის შემცირების თაობაზე, ან საერთოდ უარი თქვან მათ გამოძახებაზე.

540-ე მუხლის მე-5 ნაწილი აწესებს სააპელაციო ინსტანციის სასამართლოში განსასჯელის დაცვის დამატებით გარანტიას. იგულისხმება, რომ გამამტყუნებელი განაჩენის დადგენის შემთხვევაზე 531-ე მუხლის მე-5 და მე-6 ნაწილებით დადგენილი წესი ვერ გავრცელდება. თუ მომჩივანი ითხოვს გამამართლებელის მაგივრად გამამტყუნებელი განაჩენის დადგენას, ამისათვის სულაც არ არის საკმარისი მომჩივანის საჩივარში მითითებული ფარგლები, მით უმეტეს, მხარეთა მორიგება. უწინარეს ყოვლისა, მომჩივანმა, რომელიც ითხოვს გამამტყუნებელ განაჩენს გამამართლებელის ნაცვლად (ე.ი. ბრალდების მხარემ), უნდა მოითხოვოს სასამართლო გამოძიების სრული მოცულობით ჩატარება, ე.ი. საქმის განხილვა იმ მოცულობით, რა მოცულობითაც ის ჩატარდებოდა პირველი ინსტანციის სასამართლოში გამოძიების გაუქმების ან შეკვეცის გარეშე. ამრიგად, სასამართლო უფლებამოსილია გამოიტანოს გამამტყუნებელი განაჩენი გამამართლებელის ნაცვლად მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მომჩივანი (ბრალდების მხარე) ამას მოითხოვს და, ამასთანავე, ითხოვს სასამართლო გამოძიების სრული მოცულობით ჩატარებას.

4. სააპელაციო ინსტანციის სასამართლოს უფლება აქვს საქმე დააბრუნოს როგორც დამატებით გამოძიებაში, ისე პირველი ინსტანციის სასამართლოში ხელახლა განსახილველად, და გამოძიებასა და სასამართლოს მისცეს სავალდებულო მითითებები საქმის გარემოებათა სრულად და ყოველმხრივ გამოკვლევისა და კანონის დარღვევათა გამოსწორების მიზნით.

540-ე მუხლის მე-6 და მე-7 პუნქტები აწესებენ განსასჯელის დაცვის გარანტიებს იმ შემთხვევაში, როდესაც სააპელაციო ინსტანციის სასამართლომ გამოიტანა ამგვარი განჩინება. ეს გარანტიებია:

ა) თუ სააპელაციო ინსტანციის სასამართლომ გააუქმა განაჩენი დაცვის მხარის მოთხოვნით, დამატებითი გამოძიებისას ან პირველი ინსტანციის სასამართლოში საქმის ხელახლა განხილვისას ბრალდებულის მდგომარეობა არ უნდა გაუარესდეს. ცხადია, დამატებით გამოძიებას და საქმის ხელახლა განმხილველ სასამართლოს უფლება აქვთ, სააპელაციო სასამართლოს მითითებათა შესრულების შემდეგ, ბრალდებულს წაუყენონ იგივე ბრალდება, ან დაადგინონ მის

მიმართ იგივე განაჩენი, მაგრამ ისინი არ არიან უფლებამოსილნი წაუყენონ უფრო მძიმე ბრალდება, ან დაადგინონ უფრო მკაცრი განაჩენი.

ბ) დამატებით გამოძიებასა და პირველი ინსტანციის სასამართლოს შეუძლიათ ბრალდებულის მდგომარეობა გააუარესონ მხოლოდ იმ საფუძველით, რომელიც მითითებული იყო სააპელაციო ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილებაში.

გ) ბრალდების მხარის საჩივრით განაჩენის გაუქმებისას გამოძიებელს, რომელიც დამატებით გამოძიებას ატარებს, და პირველი ინსტანციის სასამართლოს, რომელიც ხელახლა განიხილავს სისხლის სამართლის საქმეს, შეუძლიათ მსჯავრდებულის მდგომარეობა გააუარესონ მხოლოდ იმ საფუძველით, რომელიც მითითებული იყო სააპელაციო ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილებაში. ამ შემთხვევაში დამატებითი გამოძიება უფლებამოსილია ბრალდებულს წარუდგინოს უფრო მძიმე ბრალდება, ხოლო სასამართლო უფლებამოსილია დაადგინოს უფრო მკაცრი განაჩენი, მაგრამ ასეთი გადაწყვეტილების მიღებისას ვერ გაცდებიან სააპელაციო ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილებაში მითითებულ საფუძველებს. მაგალითად, სააპელაციო სასამართლომ გააუქმა რაიონული სასამართლოს განაჩენი იმ მოტივით, რომ განსასჯელმა შესაძლოა ჩაიდინა არა ერთი, არამედ ორი პირის განზრახ მკვლელობა. დამატებით გამოძიებას უფლება არა აქვს ამ პირს ბრალად დასდოს პირველი დაზარალებულის განზრახ მკვლელობის ჩადენა სხვა მაკვალიფიცირებელი ნიშნითაც, ვთქვათ, განსაკუთრებული სისასტიკით, ვინაიდან სააპელაციო სასამართლოს, განაჩენის გაუქმებისას, საფუძველად ეს გარემოება არ მიუთითებია.

მუხლი 541-542. უკომენტაროდ

მუხლი 543. სარევიზიო საწყისი სააპელაციო ინსტანციის სასამართლოს საქმიანობაში

1. სააპელაციო ინსტანციის სასამართლო არ იზღუდება საჩივრებში მოყვანილი დასკვნებით და ვალდებულია საქმე შეამოწმოს

სრული მოცულობით, მათ შორის, იმ განსასჯელთა მიმართაც, რომლებსაც არ შეუტანიათ საჩივრები. ამასთან, სააპელაციო ინსტანციის სასამართლოს შეუძლია გადაწყვეტილება მიიღოს განსასჯელთა სასარგებლოდ, მაგრამ უფლება არა აქვს გააუარესოს მათი მდგომარეობა, თუ ბრალდების მხარის წარმომადგენელ პროცესის მონაწილეებს თავიანთ საჩივრებში ამის შესახებ არ უთხოვიათ.

2. სარევიზიო წესით საქმის განხილვა არ გამოირიცხავს იმ მსჯავრდებულის სააპელაციო საჩივრის განხილვას, რომელმაც გაუშვა გასაჩივრების ვადა საპატიო მიზეზით და ეს ვადა სასამართლომ აღადგინა.

1. სააპელაციო სასამართლომ საქმე უნდა შეამოწმოს არა მხოლოდ მომჩივანის, არამედ იმ განსასჯელების მიმართაც, რომლებსაც არ შეუტანიათ საჩივრები. გადაწყვეტილება შეიძლება მიღებულ იქნას განსასჯელთა სასარგებლოდ, მაგრამ არა მათ საუარესოდ. მაგალითად, სამი განსასჯელიდან, განაჩენი გაასაჩივრა მხოლოდ ერთმა და მოითხოვა სასჯელის შემსუბუქება. სააპელაციო სასამართლოს უფლება აქვს განაჩენის კანონიერება შეამოწმოს დანარჩენი ორი განსასჯელის მიმართაც და თუ აღმოჩნდა, რომ მათ უნდა შეუმსუბუქდეთ სასჯელი, სასამართლო მათგან დამოუკიდებლად მიიღებს ასეთ გადაწყვეტილებას. მაგრამ მათი მდგომარეობის გაუარესების უფლება სააპელაციო სასამართლოს არა აქვს.

2. 543-ე მუხლის მე-2 ნაწილი უშვებს სააპელაციო გადასინჯვის ორმაგ შესაძლებლობას. ამ შემთხვევაში სარევიზიო წესით საქმის განხილვა ყოველთვის წინ უსწრებს იმ სააპელაციო საჩივრის განხილვას, რომლის შეტანის ვადა სასამართლომ აღადგინა. სააპელაციო საჩივრის განხილვისას ის სასამართლო, რომელმაც საქმე სარევიზიო წესით განიხილა, ვალდებულია განიხილოს ვადადღგენილი სააპელაციო საჩივრის ყველა მოტივი, მიუხედავად იმისა, იმსჯელა თუ არა მან ამ მოტივების შესახებ სარევიზიო წესით საქმის განხილვისას.

მუხლი 544-545. უკომენტაროდ

მუხლი 546. უკომენტაროდ

მუხლი 547. საკასაციო გასაჩივრების საშანი

საკასაციო წესით შეიძლება გასაჩივრდეს აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი სასამართლოების, თბილისისა და ქუთაისის საოლქო სასამართლოების სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიებისა და ამ სასამართლოების სისხლის სამართლის საქმეთა სააპელაციო პალატების, აგრეთვე საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლო კოლეგიის მიერ გამოტანილი განაჩენი და სხვა გადაწყვეტილება, რომელიც არ არის შესული კანონიერ ძალაში და, კასატორის აზრით, უკანონოა. განაჩენისა და სხვა სასამართლო გადაწყვეტილებების უკანონობაში იგულისხმება: სათანადო სამართლებრივი პროცედურის არსებითი დარღვევები, რომლებიც არ გამოუვლენია პირველი და სააპელაციო ინსტანციის სასამართლოს ან რომელიც მან დაუშვა საქმის განხილვისა და გადაწყვეტის დროს; მსჯავრდებულის ქმედების არასწორი კვალიფიკაცია ან სამოქალაქო სარჩელის გადაწყვეტის დროს სამოქალაქო სამართლის ნორმების გამოყენებისას დაშვებული შეცდომა; სასჯელის ისეთი სახის ან ზომის გამოყენება, რომელიც არ შეესაბამება მსჯავრდებულის ქმედების ხასიათსა და პიროვნებას.

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატა სისხლის სამართლის საქმეზე ერთადერთი საკასაციო ინსტანციაა. სსსკ 547-ე ნუხლში ჩამოთვლილ სასამართლო ინსტანციათა განაჩენი და სხვა გადაწყვეტილება საკასაციო წესით შეიძლება გასაჩივრდეს მხოლოდ ამ პალატაში, მათ კანონიერ ძალაში შესვლამდე. ეს გადაწყვეტილებანი კანონიერ ძალაში შედის სსსკ 523-ე მუხლით დადგენილ ვადაში (იხ. ამ მუხლის კომენტარი).

რაიონული (საქალაქო) სასამართლოს გადაწყვეტილების უშუალოდ საკასაციო წესით გასაჩივრება დაუშვებელია. ამ სასამართლოთა განაჩენის და სხვა გადაწყვეტილების საკასაციო შემოწმება

შესაძლებელია მხოლოდ მათი სააპელაციო განხილვის შემდეგ.

სსსკ 547-ე მუხლის მიხედვით, საკასაციო გასაჩივრების საგანი შეიძლება იყოს განაჩენი ან სხვა გადაწყვეტილება, რომელიც, კასატორის აზრით, უკანონოა. აქვე ჩამოთვლილია განაჩენის და სხვა გადაწყვეტილების უკანონობის საფუძვლები.

სათანადო სამართლებრივი პროცედურის არსებით დარღვევათა განმარტება და მათი ამომწურავი ჩამონათვალი მოცემულია 563-ე მუხლის 1-ლ და მე-2 ნაწილებში. სსსკ 547-ე მუხლი განაჩენისა და სხვა სასამართლო გადაწყვეტილებების უკანონოდ ცნობის დამატებით პირობას შეიცავს. კერძოდ, ამ მუხლის მიხედვით, სათანადო სამართლებრივი პროცედურის არსებით დარღვევაში იგულისხმება ისეთი დარღვევები, რომლებიც არ გამოუვლენია პირველი და სააპელაციო ინსტანციების სასამართლოს, ან რომლებიც თვით ამ ინსტანციებმა დაუშვეს საქმის განხილვისა და გადაწყვეტის დროს. ხსენებული პირობის პირველმა ნაწილმა („რომლებიც არ გამოუვლენია პირველი და სააპელაციო ინსტანციების სასამართლოს“) შესაძლებელია გაურკვეველობა გამოიწვიოს. ამ ინსტანციების სასამართლოთა მიერ დაშვებული სამართლებრივი პროცედურის დარღვევის გამოვლენა, თითქოსდა არის განაჩენის და სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების უკანონობის გამომრიცხავი გარემოება. მაგალითად, პირველი ან სააპელაციო ინსტანციის სასამართლომ გამოავლინა სათანადო სამართლებრივი პროცედურის დარღვევა, მაგრამ იგი არ მიიჩნია არსებით დარღვევად მაშინ, როდესაც 523-ე მუხლის მე-2 ნაწილის მიხედვით, ეს დარღვევა არსებითია. ცხადია, აღნიშნული პირობა მხოლოდ გამოვლენას კი არაა, მის სათანადო სამართლებრივ შეფასებასაც გულისხმობს. ამიტომ „უკანონობაში“ იგულისხმება სათანადო სამართლებრივი პროცედურის ისეთი არსებითი დარღვევები, რომლებიც ან არ გამოუვლენია, ან სათანადოდ არ შეუფასებია პირველი და სააპელაციო ინსტანციის სასამართლოს.

მსჯავრდებულის ქმედების არასწორი კვალიფიკაციის ან სამოქალაქო სარჩელის გადაწყვეტის დროს სამოქალაქო ნორმების არასწორ გამოყენებაში იგულისხმება სისხლის სამართლის ან სხვა მატერიალური კანონის (ამ შემთხვევაში – სამოქალაქო ნორმების) არასწორი გამოყენება. „კანონის არასწორი გამოყენების“ განმარტება მოცემულია სსსკ 564-ე მუხლში.

განაჩენი უკანონოა, თუ იგი უსამართლოა. სასჯელის ისეთი სახის ან ზომის გამოყენება, რომელიც არ შეესაბამება მსჯავრდებულის პიროვნებას და მისი ქმედების ხასიათს, ნიშნავს იმას, რომ სასამართლომ გამოიტანა უსამართლო (ე.ი. უკანონო) განაჩენი, რაც ასევე საკასაციო გასაჩივრების საგანია (იხ. 496-ე მუხლის მე-4 ნაწილის კომენტარი).

მუხლი 548. სასამართლოს მიერ საკასაციო საჩივრის განხილვის სავალდებულობა

საკასაციო საჩივრის განხილვა სავალდებულოა. საკასაციო საჩივრის განხილვისას ახალი სასამართლო გამოძიება არ ტარდება.

საკასაციო საჩივრის განხილვა სავალდებულოა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ იგი აკმაყოფილებს ამ კოდექსის 552-ე მუხლის 1-ლი და მე-2 ნაწილების მოთხოვნებს.

საკასაციო ინსტანციის სასამართლოს მიერ საკასაციო საჩივრებისა და საქმის განხილვის წესი დადგენილია 560-ე მუხლით. 548-ე მუხლის მიხედვით, საკასაციო საჩივრის განხილვისას ახალი სასამართლო გამოძიება არ ტარდება. მართალია, 558-ე მუხლის მიხედვით, მსჯავრდებული უფლებამოსილია დაესწროს საკასაციო ინსტანციაში საქმის განხილვას და მისცეს განმარტება, მაგრამ, ეს არ არის სასამართლო გამოძიების ელემენტი. ამ შემთხვევაში მსჯავრდებული მხოლოდ განმარტავს თავის პოზიციას და მოსაზრებებს განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების უკანონობის თაობაზე. ცხადია, საკასაციო ინსტანციის სასამართლო არ არის უფლებამოსილი ხელახლა მოისმინოს მსჯავრდებულის ჩვენება საქმის ფაქტობრივ გარემოებათა შესახებ.

მუხლი 549. საკასაციო საჩივრის განხილველი სასამართლო

1. საკასაციო საჩივარს განიხილავს საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატა 3 მოსამართლის შემადგენლობით.

2. საქმის საკაციო წესით განმზილველ შემადგენლობას „უზენაესი სასამართლოს შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის მე-9 მუხლის მე-3 პუნქტით გათვალისწინებულ შემთხვევებში მოტივირებული განჩინებით შეუძლია საქმე განსახილველად გადასცეს უზენაესი სასამართლოს დიდ პალატას.

3. უზენაესი სასამართლოს დიდ პალატაში საქმე საკასაციო წესით განიხილება ამ კოდექსისა და „უზენაესი სასამართლოს შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის შესაბამისად.

საქართველოს კონსტიტუციის 90-ე მუხლის პირველი ნაწილის შესაბამისად, საქართველოს უზენაესი სასამართლო დადგენილი საპროცესო ფორმით ზედამხედველობს მართლმსაჯულების განხორციელებას საქართველოს საერთო სასამართლოებში. სსსკ 549-ე მუხლის დებულება ასეთი ზედამხედველობის განხორციელების უმნიშვნელოვანესი გამოხატულებაა.

„საქართველოს უზენაესი სასამართლოს შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის მე-9 მუხლის მე-3 პუნქტის შესაბამისად, უზენაესი სასამართლოს პალატის განმზილველ შემადგენლობას მოტივირებული განჩინებით შეუძლია საქმე განსახილველად გადასცეს დიდ პალატას, თუ:

ა) საქმის განხილვასა და გადაწყვეტილებას განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს ერთიანი სასამართლო პრაქტიკის ჩამოყალიბებისათვის;

ბ) საქმის სირთულიდან გამომდინარე, გადაწყვეტილების მიღება საჭიროებს ნორმის ახლებურ განმარტებას;

გ) საქმე თავისი შინაარსით წარმოადგენს იშვიათ სამართლებრივ პრობლემას.

მართლმსაჯულების სისტემის სტაბილური ფუნქციონისათვის, სასამართლო განაჩენთა დასაბუთებულობის, კანონიერებისა და სამართლიანობის უზრუნველსაყოფად, არსებითი მნიშვნელობა აქვს მატერიალური და საპროცესო კანონის დებულებათა ერთგვაროვან გამოყენებას. საკასაციო ინსტანციის სასამართლო მოწოდებულია მხოლოდ ცალკეულ განაჩენთა კანონიერება და დასაბუთებულობა კი არ უზრუნველყოს, არამედ ჩამოაყალიბოს ერთიანი სასამართლო პრაქტიკა ზემოხსენებული მიზნის მისაღწევად.

ერთიანი სასამართლო პრაქტიკა, მიუხედავად მისი განსაკუთრებული მნიშვნელობისა, არ ნიშნავს კანონის რომელიმე დებულების ერთხელ და საბუდამოდ გაგებას. კანონის განმარტება (ისევე, როგორც კანონშემოქმედება) მუდმივი სრულყოფის პროცესია.

„საქართველოს უზენაესი სასამართლოს შესახებ“ ორგანული კანონის მე-9 მუხლის მე-3 პუნქტის „ბ“ ქვეპუნქტში ხსენებული „საქმის სირთულე“ სრულიადაც არ გულისხმობს მის მოცულობას. მასში უფრო შინაგანი სირთულე იგულისხმება, რაც აძნელებს გადაწყვეტილების მიღებას უკვე განმარტებული ნორმის ახლებური განმარტების გარეშე. მაგალითად, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 36-ე მუხლის მიხედვით, ის, ვინც არ იცის, რომ ქმედება, რომელსაც სჩადის, აკრძალულია, დაისჯება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა შეცდომა მისატყვებელია. სასამართლო პრაქტიკა შეიმუშავებს ამ მუხლის მე-2 ნაწილში მოცემულ „მისატყვებელ“ შეცდომათა ფარგლებს. მაგრამ ყოველი კონკრეტული საქმე საჭიროებს ხსენებული ნორმის ახლებურ განმარტებას, რის გარეშეც ვერ განხორციელდება სისხლის სამართლის პროცესის პრინციპი – პიროვნების სასარგებლოდ კანონის ანალოგიის გამოყენების საჭიროება.

საქართველოს ახალმა სისხლის სამართლის კანონმდებლობამ გზა გაუხსნა სამოსამართლო სამართალშემოქმედებას, რაც შესაბამისად, აისახა საპროცესო კანონმდებლობაშიც. ცხადია, რომ ნებისმიერი ინსტანციის სასამართლო უფლებამოსილია გამოიყენოს კანონით მინიჭებული ეს შესაძლებლობა. მაგრამ ისიც არ არის გამორიცხული, რომ საკასაციო საჩივარმა ეჭვქვეშ დააყენოს სამართლებრივი პრობლემის კონკრეტული სასამართლოსეული გადაწყვეტა, ხოლო ეს პრობლემა იმდენად იშვიათი იყოს, რომ ვერ ჩამოყალიბდეს მისი გადაწყვეტის ერთიანი სასამართლო პრაქტიკა. ცხადია, ასეთ ვითარებაში უმჯობესია პრობლემის გადაწყვეტა მიენდოს დიდ პალატას, რომლის გადაწყვეტილება დასაბამს მისცემს შემდგომში ერთიანი სასამართლო პრაქტიკის ჩამოყალიბებას.

1. კერძო საკასაციო საჩივარი შეაქვთ 547-ე მუხლში მითითებული სასამართლოების ყველა შემაჯამებელი გადაწყვეტილების მიღებისას დაშვებულ კანონის დარღვევაზე, გარდა განაჩენისა.

2. 547-ე მუხლში მითითებული სასამართლოების მიერ საქმის განხილვისას გამოტანილი განჩინებები და დადგენილებები, რომელთაც არა აქვთ შემაჯამებელი ხასიათი, შეიძლება საკასაციო წესით გასაჩივრდეს განაჩენთან ერთად.

1. კერძო საკასაციო გასაჩივრების საგანი, კერძო სააპელაციო გასაჩივრების საგანისაგან განსხვავებით, არის სასამართლოს ყველა შემაჯამებელი გადაწყვეტილება, გარდა განაჩენისა, რომლის გამოტანისას, კასატორის აზრით, დაშვებულ იქნა კანონის დარღვევა (სააპელაციო განხილვისას – დაუსაბუთებლობა). მაგალითად, კასატორი თვლის რომ სასამართლომ საქმის წარმოება შეაჩერა, ან საქმე დამატებით გამოძიებაში დააბრუნა კანონით გათვალისწინებული საფუძელის გარეშე, ან – საქმე შეწყვიტა, ან საქმეები გააერთიანა უკანონოდ, და ა.შ.

ცხადია, კერძო საკასაციო გასაჩივრების საგანი, კერძო სააპელაციო გასაჩივრების საგანისაგან განსხვავებით, არ შეიძლება იყოს სასამართლოს მიერ გამოტანილი რომელიმე შემაჯამებელი გადაწყვეტილების დასაბუთებულობა.

2. 547-ე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, სასამართლოს მიერ გამოტანილი ისეთი განჩინება ან დადგენილება, რომელსაც არა აქვს შემაჯამებელი ხასიათი, არ შეიძლება იყოს კერძო საკასაციო გასაჩივრების საგანი. მაგალითად, სასამართლოს განჩინება აცილების შუამდგომლობის უარყოფის შესახებ, ან მტკიცებულების დაუშვებლად ცნობის (ან არცნობის) შესახებ, ექსპერტიზის დანიშვნის შესახებ, და ა.შ. ასეთი სახის არაშემაჯამებელი გადაწყვეტილებები შეიძლება გასაჩივრდეს განაჩენთან ერთად, მაგრამ დამოუკიდებლად კი არა, არამედ – როგორც საკასაციო საჩივრის შემადგენელი ნაწილი. საკასაციო საჩივარში, სხვა საფუძვლებთან ერთად, მითითებული იქნება ისიც, რომ სასამართლომ უკანონოდ უარყო აცილება, უკანონოდ არ დანიშნა ექსპერტიზა და ა.შ.,

რამაც, სხვა საფუძვლებთან ერთად, კასატორის აზრით, განაპირობა უკანონო განაჩენის დადგენა.

მუხლი 554-561. უკომენტაროდ

მუხლი 562. საკასაციო წესით განაჩენის გაუქმებისა და შეცვლის საფუძვლები

საკასაციო წესით განაჩენის გაუქმებისა და შეცვლის საფუძველია:

- ა) სისხლის სამართლის საპროცესო კანონის არსებითი დარღვევა;
- ბ) სისხლის სამართლის ან სხვა მატერიალური სამართლის კანონის არასწორი გამოყენება;
- გ) სასამართლოს მიერ დანიშნული სასჯელის შეუსაბამობა მსჯავრდებულის ქმედების სიმძიმესთან და პიროვნებასთან.

სსსკ 562-ე მუხლში ამომწურავადაა ჩამოთვლილი საკასაციო წესით განაჩენის გაუქმებისა და შეცვლის საფუძვლები:

— სისხლის სამართლის საპროცესო კანონის არსებითი დარღვევის განსაზღვრება და ამ მოტივით განაჩენის გაუქმების საფუძველი აღწერილია 563-ე მუხლში (იხ. ამ მუხლის კომენტარი);

— სისხლის სამართლის, ან სხვა მატერიალური სამართლის კანონის არასწორად გამოყენების განსაზღვრება მოცემულია 564-ე მუხლში (იხ. ამ მუხლის კომენტარი);

— მსჯავრდებულის პიროვნებასთან და მისი ქმედების სიმძიმესთან სასამართლოს მიერ დანიშნული სასჯელის შეუსაბამობის შესახებ იხ. 496-ე მუხლის კომენტარი.

მუხლი 563. სისხლის სამართლის საპროცესო კანონის არსებითი დარღვევები

1. არსებითად ითვლება ამ კოდექსის მოთხოვნათა ისეთი დარღვევები, რომლებმაც შეზღუდეს პროცესის მონაწილეთა უფლებები, ხელი შეუშალოს საქმის ყოველმხრივ, სრულად და ობიექტურად განხილვას, გავლენა მოახდინეს კანონიერი, საფუძვლიანი და სამართლიანი განაჩენის დადგენაზე.

2. განაჩენი გასაუქმებელია ყველა შემთხვევაში, თუ:

ა) წინასწარი გამოძიება ან სასამართლო განხილვა ჩატარდა სისხლის სამართალწარმოების გამოძიებაში საფუძვლების არსებობისას;

ბ) განაჩენი ემყარება კანონით დადგენილი წესის დარღვევით მოპოვებულ მტკიცებულებებს;

გ) კანონით სავალდებულო ექსპერტიზა არ ჩატარებულა;

დ) ბრალდებული ან მისი დამცველი საქმის ყველა მასალის გაცნობის უფლებით არ იქნენ უზრუნველყოფილი;

ე) ბრალდებული სამართალში არ არის მიცემული კანონით დადგენილი წესით;

ვ) საქმე გამოიძიეს და განიხილეს დამცველის მონაწილეობის გარეშე, როცა კანონით მისი მონაწილეობა სავალდებულო იყო;

ზ) დაირღვა ბრალდებულის, განსასჯელის ან მსჯავრდებულის უფლება ისარგებლოს მშობლიური ენით ან სხვა ენით, რომელიც მან იცის;

თ) დაირღვა განსჯადობის წესები;

ი) საქმე განიხილეს მსჯავრდებულის დაუსწრებლად, როცა კანონით მისი დასწრება სავალდებულოა;

კ) განსასჯელს არ მისცეს საბოლოო სიტყვა;

ლ) განაჩენი გამოიტანა სასამართლოს არაკანონიერმა შემაღ-გენლობამ;

მ) დაირღვა მოსამართლეთა თათბირის საიდუმლოება;

ნ) საქმეში არ არის სასამართლო სხდომის სათანადოდ გაფორმებული ოქმი;

ო) განაჩენზე რომელიმე მოსამართლეს არ მოუწერია ხელი, გარდა 506-ე მუხლის მე-2 ნაწილისა.

3. გამამართლებელი განაჩენი არ შეიძლება გაუქმდეს, თუ დაირღვა ბრალდებულის დაცვის უფლება.

1. განაჩენის გაუქმების საფუძველი სისხლის სამართლის საპროცესო კანონის ნებისმიერი დარღვევა კი არ არის, არამედ – მხოლოდ არსებითი ხასიათისა. 563-ე მუხლის პირველი ნაწილი იძლევა არსებითი დარღვევის ზოგად განმარტებას, ხოლო ამავე მუხ-

ლის მე-2 ნაწილი შეიცავს ამ მოტივით განაჩენის გაუქმების უდავო საფუძველთა ამომწურავ ჩამონათვალს.

2. მუხლის მე-2 ნაწილი აკონკრეტებს, თუ რა არის განაჩენის უცილობლად გაუქმების საფუძველები:

- სისხლის სამართალწარმოების გამომრიცხავი საფუძველები ჩამოთვლილია სსსკ 28-ე მუხლში (ქმედების არარსებობა, ქმედების მართლწინააღმდეგობის არარსებობა, ახალი კანონის მიერ ქმედების დანაშაულობის გაუქმება, ხანდაზმულობის ვადის გასვლა და ა. შ.);

- ამ მუხლის „ბ“ პუნქტი გულისხმობს დაუშვებელ მტკიცებულებას, რომელსაც არ შეიძლება დაემყაროს განაჩენი. დაუშვებლად მისაჩნევ მტკიცებულებათა ჩამონათვალი მოცემულია ამ კოდექსის 111-ე მუხლის პირველ ნაწილში (იხ. ამ მუხლის კომენტარი);

- ის შემთხვევები, როდესაც ექსპერტიზის დანიშვნა სავალდებულოა, ჩამოთვლილია ამ კოდექსის 358-ე მუხლის 1-ლ და მე-2 ნაწილებში;

- სსსკ 76-ე მუხლის მე-3 ნაწილის მიხედვით, ბრალდებულს უფლება აქვს, დამოუკიდებლად ან დამცველთან ერთად გაეცნოს საქმის მთელ მასალას. ამიტომ გამომძიებელი ვალდებულია ისინი უზრუნველყოს ამ უფლებით. 563-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „დ“ პუნქტი არ გულისხმობს იმ შემთხვევას, როდესაც ბრალდებული ან მისი დამცველი უზრუნველყოფილი არიან საქმის ყველა მასალის გაცნობის უფლებით, მაგრამ საქმის გაჭიანურების მიზნით ან სხვა მოტივით, ამ უფლებას არ იყენებენ;

- ბრალდებულის სამართალში მიცემის კანონით დადგენილი წესი აღწერილია ამ კოდექსის L თავში (იხ. შესაბამისი მუხლების კომენტარი);

- 563-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ვ“ პუნქტი მხოლოდ იძულებით დაცვას (81-ე მუხლი) კი არ გულისხმობს, არამედ იმასაც, რომ პროცესის მწარმოებელ ორგანოს უფლება არა აქვს შეზღუდოს ბრალდებული დამცველის არჩევაში (78-ე მუხლის მე-3 ნაწილი);

- სსსკ 78-ე მუხლის შესაბამისად, ბრალდებულს უფლება აქვს ისარგებლოს მშობლიური ენით, ან იმ ენით, რომელსაც ის ფლობს. ამ უფლების დარღვევა ნიშნავს ბრალდებულის დაცვის უფლების დარღვევას;

- განსჯადობის წესები მოცემულია ამ კოდექსის 48-ე მუხლში;
- სსსკ 483-ე მუხლის მე-2 ნაწილში აღწერილია განსასჯელის დაუსწრებლად საქმის განხილვის მხოლოდ ორი შემთხვევის შესაძლებლობა. სხვა შემთხვევაში განსასჯელის მონაწილეობა საქმის სასამართლო განხილვაში სავალდებულოა;

- განსასჯელის უფლება საბოლოო სიტყვის თქმაზე და მისი წარმოთქმის წესი დადგენილია ამ კოდექსის 492-ე მუხლით. 563-ე მუხლის „კ“ პუნქტი გულისხმობს არა მხოლოდ განსასჯელისათვის საბოლოო სიტყვის მიუცემლობას, არამედ მისი წარმოთქმის წესის დარღვევასაც;

- სასამართლოს შემადგენლობა უკანონოა, თუ საქმის განხილვაში მონაწილეობდა მოსამართლე (მსაჯული), რომელსაც ამ კოდექსის 105-ე მუხლის მიხედვით, არ ჰქონდა ამის უფლება;

- მოსამართლეთა თათბირის საიდუმლოების დაცვის წესი დადგენილია ამ კოდექსის 497-ე მუხლით. ხსენებული მუხლის 1-ლ, მე-2, მე-4 და მე-5 ნაწილებში აღწერილი წესების დარღვევა უნდა ჩაითვალოს მოსამართლეთა თათბირის საიდუმლოების დარღვევად;

- სასამართლო სხდომის ოქმის სათანადო გაფორმების წესი დადგენილია ამ კოდექსის 454-ე მუხლის პირველი ნაწილით;

- სსსკ 506-ე მუხლის მე-2 ნაწილის მიხედვით, განაჩენს ხელს არ აწერს ის მოსამართლე და მსაჯული, ვისაც განსხვავებული აზრი აქვს. ამ ერთადერთი შემთხვევის გარდა, განაჩენზე მოსამართლის (მსაჯულის) ხელმოწერა სავალდებულოა;

სსსკ 563-ე მუხლის მე-2 ნაწილის ამა თუ იმ პუნქტის დარღვევა იწვევს განაჩენის უცილობელ გაუქმებას, მაგრამ არ იწვევს საქმის შეწყვეტას, თუ არ არსებობს სისხლის სამართლის საქმის შეწყვეტის კანონით გათვალისწინებული სხვა საფუძველები.

3. ბრალდებულის დაცვის უფლების უნაკლო განხორციელების საბოლოო მიზანია დასაბუთებული, კანონიერი და სამართლიანი განაჩენის დადგენის უზრუნველყოფა. ცხადია, ბრალდებულის დაცვის უფლების დარღვევა ვერ გახდება კანონიერი და დასაბუთებული გამამართლებელი განაჩენის გაუქმების საფუძველი.

მუხლი 564. სისხლის სამართლის ან სხვა პატერნალური კანონის არასწორი გამოყენება

კანონი არასწორად გამოიყენება, როცა სასამართლო:

- ა) არ იყენებს კანონს, რომელიც უნდა გამოეყენებინა;
- ბ) იყენებს კანონს, რომელიც არ უნდა გამოეყენებინა;
- გ) სწორად არ განმარტავს კანონს.

ეს მუხლი გულისხმობს მხოლოდ მატერიალური კანონის არასწორ გამოყენებას და მის დებულებებს არაფერი აქვთ საერთო საპროცესო კანონის გამოყენებასთან.

სისხლის სამართლის ან სხვა მატერიალური კანონის არასწორი გამოყენება შეიძლება გახდეს განაჩენის გაუქმების, შეცვლის ან საქმის შეწყვეტის საფუძველი.

ერთი შეხედვით, სსკ 564-ე მუხლის „ა“ და „ბ“ პუნქტები თითქოს ურთიერთგანმსაზღვრელია, მაგრამ ორივე დებულება ხშირ შემთხვევაში არის განაჩენის უკანონოდ ცნობის სრულიად დამოუკიდებელი საფუძველი. თუმცა ზოგჯერ იმ კანონის გამოყენება, რომელიც სასამართლოს არ უნდა გამოეყენებინა, ნიშნავს იმ სხვა კანონის გამოყენებლობას, რომელიც უნდა გამოეყენებინა. მაგალითად, სასამართლომ სწორად დააკვალიფიცირა პირის ქმედება, მაგრამ არ გამოიყენა სისხლის სამართლის კოდექსით დადგენილი სისხლისსამართლებრივი დევნის ხანდაზმულობის ვადა, და არ შეწყვიტა საქმე. ამ შემთხვევაში სასამართლომ არ გამოიყენა კანონი, რომელიც უნდა გამოეყენებინა (რაც არავითარ კავშირში არ არის 564-ე მუხლის „ბ“ პუნქტში აღწერილ საფუძველთან). მეორე მაგალითი: პირის ქმედების დაკვალიფიცირებისას სასამართლომ გამოიყენა ადრე მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსის დებულება მაშინ, როდესაც დანაშაული ჩადენილი იყო ახალი კოდექსის ამოქმედებამდე (2000 წლის 1 ივნისამდე), მაგრამ ახალი კანონი ამსუბუქებდა სასჯელს. ამ შემთხვევაში სასამართლომ არ გამოიყენა კანონი, რომელიც უნდა გამოეყენებინა, და გამოიყენა კანონი, რომელიც არ უნდა გამოეყენებინა.

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 45-ე მუხლის პირველი ნაწილის მიხედვით, სასამართლო ვალდებულია გამოიტანოს კანონიერი გადაწყვეტილება, ე.ი. სწორად გამოიყენოს

კანონი. საპროცესო კოდექსის არცერთი დებულება არ ითვალისწინებს სასამართლოს უფლებას, განმარტოს კანონი. კანონის განმარტების უფლებამოსილება გააჩნია მის გამომცემელ ორგანოს (ავთენტური განმარტება), მაგრამ ეს სრულიადაც არ ნიშნავს, რომ კონკრეტულ საქმეზე კანონის გამოყენებისას სასამართლო არ არის უფლებამოსილი განმარტოს კანონი (მისცეს მას გრამატიკული, ლოგიკური, სისტემატური, ისტორიულ-პოლიტიკური განმარტება). სასამართლოს შეუძლია განმარტოს ნორმის შინაარსი კონკრეტული საქმის განხილვისას, ამა თუ იმ ნორმის შეფარდების დროს, რასაც სავალდებულო ძალა აქვს და გამოხატულებას პოულობს განაჩენში და სხვა გადაწყვეტილებაში. კონკრეტულ საქმეზე სასამართლოს მიერ კანონის გამოყენება, თავისთავად გულისხმობს ამ კანონის სასამართლოსეულ განმარტებას, რომელიც ასევე შეიძლება იყოს საკასაციო გასაჩივრების საგანი. კანონის სწორად განმარტება მისი სწორად გამოყენების საფუძველია, ამიტომ კანონის არასწორი განმარტება მის არასწორ გამოყენებას ნიშნავს. მაგალითად, პოლიციის მუშაკს ყოფით ნიადაგზე მოუვიდა ჩხუბი მეზობელთან, რომელმაც იგი მოკლა. საქმის განმხილველმა სასამართლომ მკვლელის ქმედება დააკვალიფიცირა სისხლის სამართლის კოდექსის 109-ე მუხლის „გ“ პუნქტით, როგორც მკვლელობა, ჩადენილი მსხვერპლის სამსახურებრივ საქმიანობასთან დაკავშირებით. აქ სასამართლომ არასწორად განმარტა კანონი, ვინაიდან პოლიციის მუშაკის მკვლელობა ჩადენილი იყო ყოფით ნიადაგზე და მხოლოდ ის გარემოება, რომ მსხვერპლი პოლიციელია, არ არის საკმარისი ქმედების სსკ 109-ე მუხლის „გ“ პუნქტით დაკვალიფიცირებისათვის. ამ შემთხვევაში, სასამართლოს მიერ კანონის არასწორად განმარტებამ გამოიწვია იმ კანონის გამოყენება, რომელიც არ უნდა გამოყენებინა.

მუხლი 565. სასამართლოს მიერ დანიშნული სასჯელის შეუსაბამობა მსჯავრდებულის ქმედების სიმძიმესთან და პიროვნებასთან

მსჯავრდებულის ქმედების სიმძიმისა და პიროვნების შეუსაბამოდ ითვლება სასჯელი, რომელიც, თუმცა არ სცილდება კანონით

გათვალისწინებული სანქციის ფარგლებს, მაგრამ თავისი სახითა და ზომით მეტი სიმკაცრის ან სიმსუბუქის გამო აშკარად უსამართლოა.

(იხილეთ სსსკ 496-ე მუხლის მე-4 ნაწილის კომენტარი)

მუხლი 566. შებრუნების დაუშვებლობა საპარესოდ

1. საკასაციო ინსტანციას უფლება არა აქვს დაადგინოს ახალი ფაქტები ან დამტკიცებულად არ ჩათვალოს განაჩენსა თუ გასაჩივრებულ სხვა სასამართლო გადაწყვეტილებაში მოყვანილი ფაქტები, გააფართოოს ბრალდების მოცულობა, გამოიყენოს სისხლის სამართლის კოდექსის უფრო მკაცრი მუხლი, დანიშნოს უფრო მკაცრი სასჯელი, გაზარდოს სამოქალაქო სარჩელის თანხა, ან მიიღოს მსჯავრდებულის საზიანო სხვა გადაწყვეტილება.

2. საკასაციო ინსტანციას უფლება არა აქვს მსჯავრდებულის მდგომარეობის გაუარესების მოტივით გააუქმოს სასამართლოს გადაწყვეტილება და საქმე დააბრუნოს ხელახალი სასამართლო განხილვისათვის, თუ დაცული არ არის ამ კოდექსის 540-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული პირობები.

1. საკასაციო ინსტანციის სასამართლოს, ამ კოდექსის 548-ე მუხლის თანახმად, არა აქვს უფლება ჩაატაროს ახალი სასამართლო გამოძიება (იხ. 548-ე მუხლის კომენტარი). ამიტომ საკასაციო ინსტანციას უფლება არა აქვს დაადგინოს ახალი ფაქტები ან დამტკიცებულად არ ჩათვალოს განაჩენსა თუ გასაჩივრებულ სხვა სასამართლო გადაწყვეტილებაში მოყვანილი ფაქტები, გააფართოოს ბრალდების მოცულობა, გამოიყენოს სისხლის სამართლის კოდექსის უფრო მკაცრი მუხლი, დანიშნოს უფრო მკაცრი სასჯელი, გაზარდოს სამოქალაქო სარჩელის თანხა, ან მიიღოს მსჯავრდებულის საზიანო გადაწყვეტილება. სხვა საქმეა, თუ კასატორის აზრით, მტკიცებულებები მოპოვებულია და ფაქტები დადგენილია საპროცესო კანონის მოთხოვნათა არსებითი დარღვევით (იხ. 563-ე მუხლის კომენტარი).

სააპელაციო ინსტანციის სასამართლოსაგან განსხვავებით, საკასა-

ციო სასამართლოს უფლება არა აქვს თავად გამოიყენოს სისხლის სამართლის კოდექსის უფრო მკაცრი მუხლი, ან მიიღოს მსჯავრდებულის საზიანო სხვა გადაწყვეტილება. ამ ნაწილში ქვემდგომი სასამართლოს მიერ კანონის არასწორად გამოყენება არის მხოლოდ განაჩენის გაუქმების და საქმის ხელახლა განსახილველად დაბრუნების საფუძველი.

2. 56ნ-ე მუხლის მე-2 ნაწილით დაწესებული საკასაციო ინსტანციის სასამართლოს უფლების შეზღუდვა, სააპელაციო სასამართლოს უფლებამოსილების შეზღუდვის ანალოგიურია. საკასაციო ინსტანციის სასამართლოს მხოლოდ იმ შემთხვევაში აქვს უფლება მსჯავრდებულის მდგომარეობის გაუარესების მოტივით გააუქმოს სასამართლო გადაწყვეტილება და საქმე დააბრუნოს ხელახალი სასამართლო განხილვისათვის, თუ საქმის გადასინჯვა ხდება ბრალდების მხარის პროცესის მონაწილე წარმომადგენლის საკასაციო საჩივრის საფუძველზე.

მუხლი 567. საკასაციო ინსტანციის სასამართლოს საქმიანობის სარევიზიო საწყისი

1. საკასაციო ინსტანციის სასამართლო არ იზღუდება საჩივარში ჩამოყალიბებული დასკვნებით და ვალდებულია საქმე სრული მოცულობით შეამოწმოს, მათ შორის იმ განსასჯელთა მიმართ, რომლებსაც საკასაციო საჩივარი არ შეუტანიათ. ამასთან, საკასაციო ინსტანციის სასამართლოს შეუძლია მიიღოს გადაწყვეტილება მსჯავრდებულის სასარგებლოდ, მაგრამ უფლება არა აქვს გააუარესოს მისი მდგომარეობა.

2. სარევიზიო წესით საქმის შემოწმება არ გამოორიცხავს იმ მსჯავრდებულის საკასაციო საჩივრის განხილვას, რომელმაც გასაჩივრების ვადა გააცდინა საპატიო მიზეზით და ეს ვადა სასამართლომ აღადგინა.

(იხილეთ სსსკ 543-ე მუხლის კომენტარი)

მუხლი 568-573. უკომენტაროდ

**განაჩენისა და სხვა სასამართლო
გადაწყვეტილების გადასინჯვა ახლად
აღმოჩენილ და ახლად გამოვლენილ
გარემოებათა გამო**

*მუხლი 593. ახლად აღმოჩენილ და ახლად გამოვ-
ლენილ გარემოებათა სახეები*

1. განაჩენი და შემდგომი სასამართლო გადაწყვეტილება შეიძლება გაუქმდეს მთლიანად ან ნაწილობრივ, თუ არსებობს ფაქტობრივი ან სამართლებრივი ხასიათის ახლად აღმოჩენილი ან ახლად გამოვლენილი გარემოებანი.

2. ახლად აღმოჩენილია ფაქტობრივი გარემოებანი, რომლებითაც შეპირობებულია უკანონო ან დაუსაბუთებელი სასამართლო გადაწყვეტილების გადასინჯვა. ასეთ გარემოებებს მიეკუთვნება:

ა) როცა სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული განაჩენით დადგენილია, რომ ყალბია მოწმის ჩვენება ან ექსპერტის დასკვნა, აგრეთვე ყალბია სხვა მტკიცებულება, რომლებიც საფუძვლად დაედო განაჩენს ან განჩინებას;

ბ) როცა კანონიერ ძალაში შესული სასამართლოს განაჩენით დადგენილია მოსამართლის, მომკვლევის, გამოძიებლის ან პროკურორის დანაშაულებრივი ქმედება, რომელიც მის მიერ ჩადენილი იყო ამ საქმის განხილვის დროს;

გ) სხვა გარემოება, რომელიც განაჩენის ან განჩინების გამოტანის დროს სასამართლოსათვის ცნობილი არ იყო, ხოლო თავისთავად თუ სხვა დადგენილ გარემოებასთან ერთად ამტკიცებს მსჯავრდებულის უდანაშაულობას ან მის მიერ იმ დანაშაულზე უფრო მსუბუქი ან უფრო მძიმე დანაშაულის ჩადენას, რომლისთვისაც მას მსჯავრი დაედო, აგრეთვე ამტკიცებს გამართლებულის ან იმ პირის ბრალეულობას, ვის მიმართაც საქმე შეწყვეტილი იყო;

დ) გარემოებანი, რომლებიც მოწმობენ კანონიერ ძალაში შესული განაჩენის დამდგენი სასამართლოს უკანონო შემაღგენლობას, იმ მტკიცებულებათა დაუშვებლობას, რომლებიც საფუძვლად დაედო განაჩენს;

3. ახლად გამოვლენილი სამართლებრივი გარემოებანი, რომლებითაც შეპირობებულია უკანონო ან დაუსაბუთებელი სასამართლო გადაწყვეტილების გადასინჯვა. ასეთ გარემოებებს მიეკუთვნება:

ა) საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება, რომელმაც არაკონსტიტუციურად ცნო კანონიერ ძალაში შესული განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების დადგენისას გამოყენებული კანონი;

ბ) კანონიერ ძალაში შესული განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების გამოტანის შემდეგ ახალი კანონის მიღება, რომელიც აუქმებს ან ამსუბუქებს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას.

1. კოდექსის LIX თავის დებულებები ითვალისწინებს ახლად აღმოჩენილ და ახლად გამოვლენილ გარემოებათა გამო კანონიერ ძალაში შესული სასამართლო განაჩენისა და შემდგომი სასამართლო გადაწყვეტილებების მთლიანად ან ნაწილობრივ გაუქმების შესაძლებლობას. ამასთან, არა აქვს მნიშვნელობა, განაჩენი იყო თუ არა გასაჩივრებული სააპელაციო ან საკასაციო წესით, მთავარია, განაჩენი შესული იყოს კანონიერ ძალაში. განაჩენსა და შემდგომ სასამართლო გადაწყვეტილებაში იგულისხმება საკუთრივ განაჩენი და სააპელაციო ან საკასაციო ინსტანციის სასამართლოთა განჩინება, რომლითაც ეს განაჩენი უცვლელად არის დატოვებული. თუ საკასაციო ინსტანციის სასამართლოს განჩინებით განაჩენი შეიცვალა კვალიფიკაციის ან სასჯელის ნაწილში ახლად აღმოჩენილ და გამოვლენილ გარემოებათა გამო, უნდა გაუქმდეს როგორც საკასაციო ინსტანციის სასამართლოს განჩინება, ისე საკუთრივ განაჩენი.

კანონიერ ძალაში შესული განაჩენისა და სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების გადასინჯვის საფუძველია ფაქტობრივი ან სამართლებრივი ხასიათის ახლად აღმოჩენილი და ახლად გამოვლენილი გარემოებანი. ახლად აღმოჩენილი გარემოებანი ფაქტობრივი, ხოლო ახლად გამოვლენილი – სამართლებრივი ხასიათისაა. ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა გამო, განაჩენისა და სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების გადამსინჯველ სასამართლოს უფლება არა აქვს თავად მიიღოს საბოლოო გადაწყვეტილება. იგი მხოლოდ აუქმებს განაჩენსა, შემდგომ სასამართლო გადაწყვეტილებას და

აბრუნებს საქმეს წინასწარ გამოძიებაში, ან ახალი სასამართლო განხილვისათვის. ახლად გამოვლენილ გარემოებათა გამო საქმის გადასინჯველ სასამართლოს უფლება აქვს მიიღოს ამ კოდექსის 561-ე მუხლის პირველ ნაწილში ჩამოთვლილი ერთ-ერთი გადაწყვეტილება.

2. 593-ე მუხლის მე-2 ნაწილი შეიცავს ახლად აღმოჩენილ (ფაქტობრივ) გარემოებათა ჩამონათვალს, რომლებმაც განაპირობეს უკანონო ან დაუსაბუთებელი სასამართლო გადაწყვეტილების გამოტანა. ამ ჩამონათვალში აღნიშნულ გარემოებებს აერთიანებს ის, რომ მათი არსებობა არ იყო ცნობილი განაჩენის და შემდგომი სასამართლო გადაწყვეტილების გამომტანი სასამართლოსათვის – აქედან: „ა“ და „ბ“ პუნქტებში აღნიშნული გარემოებანი – იმის გამო, რომ მათი დადგენილად ცნობა შეიძლება მხოლოდ სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული განაჩენით, ხოლო „გ“ და „დ“ პუნქტებში აღნიშნული გარემოებანი თავისთავად არსებობდნენ, მაგრამ ეს საქმის განმხილველი სასამართლოსათვის ცნობილი არ იყო.

3. 593-ე მუხლის მე-3 ნაწილში ამომწურავად არის ჩამოთვლილი ახლად გამოვლენილი სამართლებრივი გარემოებები, რომლებითაც შეპირობებულია უკანონო ან დაუსაბუთებელი სასამართლო გადაწყვეტილების გადასინჯვა.

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების დადგენისას გამოვლენილი კანონის არაკონსტიტუციურად ცნობის შესახებ გადაწყვეტილება მიღებული უნდა იქნას განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლის შემდეგ. მხოლოდ ამ შემთხვევაშია იგი ახლად გამოვლენილი სამართლებრივი გარემოება. თუ საქმის განმხილველმა სასამართლომ განაჩენის დადგენისას არ გაითვალისწინა საკონსტიტუციო სასამართლოს უკვე არსებული გადაწყვეტილება, მაშინ სასამართლომ გამოიყენა კანონი, რომელიც არ უნდა გამოეყენებინა, ე.ი. გამოიტანა უკანონო განაჩენი.

593-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „ბ“ პუნქტის მიხედვით, ახლად გამოვლენილ გარემოებად ითვლება კანონიერ ძალაში შესული განაჩენის გამოტანის შემდეგ ისეთი ახალი კანონის მიღება, რომელიც აუქმებს ან ამსუბუქებს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას.

შეიძლება გაურკვევლობა გამოიწვიოს შემთხვევამ, როდესაც კანონი სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის გაუქმების ან შემსუბუქების შესახებ მიღებულ იქნა სასამართლოს მიერ განაჩენის ან სხვა გადაწყვეტილების გამოტანამდე. მაგრამ ეს სასამართლოსათვის ცნობილი არ იყო (მიზეზს ამ შემთხვევაში მნიშვნელობა არა აქვს). ასეთ შემთხვევაში უნდა დადგეს იგივე შედეგი, ე. ი. განაჩენის დადგენამდე მიღებული ასეთი კანონი საფუძვლად უნდა დაედოს უკანონო ან დაუსაბუთებელი სასამართლო გადაწყვეტილების გადასინჯვას ახლად გამოვლენილ სამართლებრივ გარემოებათა გამო.

იმის გამო, რომ ახლად აღმოჩენილი გარემოება გულისხმობს ფაქტობრივი ხასიათის გარემოებათა დადგენას, ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა გამო განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილებათა გადასინჯვის შესახებ მხარეებს საჩივარი შეაქვთ შესაბამის პროკურატურაში (სსსკ 594-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი). ახლად გამოვლენილი გარემოებები წმინდა სამართლებრივი ხასიათისაა, ამიტომაც მხარეებს საქმის გადასინჯვის შესახებ საჩივარი შეაქვთ უშუალოდ საქმის გადასინჯვის უფლების მქონე სასამართლოში – საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატაში, აფხაზეთის და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი სასამართლოების პრეზიდიუმებში (სსსკ 594-ე მუხლის მე-2 ნაწილი).

თავი LX. უკომენტაროდ

თავი LXI. უკომენტაროდ

კერძო ბრალდების საქმეთა წარმოება

მუხლი 626. უკომენტაროდ

მუხლი 627. საჩივარი კერძო ბრალდების წესით

1. 27-ე მუხლში ჩამოთვლილ დანაშაულთა შესახებ სისხლის სამართლის საქმეები მოსამართლემ შეიძლება აღძრას მხოლოდ დაზარალებულის ან მისი კანონიერი წარმომადგენლის საჩივრით.

2. საჩივარი შეაქვთ რაიონულ (საქალაქო) სასამართლოში განსჯადობის წესების დაცვით.

3. საჩივარი შეიტანება წერილობითი სახით და იგი უნდა შეიცავდეს: დანაშაულის შემთხვევის აღწერას, ცნობებს დანაშაულის ჩამდენი პირისა და დანაშაულის შესახებ, მტკიცებულებათა ჩამონათვალსა და თხოვნას, რომ მოსამართლემ განიხილოს საქმე. საჩივარს ხელს უნდა აწერდეს დაზარალებული ან მისი კანონიერი წარმომადგენელი.

4. თუ საჩივარი შეტანილია მოკვლევის ორგანოში, გამოძიებულთან ან პროკურორთან, მან იგი უნდა გადასცეს განსჯადობის მიხედვით რაიონულ (საქალაქო) სასამართლოს, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა პროკურორი საჭიროდ მიიჩნევს აღძრას სისხლის სამართლის საქმე 27-ე მუხლის საფუძველზე.

1. საქართველოს სსსკ 27-ე მუხლის თანახმად, კერძო ბრალდების წესით მოსამართლემ შეიძლება აღძრას სისხლის სამართლის საქმე საქართველოს სსკ 120-ე (ჯანმრთელობის განზრახ მსუბუქი დაზიანება), 225-ე (ცემა) და 148-ე (ცილისწამება) მუხლებით გათვალისწინებულ დანაშაულთა შესახებ. ამ საქმეთა აღძვრა დასაშვებია მხოლოდ დაზარალებულის ან მისი კანონიერი წარმომადგენლის საჩივრით. ამ კოდექსის 68-ე მუხლის თანახმად, დაზარალებული არის ფიზიკური პირი, რომელსაც მორალური, ფიზიკური ან ქონებრივი ზიანი მიაღდა დანაშაულის შედეგად, ხოლო 44-ე მუხლის 22-ე პუნქტის თანახმად, კანონიერი წარმომადგენელი არის ახლო ნათესავი, მეურვე, მზრუნველი. ამასთან, ახლო ნათესავს,

თუ იგი არ ახორციელებს მზრუნველობას ან მეურვეობას, უფლება არა აქვს მოითხოვოს სისხლის სამართლის საქმის აღძვრა ქმედუნარიანი პირის ინტერესების დასაცავად, ამ უკანასკნელის თანხმობის გარეშე.

2. სსსკ 627-ე მუხლის მე-2 ნაწილის მიხედვით, დაზარალებულს, ან მის კანონიერ წამომადგენელს, საჩივარი შეაქვს რაიონულ (საქალაქო) სასამართლოში, განსჯადობის წესების დაცვით. ამ მუხლით დადგენილი წესის გამოყენებისას გარკვეულ სიძნელებებს წარმოშობს ისეთ საჩივართა განსჯადობა, რომლებშიც დაყენებულია მოთხოვნა სსსკ 48-ე მუხლის მე-4 ნაწილში ჩამოთვლილ პირთა მიმართ სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის შესახებ (საქართველოს პრეზიდენტი, პარლამენტის წევრი, მთავრობის წევრი და ა. შ.). ხსენებულ პირთა საქმეები საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლო კოლეგიის, როგორც პირველი ინსტანციის სასამართლოს განსაჯადია. საკითხის გადაწყვეტისას ყურადღება უნდა გამახვილდეს იმაზე, რომ 48-ე მუხლის მე-4 ნაწილი გულისხმობს იმ საქმეთა განსჯადობას, რომელიც უკვე აღძრულია და უნდა წარიმართოს სასამართლოში პირველი ინსტანციით განსახილველად, მაშინ როდესაც, 627-ე მუხლის მე-2 ნაწილი გულისხმობს მხოლოდ საჩივართა განსჯადობას, და ამიტომ ამ ნაწილით დადგენილი წესი გაერცელებოდა ყველაზე, გამონაკლისის გარეშე. თუ რაიონულმა (საქალაქო) სასამართლომ კერძო საჩივარი დააკმაყოფილა და კანონით დადგენილი წესით (მიიღო პარლამენტის თანხმობა, უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის თანხმობა და ა. შ.) აღძრა სისხლის სამართლის საქმე დაზარალებულის ან მისი კანონიერი წარმომადგენლის საჩივრით, ძალაში შევა 48-ე მუხლის მე-4 ნაწილით დადგენილი განსჯადობის წესი. ასეთ შემთხვევაში რაიონული (საქალაქო) სასამართლო უკვე აღძრულ სისხლის სამართლის საქმეს განსჯადობის მიხედვით გადაუგზავნის უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლო კოლეგიას.

3. მუხლის მე-3 ნაწილში მითითებულია, რომ კერძო საჩივარი, სხვა მონაცემებთან ერთად უნდა შეიცავდეს თხოვნას, რომ მოსამართლემ განიხილოს საქმე. მოსამართლის მიერ უკვე აღძრული

სისხლის სამართლის საქმის ერთპიროვნულად განხილვის წესი ვერ გავრცელდება იმ პირთა კერძო ბრალდების საქმეზე, რომელთა მიმართ უკვე აღძრული საქმე უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლო კოლეგიის განსჯადია, ვინაიდან ეს სასამართლო საქმეს იხილავს მოსამართლისა და ორი მსაჯულის მონაწილეობით.

4. სსსკ 27-ე მუხლის მე-4 ნაწილის თანახმად, თუ პროკურორი მიიჩნევს, რომ კერძო ბრალდების საქმეს განსაკუთრებული საზოგადოებრივი მნიშვნელობა აქვს, საქმე არ შეიძლება შეწყდეს მხარეთა შერიგებით. ამრიგად, თუ პროკურორი მიიჩნევს, რომ მოკვლევის ორგანოში, გამომძიებელთან ან პროკურორთან შეტანილ საჩივარს განსაკუთრებული საზოგადოებრივი მნიშვნელობა აქვს, ე. ი. საჩივარში აღწერილი ფაქტები გასცდა კერძო ინტერესთა სფეროს და შეიძინა საზოგადოებრივი მნიშვნელობა, იგი საჩივარს განსჯადობის მიზეზდით, რაიონულ (საქალაქო) სასამართლოს კი არ გადასცემს, არამედ თვით აღძრავს სისხლის სამართლის საქმეს საერთო წარმოების წესით. ცხადია, პროკურორის ასეთი დადგენილება დასაბუთებული უნდა იყოს.

მუხლი 628. უკომენტაროდ

მუხლი 629. მოსამართლის გადაწყვეტილება საჩივრის გამო

1. მოსამართლე ამოწმებს, არსებობს თუ არა საფუძველი კერძო ბრალდების წესით სისხლის სამართლის საქმის აღსაძრავად და იღებს ერთ-ერთ შემდეგ გადაწყვეტილებას:

- ა) სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის შესახებ;
- ბ) სისხლის სამართლის საქმის აღძვრაზე უარის თქმის შესახებ;
- გ) საჩივრის განუხილველად დატოვების შესახებ, თუ დაზარალებული შეურიგდა პირს, რომლის მიმართაც შეტანილია საჩივარი.

2. მოსამართლეს გადაწყვეტილება გამოაქვს დადგენილების სახით.

3. კერძო ბრალდების წესით შეტანილი საჩივრის გამო გადაწყვეტილება მიღებულ უნდა იქნეს საჩივრის შეტანის დღიდან არა უგვიანეს 7 დღე-ღამისა.

1. კერძო ბრალდების წესით სისხლის სამართლის საქმის აღსაძრავად გამოიყენება ის საერთო საფუძვლები, რომლებიც გადმოცემულია სსსკ 263-ე და 264-ე მუხლებში (იხ. შესაბამისი მუხლების კომენტარები).

მოსამართლე სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის შესახებ გადაწყვეტილებას იღებს კანონით გათვალისწინებული საფუძვლების არსებობისას. თუ ასეთი საფუძველი არ არსებობს, სასამართლოს გამოაქვს დადგენილება სისხლის სამართლის საქმის აღძვრაზე უარის თქმის შესახებ იმის მიუხედავად, ეთანხმება თუ არა ამას საჩივრის ავტორი. თუ დაზარალებული სისხლის სამართლის საქმის აღძვრამდე შეურიგდა პირს, რომლის მიმართაც შეტანილია საჩივარი, მოსამართლეს გამოაქვს დადგენილება საჩივრის განუხილველად დატოვების შესახებ. თუ შერიგება მოხდა სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის შემდეგ, მოსამართლეს გამოაქვს დადგენილება მისი შეწყვეტის თაობაზე (იხ. 632-ე მუხლის მე-2 ნაწილი). თუ საჩივრის შემოწმებისას დადგინდა, რომ ჩადენილია დანაშაული, რომელიც უნდა გამოიძიონ და განიხილონ საერთო წესით, მოსამართლეს გამოაქვს დადგენილება საქმის მასალების პროკურორისათვის გაგზავნის შესახებ.

2. ამ მუხლის პირველ ნაწილში ჩამოთვლილი ნებისმიერი გადაწყვეტილება მოსამართლეს გამოაქვს დადგენილების სახით.

3. 629-ე მუხლის მე-3 ნაწილის მიხედვით, ამ მუხლის პირველ ნაწილში ჩამოთვლილი ნებისმიერი გადაწყვეტილება მიღებულ უნდა იქნას საჩივრის შეტანის დღიდან არაუგვიანეს 7 დღე-ღამისა. ხსენებული დებულება რაიმე გამონაკლისს არ უშვებს, თუმცა ამ ვადის დაცვა ყოველთვის როდია შესაძლებელი. დარღვევად არ უნდა ჩაითვალოს ის შემთხვევა, როდესაც საჩივარი ეხება კონსტიტუციური იმუნიტეტით დაცულ პირთა მიმართ საქმის აღძვრის შესახებ საკითხის გადაწყვეტას. ამ შემთხვევაში შვიდდღიანი ვადის დინება უნდა დაიწყოს მოსამართლის მიერ შესაბამისი სახელისუფლებო სტრუქტურიდან ნებართვის მიღების დღიდან.

მუხლი 630-631. უკომენტაროდ

*მუსლი ნკ2. დაზარალებულის შერიგება პირთან,
რომლის მიმართაც შეტანილია საჩი-
ვარი*

1. კერძო ბრალდების წესით წარმოება შეიძლება დამთავრდეს შერიგებით, სათათბირო ოთახში განაჩენის გამოსატანად სასამართლოს გასვლამდე.

2. სისხლის სამართლის საქმის აღძვრამდე შერიგების სურვილი დაზარალებულმა და იმ პირმა, რომლის მიმართაც შეტანილია საჩივარი, უნდა აცნობონ მოსამართლეს განცხადების შეტანით. ამ შემთხვევაში მოსამართლეს გამოაქვს დადგენილება საჩივრის განუხილველად დატოვების შესახებ. თუ შერიგება მოხდა სისხლის სამართლის აღძვრის შემდეგ, მოსამართლეს გამოაქვს დადგენილება მისი შეწყვეტის თაობაზე.

3. სასამართლო განხილვის დროს შერიგების შესახებ დაზარალებულისა და იმ პირის ზეპირი განცხადებები, რომლის მიმართაც შეტანილია საჩივარი, შეიტანება სასამართლო სხდომის ოქმში, ხოლო წერილობით — დაერთვის საქმეს. საქმის შეწყვეტის შესახებ მოსამართლეს გამოაქვს დადგენილება.

1. კერძო ბრალდების წესით წარმოება შეიძლება დამთავრდეს შერიგებით. თუ შერიგება მოხდა სისხლის სამართლის საქმის აღძვრამდე, მოსამართლეს გამოაქვს დადგენილება საჩივრის განუხილველად დატოვების შესახებ. თუ შერიგება მოხდა საქმის აღძვრის შემდეგ, მოსამართლეს გამოაქვს დადგენილება საქმის შეწყვეტის შესახებ. სისხლის სამართლის საქმის შეწყვეტა შერიგების გამო დასაშვებია მხოლოდ სათათბირო ოთახში, განაჩენის გამოსატანად მოსამართლის (სასამართლოს) გასვლამდე. ცხადია, გამამტყუნებელი განაჩენის დადგენა (თუ შერიგება არ მოხდა სათათბირო ოთახში გასვლამდე) არ უსპობს მხარეებს შერიგების უფლებას. თუ გამამტყუნებელი განაჩენის დადგენის შემდეგ მხარეები შერიგებას გადაწყვეტენ, საქმის შეწყვეტის შესახებ მათ უნდა მიმართონ ზემდგომი ინსტანციის სასამართლოს, კანონით დადგენილ ვადაში და წესით.

შერიგების მოტივით საქმის შეწყვეტა დასაშვებია მხოლოდ კერძო ბრალდების საქმეზე. კერძო-საჯარო ბრალდების საქმეზე

(საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 137-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით, 138-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით, 139-ე, 153-ე, 157-ე, 167-ე, 175-ე და 189-ე მუხლებით გათვალისწინებული დანაშაული) შერიგების მოტივით საქმის შეწყვეტა დაუშვებელია.

2. მხარეებმა სურვილი შერიგების შესახებ სისხლის სამართლის საქმის აღძვრამდე, სასამართლოს უნდა აცნობონ წერილობითი განცხადებით. ზეპირი ფორმით ამ ნების გამოხატვა დაუშვებელია, ვინაიდან სისხლის სამართლის საქმის აღძვრამდე საოქმო ჩანაწერები არ კეთდება. საქმის აღძვრის შემდეგ, შერიგების სურვილი მხარეებმა შეიძლება გამოხატონ ზეპირადაც, რაც შეიტანება სასამართლო სხდომის ოქმში.

მუხლი 633. პირმო ბრალდების საქმეთა გაერთიანება ერთ წარმოებად

1. დაზარალებულის საჩივარი შეიძლება გაერთიანდეს შემხვედრ საჩივართან ერთ წარმოებად. ასეთი გაერთიანება დაშვებულია სასამართლო გამოძიების დაწყებამდე. შემხვედრი საჩივრების გამო საქმეთა გაერთიანების თაობაზე მოსამართლე მიუთითებს საქმის აღძვრის დადგენილებაში. სასამართლო განხილვის დროს საქმეთა გაერთიანების შესახებ მოსამართლეს გამოაქვს დადგენილება.

2. შემხვედრი საჩივრების ერთ წარმოებაში განხილვისას საჩივრის შემტანი პირები პროცესში ერთდროულად მონაწილეობენ, როგორც დაზარალებული და განსასჯელი. ამ პირთა დაკითხვა მათს საჩივრებში ჩამოყალიბებული გარემოებების შესახებ ტარდება დაზარალებულთა დაკითხვის წესებით, ხოლო შემხვედრ საჩივრებში ჩამოყალიბებული გარემოებების შესახებ – განსასჯელთა დაკითხვის წესებით.

633-ე მუხლის პირველი ნაწილი შინაგანი ლოგიკური წინააღმდეგობის შემცველია. ამ ნაწილის პირველი წინადადების მიხედვით, დაზარალებულის საჩივრისა და შემხვედრი საჩივრის ერთ წარმოებად გაერთიანება დაშვებულია მხოლოდ სასამართლო გამოძიების დაწყებამდე. ბოლო წინადადების მიხედვით კი, სასამართლო განხილვის

დროს საქმეთა გაერთიანების შესახებ მოსამართლეს გამოაქვს დადგენილება. სასამართლო გამოძიება საქმის სასამართლო განხილვის ერთ-ერთი ეტაპია, რის გამოც თითქოსდა არ არის გამორიცხული, შემხვედრი საჩივრის გამო საქმის აღძვრა და საქმეთა გაერთიანება ერთ წარმოებად სასამართლო გამოძიების დაწყების შემდეგაც. საქმეის არის, რომ კერძო ბრალდების საქმე თავისი საპროცესო ბუნებით წააგავს სამოქალაქო პროცესს, როგორც კერძო სასამართლის ინსტიტუტს, და აქაც, მხარეთა კერძო ინტერესების განხორციელება ხდება კანონით დადგენილი საპროცესო ეტაპების მიხედვით.

კერძო ბრალდების საქმეთა გაერთიანების საპროცესო საფუძველია პირველად და შემხვედრ საჩივართა გამო სისხლის სამართლის საქმის აღძვრა. საქმეთა გაერთიანების თაობაზე მოსამართლე მიუთითებს შემხვედრი საჩივრის საფუძველზე საქმის აღძვრის დადგენილებაში. კანონმდებელი, სამოქალაქო სამართალწარმოების ანალოგიურად, შეუძლებლად მიიჩნევს შემხვედრი საჩივრის საფუძველზე საქმის აღძვრას სასამართლო გამოძიების შემდეგ, ამასთან უტოვებს მოწინააღმდეგეს შესაძლებლობას, სასამართლოს მიერ პირველადი საჩივრის მიღების შემდეგ, ვიდრე გამოძიების დაწყებამდე, მიიღოს გადაწყვეტილება – შემხვედრი საჩივრით მოითხოვოს მოწინააღმდეგის მიმართ სისხლის სამართლის საქმის აღძვრა.

633-ე მუხლით დადგენილი წესი (საქმის აღძვრა და მათი გაერთიანება სასამართლო გამოძიების დაწყებამდე) მოსამართლეს შესაძლებლობას აძლევს შეასრულოს 628-ე მუხლში ჩამოთვლილი მოქმედებანი, რომელთა შესრულება ფაქტობრივად შეუძლებელია სასამართლო გამოძიების დაწყების შემდეგ.

მუხლი 634. პროკურორის მონაწილეობა კერძო ბრალდების საქმეში

1. თუ 27-ე მუხლის პირველ ნაწილში მითითებულ დანაშაულს განსაკუთრებული საზოგადოებრივი მნიშვნელობა აქვს, ანდა დაზარალებულს არასრულწლოვანების, ფიზიკური თუ ფსიქიკური ნაკლის, ან ბრალდებულზე დამოკიდებულების გამო არ შეუძლია დაცვას თავისი უფლებები და კანონიერი ინტერესები, პროკურორს

შეუძლია საქმე აღძრას დაზარალებულის საჩივრის გარეშე, მაგრამ მისი თანხმობით. პროკურორის მიერ აღძრული საქმე წარიმართება წინასწარი გამოძიების ჩასატარებლად, ზოლო შემდეგ სასამართლო მას განიხილავს საერთო წესით. სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის შესახებ პროკურორის დადგენილებაში მითითებული უნდა იყოს ასეთი გადაწყვეტილების მიღების საფუძველი.

2. პროკურორს უფლება აქვს დაზარალებულის თანხმობით ჩაებას მოსამართლის მიერ დაზარალებულის საჩივრის საფუძველზე აღძრულ საქმეში და მხარი დაუჭიროს ბრალდებას სასამართლოში, თუ ამას მოითხოვს სახელმწიფო, საზოგადოებრივი ინტერესები ან მოქალაქეთა უფლებების დაცვა. საქმეში პროკურორის ჩაბმა დაზარალებულს არ ართმევს 69-ე მუხლით გათვალისწინებულ უფლებებს.

3. დაზარალებულის განსასჯელთან შერიგებით არ შეწყდება ის საქმე, რომლის სასამართლო განხილვაშიც პროკურორი მონაწილეობს.

634-ე მუხლის მე-3 ნაწილის მიხედვით, დაზარალებულის განსასჯელთან შერიგებით არ შეწყდება ის სისხლის სამართლის საქმე, რომელშიც პროკურორი მონაწილეობს. ცხადია, თუ პროკურორი კერძო ბრალდების საქმეში მონაწილეობს იმ მიზნით, რათა დაიცვას არასრულწლოვანის, ფიზიკური ან ფსიქიკური ნაკლის მქონე, ან ბრალდებულზე დამოკიდებული პირის უფლებები, საქმე შერიგებით ვერ შეწყდება. სიძნელე შეიძლება წარმოიშვას იმ შემთხვევაში, თუ პროკურორი დაზარალებულის საჩივრის საფუძველზე აღძრულ საქმეში მონაწილეობს, როცა ამას მოითხოვს სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი (ე.ი. საჯარო) ინტერესები. მაგრამ ბრალდების შინაარსი არ სცილდება კერძო ბრალდების საქმეთა კანონში მითითებულ ჩამონათვალს (საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 120-ე, 125-ე და 148-ე მუხლებით გათვალისწინებული დანაშაულები). საქმე ისაა, რომ სსსკ 634-ე მუხლის მე-2 ნაწილის მიხედვით, პროკურორს უფლება აქვს ჩაებას მოსამართლის მიერ დაზარალებულის საჩივრის საფუძველზე აღძრულ საქმეში – მხოლოდ დაზარალებულის თანხმობით. დაზარალებული, ეთანხმება რა პროკურორის საქმეში ჩაბმას, გამოთქვამს იმის თანხმობასაც, რომ პროკურორმა მხარი დაუჭიროს ბრალდებას. ასეთ შემთხვევაში პროკურორი გამოდის

სუბსიდიური მდევნელის როლში და, თუ იგი არ მოითხოვს საქმის შეწყვეტას, სასამართლო ვერ შეწყვეტს საქმეს, თუნდაც შერიგების მოტივით. 634-ე მუხლის მე-3 ნაწილის დებულება ზედმეტად იმპერატიულია იმ თვალსაზრისით, რომ თუ პროკურორიც ეთანხმება საქმის შეწყვეტას დაზარალებულის განსასჯელთან შერიგების გამო, სასამართლოს, ცხადია, უნდა ჰქონდეს საქმის შეწყვეტის უფლება.

მუხლი 635. კერძო ბრალდების საქმის ბაჟო წინასწარი გამოძიების ჩატარება

მოსამართლეს, რომელიც განიხილავს კერძო ბრალდების საქმეს, უფლება აქვს გასცეს განკარგულება წინასწარი გამოძიების ჩასატარებლად. საქმე უნდა შეწყდეს, თუ დაზარალებული შეურიგდა ბრალდებულს სასამართლო გამოძიების დაწყებამდე.

სსსკ 635-ე მუხლი არ მიუთითებს იმ საფუძვლებზე, რომელიც მოსამართლეს უფლებას აძლევს გასცეს განკარგულება წინასწარი გამოძიების ჩასატარებლად. ასეთი გადაწყვეტილების მიღების საფუძველი მითითებულია 630-ე მუხლის მე-2 ნაწილში, რომლის მიხედვით, „თუ საჩივრის შემოწმებისას დადგინდა, რომ ჩადენილია დანაშაული, რომლის შესახებაც საქმე უნდა გამოიძიონ და განიხილონ საერთო წესით, მოსამართლე მასალებს უგზავნის პროკურორს“.

635-ე მუხლის მეორე დებულების მიხედვით, თუ დაზარალებული შეურიგდა ბრალდებულს სასამართლო გამოძიების დაწყებამდე, ხოლო სასამართლოს პროცესის ამ ეტაპამდე არ მიუღია გადაწყვეტილება საქმის მასალების წინასწარი გამოძიების ჩასატარებლად გადაგზავნის შესახებ, საქმე უნდა შეწყდეს, რაც გამორიცხავს წინასწარი გამოძიების ჩასატარებლად საქმის გადაცემას. სასამართლო გამოძიების დაწყების შემდეგ, სასამართლო არ არის უფლებამოსილი შერიგების მოტივით შეწყვიტოს საქმე, თუ მიიჩნევს, რომ არსებობს საქმეზე წინასწარი გამოძიების ჩატარების საფუძველი.

მუხლი 636-638. უკომენტაროდ

თაზი LXIV.

საქმის წარმოება სამედიცინო
ხასიათის იძულებითი ღონისძიების
გამოყენების შესახებ

მუხლი 660. სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიების გამოყენების შესახებ საქმის წარმოების საფუძველი

1. თუ გამოძიების ან სასამართლო განხილვის დროს გამოვლინდა მონაცემები, რომ დანაშაულის ჩადენის შემდეგ პირი ფსიქიკურად დაავადდა, ან სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული მართლსაწინააღმდეგო ქმედება ჩაიდინა პირმა, რომლის შერაცხადობა საეჭვოა, გამომძიებელს ან სასამართლოს (მოსამართლეს) გამოაქვს დადგენილება (განჩინება) სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიების გამოსაყენებლად წარმოების დაწყებისა და სასამართლო-ფსიქიატრიული ექსპერტიზის დანიშვნის შესახებ.

2. თუ ექსპერტიზისა და სხვა საპროცესო მოქმედების შემდეგ დადგინდა, რომ პირი შერაცხადია და დანაშაულის ჩადენის შემდეგ ფსიქიკურად არ დაავადებულა, გამომძიებელი აუქმებს თავის დადგენილებას სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიების გამოსაყენებლად საქმის წარმოების დაწყების შესახებ და საქმის შემდგომ წარმოებას განაგრძობს ამ კოდექსით გათვალისწინებული საერთო წესებით.

3. სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიების შესახებ საქმის წარმოების წესი განისაზღვრება საერთო წესებითა და ქვემოთ მოყვანილი მუხლებით.

1. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა ემყარება მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული ქმედების ჩადენას. ფსიქიკური ავადობა არის ბრალის, ე.ი. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლო-

ბის გამოპრიცხავი გარემოება. პირი ფსიქიკურად შეიძლება დაავადდეს დანაშაულის ჩადენის შემდეგაც. ეს გარემოება არ გამოპრიცხავს მის სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას გამოჯანმრთელების შემდეგ, მაგრამ ასევე არის სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიებების გამოყენების საფუძველი. გარემოებანი, რომლებიც სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიებების გამოყენების შესახებ საქმის წარმოების დაწყების საფუძველია, შეიძლება გამოვლინდეს როგორც გამოძიების, ისე საქმის სასამართლო განხილვის დროს. ადრე მოქმედი საპროცესო კოდექსისაგან განსხვავებით, ამჟამინდელი კოდექსის 373-ე მუხლი სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიებების გამოყენების შესახებ საქმის წარმოების დაწყების საფუძველად ექსპერტიზის დასკვნას კი არ მიიჩნევს, არამედ იმ მონაცემების გამოვლენას, რომლებიც საექვოს ხდიან მის შერაცხადობას (მაგალითად, ფსიქიატრიულ დისპანსერში მისი აღრიცხვაზე ყოფნის ფაქტი, არაადექვატური ქცევა და ა.შ.). ამ მონაცემების გამოვლენისთანავე, გამოძიებელი ან სასამართლო ვალდებულია გამოიტანოს დადგენილება (განჩინება) სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიებების გამოსაყენებლად წარმოების დაწყებისა და სასამართლო-ფსიქიატრიული ექსპერტიზის დანიშვნის შესახებ. ეს დადგენილება შეიძლება გამოტანილი იქნას, როგორც ერთი საპროცესო აქტი.

2. თუ ექსპერტიზისა და სხვა საპროცესო მოქმედების შედეგად გაირკვა, რომ პირი შერაცხადია, ე.ი. მას შეიძლება დაეკისროს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა ჩადენილი ქმედებისათვის, და იგი არც დანაშაულის ჩადენის შემდეგ დაავადებულა, პროცესის მწარმოებელი ორგანო (გამომძიებელი, სასამართლო) აუქმებს თავის დადგენილებას სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიებების გამოსაყენებლად საქმის წარმოების დაწყების შესახებ და საქმის წარმოება გაგრძელდება საერთო წესით.

3. 358-ე მუხლის პირველი ნაწილის „დ“ პუნქტის თანახმად, სავალდებულოა დაინიშნოს ფსიქიატრიული ექსპერტიზა, თუ უნდა დადგინდეს ეჭვმიტანილის და ბრალდებულის ფსიქიკური მდგომარეობა, როდესაც ეჭვს შეიტანენ მათ შერაცხადობაში ან იმაში, საქმის წარმოების მომენტისათვის რამდენად შესწევთ უნარი ანგარიში გაუწიონ თავიანთ მოქმედებას, ან განაგრძონ იგი. ასევე საერთო

წესებითაა დადგენილი, თუ ვინ შეიძლება იყოს ექსპერტი, მისი პასუხისმგებლობა, დაკითხვა, სისხლის სამართალწარმოების შეჩერება და ა.შ. მაგრამ სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიების შესახებ საქმის წარმოების წესი ძირითადად დადგენილია ამ კოდექსის LXIV თავის დებულებებით.

მუხლი 661. გარემოება, რომელიც მოითხოვს დამტკიცებას

1. იმ პირის მიმართ, რომელიც დანაშაულის ჩადენის შემდეგ ფსიქიკურად დაავადდა, უნდა დამტკიცდეს:

ა) 112-ე მუხლით გათვალისწინებული გარემოებები;

ბ) პირის ფსიქიკური ავადმყოფობა, რომელიც წარმოიშვა დანაშაულის ჩადენის შემდეგ და გამორიცხავს სასჯელის გამოყენებას.

2. შეურაცხის მიერ მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენასთან დაკავშირებით უნდა დამტკიცდეს:

ა) 112-ე მუხლში აღნიშნული გარემოებები;

ბ) შეურაცხი პირის დამახასიათებელი გარემოებები;

გ) ქმედების ჩადენის მომენტში პიროვნების ქრონიკული ფსიქიკური ავადმყოფობა, ფსიქიკის დროებითი მოშლა, ჭკუასუსტობა ან სხვა ავადმყოფური მდგომარეობა, რის გამოც მას არ შეეძლო ანგარიში გაეწია თავისი ქმედებისათვის და განეგო იგი;

დ) ამ პირის ფსიქიკის მდგომარეობა წინასწარი გამოძიებისა და სასამართლო განხილვის დროს.

3. გარდა ამისა, დანაშაულის ჩადენის შემდეგ ფსიქიკურად დაავადებული პირის საქმეზე, ასევე მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩამდენი შეურაცხის საქმეზე უნდა დადგინდეს, შეიძლება თუ არა მათი შემდგომი ქცევა საშიში იყოს თავად მათთვის და გარშემო მყოფთათვის, არის თუ არა აუცილებელი მათ მიმართ სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიების გამოყენება და, თუ აუცილებელია, კერძოდ, რომლისა.

1. სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიების გამოსაყენებლად წარმოების დაწყების და სასამართლო-ფსიქიატრიული ექსპერ-

ტიზის დანიშვნის საფუძველია მონაცემები, რომლებიც საეჭვოდ ხლიან პირის შერაცხადობას. მაგრამ ეს მონაცემები არ იწვევს არსებითი ხასიათის სამართლებრივ შედეგებს (იძულებითი მკურნალობის გამოყენებას), თუ ისინი არ დამტკიცდა.

იმ პირის მიმართ, რომელიც დანაშაულის ჩადენის შემდეგ ფსიქიკურად დაავადდა, უნდა დამტკიცდეს:

ა) სსსკ 112-ე მუხლით გათვალისწინებული გარემოებები (იხ. 112-ე მუხლის კომენტარი);

ბ) პირის ფსიქიკური ავადმყოფობა, რომელიც წარმოიშვა დანაშაულის ჩადენის შემდეგ და გამორიცხავს სასჯელის გამოყენებას. სსსკ 29-ე მუხლის „გ“ პუნქტის მიხედვით, სისხლის სამართალ-წარმოება ჩერდება, თუ „ბრალდებული ფსიქიკურად ან სხვა მძიმე ავადმყოფობით დაავადდა, რაც დადასტურებულია სასამართლო-სამედიცინო ან სასამართლო-ფსიქიატრიული ექსპერტის დასკვნით...“ ამ პუნქტისა და 661-ე მუხლის „ბ“ პუნქტის შინაარსიდან გამომდინარე, სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიების გამოყენება საერთოდ გამორიცხავს ფსიქიკურად დაავადებული პირის მიმართ სასჯელის გამოყენებას. ამასთან, აშკარაა წინააღმდეგობა 29-ე მუხლის „გ“ პუნქტით დადგენილ წესსა და 661-ე მუხლის პირველი ნაწილის დებულებებს შორის. ლოგიკურია, რომ სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიების გამოსაყენებლად წარმოების დაწყების გარეშე შეუძლებელია პირის იძულებითი მკურნალობა, რაც მისი გამოჯანმრთელების აუცილებელი პირობაა. საკითხის გადაწყვეტისას უპირატესობა უნდა მიენიჭოს 660-ე მუხლის პირველი ნაწილის დებულებას (როგორც სპეციალურ ნორმას) და ამგვარი წარმოების დაწყებისათვის აუცილებელ იურიდიულ ფაქტად უნდა ჩაითვალოს იმ მონაცემების გამოვლენა, რაც საფუძველს იძლევა ვარაუდისათვის, რომ დანაშაულის ჩადენის შემდეგ პირი ფსიქიკურად დაავადდა.

2. ახალმა სისხლის სამართლის კოდექსმა დააწესა „შეზღუდული შერაცხადობის“ ცნება. შეზღუდული შერაცხადობა ბრალის, ე.ი. სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის გამომრიცხავი გარემოება კი არ არის, არამედ ბრალის შემამსუბუქებელი გარემოებაა. ამ გარემოების დადგენისა და სასჯელის დანიშვნისას მისი გათვალ-

ისწინების წესი, მოწესრიგებულია სისხლის სამართლის კოდექსის 35-ე მუხლის მე-2 ნაწილით.

3. ძველი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსისაგან განსხვავებით, ახალი კოდექსი პირის შეურაცხადობის ცნებას განმარტავს, როგორც მხოლოდ ქმედების ჩადენის მომენტში პირის ფსიქიკური ავადმყოფობის ფაქტს, რის გამოც მას არ შეეძლო ანგარიში გაეწია თავისი ქმედებისათვის და განეგო იგი (112-ე მუხლში აღნიშნული გარემოების შესახებ იხილეთ ამ მუხლის კომენტარი).

661-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ბ“ პუნქტი გულისხმობს შეურაცხი პირის პიროვნულ მახასიათებლებს (ავადმყოფობის ისტორია, ქცევის ხასიათი, გენეტიკური მონაცემები და ა.შ.).

„ზ“ პუნქტი გულისხმობს მისი დაავადების თავისებურებებს, დიაგნოზს და ა.შ., ე.ი. ფსიქიკური ავადმყოფობის იმ ფორმას, რის გამოც მას არ შეეძლო ანგარიში გაეწია თავისი ქმედებისათვის და განეგო იგი.

„დ“ პუნქტი გულისხმობს სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიების გამოსაყენებლად წარმოების დაწყების დროს ქმედების ჩამდენი პირის ფსიქიკურ მდგომარეობას (ქცევის ადექვატურობა, თვითკრიტიკულობა და ა.შ.).

პრაქტიკაში დავას იწვევს, თუ რას უნდა დაეყრდნოს სასამართლო იმის დასადგენად, მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩამდენი შეურაცხი პირი საშიშია თუ არა თავად მისთვის და გარშემო მყოფთათვის, არის თუ არა აუცილებელი მის მიმართ სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიების გამოყენება, და თუ აუცილებელია, კერძოდ, რომლისა. ე.ი. ამ საკითხის გადაწყვეტისას სასამართლომ უნდა იხელმძღვანელოს მხოლოდ სასამართლო-ფსიქიატრიული ექსპერტიზის დასკვნით, თუ საქმის გარემოებათა და შეურაცხი პიროვნების მისეული შეფასებით.

სასამართლო-ფსიქიატრიული ექსპერტიზის დასკვნა მტკიცებულებათა ერთ-ერთი სახეა, და მას ნებისმიერი მტკიცებულების ანალოგიურად, არა აქვს წინასწარ დადგენილი ძალა (სსსკ 132-ე მუხლის მე-4 ნაწილი). მართალია, სასამართლო-ფსიქიატრიული ექსპერტიზა, საკვლევი საგნის სირთულის გამო, განსაკუთრებულად სპეციფიკურია, მაგრამ შეურაცხი პირის შემდგომი ქცევის

საკითხის გადაწყვეტისას, სასამართლო არ შეიძლება დაეყრდნოს მხოლოდ ექსპერტიზის დასკვნას, და მან უნდა გაითვალისწინოს ყველა სხვა გარემოება, რომელიც გამორიცხავს ან ადასტურებს შეურაცხი პირის შემდგომი ქცევის საშიშროებას. ცხადია, ფსიქიატრიული ექსპერტიზის დასკვნას, ამ თვალსაზრისით, მტკიცებულებათა ერთობლივი ანალიზისას განსაკუთრებული და მნიშვნელოვანი ადგილი უნდა დაეთმოს, მაგრამ, როგორც აღინიშნა, მას არ შეიძლება მიენიჭოს ერთადერთი და გადამწყვეტი ფაქტორის მნიშვნელობა.

მუხლი 662. სასამართლო-ფსიქიატრიული ექსპერტიზა

1. გამომძიებელი და სასამართლო ნიშნავს სასამართლო-ფსიქიატრიულ ექსპერტიზას ბრალდებულის ან იმ პირის ფსიქიკური ავადმყოფობის დასადგენად, რომელიც საქმეში ჩაბმული არ არის როგორც ბრალდებული, მაგრამ არსებობს მონაცემები, რომ მან ჩაიდინა სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული მართლსაწინააღმდეგო ქმედება.

2. ექსპერტიზის ჩატარებისას უნდა გაირკვეს:

ა) იყო თუ არა პირი დანაშაულის ჩადენის მომენტში ფსიქიკურად დაავადებული, ფსიქიკის დროებითი მოშლის, ჭკუასუსტობის ან სხვა ავადმყოფურ მდგომარეობაში, რის გამოც ვერ გაუწევდა ანგარიშს თავის მოქმედებას და ვერ განაგებდა მას;

ბ) არის თუ არა პირი ამჟამად ფსიქიკურად დაავადებული, რის გამოც მსჯავრდება ან დასჯა ვერ მოახდენს მასზე გამასწორებელ ზემოქმედებას;

გ) არის თუ არა ეს დაავადება ქრონიკული, თუ პირი შეიძლება განიკურნოს დროის მანძილზე;

დ) მოსალოდნელია თუ არა ფსიქიკურად დაავადებულმა პირმა კვლავ ჩაიდინოს მართლსაწინააღმდეგო ქმედება;

ე) შეუძლია თუ არა პირს თავისი ფსიქიკური მდგომარეობის გამო სწორი ჩვენების მიცემა და საგამომძიებო და სასამართლო მოქმედებაში მონაწილეობა;

ვ) აქვს თუ არა პირს ამჟამად ფსიქიკური ნაკლი, რაც არ გამორიცხავს შერაცხადობას, და რაში გამოიხატება იგი.

3. საექსპერტო გამოკვლევისათვის პირის სამედიცინო დაწესებულებაში მოთავსება ხდება 178-182-ე მუხლებით დადგენილი წესების დაცვით.

პრაქტიკაში ხშირად გვხვდება შემთხვევები, როცა გამომძიებლის ან სასამართლოს მიერ დანიშნული სასამართლო-ფსიქიატრიული ექსპერტიზა ვერ იძლევა საბოლოო დასკვნას პირის ფსიქიკური ავადმყოფობის შესახებ იმ მოტივით, რომ პირის რეაქტიული ფსიქოზის მდგომარეობიდან გამოსვლამდე შეუძლებელია ასეთი დასკვნის გაცემა. ასეთ შემთხვევაში სასამართლომ უნდა შეაჩეროს სისხლის სამართალწარმოება ამ კოდექსის 29-ე მუხლის პირველი ნაწილის „გ“ პუნქტით გათვალისწინებული საფუძველით. 29-ე მუხლის „გ“ პუნქტში აღნიშნულია, რომ ასეთი შეჩერების საფუძველს წარმოადგენს ბრალდებულის ფსიქიკურად ან სხვა მძიმე ავადმყოფობით დაავადება, რაც დადასტურებულია სასამართლო-სამედიცინო ან სასამართლო-ფსიქიატრიული ექსპერტიზის დასკვნით. მართალია, ამ შემთხვევაში არ არის საბოლოო დასკვნა პირის ფსიქიკური ავადმყოფობის შესახებ, მაგრამ ამ კოდექსის 120-ე მუხლის მე-5 ნაწილის მიხედვით, ექსპერტიზის აქტი იმის შესახებ, რომ პირის რეაქტიული ფსიქოზის მდგომარეობიდან გამოსვლამდე შეუძლებელია დასმულ კითხვაზე პასუხის გაცემა, ასევე არის ექსპერტიზის დასკვნა, ე.ი. სისხლის სამართალწარმოების შეჩერების საფუძველი. ამ კოდექსის 181-ე მუხლის 1-ლი და მე-2 ნაწილების თანახმად, ასეთი პირების სამედიცინო დაწესებულებებში ყოფნის ვადა არ შეიძლება აღემატებოდეს 6 თვეს. იმ შემთხვევაში, თუ ამ ვადის განმავლობაშიც ვერ მოხერხდა პირის რეაქტიული ფსიქოზის მდგომარეობიდან გამოყვანა და საბოლოო დასკვნის მიღება, სასამართლომ (მოსამართლემ) სსსკ 181-ე მუხლით დადგენილი წესით კი არ უნდა იხელმძღვანელოს, არამედ (თუ ჩათვლის, რომ რეაქტიული ფსიქოზის მდგომარეობაში მყოფი პირი საშიშია გარშემო მყოფთათვის) უნდა გამოიტანოს განჩინება (დადგენილება) მის მიმართ სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიების გამოყენების შესახებ

გამოჯანმრთელებამდე, ამ კოდექსის 676-ე მუხლით დადგენილი წესის შესაბამისად.

მუხლი 663-676. უკომენტაროდ

მუხლი 677. სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიების შეტყობის ან გაუქმება

პირის გამოჯანმრთელების შემთხვევაში სასამართლო ცვლის ან გაუქმებს სამედიცინო ხასიათის იძულებით ღონისძიებას. თუ პირის განმრთელობის მდგომარეობა იმგვარად შეიცვალა, რომ, თუმცა იგი ფსიქიკურად ავადმყოფია, მაგრამ სასამართლოს მიერ თავდაპირველად დანიშნულზე ნაკლებად მკაცრი სამედიცინო ხასიათის იძულებით ღონისძიებას საჭიროებს, ანდა საერთოდ აღარ საჭიროებს ამგვარ ღონისძიებას, სასამართლო იღებს შესაბამის გადაწყვეტილებას.

1. 677-ე მუხლით დადგენილი წესის პრაქტიკული გამოყენებისას ხშირად სადავო ხდება, თუ რა არის სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიების შეცვლის ან გაუქმების საფუძველი, უფრო სწორად, უფლებამოსილია თუ არა სასამართლო, სამედიცინო კომისიის დასკვნის მიუხედავად, არ დააკმაყოფილოს შუამდგომლობა სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიების შეცვლის ან გაუქმების შესახებ. 677-ე მუხლის რედაქცია ამ კითხვაზე პასუხს არ იძლევა. მომდევნო, 678-ე მუხლის მე-6 ნაწილის თანახმად, „თუ საექიმო კომისიის დასკვნა მხარეების ან სასამართლოს ეჭვს იწვევს, სასამართლოს შეუძლია დანიშნოს სასამართლო-ფსიქიატრიული ექსპერტიზა, გამოითხოვოს დამატებითი დოკუმენტები, დაკითხოს პირი, რომლის მიმართაც აღძრულია შუამდგომლობა, ჩაატაროს სხვა სასამართლო მოქმედებები“.

678-ე მუხლის მე-6 ნაწილით დადგენილი წესის თანახმად ჩატარებულმა სასამართლო-ფსიქიატრიულმა ექსპერტიზამ შეიძლება დაადასტუროს ან უარყოს საექიმო კომისიის დასკვნა იძულებითი ღონისძიების შეცვლის ან გაუქმების შესახებ. იმ შემთხვევაში, თუ ექსპერტიზის დასკვნა დაადასტურებს საექიმო კომისიის დასკვ-

ნას პირის გამოჯანმრთელების ან მდგომარეობის გაუმჯობესების შესახებ, სასამართლო თითქოსდა ხელშეკრულია ასეთი დასკვნებით, და სხვა აღარა რჩება, შუამდგომლობის დაკმაყოფილების გარდა. საკითხის ამგვარი გადაწყვეტა ეწინააღმდეგება საპროცესო კანონმდებლობის უმთავრეს პრინციპს – მართლმსაჯულებას ახორციელებენ მხოლოდ სასამართლოები, აგრეთვე სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-19 მუხლის ფუძემდებლურ დებულებას იმის შესახებ, რომ სასამართლოსათვის არავითარ მტკიცებულებას არა აქვს წინასწარ დადგენილი ძალა. ისიც ცხადია, რომ სამედიცინო დასკვნათა საფუძველზე მხოლოდ პირის გამოჯანმრთელებულად ცნობა ვერ დაედება საფუძვლად იმ საკითხის გადაწყვეტას, სამედიცინო დასკვნის საფუძველზე გამოჯანმრთელებულად ცნობილი პირი საშიშია თუ არა გარშემომყოფთათვის, და ეს საკითხი უნდა გადაწყვიტოს მხოლოდ სასამართლომ პიროვნების მახასიათებლების და მტკიცებულებათა ანალიზის შედეგად გამომუშავებული შინაგანი რწმენის საფუძველზე. მით უმეტეს, ცნობილია, რომ ზოგიერთი სულიერი დაავადების (მაგალითად, შიზოფრენიის) საბოლოო განკურნება შეუძლებელია.

2. სასამართლო პრაქტიკაში გვხვდება შემთხვევები, როდესაც მსჯავრდებული სასჯელის მოხდის ადგილზე სჩადის ახალ დანაშაულს შეურაცხ მდგომარეობაში (რაც დადასტურებულია სასამართლო-ფსიქიატრიული ექსპერტიზის დასაბუთებული დასკვნით). ზოგჯერ სასამართლოები ასეთ პირებს, იმ მოტივით, რომ გამოჯანმრთელებული პირი აღარ საჭიროებს იძულებით მკურნალობას, უუქმებენ მკურნალობის რეჟიმს ისე, რომ არ აქცევენ ყურადღებას, აქვს თუ არა მას მოსახდელი წინა განაჩენით დანიშნული სასჯელის ნაწილი.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 74-ე მუხლის მე-4 ნაწილით დადგენილი წესის შესაბამისად, იმ პირებს, რომლებიც დანაშაულის ჩადენის შემდეგ დაავადდნენ ფსიქიურად, ან სხვა მძიმე ავადმყოფობით, რაც ხელს უშლის სასჯელის მოხდას, გამოჯანმრთელების შემთხვევაში შეიძლება კვლავ დაეკისროთ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა და დაენიშნოთ სასჯელი.

საქართველოს სსსკ 608-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის შესაბამის-

ად, გამოჯანმრთელებული პირების სასჯელისაგან განთავისუფლება დასაშვებია მხოლოდ მსჯავრდებულის შუამდგომლობითა და სასჯელის აღმსრულებელი ორგანოს უფროსის წარდგინებით. ამრიგად, მხოლოდ საექიმო კომისიის დასკვნა არ არის გამოჯანმრთელებული პირის სასჯელის მოუხდელი ნაწილის მოხდისაგან განთავისუფლების საფუძველი. ამიტომ სასამართლო, რომელმაც გაიზიარა საექიმო კომისიის დასკვნა პირის მიმართ სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიების გაუქმების შესახებ, ვალდებულია განჩინებაში აღნიშნოს ისიც, რომ ამ პირმა უნდა მოიხადოს განაჩენით დანიშნული სასჯელის მოუხდელი ნაწილი. თუ ამ საკითხის განხილვისას შემოსულია მსჯავრდებულის შუამდგომლობა და სასჯელის აღმსრულებელი ორგანოს უფროსის წარდგინება, სასამართლო ვალდებულია, საკითხის განხილვისას, საქმეში ჩააბას სასჯელის აღმსრულებელი ორგანოს უფროსი და განიხილოს მისი წარდგინება.

სასამართლოს განჩინება გამოჯანმრთელებული პირის მიმართ იძულებითი მკურნალობის ღონისძიების გაუქმებისა და განაჩენით დადგენილი სასჯელის მოუხდელი ნაწილის მოხდის შესახებ, არ ზღუდავს განსასჯელსა და სასჯელის აღმსრულებელი ორგანოს უფროსს, სსსკ 608-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით დადგენილი წესის გამოყენებით, მიმართონ სასამართლოს შესაბამისი შუამდგომლობითა და წარდგინებით.

მუხლი 678-679. უკომენტაროდ

თავი LXV-LXVI. უკომენტაროდ

შინაარსი

ზოგადი ნაწილი

თავი I. სისხლის სამართლის პროცესის	
კანონმდებლობა	5
თავი II. სისხლის სამართლის პროცესის პრინციპები	12
თავი III. სისხლის სამართლის საქმის აღძვრა, სისხლის	
სამართლებრივი დევნის განხორციელება და შეწყვეტა	19
თავი IV-V. უკომენტაროდ	20
თავი VI. სასამართლო	20
თავი VII. პროკურორი	24
თავი VIII. გამოძიებელი	26
თავი IX. უკომენტაროდ	28
თავი X. დაზარალებული და მისი წარმომადგენელი	28
თავი XI. ეჭვმიტანილი, ბრალდებული, დამცველი	31
თავი XIII. სისხლის სამართლის პროცესის სხვა მონაწილენი	36
თავი XIV. სისხლის სამართლის პროცესში მონაწილეობის	
გამომრიცხავი გარემოებანი. პროცესის მონაწილეთა დაცვა	
დანაშაულებრივი ხელყოფისაგან	41
თავი XV. მტკიცებულებანი და მტკიცების საგანი	48
თავი XVI. უკომენტაროდ	59
თავი XVII. მტკიცება	60
თავი XVIII. სისხლის საპროცესო სამართლებრივი იძულების	
ღონისძიებათა გამოყენების საერთო პირობები	64
თავი XIX. დაკავება	68
თავი XX. აღკვეთის ღონისძიებანი	71
თავი XXI. უკომენტაროდ	79
თავი XXII. პირის მოთავესა სამედიცინო დაწესებულებაში	80
თავი XXIII-XXIV. უკომენტაროდ	81
თავი XXV. პასუხისმგებლობა მოკვლევის, წინასწარი გამოძიების	
დროს და სასამართლოში საპროცესო მოვა ეობათა	
შეუსრულებლობისა და წესრიგის დარღვევისათვის	82
თავი XXVI-XXVIII. უკომენტაროდ	84
თავი XXIX. შუამდგომლობა	84
თავი XXX. საჩივარი	92
თავი XXXI-XXXII. უკომენტაროდ	97

თავი XXXIII. სისხლის სამართლის საქმის აღძვრა	98
თავი XXXIV. წინასწარი გამოძიების ჩატარების პირობები	103
თავი XXXV. ბრალდებულის სახით პასუხისმგებლობაში მიცემა, ბრალდების წაყენება და შეცვლა, ბრალდებაზე უარი	105
თავი XXXVI. ზოგადი დებულებანი საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების შესახებ	107
თავი XXXVII-XLIII. უკომენტაროდ	115
თავი XLIV. ექსპერტიზა	116
თავი XLV-XLVI. უკომენტაროდ	122
თავი XLVII. სისხლის სამართლის საქმის წარმოების შეჩერება	123
თავი L. სამართალში მიცემა	131
თავი LI. სასამართლო სხდომის მოსამზადებელი ნაწილი	152
თავი LII. სასამართლო გამოძიება	155
თავი LIV. სასამართლო კამათი და განსასჯელის საბოლოო სიტყვა	158
თავი LVI. აპელაცია	166
თავი LVII. კასაცია	183
თავი LIX. განაჩენისა და სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების გადასინჯვა ახლად აღმოჩენილ და ახლად გამოვლენილ გარემოებათა გამო	197
თავი LX. უკომენტაროდ	200
თავი LXI. უკომენტაროდ	200
თავი LXII. კერძო ბრალდების საქმეთა წარმოება	201
თავი LXIII. უკომენტაროდ	210
თავი LXIV. საქმის წარმოება სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ლონისძიების გამოყენების შესახებ	210
თავი LXV-LLXVI. უკომენტაროდ	219

კომპიუტერული უზრუნველყოფა: ნინო კობიაშვილი

**ხელმოწერილია დასაბეჭდად: 26.04.2002
ქალაქი ოფსეტური, ბეჭდვა რიზოგრაფზე
ქალაქის ზომა 70x84 1/32
ტირაჟი 500 ცალი**